

ชำระชาติพันธุ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ

พิมพ์ปฏิมา นเรศศิริกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาไทยศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

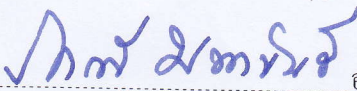
มิถุนายน 2559

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

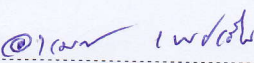
คณะกรรมการควบคุมคุษฎีนิพนธ์และคณะกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์ ได้พิจารณา
คุษฎีนิพนธ์ของ พิมพ์ปฏิมา นเรศศิริกุล ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

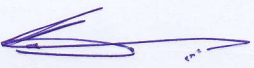
คณะกรรมการควบคุมคุษฎีนิพนธ์

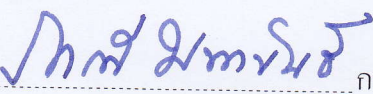

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด หนูอิม)

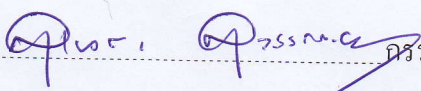

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ภารดี มหาจันทร์)

คณะกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์

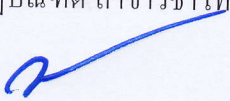

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.อารมภ์ เพชรชื่น)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด หนูอิม)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ภารดี มหาจันทร์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร สุวรรณละออง)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อนุมัติให้รับคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด)

วันที่ 17 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2559

กิตติกรรมประกาศ

คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยการบ่มเพาะความรู้และให้คำแนะนำในการทำคุษฎีนิพนธ์อย่างใกล้ชิดจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด หนูอ้อม อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ภารดี มหาจันทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ขอขอบคุนรองศาสตราจารย์ ดร.อารมณั เพชรชื่น และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเนตร สุวรรณละออง ที่ได้กรุณาให้ความรู้ ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความชัดเจนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ ช่วยเหลือ และให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ในการทำคุษฎีนิพนธ์ ขอขอบคุนนายสิลวัฒน์ ชมพูพิน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังกำแพง ปลัดชุมพล ทองแถม ปลัด อบต.ชีบบน และนางสำรอง ชูณรงค์ ที่คอยประสานงานและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้วิจัยในการเก็บข้อมูลภาคสนามตลอดระยะเวลาการทำคุษฎีนิพนธ์ และขอขอบคุนสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพงทุกท่าน ที่ให้ความรู้และข้อมูลต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการเขียนคุษฎีนิพนธ์

ผู้วิจัยขอขอบคุนรุ่นพี่และเพื่อนปริญญาเอกและปริญญาโท สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพาทุกท่าน สำหรับกำลังใจและคอยให้ความช่วยเหลือในทุกขั้นตอนของการทำวิจัย ขอขอบคุณประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำหรับกำลังใจ และหนังสือ ขอขอบคุณเพื่อนชัยภูมิสำหรับความช่วยเหลือและกำลังใจ ขอขอบคุณอาจารย์วิราวรรณ สมพงษ์เจริญ ที่ให้เวลา ความเข้าใจ และกำลังใจ ทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยจนคุษฎีนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณอาจารย์อภิญญา จอมพิจิตร สำหรับความรัก ความห่วงใย และกำลังใจ ที่มีต่อผู้วิจัย จนสามารถก้าวผ่านอุปสรรคและความเหนื่อยล้า

ขอขอบพระคุณครอบครัวนเรศศิริกุล ที่ให้โอกาสทางการศึกษามาโดยตลอด ทั้งทุนสนับสนุนการศึกษา ความรัก ความห่วงใย กำลังใจ และคอยเกื้อหนุนในทุกๆ เรื่องที่จะทำให้คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

คุณงามความดีของคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศแด่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ เจ้าพ่อพระยาแล และจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพงทุกคน

พิมพ์ปฏิมา นเรศศิริกุล

56810164: สาขาวิชา: ไทยศึกษา; ปร.ด. (ไทยศึกษา)

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์/ การปรับตัว/ ญฮกร/ ชัยภูมิ

พิมพ์ปฏิมา นเรศศิริกุล: การรชางชาติพันธุ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรบ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ (ETHNICITY AND ADAPTATION OF NYAHKUR ETHNIC GROUP IN WANGKAMPHAENG VILLAGE, CHAIYAPHUM PROVINCE) คณะกรรมการควบคุมคุษฎีนิพนธ์: บุญเชิด หนูอิม, ปร.ด., การคิมหาจันท์, กศ.ม. 215 หน้า. ปี พ.ศ. 2559

การรชางชาติพันธุ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรบ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ วัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรบ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ อันเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรกับธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรกับกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกร และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรกับคนลาวและคนไทย อันนำมาสู่ การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและการปกครอง ตลอดจน ศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรบ้านวังกำแพง ตั้งแต่ พ.ศ. 2480-2557 คุษฎีนิพนธ์เรื่องนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรกับธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรกับกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกร และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรกับคนลาวและคนไทย ทั้งในบ้านวังกำแพงและนอกหมู่บ้าน เป็นความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การปกครอง และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรบ้านวังกำแพงอย่างมีพลวัต โดยทรัพยากรจากระบบนิเวศและนโยบายด้านเศรษฐกิจ และสังคม เป็นอุปสงค์สำคัญที่ผลักดันให้คนพื้นราบทั้งที่เป็นคนลาวและคนไทย เข้ามารสร้าง ความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรเพื่อแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจ จนนำไปสู่ปรากฏการณ์ การปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกร ท่ามกลางบริบทความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งการปรับตัวดังกล่าวนี้ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันที่กลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรดำรงอยู่ เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้กระแสการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมจากภายนอกที่คนต่างวัฒนธรรมนำเข้ามา

56810164: MAJOR: THAI STUDY: Ph.D. (THAI STUDY)

KEYWORDS: NYAHKUR/ ETHNICITY/ ETHNIC GROUP/ ADAPTATION

PIMPATIMA NARESSIRIKUL: ETHNICITY AND ADAPTATION OF NYAHKUR
ETHNIC GROUP IN WANGKAMPHAENG VILLAGE, CHAIYAPHUM PROVINCE

COMMITTEES: BOONCHERD NUIM, Ph.D., PARADEE MAHAKHAN, M.Ed. 215 P. 2016

The study “Ethnicity and Adaptation of Nyahkur Ethnic group in Wangkamphaeng Village, Chaiyaphum Province” aims to learn phenomenon of economic, society and administration of Nyahkur ethnic group in Wangkamphaeng Village, Chaiyaphum Province, which is the result from relationships between the ethnic group and nature, the Nyahkur and the Nyahkur, and the Nyahkur and the Laos as well as the Thai. This also leads to economic, social and administrative adaptation of the ethnic group. Moreover, the research includes the study in ethnical identity of the Nyahkur in Wangkamphaeng between 1937 and 2014. The dissertation is, accordingly, qualitative research.

It is found that the relationship in the village and the outer area between the Nyahkur and nature, the Nyahkur and the Nyahkur, and the Nyahkur and the Thai as well as the Laos causes economic, social, cultural and administrative phenomenon including dynamic adjustment of the ethnic in Wangkamphaeng. Natural resources and economic and social policy are a crucial demand of people in the plain land, the Laos and the Thai, who establish a relationship with Nyahkur ethnic to obtain economic capital. Consequently, the Nyahkur need to adjust to this ethnic variation, which causes changes in their ethnical identity. They tune themselves to their current environment to exist in the economic and social trend of development, which is introduced by people from different culture.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
วิธีดำเนินงานวิจัย	9
ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย.....	12
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
สำรวจงานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สุกร	14
กลุ่มงานอธิบายการธำรงชาติพันธุ์.....	17
กลุ่มงานอธิบายการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์	19
กลุ่มงานอธิบายแนวคิด ทฤษฎีทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง.....	21
3 ภูมิสังคมและวัฒนธรรม	26
ลักษณะทางกายภาพของบ้านวังคำแพง.....	26
ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สุกรบ้านวังคำแพง	30
ระบบวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สุกรบ้านวังคำแพง.....	34
สรุป	50

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 พัฒนาการความสัมพันธ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังคำแพง	
จังหวัดชัยภูมิ	52
ความสัมพันธ์ทางระบบเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังคำแพง:	
ความสัมพันธ์ทางเชื้อสายและวัฒนธรรม	52
พัฒนาการความสัมพันธ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังคำแพง	
จังหวัดชัยภูมิ ก่อน พ.ศ. 2480.....	58
พัฒนาการความสัมพันธ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังคำแพง	
จังหวัดชัยภูมิ ระหว่าง พ.ศ. 2480-2503	74
พัฒนาการความสัมพันธ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังคำแพง	
จังหวัดชัยภูมิ ระหว่าง พ.ศ. 2503-2557	88
พัฒนาการความสัมพันธ์ด้านการปกครอง ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังคำแพง	
จังหวัดชัยภูมิ	113
สรุป	119
5 การธำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และจิตสำนึกของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังคำแพง	
จังหวัดชัยภูมิ.....	121
การกำหนดลักษณะทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังคำแพง	
จังหวัดชัยภูมิ	121
การธำรงอัตลักษณ์และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร	
บ้านวังคำแพง จังหวัดชัยภูมิ.....	124
การฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังคำแพง	
จังหวัดชัยภูมิ	133
จิตสำนึกของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังคำแพง จังหวัดชัยภูมิ	159
สรุป	165
6 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	168
บทสรุป.....	168
อภิปรายผล	185
ข้อเสนอแนะ.....	194

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม	203
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	215

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1-1 คุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลภาคสนาม.....	10
5-1 ภาษากษ์กรบ้านวังกำแพง.....	129

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1-1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	13
3-1 จังหวัดชัยภูมิ	27
3-2 ที่ตั้ง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ	27
3-3 วังคำแพง.....	28
3-4 ภูมิศาสตร์บ้านวังคำแพง	29
3-5 ยุงเก็บข้าวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร	36
3-6 ตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก	38
3-7 ลายปักเสื้อพ็อก	40
3-8 ผ้านุ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร	41
3-9 ข้าวตอกใช้ในพิธีกรรมความตาย	46
3-10 ตัดหัวบันไดในพิธีกรรมความตาย	47
3-11 แกะฝาเรือนในพิธีกรรมความตาย.....	48
3-12 หอดอกผึ้ง	49
4-1 แม่น้ำชี	59
4-2 แหล่งทรัพยากรอาหาร	60
4-3 ลักษณะที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร	105
4-4 ลักษณะที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร.....	106
4-5 พื้นสำหรับประกอบอาหาร	106
4-6 การจัดที่ดินทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร	108
5-1 การจัดแสดงวิถีชีวิตผู้ฮกกร งานดอกกระเจียว อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ.....	137
5-2 เด็กผู้ฮกกรสวมชุดผู้ฮกกร	141
5-3 นายลีลวัฒน์ ชมพูพิน ผู้ก่อตั้งโครงการฟื้นฟูวัฒนธรรมผู้ฮกกรบ้านวังคำแพง	143
5-4 กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรเข้าร่วมกิจกรรมวันผู้สูงอายุ.....	146
5-5 กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรท่ามกลางคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์.....	147
5-6 กิจกรรมรดน้ำดำหัว เนื่องในวันสงกรานต์.....	148
5-7 กิจกรรมงานบุญเดือนหก	149

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
5-8 การละเล่นของเด็กญ้อฮูกร 1.....	149
5-9 การละเล่นของเด็กญ้อฮูกร 2.....	150
5-10 เครื่องดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูกร	150
5-11 ร่วมขบวนแห่แสดงวัฒนธรรมในงานบุญเดือนหก.....	151
5-12 ร่วมขบวนแห่ในงานบุญเดือนหก.....	152
5-13 งานวันญ้อฮูกร.....	154
5-14 วิธีทำหอดอกผึ้ง	155
5-15 การเป่าใบไม้.....	157
6-1 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูกรกับระบบนิเวศ	170
6-2 ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูกรด้วยกันเอง	172
6-3 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูกรกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์	173
6-4 ความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ ภายใต้อาณาจักรญ้อฮูกร กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์.....	177
6-5 การใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูกรกับคนลาวและคนไทย.....	178
6-6 สาเหตุการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูกรบ้านวังคำแพง จังหวัดชัยภูมิ	179
6-7 การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ	180
6-8 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูกร.....	182

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาชาติพันธุ์ เป็นมรดกทางวิชาการที่มีการศึกษากันมาอย่างยาวนานมากในสังคมตะวันตก ตั้งแต่การมองกลุ่มชาติพันธุ์ในลักษณะของ เผ่า ชนเผ่า หรือ “Tribe” ซึ่งเป็นนิยามที่แสดงนัยยะของความไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มคน ระหว่างกลุ่มคนที่มีความเจริญก้าวหน้าทางสังคมและวัฒนธรรมมากกว่า กับกลุ่มคนที่มีความเจริญก้าวหน้าทางสังคมและวัฒนธรรมน้อยกว่า หรือกับกลุ่มคนที่ยังมีสังคมและวัฒนธรรมในระดับเริ่มแรก ซึ่งภายใต้ทัศนคติของอาณานิคมตะวันตก มักมองกลุ่มคนเหล่านี้ว่าเป็นคนป่า นอกจากนี้ยังมีการคำว่า เชื้อชาติ (Race) ซึ่งมีนัยยะของการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนเช่นเดียวกันมาใช้ ส่งผลให้เกิดการแบ่งคนในโลกออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ จำนวนมาก โดยอาศัยฐานคิดทางชีววิทยา การกำหนดโดยพันธุกรรม และลักษณะทางกายภาพ (Barnard & Spencer, 2002, pp. 291-294)

ฐานความคิดในการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์โดยอาศัยลักษณะทางกายภาพและชีวภาพ ก่อให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์และไม่สามารถจำแนกกลุ่มคนได้อย่างชัดเจน เนื่องจากยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกมากที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจำแนกกลุ่มคน ซึ่งไม่ใช่เพียงสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของกลุ่มคนเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นจากกระบวนการหล่อหลอม ก่อรูปขึ้นจากวิถีชีวิตในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อีกด้วย เช่น ภาษา เครื่องแต่งกาย ขนบธรรมเนียม อาหาร ที่อยู่อาศัย วิธีการผลิต เป็นต้น มาเป็นเส้นแบ่งความแตกต่างระหว่างกลุ่มคน ดังนั้นการพัฒนาแนวทางการจำแนกกลุ่มคน ประกอบกับแนวความคิดของสังคมตะวันตกที่ก้าวข้ามผ่านอคติทางชาติพันธุ์แบบอาณานิคม ได้ส่งผลให้การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ด้วยการมองกลุ่มคนแบบ “Tribe” คลายตัวลงในช่วง ทศวรรษ 2490 มีการนำคำว่า กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic group) มาใช้แทนคำว่า เผ่า ชนเผ่า และเชื้อชาติมากขึ้น อีกทั้งยังนำไปสู่การศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ ความมีสำนึกทางชาติพันธุ์ และพรมแดนทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นมาจากลักษณะทางกายภาพและชีวภาพ

การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในระยะเริ่มแรก มุ่งเน้นที่จะอธิบายวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสำคัญ (สุนัยมานุษยวิทยาสีรินธร (องค์การมหาชน), 2547, หน้า 9) แต่ในสมัยหลังยุคอาณานิคม ได้เกิดองค์การทางการเมืองสมัยใหม่ขึ้นแทบจะทุกสังคมทั่วโลก คือ ชาติ ซึ่งชาตินั้นมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อย่างมาก เนื่องจากรัฐชาติสามารถหลอมรวมหรือแบ่งแยกกลุ่มชาติพันธุ์ได้โดยอาศัยกลไกต่าง ๆ เช่น กฎหมาย ระบบการศึกษา ภาษา สิทธิ และผลประโยชน์

เป็นต้น ดังนั้นการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในสมัยหลังจึงมีความเชื่อมโยงกับสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมหลายประเด็น การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์เพียงแค่วัฒนธรรมเพียงอย่างเดียวนั้นไม่สามารถที่จะอธิบายความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้มันักวิชาการตะวันตกทำการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้แนวคิดต่างๆอีกหลายแนวคิด เพื่อแสวงหาคำตอบ โดยเน้นการศึกษาไปที่กลุ่มชาติพันธุ์มากกว่ามุ่งศึกษาแก่นของวัฒนธรรม

การธำรงชาติพันธุ์ หรือ “Ethnicity” เป็นแนวความคิดหนึ่งในการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นมาไม่นาน นาธาน เกลเซอร์ (Nathan Glazer) และ ดาเนียล มอยนิฮาน (Daniel Moynihan) ชี้ให้เห็นว่า Ethnicity ปรากฏใน The Oxford English Dictionary ฉบับปี 1972 ซึ่งมีนักสังคมวิทยาอเมริกัน เดวิด ไรซ์แมน (David Riesman) เป็นผู้นำมาใช้เป็นคนแรกตั้งแต่ พ.ศ. 2496 (Eriksen, 2002, p. 4) แต่ได้รับความนิยมนับจากนั้นเกือบ 20 ปี นักวิชาการได้นิยามความหมายของการธำรงชาติพันธุ์ไว้อย่างหลากหลาย กว้างบ้าง แคบบ้าง ตามเนื้อหาและขอบเขตของประเด็นที่ทำการศึกษาแตกต่างกันออกไป ความกำกวมของขอบเขตการธำรงชาติพันธุ์ ส่งผลให้มีการถกเถียงแนวคิดดังกล่าวเรื่อยมา เพื่อหาขอบเขตของการศึกษาการธำรงชาติพันธุ์ที่ชัดเจน ซึ่งครอบคลุมประเด็นการศึกษาอย่างหลากหลาย ส่งผลให้การธำรงชาติพันธุ์มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดย่อยอื่น ๆ อีกมากมาย ตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมโลก เช่น แนวคิดเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ แนวคิดพรมแดนชาติพันธุ์ (Ethnic boundary) แนวคิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic identity) แนวคิดเรื่องการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ และ แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น ในช่วงเวลาดังกล่าวมีนักวิชาการไทยสองท่าน ที่ได้รับอิทธิพลจากแนวทางการศึกษาสมัยนิยมการธำรงชาติพันธุ์ (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2547, หน้า 2) คือ ดุษฎีนิพนธ์ระดับปริญญาเอก ของ สุเทพ สุนทรเกตุซ์ ที่ศึกษา Islamic identity in Chiangmai city: A historical and structural comparison of two communities (Soonthornpasuch, 1997) และ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ ศึกษา The role of women in maintaining ethnic identity and boundaries : A case of Thai-muslims (The malay speaking group) in Southern Thailand (Prachuabmoh, 1980)

สำหรับงานศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ในช่วงทศวรรษ 2520 และทศวรรษ 2530 เริ่มปรากฏงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่ทำทนายวิธีการมองปรากฏการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในฐานะสิ่งที่ดำรงอยู่ตามธรรมชาติ (ชยันต์ วรรณะภูติ, 2552 อ้างถึงใน ประสิทธิ์ สิปรีชา, 2555, หน้า ก) จากที่เคยให้ความสนใจต่อการศึกษาเชิงพรรณนาวัฒนธรรม ไปสู่การศึกษาแนวใหม่ที่ไม่ใช่เพียงเพื่อการพรรณนาถึงระบบวัฒนธรรม เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี เครื่องแต่งกาย อาหาร ความเชื่อ ฯลฯ เท่านั้น แต่ให้ความสนใจต่อปรากฏการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นจากหลายปัจจัยที่เข้าไปปะทะกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งล้วนส่งผลต่อการดำรงอยู่ การสร้างและการปรับตัวของ

กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเคลื่อนไหวยุติตลอดเวลาภายใต้บริบทที่แตกต่างกันไป ตั้งแต่ประมาณทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา แนวคิดพื้นฐานในการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับความสนใจอย่างมากในการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย คือ “Ethnicity” ซึ่ง สุเทพ สุนทรเกสัช (2548 ข) เรียกว่า ชาติพันธุ์สัมพันธ์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ที่ไม่ใช่เรื่องของวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ปรากฏการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่นๆของกลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนและสังคม ภายใต้เวลาและบริบทของสังคมที่กลุ่มชาติพันธุ์ดำรงอยู่

ในปัจจุบัน มีงานศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่มีขอบเขต เนื้อหา และประเด็นที่อยู่ภายใต้แนวคิดของกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมาก เช่น การศึกษาอัตลักษณ์ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับรัฐชาติ ในเชิงการต่อรองอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ การรื้อฟื้นและสร้างจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ และการปรับตัวทางสังคมวัฒนธรรม เป็นต้น

สำหรับทัศนะของผู้วิจัย การอ้างชาติพันธุ์ หรือ Ethnicity เป็นแนวคิดในการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีความสัมพันธ์ของกลุ่มคนเป็นพื้นฐาน ดังนั้น การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ควรเริ่มต้นจากการศึกษาความสัมพันธ์อันเป็นที่มาของปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นจริงในกลุ่มชาติพันธุ์ และการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ ควรศึกษาทุกมิติ คือ มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคม มิติทางด้านการเมือง และมิติทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งมีมิติต่าง ๆ เหล่านี้ต่างส่งผลกระทบต่อระหว่างกันของปรากฏการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในด้านต่าง ๆ ซึ่ง แอบเนอร์ โคเฮน (Abner Cohen) ได้เสนอแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ใน “Introduction: The Lesson of Ethnicity” (Cohen, 1974, pp. ix-xxiii) ว่าเป็นแนวความคิดที่ใช้ศึกษาชนเผ่า หมู่บ้าน หรือชุมชน ที่เคยอยู่อย่างอิสระ และถูกรวมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ นำมาสู่การรวมกลุ่มทางชาติพันธุ์ ที่มีบรรทัดฐานและพฤติกรรมบางอย่างร่วมกัน ซึ่งสมาชิกมีการเรียนรู้ หล่อหลอมด้วยกระบวนการทางสังคม ส่งผลให้มีประสบการณ์และจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ จะไร้ประโยชน์ในการศึกษาความแตกต่างทางวัฒนธรรมของสังคมที่ไม่ได้มีการปฏิสัมพันธ์กัน (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2547, หน้า 21-22) ดังนั้นจะเป็นการอ้างชาติพันธุ์ได้ก็ต่อเมื่อมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จึงนำมาสู่ความสนใจที่จะศึกษาการอ้างชาติพันธุ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อที่จะอธิบายปรากฏการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ ภายใต้ความสัมพันธ์ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ (Nyahkur) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา เนื่องจาก

1. กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเก่าแก่ จากการศึกษาพบว่า

ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นภาษาที่อยู่ในกลุ่มที่ใช้ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) สาขาย่อยโมนิก (Monic branch) (Seidenfaden, 1919, p. 48) ซึ่งเชื่อว่าเป็นภาษาดั้งเดิมในเอเชียอาคเนย์ มีความใกล้เคียงกับภาษามอญซึ่งอยู่ในสาขาเดียวกัน ภาษาญ้อกรเป็นภาษาที่มีความสำคัญมาก เพราะนอกจากภาษาจะแสดงลักษณะของกลุ่มมอญ-เขมรที่ชัดเจนแล้ว ภาษาญ้อกรยังมีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งนักภาษาศาสตร์พบว่า ภาษาญ้อกรในปัจจุบัน แม้จะมีความแตกต่างจากภาษามอญในปัจจุบันอย่างมาก แต่ภาษาญ้อกรกลับมีความคล้ายกับภาษามอญโบราณที่ปรากฏอยู่ในจารึกสมัยทวารวดี ซึ่งค้นพบในประเทศไทย โดยทั่วไปเชื่อว่า ภาษามอญโบราณเป็นภาษากลางของคนในยุคสมัยทวารวดีเมื่อประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว (สุวิไล เปรมศิริรัตน์ และคณะ, 2547, หน้า 9) ภาษาญ้อกรมีระบบการออกเสียง รูปแบบและโครงสร้างของภาษา และคำศัพท์พื้นฐานคล้ายคลึงกับภาษามอญโบราณมากกว่าร้อยละ 60 โดยใช้เครื่องมือศัพท์สถิติ (Lexicostatistics) เป็นเครื่องมือในการศึกษาเปรียบเทียบ (มยุรี ถาวรพัฒน์, 2556, หน้า 86-87) จากหลักฐานทางภาษาศาสตร์และจารึก จึงอาจเชื่อได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรน่าจะเป็นลูกหลานของคนสมัยทวารวดีที่หลงเหลืออยู่ถึงปัจจุบัน (Diffloth, 1984) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเป็นกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองกลุ่มหนึ่งของประเทศไทย

2. ในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองกลุ่มหนึ่งในประเทศไทย ถูกระบุให้เป็น 1 ใน 14 กลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตทางด้านภาษาและวัฒนธรรม ภาวะการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวอาจส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ ภาษาและระบบวัฒนธรรมอื่น ๆ สูญหายไปในช่วงเวลาอันใกล้ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรไม่ได้้อย่างโดดเดี่ยว แต่อยู่ร่วมกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีความแตกต่างกันทางภาษาและระบบวัฒนธรรม อีกทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรยังมีการปฏิสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้แนวโน้มในอนาคต กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรอาจไม่หลงเหลืออยู่ให้ศึกษาอีก

3. กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) สาขาย่อยโมนิก (Monic branch) ที่มีจำนวนประชากรน้อยมากในเขตพื้นที่ราบสูงโคราช ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ใน 2 จังหวัด คือ จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดนครราชสีมา และในปัจจุบันจังหวัดชัยภูมิมีจำนวนประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมากที่สุด จึงเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการศึกษา

4. จากการสำรวจสถานภาพองค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร พบว่า การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรยังคงกระจุกอยู่ในพื้นที่เดียว คือ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรในอำเภอเทพสถิต ซึ่งมุ่งเน้นศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรใน

จังหวัดชัยภูมิ ไม่ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในอำเภอเทพสถิตเท่านั้น แต่ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร จำนวนหนึ่ง ที่อพยพมาจากอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า ด้วย และไม่มีงานศึกษาชิ้นใด ใช้พื้นที่บ้านวังกำแพงเป็นสนามวิจัย บ้านวังกำแพง มีจำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรน้อยกว่าพื้นที่อำเภอเทพสถิต แต่สภาพของหมู่บ้าน ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบเชิงเขา ซึ่งเป็นต้นแม่น้ำชี มีภูเขาล้อมรอบ ทำให้สภาพพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน ความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มคนภายนอก ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาลาว หรือภาษาอีสานและภาษาไทย เข้าไปแสวงหาทรัพยากร และเข้าไปตั้งถิ่นฐานปะปนกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรทั้งในหมู่บ้านและตั้งเป็นหมู่บ้านใกล้เคียง การอยู่ท่ามกลาง ความหลากหลายทางชาติพันธุ์นี้ ประกอบกับเป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ส่งผลให้ พื้นที่บ้านวังกำแพง เหมาะสมต่อการศึกษาศึกษาการดำรงชาติพันธุ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครอง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาการดำรงชาติพันธุ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร บ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ

คำถามการวิจัย

1. กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรเป็นใคร มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ที่ใด
2. กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์อย่างไร
3. เพราะเหตุใดกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรจึงต้องสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม
4. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครอง อย่างไรบ้าง
5. เพราะเหตุใดกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรจึงต้องสร้างความสัมพันธ์กันเองภายในกลุ่มชาติพันธุ์ และมีความสัมพันธ์กันอย่างไรบ้าง
6. เพราะเหตุใดกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรต้องสร้างความสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งที่เป็นคนลาวและคนไทย
7. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งที่เป็นคนลาวและคนไทย ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองอย่างไร
8. ทำไมกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรต้องมีการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครอง
9. กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรมีอัตลักษณ์อย่างไรท่ามกลางบริบทความหลากหลายทางชาติพันธุ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการร่ำรองชาติพันธุ์ อันเป็นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับสิ่งแวดล้อม กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรด้วยกันเอง และกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับคนลาวและคนไทย ทั้งภายในและภายนอกบ้านวังคำแพง ท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์
2. ศึกษาการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการปกครอง ภายใต้การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์
3. ศึกษาอัตลักษณ์และการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร ท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การร่ำรองชาติพันธุ์ (Ethnicity) เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ที่ชนเผ่า หมู่บ้าน และชุมชนซึ่งเคยอยู่อย่างโดดเดี่ยว ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ และนำมาสู่ การรวมกลุ่มทางชาติพันธุ์ หรือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบรรทัดฐานพฤติกรรมบางอย่างร่วมกัน เช่น ระบบเครือญาติ การแต่งกาย พิธีกรรม ความเชื่อ ภาษา ฯลฯ ซึ่งสมาชิกได้เรียนรู้โดยกระบวนการทางสังคม ก่อให้เกิดประสบการณ์และจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ และมีการแสดงออกกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในระบบสังคมร่วมกัน กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ต้องมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการปกครอง อันเป็นบริบทของชุมชนที่กลุ่มชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานอยู่ (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2547, หน้า 21-22) โดยการนำแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติมาใช้ นอกจากนั้น ยังเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นทั้งภายในกลุ่มชาติพันธุ์ และข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ และชุมชนภายนอก ซึ่งความสัมพันธ์เป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์และปฏิบัติการต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรได้ ซึ่งเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรเอง และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับต่าง

กลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้เกิดความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สืบทอด
กลางบริบทการเปลี่ยนแปลง

2. ทำให้เข้าใจเงื่อนไขของการดำรงอยู่และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์
ผู้สืบทอดบ้านวังกำแพง

3. ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สืบทอดบ้านวังกำแพง ตระหนักถึงความสำคัญในการฟื้นฟู
ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิธีการดำรงชีวิต และภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์

4. ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการดำรงชาติพันธุ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์
ผู้สืบทอดบ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่
ขอบเขตพื้นที่การวิจัย ขอบเขตเนื้อหาการวิจัย และขอบเขตด้านเวลา

ขอบเขตพื้นที่การวิจัย

บ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ มี 169 ครัวเรือน ชาย 329 คน
หญิง 343 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 662 คน ในพื้นที่บ้านวังกำแพงประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์
ผู้สืบทอดถึงร้อยละ 95 ของประชากรทั้งหมด ร้อยละ 4 เป็นคนลาว และร้อยละ 1 ของจำนวนประชากร
เป็นคนไทย (องค์การบริหารส่วนตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ, 2557, หน้า 8)

ขอบเขตเนื้อหาการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาปรากฏการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
และการปกครอง อันเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สืบทอดกับสิ่งแวดล้อม กลุ่มชาติ
พันธุ์ผู้สืบทอดกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สืบทอด และกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สืบทอดกับคนลาวและคนไทยทั้งภายในและ
ภายนอกหมู่บ้าน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครอง
อันเกิดจากความสัมพันธ์และกระแสการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของรัฐ จนนำมาสู่การ
ปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองของชาวผู้สืบทอด นอกจากนี้ยัง
ศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการดำรงอยู่ เปลี่ยนแปลง และปรับตัวเพื่อให้สอดคล้อง
กับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

ขอบเขตด้านเวลา

พ.ศ. 2480-พ.ศ. 2557

เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่สามารถสะท้อนให้เห็นพัฒนาการความสัมพันธ์ด้าน
การเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สืบทอดบ้านวังกำแพงได้อย่าง

มีพลวัต ตั้งแต่วิถีการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมก่อนการมีปฏิสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ จนเกิดความสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่างๆและมีการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวไปตามบริบททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองตามแต่ละช่วงเวลา อีกทั้งช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2480-2557 ยังเป็นช่วงเวลาที่หลักฐานจากคำบอกเล่ามีน้ำหนัก มีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากเป็นหลักฐานร่วมสมัยกันกับผู้ให้ข้อมูล

นิยามศัพท์เฉพาะ

การอ้างชาติพันธุ์ (Ethnicity) หมายถึง การศึกษาปรากฏการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่เคยเป็นอิสระ กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ และมีการรวมกลุ่มทางชาติพันธุ์ หรือมีบรรทัดฐาน พฤติกรรมร่วมกัน เช่น พิธีกรรม ความเชื่อ ภาษา การแต่งกาย วิถีการผลิต ประวัติศาสตร์ และจิตสำนึก ร่วมกัน ซึ่งแสดงออกมามีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในสังคม

ความสัมพันธ์ หมายถึง ความเกี่ยวข้อง หรือการพบปะกันลักษณะใดลักษณะหนึ่งระหว่างคนกับคน หรือคนกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ก่อให้เกิดพฤติกรรมการแสดงออก หรือ เกิดปรากฏการณ์ขึ้น

การปรับตัว หมายถึง การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม อันเป็นบริบทของชุมชนหรือสังคมที่กลุ่มชาติพันธุ์ดำรงอยู่ทั้งภายในและภายนอก ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูร หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาญ้อฮูร ซึ่งจัดอยู่ในตระกูลภาษามอญ-เขมร (ออสโตรเอเชียติก) สาขามอญ มีสัญชาติไทย และอาศัยอยู่ในประเทศไทย มีลักษณะทางวัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ ระบบเครือญาติเฉพาะกลุ่ม และรวมถึงชาวญ้อฮูรที่ไม่สามารถพูดภาษาญ้อฮูรได้ แต่มีความเป็นชาติพันธุ์โดยสายโลหิตด้วย

คนลาว หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาอีสาน มีสัญชาติไทยและอาศัยอยู่ในประเทศไทย

คนไทย หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาไทย ทั้งที่เป็นไทยกลางและภาษาไทยโคราช มีสัญชาติไทยและอาศัยอยู่ในประเทศไทย

ชุมชนชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆที่อยู่ร่วมกันในบ้านวังคำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

ภาษาลาว หมายถึง ภาษาอีสาน

วิธีดำเนินงานวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการค้นคว้าและดำเนินการศึกษาของงานวิจัย เรื่อง การธำรงชาติพันธุ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศูรบ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนาม

การวิจัยเอกสารเป็นการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาวผู้ศูร ซึ่งปรากฏอยู่ในงานวิจัย วิทยานิพนธ์ คหุณินพนธ์ บทความ รวมถึงแผนที่ รูปภาพ และข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งผู้ศึกษาได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับหลักฐานอื่น ๆ

การวิจัยภาคสนาม (Field research) เป็นวิธีวิจัยหลักที่ผู้ศึกษาใช้ในการรวบรวมหลักฐานทั้งที่เป็นหลักฐานชั้นต้น (Primary sources) และหลักฐานชั้นรอง (Secondary sources) ซึ่งข้อมูลเป็นลักษณะของคำบอกเล่า (Oral history) ของกลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผู้ศึกษาค้นคว้า แบ่งการวิจัยภาคสนามออกเป็น 5 วิธี คือ

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) เพื่อศึกษาพฤติกรรม

การแสดงออก การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศูรกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศูรด้วยกันเอง สังเกตความรู้สึก ความไว้วางใจและความเชื่อใจ ที่มีต่อคนกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชน และสังเกตกิจกรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศูรปฏิบัติร่วมกัน คนกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งวิธีวิจัยภาคสนามรูปแบบดังกล่าวนี้ ผู้ศึกษามุ่งรวบรวมหลักฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ด้านการจัดระเบียบสังคม ระบบเครือญาติ การจัดการทรัพยากรภายในพื้นที่ ประเพณี ความเชื่อ จิตสำนึกทางชาติพันธุ์ และการรื้อฟื้นความเป็นผู้ศูร เป็นต้น

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) เป็นการสังเกตที่ผู้ศึกษาต้องอยู่ภายนอกของปฏิบัติการ เช่น พิธีกรรม ที่ไม่อนุญาตให้คนนอกกลุ่มชาติพันธุ์เข้าร่วม หรือ การประชุมหมู่บ้าน ที่ต้องมีการลงประชามติในเรื่องที่มีผลประโยชน์ในระดับท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้อง

3. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-information interview) สัมภาษณ์บุคคลที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศูรและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ภายในบ้านวังกำแพงและชุมชนรอบ ๆ บ้านวังกำแพง (บ้านหนองอ้อและบ้านหนองกระทุ่ม) ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และปรากฏการณ์ คือ คนลาว คนไทยกลุ่มต่าง ๆ ประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศูร คนลาว คนไทยกลุ่มต่าง ๆ ข้าราชการในพื้นที่ ผู้นำชุมชน พ่อค้า นายทุน ตลอดจนคนภายในชุมชนและคนภายนอกชุมชนทุกกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศูร ซึ่งวิธีวิจัยภาคสนามรูปแบบดังกล่าว

ผู้ศึกษามุ่งเข้าถึงข้อมูลทางด้านพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ การตั้งชุมชน ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ พัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับกับสภาพแวดล้อม ซึ่งสะท้อนผ่านความเชื่อและวิธีการจัดการทรัพยากรภายในชุมชน จิตสำนึกทางชาติพันธุ์ ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อการดำรงอยู่ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงและสังคมสมัยใหม่ เป็นต้น

3. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Information-interview) เลือกสัมภาษณ์คนในชุมชนทั้งที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรุ คนลาว และคนไทย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ โดยจะมุ่งไปที่ประเด็นของความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นต้น

4. การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลด้วย วิธีการสนทนากลุ่มในประเด็นที่เฉพาะเจาะจง เพื่อให้ได้มาซึ่งความแม่นยำของข้อมูลและเพื่อต้องการให้กลุ่มชาติพันธุ์มีส่วนร่วมในการทบทวนประวัติศาสตร์ และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิตที่ผ่านมา ผู้ศึกษามุ่งสนทนาในเรื่องของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ มิติเวลาของการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวด้านต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์

ดำเนินการสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง เมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2557 และ วันที่ 7 มกราคม 2558 ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรุและคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์

ตารางที่ 1-1 คุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลภาคสนาม

คุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลหลัก	ผู้ให้สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ	คุณสมบัติผู้ร่วมสนทนากลุ่ม
เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรุ	เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรุ กำเนิด	เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรุ
กำเนิด และเติบโตในบ้าน	และเติบโตในบ้านวังกำแพง	กำเนิด และเติบโตใน
วังกำแพง อายุ 40 ปีขึ้นไป	อายุ 40 ปีขึ้นไป	บ้านวังกำแพง อายุ 60 ปี
มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการ		ขึ้นไป มีสติสัมปชัญญะ
ของบ้านวังกำแพงเป็น		
อย่างดี		

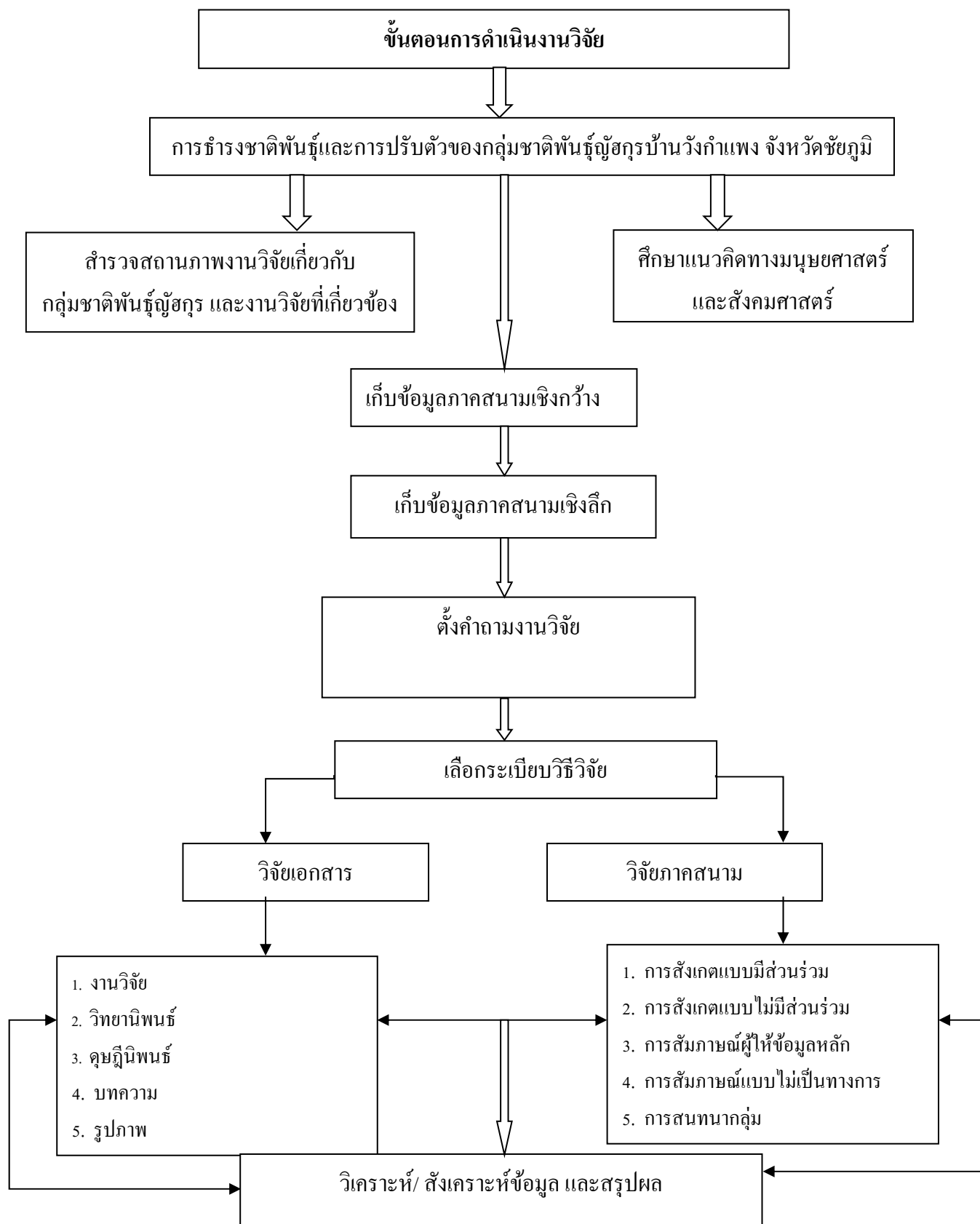
ตารางที่ 1-1 (ต่อ)

คุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลหลัก	ผู้ให้สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ	คุณสมบัติผู้ร่วมสนทนากลุ่ม
เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ญ้อกรบ้านบ้านวังกำแพง และย้ายถิ่นฐานออกไป ทำงานนอกพื้นที่ มีอายุ 40 ปีขึ้นไป	เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้าน บ้านวังกำแพง และย้ายถิ่นฐาน ออกไปทำงานนอกพื้นที่ มีอายุ 40 ปีขึ้นไป	เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อื่น (ลาว/ ไทย) ที่มีปฏิสัมพันธ์กับ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวัง กำแพงตั้งแต่ พ.ศ. 2500 อายุ 50 ปีขึ้นไป มีสติสัมปชัญญะ
เป็นลูกครึ่งในครอบครัว ผสม ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ญ้อกรกับคนต่างกลุ่มชาติ พันธุ์ อายุ 40 ปีขึ้นไป	เป็นลูกครึ่งในครอบครัวผสม ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ อายุ 40 ปีขึ้นไป	เป็นลูกครึ่งในครอบครัวผสม ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ อายุ 40 ปีขึ้นไป มีสติสัมปชัญญะ
เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อื่น (ลาว/ ไทย) ที่มีปฏิสัมพันธ์กับ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร บ้านวังกำแพงตั้งแต่ พ.ศ. 2500 อายุ 50 ปีขึ้นไป	เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อื่น (ลาว/ ไทย) ที่มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ ญ้อกรบ้านวังกำแพงตั้งแต่ พ.ศ. 2500 อายุ 50 ปีขึ้นไป	เจ้าหน้าที่จากหน่วยงาน ของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับ บ้านวังกำแพง
เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ แต่งงานกับกลุ่มชาติพันธุ์ ญ้อกร อายุ 40 ปีขึ้นไป เจ้าหน้าที่จากหน่วยงาน ของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับ บ้านวังกำแพง	เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่แต่งงาน กับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร อายุ 40 ปีขึ้นไป	

จากนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลภาคสนามทุกรูปแบบมาตรวจสอบความถูกต้อง ประกอบ
กับข้อมูลจากเอกสาร และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียงเป็นคชภูมินิพนธ์ และนำเสนอ
ผลการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) ต่อไป

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

1. กำหนดหัวข้องานวิจัย
2. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องรวมถึงกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
3. เก็บข้อมูลภาคสนามเชิงกว้าง เพื่อให้เห็นภาพรวมของกลุ่มชาติพันธุ์และชุมชน
4. เก็บข้อมูลภาคสนามเชิงลึก เพื่อสังเกตปรากฏการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ จนนำมาสู่การตั้งคำถามงานวิจัย
5. กำหนดคำถามงานวิจัย
6. ขั้นตอนการตอบโจทย์งานวิจัย ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งผู้ศึกษาพยายามสร้างสมมติฐานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชน และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในสังคมไทย ไปพร้อม ๆ กัน เป็นการใช้หลักการของวิธีการวิจัยกับการเก็บข้อมูลสนามไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งอาจจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินการวิจัย ในระหว่างช่วงของการเก็บข้อมูล เพื่อให้สอดคล้องกับวิธีการที่ได้มาซึ่งข้อมูล หรือธรรมชาติของข้อมูล
7. เรียบเรียงเป็นคุษฎีนิพนธ์

ภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณนิตินิพนธ์เรื่อง การธำรงชาติพันธุ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรบ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ แบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ

1. สำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร
2. กลุ่มงานอธิบายการธำรงชาติพันธุ์
3. กลุ่มงานอธิบายการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์
4. กลุ่มงานอธิบายแนวคิด ทฤษฎีทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

สำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร

ผู้สกร (Nyabkur) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ใน 3 จังหวัดในประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดเพชรบูรณ์ มีภาษาเป็นของตนเอง ภาษาผู้สกรเป็นภาษาเดียวกับภาษามอญโบราณที่ปรากฏอยู่ในจารึกสมัยทวารวดีเมื่อประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว จึงเชื่อว่ากลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรน่าจะเป็นลูกหลานของคนสมัยอาณาจักรทวารวดีที่ยังหลงเหลืออยู่ (Seidenfaden, 1918, pp. 1-11) จากมุมมองของนักภาษาศาสตร์ กล่าวถึง ภาษาผู้สกรว่า เป็นคำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์และภาษาของชนกลุ่มหนึ่ง ตรงกับความหมายในภาษาไทยว่าคนภูเขา คนภายนอก เรียกว่า ชาวบน คนดง หรือ ละว้า แตกต่างกันไปแต่ละพื้นที่ เช่น ในจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรว่า ผู้สกร คนดง หรือ ชาวบน ส่วนในจังหวัดเพชรบูรณ์มักเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรว่า ละว้า แนวความคิดเรื่องภาษาผู้สกรมีความใกล้ชิดกับภาษามอญโบราณนั้น มีการอ้างการเปรียบเทียบเชิงสถิติของการใช้ศัพท์พื้นฐานของโรมัสและเฮดลีย์ว่า ภาษาผู้สกรมีคำศัพท์ร่วมกับภาษามอญถึง 60% (มยุรี ถาวรพัฒน์, 2556, หน้า 85-91) และภาษามอญก็มีบทบาทก่อนที่ภาษาไทยจะเข้ามามีอิทธิพลในภาคกลางของประเทศไทย

เมื่อเทียบตามสัดส่วนการกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์จากการอพยพเคลื่อนย้ายในประวัติศาสตร์ พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรในประเทศไทย มีจำนวนประชากรตั้งถิ่นฐานอยู่มากที่สุดในพื้นที่ บ้านน้ำลาด ตำบลนาขามก๊าก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ งานวิจัยจำนวนมากตั้งแต่ทศวรรษ 2530 นักวิชาการจึงมักเลือกพื้นที่การวิจัยในพื้นที่ดังกล่าวซ้ำ ๆ แต่มีการปรับเปลี่ยนประเด็นการศึกษาให้มีความแตกต่างและเฉพาะเจาะจงลงไป

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร อำเภอสทิต จังหวัดชัยภูมิ เป็นคนกลุ่มน้อย มีวิถีการดำรงชีวิต พึ่งพิงอยู่กับระบบนิเวศ ซึ่งเป็นปัจจัยกำหนดชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการตั้งถิ่นฐาน ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ อาหารและยารักษาโรค ธรรมชาติเป็นทุกอย่างทุกอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร ส่งผลให้ระบบความเชื่อและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรเกี่ยวข้องกับสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ทั้งหมด เช่น ภูเขา ป่า แม่น้ำ และสัตว์ เมื่อความเจริญจากภายนอกเข้าสู่น้ำตาล ส่งผลให้ สภาพแวดล้อมดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป ความทันสมัยเข้ามาผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวบ้านมากขึ้น ส่งผลให้วิถีการดำรงชีวิตและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (ปรีชา อุตระกุล และกนก โตสุรัตน์, 2519) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นเกิดจากเงื่อนไขทางสังคม ภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป และการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของกลุ่มให้สอดคล้องกับสังคมใหม่ ซึ่งหมายถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร จึงส่งผลให้วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรอำเภอสทิตขยับเข้าไปใกล้วัฒนธรรมไทยลาวมากขึ้น จนนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ (สุรศักดิ์ บุญคง, 2546) เช่น การปรับเปลี่ยนการประกอบพิธีกรรมงานศพให้สอดคล้องกับยุคสมัย ที่ปรากฏ ในการศึกษาพิธีกรรมความตายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรบ้านน้ำลาด อำเภอสทิต จังหวัดชัยภูมิ (กัณทิมา เไรไร, 2543) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า พิธีกรรมศพแบบเดิมเป็นความเชื่อ ความผูกพันกับ ธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร และเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการปกครองล้วนมีรากฐานมาจากการที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ หรือสร้างความสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร มีการปรับตัว รับแบบแผนการปฏิบัติของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมาปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับ สภาพการณ์ปัจจุบันที่กลุ่มชาติพันธุ์ดำรงอยู่

การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในกระแสสังคมสมัยใหม่และการพัฒนา ส่งผลให้ความ เป็นชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรเริ่มหดเล็กลง จากการปรับตัว การข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรเชื่อว่ากำลังจะสูญหายไปจากการเปลี่ยนแปลงอันดับแรก ๆ คือ ภาษาผู้สกร และภาษาผู้สกรก็ถูกจัดให้เป็นหนึ่งใน 14 กลุ่มภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตรุนแรง และมีโอกาสที่จะหายไป เนื่องจากในปัจจุบันภาษาราชการและภาษาลาวเข้ามามีบทบาทใน ชีวิตประจำวันมากกว่าภาษาประจำกลุ่มชาติพันธุ์ จึงส่งผลให้ชุมชนและสถาบันวิจัยภาษาและ วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล และสกว. จัดดำเนิน โครงการฟื้นฟูภาษา และวัฒนธรรมขึ้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภาษาและเป็นการเปิดช่องทางให้กลุ่มชาติพันธุ์เกิดจิตสำนึก ฟื้นฟูความทรงจำ และมีส่วนร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มตนเอง ปัจจุบันองค์ความรู้เหล่านั้นถูกรวบรวมเป็นสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร (อภิญา บัวสว่าง

และสุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2541) เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ต่อไป

จนกระทั่งทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา อำเภอสทิงพระ จังหวัดพัทลุง จังหวัดชัยภูมิมีนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยว ประกอบกับการสานต่อการเข้ามาฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของคณะทีมงานวิจัยดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงได้มีการจัดทำหนังสือผู้ฮกเกอร์ มอญโบราณแห่งสติงพระขึ้น โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ (อนันต์ ติมปคุปตถาวร, สุวิไล เปรมศรีรัตน์, มยุรี ถาวรพัฒน์, และกัลยา ลีนศิริวัฒนา, 2549) ในลักษณะของหนังสือแนะนำการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ให้เป็นที่รู้จัก พร้อมกับใช้เป็นจุดเด่นในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรมด้วย แต่นโยบายการอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนาของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ไม่ได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งรูปแบบที่นำมาใช้ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ไม่ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ แต่มุ่งใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว จนส่งผลให้วัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่ตอบสนองการท่องเที่ยวเท่านั้น การดำเนินนโยบายดังกล่าวนำมาสู่การตั้งคำถามต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จนนำมาสู่การทำวิจัยแนวทาง รูปแบบการอนุรักษ์ฟื้นฟูชุมชนประเพณีของชาวผู้ฮกเกอร์อำเภอสทิงพระเพื่อการท่องเที่ยว (ศุภิสรา ประเสริฐ, 2551) ส่งผลอย่างไรต่อกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งพบว่า หน่วยงานของภาครัฐและเอกชนส่งเสริมเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ให้ดำรงอยู่ เพื่อตอบสนองการขยายตัวของการท่องเที่ยว แต่การดำเนินนโยบายที่ผ่านมา กลับเป็นการใช้วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม ไม่ได้ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์แบบยั่งยืน ส่งผลให้การอนุรักษ์ฟื้นฟูกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และยังคงต้องประสบกับภาวะวิกฤตทางภาษาและวัฒนธรรมต่อไป

จากงานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมด พบว่า การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์กระจุกอยู่ในพื้นที่เดียว คือ พื้นที่อำเภอสทิงพระ โดยเฉพาะบริเวณบ้านน้ำลาด ซึ่งมุ่งเน้นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ในจังหวัดชัยภูมิ ไม่ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่อำเภอสทิงพระเท่านั้น แต่ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ จำนวนหนึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในบ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า ด้วย และเป็นพื้นที่ที่ยังไม่มีการเข้าไปศึกษาอย่างจริงจัง นอกจากการเข้าไปรวบรวมภาษาของนักภาษาศาสตร์เท่านั้น องค์ความรู้ทั้งหมดจึงนำมาสู่การเชื่อมโยง พัฒนา ประเด็นและการกำหนดพื้นที่ของการวิจัยในคุณฐิติพนธ์ฉบับนี้ต่อไป

กลุ่มงานอธิบายการอ้างชาติพันธุ์

งานศึกษาแนวคิดการอ้างชาติพันธุ์ หรือ ชาติพันธุ์อ้าง มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ แบนบ้าง กว้างบ้าง แตกต่างกันไปตามบริบทที่ทำการศึกษา เป็นปรากฏการณ์ของกลุ่มคนอื่น เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ ข้ามกลุ่มชาติพันธุ์และรัฐ ซึ่งครอบคลุมประเด็นสำคัญในการศึกษาอย่างหลากหลาย

อัตลักษณ์ เป็นหนึ่งในปรากฏการณ์อันเกิดจากความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ การสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของที่มีความลื่นไหล ไม่หยุดนิ่งตายตัวภายใต้แนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์ และมีการตอบโต้เพื่อหาพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ การสร้างอัตลักษณ์และพยายามนิยามตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏอย่างชัดเจนและมีอยู่ทั่วไป ทุกพื้นที่ภายใต้บริบทการพัฒนาของประเทศไทยในปัจจุบัน ดังเช่นกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ของบ้านคลองพลู ในจังหวัดจันทบุรี (อเนก รักเงิน, 2551) ซึ่งค้นพบการสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์กับแนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์ หมายถึง การแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ จะเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่กลุ่มชาติพันธุ์เข้าไปปฏิสัมพันธ์ด้วย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันในพื้นที่ กลุ่มชาติพันธุ์กับคนไทยในพื้นที่ รวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์กับคนนอกชุมชน เพื่อต่อรองผลประโยชน์ในท้องถิ่นและการแย่งชิงพื้นที่ของการมีตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์

การสร้างอัตลักษณ์ยังสามารถสร้างผ่านการมีส่วนร่วมทางประวัติศาสตร์และการอพยพมาจากมาตุภูมิเดียวกัน ซึ่งสามารถสะท้อนจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ ดังเช่นกรณีของการศึกษาไทยลือ (ณกานต์ อนุคุณวรรณะกะ, 2554) ซึ่งหลายกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับผลจากแนวคิดท้องถิ่นนิยมในช่วงทศวรรษ 2500 นำมาสู่การกลับมาสนใจรากเหง้าของตนเองมากยิ่งขึ้นและก่อให้เกิดการก่อรูป การรื้อฟื้นจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ขึ้นมา การรื้อฟื้นกลุ่มชาติพันธุ์ สามารถกระทำผ่านประเพณีประจำปี ที่สามารถรวมกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันไว้ได้มากที่สุด นำมาซึ่งพลังที่กระตุ้นให้กลุ่มชาติพันธุ์แสดงอัตลักษณ์ของตนเองขึ้นมาใหม่สู่สาธารณชนผ่านภาษา เครื่องแต่งกาย อาหาร ประเพณี แต่ในขณะเดียวกัน อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งดั้งเดิมเสมอไป กลุ่มชาติพันธุ์สามารถมีการปรับตัว เพื่อให้อัตลักษณ์ใหม่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย ซึ่งอาจมีความแตกต่างจากแบบดั้งเดิม แต่ยังคงตั้งอยู่บนทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว มาเป็นตัวกำหนดตัวตนหรืออัตลักษณ์และการอ้างชาติพันธุ์ในยุคปัจจุบัน การสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาใหม่ โดยอาศัยทุนวัฒนธรรมเดิมนั้นหลายกลุ่มชาติพันธุ์นำมาใช้เพื่อให้กลุ่มตนเองมีตัวตนในสังคมภายใต้รัฐไทย เช่น กรณีของกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่บริเวณชายแดนไทย-พม่า (วันดี สันติวุฒิเมธี, 2545) ที่ต้องอาศัยทุนวัฒนธรรมเดิมมาสร้างอัตลักษณ์ และยังมีเรื่องของพรมแดนทางชาติพันธุ์เข้ามาเกี่ยวข้องใน

การศึกษาอัตลักษณ์ด้วย จึงส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ไม่มีการแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ตายตัว สำคัญของการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ (Identification) และอัตลักษณ์ (Identity) คือเชื่อในลักษณะเฉพาะ แต่กรณีของไทยใหญ่ มีความสัมพันธ์กับรัฐสองฝั่งคือ รัฐไทยและรัฐพม่า และพยายามที่จะ นิยามตัวตนของตนเองเข้ากับรัฐไทยมากกว่าแม้จะมีบ้านเกิดเมืองนอนอยู่ที่รัฐฐานก็ตาม แต่ใน ขณะเดียวกันก็นิยามตัวตนให้แยกจากพลเมืองในพม่า ดังนั้น การมีเลขประจำตัว ก็คือ ความรู้สึกที่ว่า ตนเองเป็นสมาชิกของรัฐใดรัฐหนึ่ง ส่วน เลขที่พาสปอร์ต คือความเชื่อและพฤติกรรมที่มี ลักษณะเฉพาะว่าตนเป็นคนสัญชาติใดสัญชาติหนึ่ง นิยามเหล่านี้นำมาสู่เรื่องของพรมแดน ทางชาติพันธุ์ ดังนั้นอัตลักษณ์ต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นจึงมีลักษณะเฉพาะตัว กลุ่มชาติพันธุ์ต้องการ พรมแดนทางชาติพันธุ์ที่ชัดเจนก็ต่อเมื่อต้องการสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มของตน พรมแดนทาง ชาติพันธุ์ของไทยใหญ่จึงมีลักษณะเปิด ซึ่งแตกต่างจากพรมแดนทางชาติพันธุ์ของชาวไทยเชื้อสาย เวียดนาม ใน จังหวัดนครพนม (จตุพร คอน โสม, 2551) ที่มีพรมแดนทางชาติพันธุ์ค่อนข้างปิด และมีอัตลักษณ์ของการเป็นคนเวียดนามมากกว่าจะปรับเปลี่ยนกลับไปกลับมา ซึ่งการแสดงอัต ลักษณ์และความเป็นชาติพันธุ์ของชาวเวียดนาม จะอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ของบุคคลที่กลุ่มชาติ พันธุ์เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ในบางบริบทกลุ่มชาติพันธุ์จะมีการปิดบังอัตลักษณ์ของตนเอง เพื่อหลบเลี่ยงการแสดงตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ออกมา ซึ่งไม่ได้หมายถึง ความพยายามตั้งใจ เปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไปสู่อีกชาติพันธุ์หนึ่ง

การร่างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ นอกจากจะใช้รากเหง้าหรือทุนวัฒนธรรมเดิมและ ประวัติศาสตร์เป็นกลไกแล้ว ศาสนายังเป็นอีกกลไกหนึ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์นำมาใช้ในการร่าง อัตลักษณ์ (ยุพิน เรืองแจ้ง, 2552) ที่มุ่งสะท้อนผ่านแบบแผนประเพณีและพิธีกรรมทางด้าน ความเชื่อดั้งเดิม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นการร่างอัตลักษณ์แบบ เอกลักษณ์สังคมตามกลุ่ม ศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับการจัดประเภทสังคมตามแบบของ เจอร์รัลด์ เบอร์แมน (Gerald Berreman) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของอัตลักษณ์ต้องผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ มีทั้งกำหนดอัต ลักษณ์ที่สัมพันธ์กับสมาชิกในสังคมของกลุ่มตนเอง กลุ่มชาติพันธุ์ยังมีความต้องการที่จะได้รับ การยอมรับจากคนกลุ่มอื่น บางครั้งกลุ่มชาติพันธุ์อาจต้องปฏิเสธอัตลักษณ์ของตนเองในขณะที่มี ความสัมพันธ์กับกลุ่มที่มีสถานทางสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมืองที่ดีกว่า ซึ่งจะนำไปสู่การข้าม พรมแดนทางชาติพันธุ์ชั่วคราว หรือความสัมพันธ์ต่าง ๆ มีอยู่อย่างต่อเนื่องอาจนำไปสู่การปรับตัว ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้

กลุ่มงานอธิบายการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์

ในภาวะสังคมสมัยใหม่ ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจสูง ประกอบกับ กระแสการพัฒนาของภาครัฐและเอกชน รวมถึงความเจริญก้าวหน้าของระบบสาธารณูปโภค ต่าง ๆ และเทคโนโลยี สิ่งเหล่านี้เข้าไปมีบทบาทต่อกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มในสังคมไทย เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงนั้นส่งผลกระทบต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์จึงต้องพยายามปรับตัวเพื่อที่จะสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมสมัยใหม่

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ โดยคนที่มีความน้อยถอยกว่ามักจะนำเอาวัฒนธรรมหลักที่เป็นของคนกลุ่มใหญ่มาปรับใช้ ผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองและนำไปปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ มักบีบบังคับให้กลุ่มชาติพันธุ์จำเป็นต้องมีการปรับตัว เพื่อให้เข้ากับสังคมใหม่ ไม่เช่นนั้นอาจส่งผลกระทบต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์นั้น มักเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นก่อนการเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆ เช่นกรณีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของลาวตี้ (สรณา อนุสรณ์ทรงกูร, 2550) ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ ปัจจัยภายในชุมชนและปัจจัยภายนอก ได้แก่ การขยายตัวของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว ทรัพยากรความอุดมสมบูรณ์ลดน้อยลง การพัฒนาของภาครัฐ และบทบาทของสื่อ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ชุมชนและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างยิ่ง ในขณะที่เดียวกันการพัฒนาที่ไม่สมดุลกันระหว่างสิ่งที่มีอยู่เดิม และสิ่งที่เข้ามาใหม่ ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคม ก็มักนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างรวดเร็ว หลายกลุ่มชาติพันธุ์สูญหายไป หรือผสมผสานกลมกลืนไปกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยไม่รู้ตัวภายใต้กระแสการพัฒนาในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ดำรงอยู่ได้ หากกล่าวถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในสังคมหนึ่ง ๆ อาจพิจารณาได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองมักจะมี ความผูกพันอยู่กับธรรมชาติและความเชื่ออยู่ก่อน เมื่อมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเข้ามาอยู่ผสมปะปนกัน ไป การรับวัฒนธรรมใหม่ที่เกื้อหนุน และสามารถผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว คือ ศาสนา ดังนั้นการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดเล็ก ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล จึงมักปรับตัวทางด้านความเชื่อ และวัฒนธรรมก่อนด้านอื่น ๆ การปรับตัวทางวัฒนธรรมและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ (วิลาศ โภธิสาร, 2551) นับว่าเป็นพลังใหม่เพื่อสร้างความสัมพันธ์ภายในชุมชนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์มีวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติและเป็นแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ ได้ดี

กลุ่มชาติพันธุ์ มีการเรียนรู้ทางสังคม การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ได้เกิดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น แต่ค่อย ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์แบบฉับพลันจนนำมาสู่ภาวะปรับตัวทางสังคมไม่ได้ ต่อมาเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์มีปฏิสัมพันธ์กับรัฐ กลุ่มชาติพันธุ์ก็มีความจำเป็นต้องปรับรูปแบบตามรัฐไทยสมัยใหม่ เนื่องจากเกิดผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์และใช้ชีวิตแบบสมัยใหม่ เช่น ปรับพื้นที่การเกษตรด้วยเครื่องมือที่คิดขึ้นเอง ปรับรูปแบบการเกษตรโดยใช้เครื่องมือจักรกลที่ทันสมัย ผลคือสภาพแวดล้อมได้เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ต้องปรับตัวตามความเจริญที่เข้ามาในพื้นที่ เพื่อความอยู่รอดตลอดเวลา โดยทั่วไปการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์มักเกิดขึ้นหลายด้าน เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถอยู่ร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ ได้อย่างไม่แปลกแยก

จะเห็นได้ว่า กระบวนการปรับตัวทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และความรู้ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ใกล้เคียงกัน ในขณะที่บางเวลาแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์อาจพยายามสร้างความชัดเจนให้แก่กลุ่มของตน เพื่อเป็นการป้องกันการรุกรานทางสังคมและวัฒนธรรมจากชาติพันธุ์อื่นหรือปกป้องสิทธิ ผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะพื้นที่ทางสังคม

ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์นอกจากความสัมพันธ์แล้วยังเกิดขึ้นจากการเลียนแบบกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีการดำรงชีวิตที่ดีกว่า เช่น การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวลัวะ ที่มีการปฏิสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกทางด้านเศรษฐกิจโดยการนำเทคโนโลยี และเลียนแบบขั้นตอนการผลิตมาใช้ การเลียนแบบทางด้านเศรษฐกิจ เป็นการปรับปรุงวิธีการประกอบอาชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ให้ดีขึ้น เมื่อปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ มากขึ้น จึงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิต เช่น มีการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมพื้นราบ หรือสังคมเมืองมากขึ้น จากที่เคยทำไร่เลื่อนลอยอย่างเดียว ได้หันมาสู่การทำนาแบบขั้นบันได หันมาปลูกข้าวเหนียวและบริโภคน้ำข้าวเหนียว มีการนำระบบเหมืองฝายมาใช้ มีการประกอบพิธีกรรมทำขวัญข้าว ลงแขก มีการแต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์ (ชาญชัย จิรวรรณกิจ, 2529) ซึ่งความพยายามปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อความอยู่รอดในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และพยายามที่จะเรียนรู้ รับ คัดสรร สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ให้ดีขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์ไม่ได้รับเอาวัฒนธรรมอื่นมาใช้ทั้งหมด แต่เลือกรับและปรับใช้เพียงบางส่วนเท่านั้น ซึ่งแสดงถึงศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ในการปรับตัวภายใต้บริบทสังคม

เมื่อสังคมมีพัฒนาการไปตามกระบวนการธรรมชาติและกระบวนการพัฒนา ได้ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบประเพณีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความทันสมัย เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการทำลายวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน

ด้วยการสร้างวัฒนธรรมสมัยใหม่เป็นกระแสหลักของสังคม (พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา, 2542) ปรับเปลี่ยนทัศนคติและความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน ส่งผลให้ความเชื่อดั้งเดิมเป็นสิ่งล้าสมัยและ ไม่ได้รับความนิยมหรือไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมส่วนใหญ่ ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดชนชั้นต่าง ๆ ขึ้นและส่งผลให้สังคมที่เคยเป็นปึกแผ่นแยกออกจากกัน ไปโดยปริยาย ดังนั้นการปรับตัวของคนกลุ่มต่าง ๆ จึงดำเนินควบคู่ไปกับการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทาง ในสังคม

กลุ่มงานอธิบายแนวคิด ทฤษฎีทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

งานกลุ่มนี้เป็นงานอธิบายแนวคิด ทฤษฎีทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง กับงานวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม

การศึกษาการดำรงชาติพันธุ์ เป็นมโนทัศน์ในการศึกษาชาติพันธุ์ ซึ่งมีการให้ความหมาย ของแนวคิดแตกต่างกันไป ตามขอบเขตของงานศึกษาในแต่ละช่วงเวลา ในระยะเริ่มแรก ส่วนใหญ่ มีการนิยามความหมายการดำรงชาติพันธุ์ ว่าหมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic group) และ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่ง Walter Zenner และ David Reisman ใช้มโนทัศน์ดังกล่าว ในการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2547, หน้า 4) ในช่วง แรกมโนทัศน์กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นกุญแจสำคัญในการศึกษาวัฒนธรรม ซึ่งเชื่อว่าหน่วยวัฒนธรรม หนึ่ง หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ซึ่งมีชื่อเรียกเดียวกัน มีภาษาร่วมกัน มีระบบสังคมร่วมกัน เป็นต้น แต่การใช้ภาษา วัฒนธรรม หรือระบบสังคม เป็นเครื่องมือแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์นั้น บางครั้งก็ไม่สามารถทำได้ เช่น ในกรณีของการตั้งชื่อสังเกตการศึกษา กะฉิ่น (Kachin) ของ Leach (1954 อ้างถึงใน ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2547, หน้า 10) ซึ่งมีหลายกลุ่ม แต่ใช้ภาษาแตกต่างกัน ดังนั้น การแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์จึงไม่สามารถเอาเกณฑ์ทางภาษามาใช้กับกลุ่มชาติพันธุ์กะฉิ่นได้ ซึ่งปรากฏ อยู่ใน Political Systems of Highland Burma ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กลุ่มชนต่าง ๆ พยายามตอกย้ำ ลักษณะทางชาติพันธุ์ของตน เพื่อเป็นเครื่องมือในการแยกแยะความแตกต่างระหว่างกัน คน ๆ หนึ่ง อาจมีสถานภาพทางสังคมได้หลายอย่าง ในขณะที่เดียวกันก็ขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มชนสัมพันธ์กับใคร แสดงว่าลักษณะทางชาติพันธุ์นั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ในขณะที่ Michael Moerman เสนอว่า การแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไม่สามารถแบ่งตามเกณฑ์ที่ตั้งเอาไว้ได้ แต่ควรแบ่งตามจิตสำนึก ทางชาติพันธุ์ ความรู้สึกนึกคิดของกลุ่มนั้น ๆ เองมากกว่า (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2547, หน้า 11) ในขณะที่ Max Weber เสนอว่า กลุ่มชาติพันธุ์สามารถแยกได้จากการสืบสายโลหิตร่วมกันและการอพยพ (สุรศักดิ์ บุญคง, 2546, หน้า 7) ดังนั้นหากจะกล่าวอย่างชัดเจน กลุ่มชาติพันธุ์จึงมีนัย ของการรวมกลุ่ม มีลักษณะเฉพาะบางประการหรืออัตลักษณ์และประวัติศาสตร์ร่วมกัน

หลังจากกระแสการศึกษาภายใต้มนทัศน์การอ้างชาติพันธุ์ จากที่มุ่งเน้นเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสำคัญ ซึ่งบางประเด็นไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจน ได้พัฒนามาสู่แนวคิดต่างๆอีกมากมายเพื่อการศึกษาปรากฏการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ การแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนหรือการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

ข้อสังเกตเหล่านี้ได้พัฒนาไปสู่แนวคิดเรื่อง การอ้างชาติพันธุ์เพื่อใช้ในการศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างมีมิติและมีแง่มุมในการวิเคราะห์ใหม่ Abner Cohen นำแนวคิดของการอ้างชาติพันธุ์ มาใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ หมู่บ้าน และชุมชนที่แยกอยู่อย่างโดดเดี่ยวและต้องกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐสมัยใหม่ จากความ โดดเดี่ยว มาสู่การรวมกลุ่มทางชาติพันธุ์ หรือ กลุ่มคนที่มีการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมร่วมกัน (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2547, หน้า 21) เช่น วัฒนธรรมประเพณี ภาษา การแต่งกาย โลกทัศน์ ระบบเครือญาติ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์มีจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ร่วมกัน ในขณะที่เดียวกันก็มีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น โดยยังคงยึดถือบรรทัดฐานในกลุ่มสังคมของตนเอง แต่การอ้างชาติพันธุ์ในความหมายของ Cohen ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์เป็นอย่างมาก การแยกแยะ ภาพสะท้อนของการอ้างชาติพันธุ์จะแสดงออกมาให้เห็นเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งกลุ่มเดียวกันและต่างกลุ่ม เมื่อมีความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เกิดขึ้น สิ่งที่ตามมาคือการแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เพื่อพยายามแยกกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองออกจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น หรือบางครั้งกลับมีความพยายามข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์ ของตนเอง โดยการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ซึ่งขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ สุเทพ สุนทรเกษม (2548 ข) นิยามความหมายมนทัศน์ดังกล่าวว่าหมายถึง ชาติพันธุ์สัมพันธ์ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับวิธีคิดของ Cohen (1974) บางส่วนว่า ปรากฏการณ์การอ้างชาติพันธุ์ จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์มีความสัมพันธ์หรือมีปฏิสัมพันธ์กัน หมายรวมถึงทั้งกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันและระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ หากกล่าวถึงในแง่ของกลุ่มชาติพันธุ์ จะได้รับการพิจารณาในรูปแบบขององค์กรทางสังคม ซึ่งเป็นการกำหนดตัวเอง และถูกกำหนดโดยผู้อื่น มีการกำหนด แยกประเภท ซึ่งนับว่าเป็นการกำหนดกลุ่มชาติพันธุ์ ในสังคมพหุชาติพันธุ์ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันของกลุ่มชาติพันธุ์ (Interdependence of ethnic group) ความผูกพันในเชิงบวกจะเชื่อมโยงกลุ่มชาติพันธุ์หลาย ๆ กลุ่ม เข้าด้วยกันเป็นระบบสังคม ขึ้นอยู่กับลักษณะการเกื้อกูลกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะสำคัญของกลุ่มทางวัฒนธรรม ลักษณะของการเกื้อกูลกันจะก่อให้เกิดลักษณะการพึ่งพาอาศัยกัน ในขณะเดียวกันหากพื้นที่ใด

ไม่มีการส่งเสริมเกื้อกูลกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ พื้นที่นั้นจะไม่มีพื้นฐานการจัดองค์กรทางชาติพันธุ์ นั้นหมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์กันหรือไม่มีการปฏิสัมพันธ์กัน (สุเทพ สุนทรเกศ, 2555, หน้า 67)

การศึกษาความเป็นชาติพันธุ์ ได้แสดงให้เห็นว่าการศึกษาความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ในพหุสังคม ไม่จำเป็นต้องมองการศึกษาชาติพันธุ์ หรือการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนบนความแตกต่าง ในลักษณะแตกแยกเสมอไป โลกนี้มีประชากรที่ประกอบไปด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เนื่องจากมีประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนาน ทำให้เกิดการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมมาก่อนที่จะเกิดรัฐประชาชาติ การอยู่ร่วมกันระหว่างคนต่างเผ่าพันธุ์ไม่ได้เกิดข้อขัดแย้ง ใด ๆ หากประชากรไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ในทางตรงกันข้ามกลับพบว่า บางสังคมมีการผสมผสานกันทางวัฒนธรรม อยู่ร่วมกันได้อย่างดี แม้ว่าจะยังคงความแตกต่างทางชาติพันธุ์เอาไว้ก็ตาม เนื่องจากสังคมนั้น ๆ เคารพในสิทธิของความแตกต่างทางชาติพันธุ์อย่างเท่าเทียม นอกจากการเคารพในชาติพันธุ์แล้ว ยังอาจมีการเคารพในความรู้ ความเชื่อที่แตกต่างภายในท้องถิ่นด้วย (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2555 ข)

จากแนวคิดข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาสภาพความเป็นจริงของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ ทว่าปรากฏการณ์ของความสัมพันธ์ไม่ได้จำกัดเฉพาะการดำรงชาติพันธุ์ภายในกลุ่มเท่านั้น ในสมัยปัจจุบัน กลุ่มชาติพันธุ์ไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่หากมีความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก จึงมีเรื่องของรัฐ องค์กร ผลประโยชน์ ระบบทุนนิยม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา วัฒนธรรม การเข้าถึงและการช่วงชิงทรัพยากร ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นการศึกษาดังกล่าวจึงต้องนำแนวคิดต่าง ๆ เข้ามาร่วมศึกษาปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ด้วย โดยเฉพาะในสภาวะการณ์ที่กลุ่มชาติพันธุ์กำลังเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่นับวันจะทวีความรุนแรงและการไหลบ่าของเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่

ในขณะที่เดียวกันกลุ่มชาติพันธุ์ก็มีความพยายามรักษาความเป็นชาติพันธุ์เอาไว้ โดยต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม อันเป็นบริบทของชุมชนที่กลุ่มชาติพันธุ์ดำรงอยู่ไปพร้อม ๆ กัน ดังนั้นการปรับตัว บางกรณีสะท้อนออกมาในเรื่องของการแสดงอัตลักษณ์ ดังนั้นในสถานการณ์สังคมสมัยใหม่ อัตลักษณ์จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้ความสัมพันธ์ ซึ่งเป็นแนวคิดส่วนหนึ่งของการดำรงชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ของกลุ่มชนต่าง ๆ (Identity construction) ที่ก่อตัวขึ้นมาใหม่ ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในกระบวนการโลกาภิวัตน์ เพราะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมต่าง ๆ นั้น มีผลกระทบอย่างมากต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทั้งที่

เกิดขึ้นใหม่ ๆ และกลุ่มที่มีอยู่แล้ว เนื่องจากสังคมใหม่ในปัจจุบันมักจะมีลักษณะปรับเปลี่ยนและ
 ลื่นไหลไปมาตลอดเวลา ยังไม่มีความสัมพันธ์อย่างลงตัว นั่นหมายถึง จะมีความเป็นพหุสังคม
 (Plural society) ก่อนข้างสูง เพราะความหลากหลายของผู้คนที่ต้องมาอยู่ร่วมกัน ทำให้กลุ่มชน
 เหล่านั้นยังไม่มีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน จึงมักมีปัญหาในการจัดความสัมพันธ์ทางสังคมให้เหมาะสม
 ส่งผลให้เกิดอคติขึ้นมามากมาย ซึ่งมีผลให้ไม่สนใจโยติในกลุ่มชนเหล่านั้น เพราะมองเห็นเขาเป็น
 คนอื่น ทั้ง ๆ ที่เป็นสมาชิกในสังคมเดียวกันและน่าจะมีสิทธิเช่นเดียวกับสมาชิกทุกคนในสังคม
 ซึ่งการมองลักษณะแบบกลุ่มชนเป็นคนอื่นนั้น เพราะกลุ่มชนเหล่านี้ถูกมองว่าเป็นคนอื่นไม่
 เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนในเมือง หรือคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาจมีสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ
 ที่ดีกว่า นำมาสู่ต้นเหตุของปัญหาต่าง ๆ เพราะนำไปสู่การดึงทรัพยากรของสังคมไปใช้เฉพาะพวก
 ตน ขาดจิตสำนึกในการแบ่งปันอย่างเป็นธรรม ดังนั้นกลุ่มชนจึงต้องพยายามสร้างความเป็นตัวตน
 ของตนขึ้นมา ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการนิยามสิทธิหรือเท่าเทียมการสร้างพื้นที่ทางสังคมขึ้นมาใหม่
 เพื่อจัดและปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับกลุ่มชนอื่น ๆ ในสังคม ให้กลุ่มของตนมีที่ยืนและ
 มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ประชาคมขึ้นมาใหม่ โดยไม่ถูกเบียดขับให้เป็นคนชายขอบ สังคม
 (ยศ สันติสมบัติ, 2551 ค)

ดังนั้นการรับเอาแบบแผนวัฒนธรรมใหม่ ๆ จึงเกิดขึ้น พร้อมกับการทบทวนความ
 เหมาะสมในหน้าที่ของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เดิมที่เป็นอยู่ การเปลี่ยนแปลงแบบแผนทางสังคมใน
 กลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาอยู่ในบริบทสังคมใหม่ จึงมักเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการตีความทางวัฒนธรรม
 และแบบแผนปฏิบัติใหม่ เมื่อเวลาผ่านไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ใหม่จึงก่อ
 รูปขึ้น ซึ่งอาจเป็นอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ หรืออัตลักษณ์เดิมที่ถูกตีความในความหมายใหม่
 ก็ได้ ในช่วงขณะหนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนในสังคมใหม่ที่ถูกเลือกรับเข้ามาและอัตลักษณ์
 ที่เกิดขึ้นใหม่จะถูกปรับให้อยู่ในภาวะที่สมดุลชั่วคราว จนกว่าจะเกิดบริบทที่เปลี่ยนแปลงอีกครั้ง
 หนึ่ง อัตลักษณ์หรือสำนึกร่วมทางชาติพันธุ์ ไม่ได้เกิดขึ้นบนรากฐานของวัฒนธรรมและการสืบ
 เชื้อสายบรรพบุรุษร่วมกันเพียงอย่างเดียว การมองมุ่งหาอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมและ
 บรรพบุรุษสามารถใช้ได้กับสังคมโบราณที่ปราศจากการปฏิสัมพันธ์จากภายนอกเท่านั้น แต่ไม่
 สามารถนำมาใช้ได้กับสังคมสมัยใหม่ ที่มีปัจจัยหลาย ๆ สิ่ง เข้ามามีส่วนในการเปลี่ยนแปลงและ
 กำหนดอัตลักษณ์หรือสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี,
 2550) แสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่คนนอกสร้างให้และเป็นสิ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ พยายาม
 สร้างขึ้นมาเองด้วย หากอัตลักษณ์ที่คนนอกสร้างให้นั้นเป็นไปในเชิงลบ เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ได้

อยู่เฉย ๆ และนิยามตัวตนขึ้นมาใหม่ หรือเลือกเอาเฉพาะอัตลักษณ์ในด้านบวกที่คนนอกนิยามให้เท่านั้น สิ่งเหล่านี้คือการต่อสู้ให้ได้มาซึ่งสิทธิและพื้นที่เมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ตายตัว หากอัตลักษณ์เป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2551) กลุ่มชาติพันธุ์สามารถเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของตัวเองได้ตลอดเวลา และคนนอกก็สามารถสร้างอัตลักษณ์ให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้ตลอดเวลาเช่นกัน

บทที่ 3

ภูมิสังคมและวัฒนธรรม

ในบทนี้จะอธิบายภูมิสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร ทั้งทางกายภาพของบ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ ที่มีความเหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐาน ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร คนไทย และคนลาว เพื่อให้เห็นจุดเริ่มต้นของความหลากหลายทางชาติพันธุ์และความสัมพันธ์ในพื้นที่ นอกจากนี้ยังอธิบายระบบวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร เพื่อเป็นองค์ความรู้ในการทำความเข้าใจลักษณะทั่วไปของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรด้วย

ลักษณะทางกายภาพของบ้านวังกำแพง

บ้านวังกำแพง เป็นหมู่บ้าน 1 ใน 12 หมู่บ้าน ของตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดชัยภูมิ และตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอบ้านเขว้าเช่นกัน บ้านวังกำแพงตั้งอยู่ระหว่างหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ทิศเหนือมีอาณาเขตจรดกับบ้านหนองอ้อ (ไทยโคราช) ทิศตะวันออกยาวถึงทิศใต้มีอาณาเขตจรดกับแม่น้ำชีฝั่งตรงข้ามของแม่น้ำชีเป็นบ้านห้วยไฮ เขตอำเภอหนองบัวระเหว (คนลาว) ทิศตะวันตกมีอาณาเขตจรดกับบ้านหนองกระทุ่ม (คนลาว)

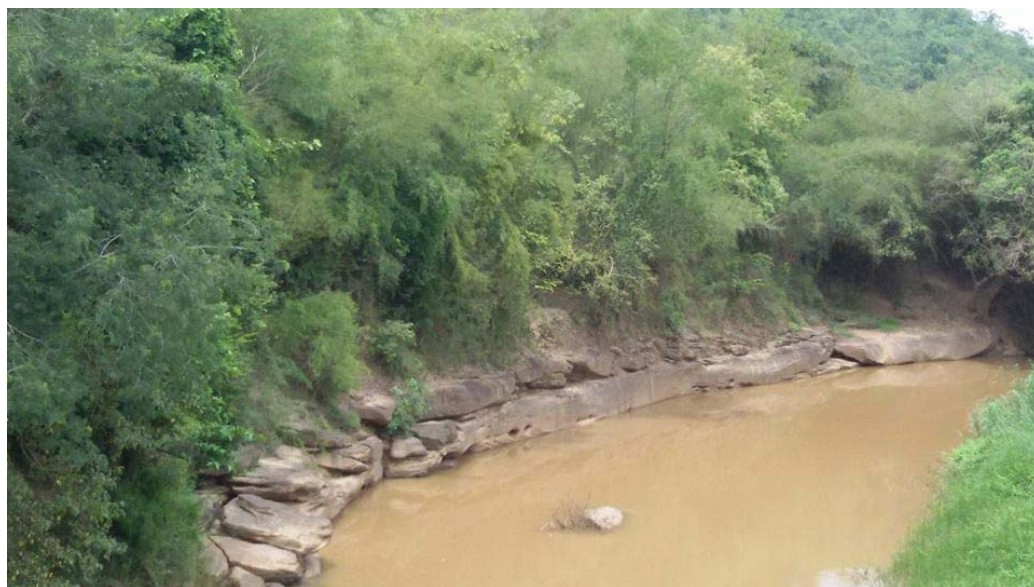

ภาพที่ 3-1 จังหวัดชัยภูมิ

ภาพที่ 3-2 ที่ตั้ง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

บ้านวังกำแพงมีลักษณะภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่ที่มีภูเขาทางทิศเหนือ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ สัตว์ป่า และพืชสมุนไพรนานาชนิด เช่น น้ำมันยางจากไม้ ไผ่ หน่อไม้ หวาย เห็ด ฟัง จี้ ฟัง รากไม้ ครั่ง เสือ เก้ง หมูป่า กระต่ายป่า เต่า ลิง กวาง กระตัง หม่าใน ฯลฯ เป็นต้น ดังนั้นภูเขาทางทิศเหนือจึงเปรียบเสมือน Forest market (อรรถจักร สัตยานุรักษ์, 2545, หน้า 23) ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นแหล่งวัตถุดิบของปัจจัย 4 ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค พื้นที่ที่มีลักษณะเป็นภูเขาคิดเป็นร้อยละ 20 ของพื้นที่ทั้งหมด สำหรับพื้นที่ชุมชนและตัวหมู่บ้านนั้นตั้งอยู่บนพื้นที่ราบเชิงเขา ใกล้กับฝั่งแม่น้ำสายสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ แม่น้ำชี และสาขาของแม่น้ำชี ซึ่งโอบล้อมหมู่บ้านทางทิศตะวันออกยาวไปจนถึงทิศใต้ ส่งผลให้สภาพพื้นที่ของบ้านวังกำแพงทางด้านทิศตะวันออกลงมาทางทิศใต้ มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำขนาดเล็ก มีน้ำหลากท่วมถึงพื้นที่ในฤดูฝน ดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตรกรรม เป็นแหล่งอาหาร เป็นแหล่งน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภค และเป็นเส้นทางคมนาคม ด้วยลักษณะของพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ดังกล่าวนี้ ประกอบกับผนังของแม่น้ำชีที่ไหลผ่านหมู่บ้านมีลักษณะเป็นกำแพงหินตั้งชัน จึงเป็นที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านวังกำแพง ซึ่งในที่นี้ วัง หมายถึง พื้นที่ที่มีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ บ้านวังกำแพงมีพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งหมด

ภาพที่ 3-3 วังกำแพง

นอกนั้นพื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบสูง สลับกับเนินสูง และลาดชันสลับกันไปอีกร้อยละ 50 เป็นที่ตั้งถิ่นฐานและปลูกพืชไร่ ซึ่งเป็นอาชีพหลักของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรในปัจจุบัน (ประสาธ นุญยัง, สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2556)

ภาพที่ 3-4 ภูมิศาสตร์บ้านวังคำแพง

สภาพภูมิอากาศของบ้านวังคำแพงมีลักษณะแบบมรสุมเขตร้อน มี 3 ฤดู คือ ฤดูหนาว ระหว่างเดือนตุลาคม-เดือนกุมภาพันธ์ มีอุณหภูมิเฉลี่ย 15-20 องศาเซลเซียส ฤดูร้อน ระหว่างเดือนมีนาคม-เดือนพฤษภาคม มีอุณหภูมิเฉลี่ย 38 องศาเซลเซียส ฤดูฝน ระหว่างเดือนมิถุนายน-เดือนกันยายน มีอุณหภูมิเฉลี่ย 30 องศาเซลเซียส (องค์การบริหารส่วนตำบลซิบน, 2557, หน้า 7)

ลักษณะทางกายภาพและทรัพยากรธรรมชาติของบ้านวังคำแพงถูกรังสรรค์ขึ้นมาจากภูเขา ผืนป่า ผืนดิน และแม่น้ำ เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน บุกรเบิกพื้นที่ทำมาหากิน ก่อน พ.ศ. 2488 บ้านวังคำแพงมีจำนวนประชากรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรอยู่หลายพันคน แต่เกิดเหตุการณ์โรคฝีดาษระบาดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2487-2488 ส่งผลให้จำนวนประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรลดลงถึง 2 เท่า ปัจจุบันบ้านวังคำแพง มีจำนวนประชากรทั้งหมด 169 ครัวเรือน ชาย 329 คน หญิง 343 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 662 คน ในพื้นที่บ้านวังคำแพงประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรถึงร้อยละ 95 ของประชากรทั้งหมด และอีกร้อยละ 5 เป็นกลุ่มคนลาวและคนไทย (องค์การบริหารส่วนตำบลซิบน, 2557, หน้า 8)

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์บ้านวังกำแพง

บ้านวังกำแพงเกิดขึ้นเมื่อใดนั้นยังไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในหมู่บ้านพบว่า พื้นที่บ้านวังกำแพงเดิมเป็นป่าทึบ สัตว์ป่าชุกชุม ไม่มีการตั้งถิ่นฐานของผู้คนแม้แต่บ้านเดียว บรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร เป็นผู้ตั้งหมู่บ้านนี้ขึ้นมา และลูกหลานญ้อกร ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี้สืบต่อมาหลายชั่วอายุคน (แหลม จันทร์พิมพ์, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557) ระยะเวลาที่ยาวนาน เรื่องราวประวัติหมู่บ้านจากคำให้การลักษณะบอกเล่าต่อ ๆ กันมา ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ส่งผลให้คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในรุ่นปัจจุบันไม่สามารถสืบย้อนกลับไปได้ว่า บ้านวังกำแพงเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อใด การคำนวณเพื่อหาอายุของหมู่บ้านเบื้องต้น จากคำให้การของผู้อาวุโสในบ้านวังกำแพงที่พอจะสืบย้อนประวัติศาสตร์กลับไปได้นั้น ซึ่งคำนวณจากอายุโดยเฉลี่ยของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ในปัจจุบันที่มีอายุระหว่าง 80-90 ปีขึ้นไป และอายุของบรรพบุรุษของผู้ให้ข้อมูล พอจะสามารถคาดคะเนอายุของหมู่บ้านในเบื้องต้นได้ว่า บ้านวังกำแพงน่าจะมียุ 150 ปีขึ้นไป ด้วยความเก่าแก่ของหมู่บ้าน ส่งผลให้บ้านวังกำแพงมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน และเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประกอบด้วยคน 3 กลุ่มคือ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร คนไทย และคนลาว ซึ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานและทำมาหากินในช่วงเวลาที่แตกต่างกันไป

การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร

“ญ้อกร” (Nyahkur) หรือ “เนียะกุล” (Niakoul) หมายถึง คนภูเขา “ญ้อ” แปลว่า คน “กร” แปลว่า ภูเขา เป็นชื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์ใช้เรียกตัวเอง ส่วนคำว่า ชาวบน เป็นคำที่คนภายนอกเรียก ซึ่งเรียกตามลักษณะนิเวศการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่คำว่า ชาวบน สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรนั้นทำให้เกิดรู้สึกถึงความเป็นอื่น แบ่งแยกระหว่างคนเมืองพื้นราบกับคนป่าบนภูเขา ซึ่งเป็นกลุ่มคนอีกพวกหนึ่งที่มีความแตกต่างจากคนกลุ่มอื่น ๆ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรไม่ชอบมากนักที่คนภายนอกเรียกพวกเขาว่า ชาวบน กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมีภาษาเป็นของตัวเอง ซึ่งถูกจัดอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก สาขาโมนิค เรียกว่า “ภาษาญ้อกร” (อภิญา บัวสว่าง และสุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2541, หน้า 5)

ตามประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ก่อนลงหลักปักฐาน กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเป็น กลุ่มชนเร่ร่อน อยู่ไม่ติดที่ มักทำไร่เลื่อนลอย เก็บของป่าล่าสัตว์ ดำรงชีวิตอยู่บริเวณภูเขาตามขอบที่ราบสูงโคราชในเขตอำเภอบึงขัง จังหวัดนครราชสีมา ในอดีตประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมีจำนวนมาก ส่งผลให้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นค่อยๆลดน้อยลง ประกอบกับอุปนิสัยการดำรงชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ที่มีลักษณะอยู่ไม่ติดที่ เคลื่อนย้ายตามความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหาร รักรการผจญภัย ส่งผลให้เกิดการอพยพของกลุ่ม

ชาติพันธุ์ผู้ฮกกรจากพื้นที่อำเภอปักธงชัย ในเขตจังหวัดนครราชสีมา ไปยังพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อหาที่ดินทำกินใหม่ (อนันต์ ลมปลุกดาว และคณะ, 2549, หน้า 13)

การอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรเข้าสู่บ้านวังกำแพง มีเส้นทางการอพยพ 2 เส้นทางคือเส้นทางแรก เป็นการอพยพจากภูเขาบริเวณขอบที่ราบสูงโคราชในพื้นที่อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ผ่านมาทางอำเภอโนนไทย (แต่เดิมเรียกว่า โนนลาว) มาทางโคกกรวด จัตุรัส บ้านเขว้า บ้านละหานคำย บ้านหนองม่วง บ้านตะลอมไผ่ มาถึงวังกำแพง (เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2557) สำหรับเส้นทางที่สอง เป็นการอพยพจากอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ผ่านมาเส้นทางเดียวกันกับกลุ่มแรก แต่เมื่อถึงจัตุรัส กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรจำนวนหนึ่งเลือกอพยพผ่านไปทางอำเภอบำเหน็จณรงค์ ไปถึงอำเภอเทพสถิต และตั้งถิ่นฐานอยู่ในอำเภอเทพสถิตจำนวนหนึ่ง และมีบางส่วนที่อพยพจากอำเภอเทพสถิตตามเครือข่ายมาอยู่บ้านวังกำแพงด้วยเช่นกัน (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2556) ราวทศวรรษ 2400 เป็นอย่างช้า จากพื้นที่ป่าเขา ไม่มีกลุ่มคนอาศัยอยู่ มีเพียงกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรเท่านั้นที่คุ้นเคยกับลักษณะภูมิประเทศบนพื้นที่สูง จึงเป็นชนกลุ่มแรก ๆ ที่อพยพเข้ามาทำมาหากิน ตั้งถิ่นฐานถาวรในพื้นที่แถบนี้ และกลายเป็นหมู่บ้านขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรในระยะเริ่มแรก มักสร้างกระท่อมหรือกระต๊อบบนพื้นที่สูง ในเขตพื้นที่ป่า โดยใช้วัสดุจากธรรมชาติที่หาได้จากป่าบนภูเขา ต่อมา กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรย้ายถิ่นฐานจากพื้นที่ป่า ลงสู่พื้นที่ราบใกล้ฝั่งแม่น้ำชีมากยิ่งขึ้น เพื่อความสะดวกในการใช้น้ำเพื่อการเกษตร และการอุปโภคบริโภค โดยสร้างกระท่อมขนาดเล็กเรียงรายไปตามแนวยาวของพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำขนาดเล็ก เมื่อถึงฤดูฝน บริเวณดังกล่าวน้ำได้หลากเข้าท่วมบ้านเรือนและพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรจึงย้ายที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินใหม่ โดยขยับขึ้นไปอยู่บนเนินสูง หรือ พื้นที่ที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรเรียกว่าโคก แต่ก็ไม่ห่างไกลจากแม่น้ำชีมากนัก เนื่องจากชีวิตประจำวันยังต้องอาศัยแหล่งน้ำจากแม่น้ำชีเป็นสำคัญ (แหลมจันทร์พิมพ์, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2557)

ช่วงปลายทศวรรษ 2480 เกิดการระบาดของโรคฝีดาษ หรือ ไข้ทรพิษ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรต้องละทิ้งถิ่นฐานจากตัวหมู่บ้าน ไปอาศัยอยู่บริเวณอื่นชั่วคราว บ้างก็หนีขึ้นภูเขาในแถบนั้น หรืออพยพไปอยู่พื้นที่อื่น ๆ ที่ปลอดภัยจากการระบาดของโรค บ้านวังกำแพงกลายเป็นหมู่บ้านร้างอยู่เกือบ 3 เดือน โรคฝีดาษคร่าชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรไปเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้บ้านวังกำแพงขณะนั้น มีจำนวนประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรลดลง และหลงเหลืออยู่น้อยจนถึงปัจจุบัน (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 3 กรกฎาคม 2557) โรคฝีดาษที่เกิดขึ้นในบ้านวังกำแพงนั้น

เป็นการระบาดในช่วงเวลาเดียวกันกับหมู่บ้านต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เกิดขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2487-2488 มีการสันนิษฐานว่า โรคฝีดาษเข้ามาสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากแรงงาน ชาวพม่าที่ญี่ปุ่นเกณฑ์เข้ามาทำทางรถไฟที่เมืองกาญจนบุรี และได้นำโรคดังกล่าวเข้ามาในพื้นที่ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (สุวิทย์ ชีรสาคัด, 2546, หน้า 135) และ แพร่เข้ามาสู่ชุมชนบริเวณลุ่มแม่น้ำชีตอนล่าง ก่อนจะระบาดมาถึงบริเวณลุ่มแม่น้ำดอนบน เมื่อ สิ้นสุดการระบาดของโรค กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกจึงย้ายกลับมาตั้งถิ่นฐานและทำมาหากินอยู่ใน บ้านวังกำแพงเช่นเดิม หลังจากนั้นไม่ปรากฏว่ามีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก อีกเลยจนถึงปัจจุบัน (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 3 กรกฎาคม 2557)

การตั้งถิ่นฐานของคนไทย

คนไทยที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานแถบนี้ เป็นกลุ่มคนไทยที่อพยพมาจากจังหวัดนครราชสีมา เรียกว่า ไทยโคราช สันนิษฐานว่าอพยพปะปนมาพร้อมกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก แล้วจึงค่อยแยก ย้าย เลือกทำเลตั้งถิ่นฐานใหม่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ตามเส้นทางการอพยพ บางครอบครัวลงหลักปักฐาน อยู่แถวบริเวณอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา อำเภอจัตุรัส และตำบลบ้านค่าย ในเขต อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งอยู่ใกล้รอยต่อระหว่างจังหวัดนครราชสีมากับจังหวัดชัยภูมิ บางครอบครัวอพยพผ่านเข้ามาโดยใช้เส้นทางเดียวกันกับเส้นทางการอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ฮก และเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณพื้นราบจรดแม่น้ำชี ซึ่งเป็นบริเวณติดกับบ้านวังกำแพงทางทิศ เหนือ ต่อมาเรียกว่า บ้านหนองอ้อ บ้านวังกำแพงกับบ้านหนองอ้อ เป็นชุมชนชาติพันธุ์ที่ก่อตั้ง ในระยะเวลาไม่ห่างกันมากนัก สมัยก่อนเวลากล่าวถึงชุมชนแถบนี้ ผู้คนมักเรียกว่า บ้านหนองอ้อ วังกำแพง (เวียน ยาศรี, สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2556)

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของคนไทยนั้น มักอยู่อาศัยบริเวณที่ราบลุ่ม ปลูกบ้านอยู่รวมกัน เป็นกลุ่ม ๆ อาศัยแหล่งน้ำจากแม่น้ำชีเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคและทำเกษตรกรรม แม้ช่วง ของการอพยพมาของคนไทยจะเป็นช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกมาก แต่คนไทยและ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกก็ไม่มีที่อยู่ปะปนกันในหมู่บ้านเดียวกัน แต่แยกกันอยู่ตามกลุ่มชาติพันธุ์ คนไทยกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกสร้างความสัมพันธ์กันในวิถีการดำรงชีวิต การแลกเปลี่ยนผลผลิต และอาศัยแหล่งทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน โดยเฉพาะแม่น้ำชี ซึ่งนับว่าเป็นพื้นที่สาธารณะใน การปฏิสังสรรค์กันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2556)

หลัง พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา เริ่มมีคนไทยย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ปะปนกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก ในบ้านวังกำแพงบ้างจากการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ ในฐานะเขยและสะใภ้ของกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ฮก ปัจจุบันคนไทยที่อาศัยอยู่ในบ้านวังกำแพงมีจำนวนประชากรน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับคน

กลุ่มอื่น ๆ ในหมู่บ้าน

การตั้งถิ่นฐานของคนลาว

คนลาว หรือ ลาวอีสาน เป็นกลุ่มคนที่ใช้ภาษาลาวในการสื่อสาร เป็นกลุ่มชาติพันธุ์สุดท้ายที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบ้านวังคำแพงและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งมีอาณาเขตจรดกับบ้านวังคำแพง กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ญ้อเรียกคนลาวว่า “ชะมวด” ซึ่งเป็นคำที่มักใช้เรียกคนกลุ่มอื่น (เลียมหงส์ประสิทธิ์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557) คนลาวที่อพยพเข้ามาในบ้านวังคำแพงและพื้นที่รอบ ๆ ส่วนใหญ่เป็นคนลาวจากเมืองชัยภูมิ อำเภอจัตุรัส และอำเภอบ้านเขว้า คนลาวกลุ่มแรกเข้ามาในบ้านวังคำแพง เพื่อติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ญ้อ แล้วกลับออกไปไม่มีการตั้งถิ่นฐานถาวรในบริเวณแถบนี้ จนกระทั่งย่างเข้าสู่ทศวรรษ 2490 เริ่มมีคนลาวเข้ามาตั้งถิ่นฐานทางทิศตะวันตกจรดกับบ้านวังคำแพง เรียกว่า บ้านนาหนองทุ่ม หรือ บ้านหนองกระทุ่ม เนื่องจากได้ยื่นพ่อค้าลาวที่เคยเข้ามาค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ญ้อที่บ้านวังคำแพงว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะปลาจากแม่น้ำชี ซึ่งปลาในสมัยก่อนเป็นอาหารหลักของคนลาว (เวียน ยาตรี, สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2556) ประกอบกับมีที่ดินว่างเปล่าอีกจำนวนมาก เหมาะแก่การบุกเบิกทำเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของผู้คนในสมัยนั้น ปัจจัยดังกล่าวเป็นแรงจูงใจให้คนลาวอพยพมาตั้งถิ่นฐานในแถบนี้ ในสมัยนั้นบ้านลาวยังไม่หนาแน่น บ้านลาวหนองกระทุ่ม มีประมาณ 5-6 หลังคาเรือนเท่านั้น ต่อมาบ้านของคนลาวขยายอย่างรวดเร็วเมื่อสมัยที่คนลาวอพยพเข้าเพื่อหาที่ดินทำกิน ส่งผลให้บ้านหนองกระทุ่มกลายเป็นหมู่บ้านลาวขนาดใหญ่ และมีคนลาวอพยพเข้ามาอีกหลายระลอก ส่งผลให้หมู่บ้านคนลาวขยายมาจรดกับอาณาเขตบ้านวังคำแพงทางทิศตะวันออกและทิศใต้บริเวณฝั่งตรงข้ามของแม่น้ำชีด้วย เช่น บ้านห้วยไฮ ปัจจุบันขึ้นกับอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ (อุไร ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2557) คนลาวเริ่มเข้ามาอยู่ปะปนกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ญ้อในบ้านวังคำแพงหลัง พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา จากการเข้ามาขอแบ่งที่ดินทำไร่ ทำนา และการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ คนลาวที่เข้ามาอยู่ปะปนกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ญ้อมีทั้งคนลาวบ้านหนองกระทุ่ม คนลาวบ้านเขว้า คนลาวจัตุรัส และคนลาวที่เป็นนักแสวงโชคจากต่างถิ่น เช่น คนลาวที่เดินทางมาจากจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นต้น (นิ มากเจียน, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของคนลาวส่วนใหญ่ ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบใกล้แม่น้ำ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ญ้อไม่นิยมอยู่บนพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง ซึ่งเป็นที่ดินส่วนใหญ่ที่ยังว่างอยู่ จึงมีการซื้อขายและแบ่งที่ดินทำกินบริเวณพื้นที่ดังกล่าวให้แก่คนลาวที่เข้ามาภายหลัง (นิ มากเจียน, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

ระบบวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังกำแพง

ระบบวัฒนธรรม เป็นการแสดงถึงความหมายของชีวิตประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับระบบนิเวศที่อยู่รอบ ๆ ตัว เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิด คุณค่า ที่สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรมีส่วนร่วม ระบบวัฒนธรรมในที่นี้ ไม่ได้หมายถึง เฉพาะขนบธรรมเนียมและประเพณีเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงวิถีชีวิต สัญลักษณ์ในการสื่อสาร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเชื่อดั้งเดิม พิธีกรรม รวมถึงความบันเทิง ที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรมีอยู่ร่วมกัน ด้วย

การดำรงชีวิตและการทำมาหากินของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร

การดำรงชีวิตและการทำมาหากินของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร มีความสอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของถิ่นที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะภูเขา ป่าไม้ และแม่น้ำ ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ เป็นปัจจัยในการสร้างวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรให้มีความแตกต่างไปจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในท้องถิ่น

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร มีวิถีการดำรงชีวิตแบบพรานป่า ทำมาหากินด้วยการเก็บของป่าล่าสัตว์ ส่งผลให้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เร่ร่อน ไม่อยู่ติดที่ อพยพเคลื่อนย้ายเมื่อทรัพยากรตามระบบนิเวศรอบ ๆ ตัวลดน้อยลง ของป่าที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรหาได้จากป่าบนภูเขา มีหลายชนิด เช่น กวาง เก้ง เต่า กระต่ายป่า ครั่ง ลิง ผึ้ง หน่อไม้ และเห็ดชนิดต่าง ๆ เป็นต้น (ประทีน หิงอ้อ, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2557) ของป่าที่หามาได้ นั้น กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรมักนำมาแบ่งปันกันในหมู่บ้าน บางส่วนเก็บไว้แลกข้าว โองดินเล็กและผ้าจากพ่อค้าลาวในสมัยที่ยังไม่มีการซื้อขายโดยใช้ระบบเงินตรา (ทองล่วน อาจ โนนเปลือย, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557) การออกล่าสัตว์และเก็บของป่ามักไปกันเป็นกลุ่ม 5-7 คน (แหลม จันทรพิมพ์, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2557) นอกจากการล่าสัตว์ป่าบนภูเขาแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรยังจับสัตว์น้ำในแม่น้ำชี ที่ไหลอ้อมหมู่บ้าน จากทางตะวันออกสู่ตะวันตกอีกด้วย ซึ่งแหล่งหาปลาของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรมีทั้งที่อยู่ในพื้นที่บ้านวังกำแพงและไกลจากหมู่บ้านออกไป ได้แก่ วังหินแตก แก่งห้วยแย้ แก่งกะแบก ท่าหาด ท่าวังไคร้ ท่าวัด วังหินใหญ่ วังกำแพง วังกำแพงน้อย ท่าเกวียน วังหนองกระทุ่ม วังกะผู แก่งท่าตาแฉะ วังรวก แก่งยาว ท่ามะเฟือง วังหินตั้ง วังหินกอง แก่งใหญ่ วังหินสามถ้ำ เป็นต้น (แหลม จันทรพิมพ์, สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2556)

วัฒนธรรมการหาอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรสมัยก่อน เป็นการหาเพื่อบริโภควันต่อวัน ไม่มีนิสัยกักตุนอาหารไว้บริโภค และยังไม่มีการถนอมอาหาร เนื่องจากสมัยก่อนยังไม่มีเกลือใช้กันในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร เริ่มมีการถนอมอาหารและเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคหลัง พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา (มูล จันทรพิมพ์, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2556)

นอกจากการเก็บของป่า ล่าสัตว์แล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรยังนิยมทำไร่ ซึ่งเป็นการทำไร่เลื่อนลอย ปลูกพืชแบบผสมผสานบนที่ดินไม่ใหญ่มากนัก แต่เพียงพอต่อการผลิตอาหารเลี้ยงสมาชิกในครัวเรือนเท่านั้น การทำไร่เลื่อนลอยของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร เป็นการปลูกพืชซ้ำในพื้นที่เดิมไม่เกิน 2 ปี แล้วจึงย้ายที่เพาะปลูกใหม่ เพื่อปล่อยให้ดินบริเวณนั้นได้ปรับตัวเพื่อคืนความอุดมสมบูรณ์ และอาจหมุนเวียนกลับมาเพาะปลูกในพื้นที่เดิมอีก การทำไร่ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรจะเปลี่ยนพื้นที่ไปเรื่อย ๆ เนื่องจากสมัยก่อนยังไม่มีการจับจองที่ดินเป็นสมบัติส่วนตัว และยังไม่มีระบบกรรมสิทธิ์ที่ดิน ทุกคนสามารถหาที่ว่างทำการเพาะปลูกได้อย่างอิสระ พืชไร่ที่มีความสำคัญสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ในการดำรงชีวิตมากที่สุดคือ ข้าว ก่อน พ.ศ. 2490 กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรไม่มีทักษะในการทำนาบนพื้นที่ราบ จึงปลูกข้าวไร่บนพื้นที่สูง หรือเรียกว่าการหยอดข้าวไร่ด้วยการใช้ไม้ปลายแหลมขุดหลุมและหยอดเมล็ด เก็บเกี่ยวด้วยการใช้มือรูดรวงข้าวที่สุกแล้วใส่กระบุง เนื่องจากเป็นพันธุ์ข้าวไร่ที่ออกรวงสุกไม่พร้อมกัน จึงไม่สามารถเก็บเกี่ยวพร้อมกันทั้งหมดได้ แม้ว่าหลัง พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรจะเริ่มเรียนรู้วิธีการทำนาบนพื้นที่ราบจากคนลาวบ้างแล้ว แต่ที่ดินทำกินส่วนใหญ่ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรไม่ได้อยู่บนพื้นที่ราบ มีสภาพพื้นที่แห้งแล้งไม่เหมาะสมต่อการทำนาถุ่ม ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรยังคงนิยมปลูกข้าวไร่เป็นหลัก นอกจากการเก็บของป่า ล่าสัตว์ และการปลูกข้าวไร่แล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรยังนิยมปลูกพืชไร่อีกหลายชนิด เพื่อบริโภคภายในครัวเรือนและแลกเปลี่ยน เช่น เผือก มัน แดง พัก ลูกเดือย ถั่ว พริก อ้อย ฟ้าย เป็นต้น (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 3 กรกฎาคม 2557)

จนกระทั่งหลัง พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา จากการเก็บของป่า ล่าสัตว์ และการปลูกพืชไร่เพื่อการบริโภคและการแลกเปลี่ยนสินค้าต่อสินค้า ได้พัฒนาไปสู่การปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าวโพด ยาสูบ ปอ มันสำปะหลัง และอ้อย ตามลำดับ เพื่อการค้าในระบบเศรษฐกิจแบบตลาด และกลายเป็นอาชีพหลักของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพงมาจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะบ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรสร้างที่อยู่อาศัยจากวัสดุธรรมชาติ ที่สามารถหาได้จากป่าบนภูเขา รอบ ๆ หมู่บ้าน บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรสมัยที่ดั้งถิ่นฐานอยู่บนภูเขา มีลักษณะ เป็นกระท่อมหรือกระท้อบเพิง ไม่คงทนถาวร (เลี่ยม หงประสิทธิ์, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2556) เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์เคลื่อนย้ายที่ทำกินบ่อย ต่อมาเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรออกจากป่า มีการตั้งถิ่นฐานถาวรบริเวณพื้นที่ราบและพื้นที่เนินสูง บ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรพัฒนามาสู่ เรือนเครื่องผูกโดยใช้วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ หญ้าคา ไม้ป่า เถาวัลย์ เป็นต้น โดยมีลักษณะเป็นเรือนยกใต้ถุนสูง ทุกส่วนของบ้านใช้วิธีการขัด แปะ พาด และค้ำ ส่วนที่ต้องมัดยึดติดกัน จะใช้เถาวัลย์จากป่าที่มีความเหนียว มาทำเป็นเชือก ส่วนบันไดมีลักษณะเป็นบันไดไม้พาด ไม่มีการมัดบันได

ติดกับตัวบ้านเป็นการถาวร ยามค่ำคืน กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อจะชักบันไดบ้านขึ้นเก็บไว้บนตัวเรือน เพื่อป้องกันสัตว์ร้าย สำหรับเสาเรือน นิยมใช้ไม้ป่า โดยจะหาไม้ที่มีลักษณะเป็นง่าม เพื่อเป็น วัสดุในการรองรับตัวบ้าน ฝาเรือน จะใช้ไม้ฟากหรือไม้ไผ่มาขัดตะหลังคามุงด้วยหญ้าคา ด้วยการนำมามัดเป็นตับ เรียกว่า ตับหญ้าคา บางบ้านก็หาหญ้าแห้งชนิดอื่น ๆ หรือใบไม้กิ่งไม้ที่ พอจะหาได้นำมาใช้มุงหลังคา ส่วนที่เป็นหน้าจั่ว จะมีการนำฟ่อนหญ้าคาวันมัดเป็นหาง 3 หาง แล้ว ผูกติดกันเป็นลักษณะกลม ปล่อยหางยาวสำหรับคล้องบนช่อหน้าจั่วบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อเรียก ลักษณะเฉพาะของฟ่อนหญ้าประดับจั่วบ้านนี้ว่า กะต้อบเมียว พื้นที่ในตัวเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ ญ้อ มีลักษณะเป็นโล่งกว้าง ไม่มีการแบ่งห้อง หากมีเขยหรือสะใภ้แต่งงานเข้ามา ก็จะใช้ฟากไม้ ไผ่หรือผ้ากั้นเท่านั้น (อนันต์ ลิมปคุปตถาวร และคณะ, 2549, หน้า 22)

พื้นที่ใต้ถุนบ้าน จะเป็นพื้นที่ไว้เก็บอุปกรณ์ทำมาหากิน โถงดินขนาดเล็กและพื้น สมัยก่อนไม่นิยมเลี้ยงสัตว์ไว้ใต้ถุนบ้าน จะปล่อยอิสระตามทุ่ง เนื่องจากบ้านวังกำแพงเป็นพื้นที่ ที่มีเสือและหมาในชุกชุม เพื่อป้องกันอันตรายจากสัตว์ป่าที่จะเข้ามากินสัตว์เลี้ยงในบ้าน และอาจ เป็นอันตรายต่อผู้อยู่อาศัยได้ นอกจากนั้นใต้ถุนบ้านยังเป็นพื้นที่ในพบปะสังสรรค์ พุดคุยกัน ระหว่างผู้มาเยือนกับเจ้าของบ้านอีกด้วย ส่วนห้องสุขา จะอยู่ด้านหลังของบ้าน เป็นฝาที่สร้าง จากไม้ไผ่ แยกออกจากตัวบ้านต่างหาก (เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 255

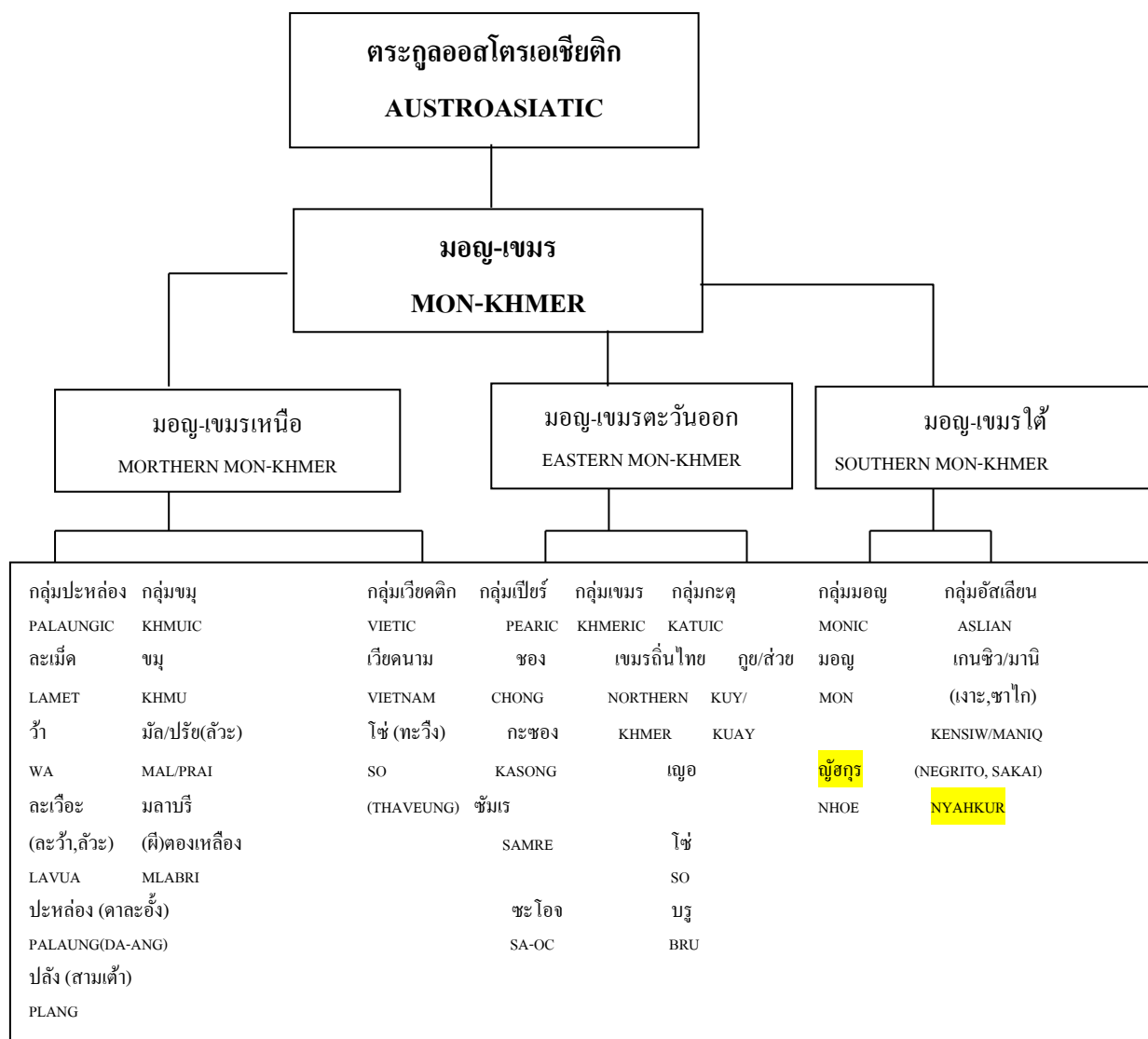

ภาพที่ 3-5 ชู้งเก็บข้าวของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ

ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงกร

การกระจายตัวของภาษาตระกูลต่าง ๆ ในประเทศไทยมีมากกว่า 60 ภาษา สามารถแบ่งได้ 5 กลุ่ม (ศุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2547, หน้า 18) ซึ่งล้วนเป็นภาษาหลักของคนในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ได้แก่

1. กลุ่มภาษาตระกูลไท (Tai language family) เป็นภาษาพูดของคนส่วนใหญ่ในประเทศไทย คิดเป็นร้อยละ 94 ของจำนวนประชากรทั้งหมด
2. กลุ่มภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic language family) เชื่อว่าภาษากลุ่มนี้ เป็นภาษาดั้งเดิมของคนในเอเชียอาคเนย์ จึงส่งผลให้ภาษากลุ่มนี้มีความหมายทางประวัติศาสตร์ในภูมิภาค ภาษาตระกูลดังกล่าวนี้พบในประเทศไทยเป็นภาษากลุ่มมอญ-เขมรมีคนใช้ภาษากลุ่มนี้ คิดเป็นร้อยละ 4.3 ของจำนวนประชากรทั้งหมด
3. กลุ่มภาษาตระกูลจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan language family) เป็นภาษาที่มีกลุ่มคนพูดมากในพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับจีน ในประเทศไทยพบมากบริเวณภาคเหนือและภาคตะวันตก มีคนใช้ภาษากลุ่มนี้คิดเป็นร้อยละ 1.1 ของจำนวนประชากรทั้งหมด
4. กลุ่มภาษาตระกูลออสโตรเนเซียน หรือ มาลาโยโพลินีเซียน (Austronesian or Malayo-Polynesian language family) คนที่พูดภาษากลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นชนพื้นเมืองแถบบริเวณหมู่เกาะทางภาคใต้ของประเทศ หรือกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ในบริเวณพื้นที่หมู่เกาะในประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ มีคนใช้ภาษากลุ่มนี้คิดเป็นร้อยละ 0.3 ของจำนวนประชากรทั้งหมด
5. กลุ่มภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน หรือ แม้ว-เย้า (Hmong-Mien or Miao-Yao language family) พบมากในภาคเหนือของประเทศ มีคนใช้ภาษากลุ่มนี้คิดเป็นร้อยละ 0.3 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

ภาพที่ 3-6 ตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2547, หน้า 19)

ภาษาญี่ฮุกูร์ เป็นภาษาที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) สาขาย่อยโมนิค (Monic branch) หรือภาษาตระกูลมอญ-เขมร สาขามอญ ซึ่งเชื่อว่าเป็นกลุ่มภาษาเก่าแก่ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และมีความหมายเชิงประวัติศาสตร์ด้วย (Seidenfaden, 1919, p. 48) จากการศึกษาค้นคว้าภาษาญี่ฮุกูร์ของนักภาษาศาสตร์ ซึ่งให้เห็นว่า ภาษาญี่ฮุกูร์มีความใกล้เคียงกับภาษามอญซึ่งอยู่ในสาขาเดียวกัน แม้ว่าจะมีความแตกต่างจากภาษามอญที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันอย่างมากก็ตาม แต่ภาษาญี่ฮุกูร์กลับมีความคล้ายคลึงกับภาษามอญโบราณซึ่งปรากฏอยู่ในจารึก

สมัยอาณาจักรทวารวดีที่ค้นพบในประเทศไทย โดยทั่วไปเชื่อว่า ภาษามอญโบราณเป็นภาษากลางของคนในยุคสมัยทวารวดีเมื่อประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว (สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2547, หน้า 9) ภาษามอญมีระบบการออกเสียง รูปแบบและโครงสร้างของภาษา และคำศัพท์พื้นฐานคล้ายคลึงกับภาษามอญโบราณมากกว่าร้อยละ 60 โดยใช้เครื่องมือศัพท์สถิติ (Lexicostatistics) เป็นเครื่องมือในการศึกษาเปรียบเทียบ (มยุรี ถาวรพัฒน์, 2556, หน้า 86-87) จากหลักฐานทางภาษาศาสตร์ จารีก และประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกันของกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้เชื่อกันโดยทั่วไปว่า กลุ่มชาติพันธุ์มอญน่าจะเป็นลูกหลานของคนสมัยอาณาจักรทวารวดีที่ยังหลงเหลืออยู่จนถึงปัจจุบัน (Diffloth, 1984)

การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

ในสมัยที่กลุ่มชาติพันธุ์มอญยังเป็นกลุ่มชนเร่ร่อน เก็บของป่าล่าสัตว์ อยู่บนภูเขา ยังไม่มีการติดต่อสัมพันธ์กับคนภายนอก กลุ่มชาติพันธุ์มอญปกปิดร่างกายเฉพาะด้านหน้าเท่านั้น ผู้ชายจะปิดด้านหน้าช่วงล่าง ส่วนผู้หญิงจะปิดด้านหน้าช่วงบน จนกระทั่งมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก กลุ่มชาติพันธุ์จึงรู้จักสวมเครื่องนุ่งห่มที่ปกปิดทั้งร่างกาย แม้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์มอญจะไม่มีทักษะการทอผ้า แต่กลุ่มชาติพันธุ์มอญปลูกฝ้าย ซึ่งเป็นวัตถุดิบในการผลิตผ้า จึงมีการแลกเปลี่ยนระหว่างฝ้ายของกลุ่มชาติพันธุ์มอญกับฝ้ายของคนภายนอก

ผู้หญิงมอญจะนำฝ้ายมาตัดเย็บเอง ผ้าที่นำมาตัดเย็บนั้น เป็นผ้าสีพื้น หากเป็นเสื้อซึ่งเรียกว่า เสื้อพ็อก มักใช้สีดำและสีน้ำเงินเข้ม นิยมนำมาเย็บเป็นเสื้อที่มีความยาวของแขนอยู่ในระดับหัวไหล่ ใช้ด้ายสีต่าง ๆ เช่น สีแดง สีเขียว สีเหลือง เดินเส้นเป็นลวดลายบริเวณริมขอบผ้า และการปักลายที่ด้านหลังเสื้อนั้น ลายที่นิยมทำกันมาก คือ ลายดอกยาง การปักจะปล่อยหางเส้นด้ายยาวลงมาประมาณ 4 เส้น ลายดอกยางนี้นับว่าเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่แสดงถึงความอิสระและความผูกพันที่กลุ่มชาติพันธุ์มอญมีต่อธรรมชาติ (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2556)

ภาพที่ 3-7 ลายปักเสื้อพ็อก

สำหรับผ้านุ่งของผู้หญิงนั้น นิยมใช้ผ้าสีพื้น เช่น สีดำ สีแดง สีม่วง สีเขียว เป็นต้น นิยมนุ่งทั้งผืน ด้วยการพันผ้ารอบตัวและทบข้าง เหน็บเอว หรืออาจนุ่งแบบโจงกระเบนก็ได้แต่ไม่เป็นที่นิยมมากนัก โจงกระเบนมักจะนุ่งในผู้ชายมากกว่า นอกจากนั้นผู้หญิงยังมีผ้าคล้องบ่า เป็นผ้าพื้นพาดเฉียงคล้องจากคอลงมา สวมเครื่องประดับจำพวกกำไลแขน กระจอนที่ทำจากไม้ ดอกไม้สดตัดหู เป็นต้น (สำรอง ชูณรงค์, สัมภาษณ์, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2556)

ภาพที่ 3-8 ฟ้านุ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ฮักร

ส่วนการแต่งกายของผู้ชายแต่เดิม นิยมนุ่งโจงกระเบน ไม่สวมเสื้อ ต่อมาจึงแลกผ้าฝ้ายมาตัดเย็บเป็นเสื้อคอกลม แขนสั้น ผู้ชายจะนุ่งโจงกระเบน การนุ่งโจงกระเบนของผู้ชายมี 3 แบบ คือ โจงกระเบนหางแย้ มีลักษณะเป็นหางเรียวยาว นุ่งในผู้ชายฮักรที่เป็นโสด หรือยังไม่แต่งงาน สำหรับผู้ชายฮักรที่แต่งงานแล้ว จะนุ่ง “โจงกระเบนหางช้าง” ซึ่งมีลักษณะยาน และ โจงกระเบนลอยชาย นิยมนุ่งในผู้สูงอายุ (เวียน ขาตรี, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2556) ภายหลังมีการติดต่อกับคนภายนอกมากขึ้น จึงรับเอาวัฒนธรรมการแต่งกายแบบคนลาวเข้ามาใช้ ด้วยการสวมเสื้อม่อฮ่อมและกางเกงขาวและกางเกงขาสั้น กลุ่มชาติพันธุ์ฮักรไม่สวมรองเท้า รองเท้าเกิดขึ้นมาหลังจากเริ่มติดต่อกับคนภายนอกแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ฮักรประดิษฐ์รองเท้าเอง ด้วยการนำเปลือกไม้มาทำเป็นพื้นรองเท้า หูรองเท้าทำจากหนังสัตว์และเชือกปอตามลำดับ (ประทีน ทิงอ้อ, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2556) ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ฮักรสวมเสื้อผ้าตามสมัยปัจจุบัน หาซื้อจากตลาดในตัวเมือง ไม่มีการสวมชุดแบบดั้งเดิมในชีวิตประจำวัน แต่สวมชุดประจำกลุ่มเมื่อประกอบพิธีกรรมและในโอกาสสำคัญเท่านั้น ผ้าที่นำมาตัดเย็บ ก็เป็นผ้าสำเร็จรูปที่หาซื้อได้จากตลาด ไม่ใช่ผ้าทอมือเหมือนในอดีต แต่การปักลวดลายด้วยมือนั้น ยังคงหลงเหลือให้เห็นอยู่บ้างในปัจจุบัน

ความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ฮักร

ความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ฮักรมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจเหนือ

ธรรมชาติธรรมชาติและพระพุทธศาสนา

ก่อนการเข้ามาของพระพุทธศาสนา กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อมีความเคารพต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือเทวดาอารักษ์ (Guardian spirits) (ยศ สันตสมบัติ, 2556, หน้า 281) ซึ่งเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อกับธรรมชาติรอบๆตัว ภาษาญ้อญ้อ เรียกว่า ทือกพลังอำนาจเหล่านี้เชื่อว่าสิงสถิตอยู่บนภูเขา ต้นไม้ เพื่อดูแลป่า คุ้มครองผืนดินเพื่อความอุดมสมบูรณ์ในการเกษตรกรรม คุ้มครองแม่น้ำเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร (สุวิทย์ โยธารักษ์, สัมภาษณ์, 7 กรกฎาคม 2556) ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อให้ความเคารพต่อภูเขา ป่า ผืนดิน และแม่น้ำ อย่างมาก ผ่านพิธีกรรมเช่น ไหว้ ซึ่งเปรียบเหมือนการแสดงความรักและยำเกรงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น

พิธีกรรมเกี่ยวกับการเพาะปลูก

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อมีความเชื่อเรื่องเทวดาผู้รักษาผืนดิน สิ่งศักดิ์สิทธิ์อำนาจความสมบูรณ์ทางการเกษตรให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อ ก่อนทำเกษตรกรรม กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อต้องทำการเสี่ยงทายที่ดินทำกินเพื่อเป็นการขออนุญาตจากพระแม่ธรณีก่อนทุกครั้ง เพื่อให้ได้พืชผลที่อุดมสมบูรณ์และเป็นการให้เกิดโชติ ขออนุญาตใช้ผืนดินในบริเวณนั้น ด้วยการตัดกิ่งไม้ยาวประมาณ 1 ช่วงแขน แล้วฟาดลงกับพื้นดิน 3 ครั้ง เป็นการบอกกล่าวพระแม่ธรณี หรือมีการนำดินบริเวณพื้นที่เพาะปลูกมาประกอบพิธีกรรมเช่น ไหว้ด้วยอาหารคาว เหล้า ยาสูบ ดอกไม้รูปเทียน เป็นต้น หลังจากเลือกพื้นที่เพาะปลูกได้แล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อยังถือฤกษ์ยาม โดยพิจารณาจากการสังสมประสบการณ์จากรอบปีที่ผ่านมา ปีไหนปลูกวันไหนได้ผลดี ปีถัดไปจะเลือกวันนั้นในการเริ่มต้นการเพาะปลูกครั้งแรกประจำปี ปัจจุบันพิธีกรรมการเสี่ยงทายที่ดินไม่ปรากฏให้เห็นแล้ว แต่ยังคงมีการจุดรูปเทียน แล้วปักลงบริเวณที่ดินทำกิน เพื่อบอกกล่าวพระแม่ธรณี และผีไร่ผืนาก่อนทำการเพาะปลูกในรอบใหม่เท่านั้น (สะอึ้ง เค้นชัยภูมิ, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2557)

พิธีกรรมเกี่ยวกับการเก็บของป่าล่าสัตว์

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อมีความผูกพันกับมาป่ามาหลายร้อยปี ผลผลิตจากป่าเป็นอาหารหล่อเลี้ยงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อมาแต่โบราณ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อเชื่อว่าธรรมชาติที่อยู่บนภูเขารอบ ๆ หมู่บ้านมีเจ้าของ หากต้องการความอุดมสมบูรณ์ และอยู่เย็นเป็นสุข จะทำสิ่งใดกับทรัพยากรบนภูเขาคือต้องขออนุญาต ผีบน ก่อน ส่งผลให้ยามเข้าก่อนออกไปเก็บของป่า ล่าสัตว์ หรือ ใช้ทรัพยากรจากภูเขา จะต้องนำดอกไม้และเหล้า มาเช่น ไหว้ก่อน นอกจากจะเป็นการขอใช้ทรัพยากรแล้ว ยังเป็นการขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองให้ปลอดภัยจากสัตว์ร้ายและภูตผีวิญญาณร้ายที่อยู่บนป่าเขาด้วย ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อ ไม่มีการล่าสัตว์บนภูเขาให้เห็นแล้ว มีเพียงการเก็บของป่าจำพวกหน่อไม้ เห็ดที่ขึ้นตามฤดูกาลเท่านั้น (วิรัช นามหนองอ้อ, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2557)

นอกจากกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกจะเคารพอำนาจเหนือธรรมชาติแล้ว ยังเคารพต่อจิตวิญญาณ (Soul) ซึ่งเป็นความเชื่อพื้นฐานที่เกิดขึ้นในสังคมวัฒนธรรมที่มีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น การเช่นไหว้บูชาบรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว และเชื่อว่าจิตวิญญาณอันบริสุทธิ์นั้น ยังวนเวียนอยู่ เพื่อปกป้องลูกหลานให้พ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ ความเชื่อเกี่ยวกับจิตวิญญาณ หรือผีบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับ โครงสร้างความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ อันเป็นภาพสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร อำนาจของหัวหน้าครอบครัวที่มีต่อสมาชิก

ในสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก คำสั่งสอนของมารดาถือเป็นสิ่งสำคัญ มีความเหนียวแน่น บุตรหลานต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ส่งผลให้ผีบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกมีลักษณะดุร้าย ลงโทษสมาชิกรวมทั้งคนกลุ่มอื่นที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ทางสังคม วัฒนธรรม และประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกด้วยความรุนแรง ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีความความสัมพันธ์อย่างยิ่ง กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก ยกตัวอย่างเช่น ในอดีตบิดามารดาเป็นผู้มีบทบาทในการตัดสินใจเลือกคู่ครองให้กับบุตรสาว โดยมีข้อห้ามในการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ หากบุตรสาวบ้านไหนไม่เชื่อฟัง ผีบรรพบุรุษจะลงโทษ ส่งผลให้ไม่มีความสุขในชีวิต (ต๋วย เศษจตุรัส, สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2557) กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกในอดีต จึงไม่นิยมแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากเกรงกลัวอำนาจของผีบรรพบุรุษ นอกจากผีบรรพบุรุษจะมีอำนาจลงโทษแล้ว ยังมีอำนาจในการคลั่งคลั่งให้เกิด โศกและให้คุณแก่ผู้เคร่งครัดต่อจารีตประเพณีด้วย

นอกจากความเชื่อจะเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบภายในครอบครัวแล้ว ยังเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกอีกด้วย เพื่อให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเป็นไปอย่างราบรื่น มีระเบียบแบบแผนอันดีงาม เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกไม่มีการลักขโมย “...เบ็ดที่ตกทิ้งไว้ คนอื่นที่ไม่ใช่เจ้าของเบ็ดก็ไม่สามารถไปเอาปาลามาได้ หรือ สัตว์เลี้ยงที่ปล่อยหากินตามทุ่ง ก็ไม่มีการลักขโมยกัน ไม่เช่นนั้นจะถือว่าผิดผี ผีบรรพบุรุษจะลงโทษ...” (นี มากเขียน, สัมภาษณ์, 7 เมษายน 2558) หรือในช่วงเวลาที่เริ่มมีคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาอยู่ปะปนกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกในบ้านวังกำแพง ผีบรรพบุรุษก็เป็นกลไกสำคัญในการควบคุมให้คนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ให้เกิดกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก เช่น การอพยพเข้ามาหาที่ดินทำกินของคนลาวในบ้านวังกำแพง คนลาวต้องมาบอกกล่าวผู้อาวุโสของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกในหมู่บ้าน และไหว้ผีบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเพื่อฝากตัวเป็นลูกหลานก่อน กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกจึงจะแบ่งที่ดินทำกินให้ เป็นต้น (มูล จันทรพิมพ์, สัมภาษณ์, 7 เมษายน 2558)

สำหรับการประกอบพิธีกรรมเช่น ไหว้ผีบรรพบุรุษ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกจะทำในช่วงเดือน 6 ของทุกปี เพื่อความเป็นสิริมงคลและตอบแทนที่บรรพบุรุษปกป้องรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุข

โดยมีบรรพบุรุษที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร คือ “พ่อหลวงขัน” ผู้เป็นใหญ่ในบรรดาผีบรรพบุรุษทั้งหมดของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพง จากคำบอกเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเชื่อว่า พ่อหลวงขันเป็นผู้ปกครองกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมาตั้งแต่บรรพบุรุษอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านวังกำแพงเมื่อหลายร้อยปีก่อน แต่จะเป็นคนเชื้อสายใดนั้นยังไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน สำหรับรูปแบบการประกอบพิธีกรรมนั้น กลุ่มชาติพันธุ์จะจัดเครื่องเช่น ไหว้จำพวกข้าวสุก ทั้งข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ไข่ต้ม ไข่ต้ม ปลาย่าง เหล้า ยาสูบ ฝ้าย และดอกไม้รูปเทียน โดยมีคนทรงเป็นสื่อกลางในการสื่อสารกับจิตวิญญาณของบรรพบุรุษ และใช้โทนเป็นเครื่องดนตรีกำกับจังหวะการรำราระหว่างประกอบพิธีกรรม นอกจากการประกอบพิธีกรรม ไหว้บรรพบุรุษร่วมกันเป็นประจำทุกปีแล้ว ยังมีประกอบพิธีกรรมเช่น ไหว้เป็นกรณีเฉพาะด้วย เช่น การทำผัดประเพณี การรักษาอาการเจ็บป่วย การเฉลิมฉลอง เป็นต้น (ทองล้วน อาจโนนเปลือย, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557)

พิธีกรรมการเกิด

สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร การเกิดถือว่าเป็นเรื่องมงคล จึงไม่เล็งเห็นถึงความจำเป็นในการประกอบพิธีกรรมมากนัก นอกจากการเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้เป็นแม่และสมาชิกใหม่ที่ถือกำเนิดมาเท่านั้น

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมีถิ่นฐานอยู่ในเขตทุรกันดาร เวลาคลอดบุตรจึงต้องอาศัยภูมิปัญญาที่เคยสั่งสมมาจากบรรพบุรุษ หมอตำแยมีหน้าที่ทำคลอดให้ การคลอดต้องมีการกล่าวคาถา สวมเครื่องประดับที่แขนและขา เมื่อทารกถือกำเนิดมาจะต้องนำไปใส่ไปนอนไฟก่อน จากนั้นจึงนำมาตัดสายรก แล้วฝังด้วยการให้ขูดหลุมลึกบริเวณข้างบันไดบ้านเพื่อนำสายรกไปฝัง จากนั้นต้องก่อไฟบนหลุมนั้นด้วย เพื่อป้องกันผีและสัตว์ สำหรับกรณีที่คลอดแล้วรกไม่หลุดออกมาด้วยนั้นเจ้าของบ้านจะต้องทำการเช่น ไหว้บรรพบุรุษให้ปกปักษ์รักษา เพราะเชื่อว่าเป็นการกระทำของผีร้าย เมื่อทารกคลอดออกมาแล้ว จะนำกระดิ่ง หรือพาข้าวมาปูด้วยใบตอง แล้วนำมารองรับเด็ก พร้อมกับเครื่องเช่น ไหว้ เพื่อรับขวัญ

หลังจากนั้นมารดาจะต้องอยู่ไฟ เป็นเวลา 3-5 วัน การอยู่ไฟของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรจะไม่ใส่สมุนไพร ใส่เฉพาะพื้นที่ทำจากภูเขาเท่านั้น สมุนไพรจะใส่การต้มต้มแยกต่างหาก เช่น ต้นกะเลา ช่วยให้มีคลุกเข้าอุ้ง ต้นห้าหมา (พัดชอกชอก) มีกลิ่นหอม ช่วยให้การร่างกายแข็งแรง เมื่อครบกำหนดที่จะต้องมีการออกไป คนในหมู่บ้านจะมาช่วยกันเรียกขวัญทั้งแม่และลูก ด้วยการผูกแขน (เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557)

ปัจจุบันการคลอดแบบหมอตำแยไม่มีแล้วในหมู่บ้าน หลังจากทีภาครัฐขยายความเจริญทางด้านสาธารณสุขเข้ามาใกล้พื้นที่และการเดินทางเข้าเมืองสะดวกรวดเร็วขึ้น ส่งผลให้อัตรา

การเกิดสูงกว่าสมัยก่อนมาก

พิธีกรรมการอุปสมบท

พระพุทธศาสนาเข้าสู่สังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรโดยพระธุดงค์ คนลาว และคนไทย ที่นับถือพระพุทธศาสนามาก่อน ความเชื่อพื้นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรถูกผสมผสานได้อย่างลงตัวระหว่าง “ผี” กับ “พุทธ” กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก มีการต้อนรับและอุปถัมภ์พระสงฆ์ที่เดินทางเข้ามาจำพรรษาในป่าและถ้ำรอบ ๆ หมู่บ้านเป็นอย่างดี คำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดโดยพระธุดงค์ ค่อย ๆ กลายเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรมาจนถึงปัจจุบัน พิธีกรรมการอุปสมบท เป็นพิธีกรรมสำคัญสำหรับผู้ชายผู้ฮกกร โดยมีความเชื่อว่าอันสังข์ของการอุปสมบทจะนำส่งดวงวิญญาณของบรรพบุรุษไปสู่ภพภูมิใหม่ที่ดีในโลกหลังความตาย สำหรับรูปแบบของพิธีอุปสมบท มีลักษณะเดียวกันกับประเพณีการอุปสมบทของคนลาวอีสานทั่วไป (สะอั้ง เค้นชัยภูมิ, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557)

พิธีกรรมการแต่งงาน

การแต่งงาน เป็นลำดับขั้นตอนของการดำเนินชีวิตที่สำคัญประการหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร ซึ่งหมายถึงการเติบโตของสมาชิกและการรอคอยสมาชิกใหม่ที่จะกำเนิดขึ้นมาในอนาคตข้างหน้า

เครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรในการแต่งงาน ผู้ชายจะนุ่งโจงกระเบนผ้าไหม สวมเสื้อปานสีขาว ผ้าคาดเอว และใส่ตุ้มหูหรือกระจอนข้างขวา ซึ่งทำจากไม้หรือโลหะติดกระจกสี ส่วนฝ่ายหญิงจะสวมเสื้อพ็อก และนุ่งผ้าทั้งฝืน สวมเครื่องประดับต่าง ๆ

พิธีกรรมการแต่งงานของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรสมัยก่อนจะเริ่มต้นด้วยฝ่ายชายไปสู่ขอฝ่ายหญิงกับญาติผู้ใหญ่ เมื่อตกลงกันได้ ฝ่ายชายต้องไหว้บอกกล่าวผีบรรพบุรุษของฝ่ายหญิง ซึ่งประกอบด้วยเครื่องเช่น ไหว้ทั้งของคาวและของหวาน เช่น เป็ด ไก่ เหล้า และขนม เป็นต้น จากนั้นต้องนำเครื่องเช่น ไหว้อีกชุดหนึ่ง จัดใส่ถาด เพื่อมอบให้แก่ผู้เฝ้าประตูทางเข้าหมู่บ้านของฝ่ายหญิง เมื่อผ่านทางเข้าหมู่บ้านมาถึงประตูบ้าน ผู้ใหญ่และญาติฝ่ายหญิงต้องขวางประตู ฝ่ายชายต้องเสียค่าผ่านด่านก่อนจึงจะถูกล่อยให้เข้าไปได้ ค่าเบียด่านเป็นไก่ 1 ตัว และ เหล้า 1 ไห หรือ ขวด

การขึ้นบันไดบ้านฝ่ายหญิง ฝ่ายชายต้องต้องล้างเท้าก่อน ด้วยการเหยียบก้อนหินที่รองด้วยใบตอง จากนั้นจึงจะสามารถขึ้นไปบนเรือนของฝ่ายหญิงได้ เพื่อทำการไหว้ผีด้วยเครื่องเช่น ไหว้ ผ้าขาว และดอกไม้รูปเทียน จากนั้นฝ่ายชายจะมอบสินสอดจำพวกวัว ควาย ที่นา ผ้า และดอกไม้รูปเทียนให้แก่พ่อแม่ฝ่ายหญิง เมื่อเสร็จพิธีกรรมที่บ้านฝ่ายหญิงแล้ว จะมีการส่งตัวฝ่ายหญิงไปบ้านฝ่ายชาย เมื่อฝ่ายหญิงมาถึงบ้านฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงต้องทำการเช่น ไหว้ผีบรรพบุรุษฝ่ายชาย

เช่นเดียวกันกับที่ทำที่บ้านของฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้เดินนำหน้าฝ่ายชายจนถึงบ้าน จากนั้นทั้งสองฝ่ายจะต้องนั่งลงเพื่อรับมอบที่นอนจากญาติผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโส และคำสั่งสอน (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557)

พิธีกรรมความตาย

พิธีกรรมความตาย เป็นพิธีกรรมสำคัญขั้นตอนสุดท้ายของชีวิต เมื่อมีสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ตาย จะมีการตัดเสาหัวบันไดออกข้างหนึ่ง และแกะไม้ฟากด้านข้างของตัวเรือนออก เพื่อนำศพขึ้นลงเรือนทางด้านข้าง ห้ามนำศพขึ้นลงเรือนทางบันได ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์เชื่อว่า บันไดเป็นทางขึ้นเรือนของคน การนำศพขึ้นลงทางบันไดจึงก่อให้เกิดความไม่เป็นสิริมงคลแก่ผู้อยู่อาศัย ฟากที่แกะออกมานั้นจะนำมาห่อศพแล้วมัดด้วยเถาวัลย์ส่วนหัว กลางลำตัว และข้อเท้า เมื่อนำศพลงเรือน เจ้าของบ้านต้องคว่ำภาชนะใส่น้ำบนเรือน โดยเชื่อว่าเป็นการส่งดวงวิญญาณของผู้ตายไปกับสายน้ำ มีการนำข้าวตอกไปอุ่นไฟ เพื่อหว่านระหว่างทางเคลื่อนศพ (สำรอง ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2557)

ภาพที่ 3-9 ข้าวตอกใช้ในพิธีกรรมความตาย

ขั้นตอนการฝัง จะมีการขุดหลุมปูด้วยใบไม้ หรือ ฟ้า คว่ำหน้าศพ และหันศีรษะไปทางทิศตะวันตกและใช้ดินกลบ สมัยก่อนยังไม่มีการจัดสรรพื้นที่ป่าช้า กลุ่มชาติพันธุ์มักเลือกหาพื้นที่ที่พอใจในการฝังร่างของบรรพบุรุษหรือสมาชิกในครอบครัว ซึ่งโดยส่วนใหญ่มักอยู่ไม่ไกลจากบ้านมากนัก พื้นที่ที่เป็นป่าช้า เกิดขึ้นภายหลังจากที่มีการสร้างวัดแล้ว การฝัง นิยมฝัง 1-2 ปี แล้วนำ

ขึ้นมาเผา เก็บกระดูกมาทำบุญต่อไป ลักษณะการตายและช่วงวัยของผู้ตาย มีผลต่อลักษณะของพิธีกรรม กล่าวคือ การตายปกติ สามารถนำศพผ่านหมู่บ้านได้ แต่หากตายผิดปกติ หรือ ตายโหงุห้ามนำศพผ่านหมู่บ้าน ให้หามศพออกมาหมู่บ้านและนำไปฝัง และให้ฝังภายในวันเดียว หากผู้ตายเป็นเด็ก ให้ขุดหลุมฝังถาวร โดยไม่ต้องขุดกระดูกขึ้นมาอีก (กัณฐิมา เรายุ, 2543, หน้า 70)

ปัจจุบันพิธีกรรมความตายของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ยังคงมีพิธีกรรมความเชื่อแบบเดิมอยู่ เช่น การแกะฝาบ้าน การตัดเสาบันได การคว่ำภาชนะใส่ น้ำ แต่การฝังศพแบบเดิมนั้นไม่ปรากฏให้เห็นอีกแล้ว เนื่องจากมีการสร้างวัดและสถานที่ฌาปนกิจ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรจึงปรับเปลี่ยนไปเป็นการเผาและการประกอบพิธีแบบพระพุทธศาสนาแทน

ภาพที่ 3-10 ตัดหัวบันไดในพิธีกรรมความตาย

ภาพที่ 3-11 แกะฝารือนในพิธีกรรมความตาย

ประเพณีแห่หอดอกผึ้ง

ประเพณีแห่หอดอกผึ้ง เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และการขอขมาต่อตัวผึ้ง กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร นิยมตีผึ้งจากป่าและมีความชำนาญมาแต่โบราณ ขี้ผึ้งจะมีความเหนียวและขึ้นรูปง่าย นำมาประดิษฐ์เป็นหอดอกผึ้งแล้วนำไปถวายวัด ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ขั้นตอนการประดิษฐ์หอดอกผึ้งของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร เริ่มจากการขึ้นโครงด้วยเส้นไม้ไผ่หรือไม้ที่มีเนื้ออ่อนจนมีลักษณะเป็นบ้านหลักเล็ก ๆ จากนั้นใช้กาบกล้วยมาแทงหยอก นำขี้ผึ้งป่าที่หามาได้ ไปต้มจนเดือด นำผลมะละกอดิบมาแกะสลักเป็นลวดลายต่าง ๆ เสียบด้วยไม้ แขนงน้ำเย็น จากนั้นจึงจุ่มลงในขี้ผึ้ง ขี้ผึ้งจะจับตัวกับมะละกอที่มีพื้นผิวเย็น จากนั้นนำไปจุ่มน้ำ และค่อย ๆ สลักจนหลุดเป็นลวดลายตามต้องการ เรียกว่า ดอกผึ้ง แล้วนำมาติดกับหอดอกผึ้งที่ขึ้นโครงไว้ เมื่อได้หอดอกผึ้งแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรจะนำแห่รอบหมู่บ้านเพื่อขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ปกปักรักษาชุมชน จากนั้นจึงนำไปถวายวัดในหมู่บ้าน หรือวัดใกล้เคียง (เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2558)

ภาพที่ 3-12 หอดอกผึ้ง

นอกจากกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกจะมีพิธีกรรม ความเชื่อ และประเพณีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของตนเองแล้ว การละเล่นพื้นบ้านซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ยังมีหลงเหลือให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น การเล่นปะเร่เร่ การเป่าใบไม้ การวิ่งขาโลกแตก การตีโทนน้ำ

การเล่นปะเร่เร่

“ปะเร่เร่” หรือ เรียกอีกอย่างตามภาษาไทยว่า “กระแจ๊ะ” เป็นการร้องเพลง โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับพาราฮี ความรัก การต้อนรับผู้มาเยือนเป็นหลัก สมัยก่อน กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกนิยมนำดอกไม้แล้วร้องปะเร่เร่รอบกองไฟ โดยแบ่งผู้เล่นเป็นสองฝ่าย ชายและหญิง ไม่มีการจำกัดจำนวนผู้เล่น ฝ่ายหญิงจะตีโทน (มูด จันท์พิมพ์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2557)

การเป่าใบไม้

การเป่าใบไม้ เป็นการนำใบไม้มาเป่าให้เกิดเสียงต่าง ๆ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกใช้เสียงจากการเป่าใบไม้เป็นสัญญาณเวลาออกไปเก็บของป่าล่าสัตว์ เมื่อว่างจากการทำงาน การเป่าใบไม้จึงกลายเป็นการละเล่นที่สามารถสร้างสุนทรียะทางดนตรีให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก ด้วยการเป่าเป็นทำนองและเพลงต่าง ๆ (มูด จันท์พิมพ์, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2557)

การวิ่งขาโลกแตก

การวิ่งขาโลกแตก เป็นการละเล่นของเด็ก ๆ โดยใช้ลำไม้ไผ่ที่มีกิ่ง 2 ลำ เพื่อสามารถวางเท้าได้ เป็นอุปกรณ์ในการเล่น ใครสามารถวิ่งได้เร็วและไม่ตกจากไม้ไผ่ ผู้นั้นได้รับชัยชนะ การละเล่นชนิดนี้เล่นได้ทุกโอกาส แต่นิยมเล่นเป็นประเพณีสนุกสนานในช่วงเทศกาลสงกรานต์ นอกจากขาโลกแตกจะสร้างความบันเทิงสำหรับเด็กๆ อยู่แล้ว หนุมณ์ฮุกุณิยมิใช่ไม้โลกแตกไปเกี่ยวสาว เสียงดังจากไม้โลกแตกเป็นสัญญาณที่ทำให้หญิงสาวรู้ว่าฝ่ายชายมาหาที่บ้าน ก็จะเปิดประตูรอเพื่อพูดคุยกัน หากสาวบ้านไหนเลี้ยงสุนัข ไม้โลกแตกเป็นอุปกรณ์ชนิดหนึ่งที่ป้องกันสุนัขได้ด้วย (ดู เศษจตุรัส, สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2557)

การตีกลองน้ำ

สมัยก่อน กลุ่มชาติพันธุ์ฮุกุจะอาบน้ำในแม่น้ำชีใกล้หมู่บ้าน เวลาเล่นน้ำมักชวนกันไปเป็นกลุ่ม ๆ การตีน้ำขณะเล่นน้ำให้เกิดเสียงดัง หรือ การกระพุ่มน้ำนั้น กลายเป็นการละเล่นอย่างหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ เรียกว่า “การตีกลองน้ำ” นอกจากเป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานแล้ว การตีกลองน้ำ ยังเป็นสัญญาณเพื่อให้ฝ่ายชายรับรู้ว่า มีฝ่ายหญิงเล่นน้ำอยู่ในแม่น้ำ ซึ่งมักเป็นที่พบปะพูดคุยกันของคนหนุ่มสาวสมัยก่อน ปัจจุบันการตีกลองน้ำไม่ปรากฏให้เห็นอีกแล้ว เนื่องจากวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้แม่น้ำในการอุปโภคบริโภคได้เปลี่ยนแปลงไป น้ำในแม่น้ำไม่สามารถลงอาบได้เหมือนสมัยก่อน (ทองล้วน อาจ โนนเปลือย, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2558)

สรุป

ภูมิสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ฮุกุ เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮุกุกับระบบนิเวศ และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮุกุด้วยกันเอง ทำเลที่ตั้งของหมู่บ้าน ยังผลให้เกิดระบบสังคมและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทางกายภาพ เช่น ป่าไม้ แม่น้ำ ทรัพยากรอาหารที่เอื้ออำนวยต่อการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง วิธีการผลิตแบบดั้งเดิม มีความสัมพันธ์กับทรัพยากรในพื้นที่ การเก็บของป่าและล่าสัตว์ เป็นวิธีการผลิตขั้นพื้นฐานในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวและหมู่บ้าน วัฒนธรรมการกินมีลักษณะกินตามฤดูกาล ไม่มีวัฒนธรรมการกักตุนอาหาร การกินอยู่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ข้าวไร่เป็นพืชอาหารที่ประกันสภาพเศรษฐกิจในครัวเรือน และมีการปลูกพืชอาหารชนิดอื่น ๆ ร่วมด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮุกุมีความแน่นแฟ้นในระบบเครือญาติ รูปแบบการปกครองจึงอยู่บนพื้นฐานของผู้ปกครองแบบไม่เป็นทางการ กลุ่มชาติพันธุ์ฮุกุมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง ซึ่งเกิดขึ้นทั้งจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮุกุกับสิ่งแวดล้อม และกลุ่มชาติพันธุ์ฮุกุด้วยกันเอง และมีการนำประเพณีทางพระพุทธศาสนามาใช้ร่วมกับความเชื่อ

ดั้งเดิมด้วย สำหรับภาษา กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรมีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และมีลักษณะ
โครงสร้างทางภาษาเชื่อมโยงกับกลุ่มมอญสมัยอาณาจักรทวารวดี

ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรม มีความสอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตตั้งแต่เกิด
จนกระทั่งตาย เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการเพาะปลูก พิธีกรรมเกี่ยวกับการเก็บของป่าและล่าสัตว์
พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น พิธีกรรมการแต่งงาน พิธีกรรมความตาย
ส่วนสุนทรียศาสตร์และการละเล่นของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น การเป่าใบไม้ ร้องปี่เร่เร่ วิ่งขาโถกเถก
และตีกลองน้ำ มีความสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตและระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมของกลุ่ม
ชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังกำแพง

บทที่ 4

พัฒนาการความสัมพันธ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร บ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ

บทนี้อธิบายความสัมพันธ์ทางเครือญาติ พัฒนาการความสัมพันธ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร บ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร บ้านวังกำแพง: ความสัมพันธ์ทางเชื้อสายและวัฒนธรรม

ในระบบเครือญาติ ครอบครัว เป็นสถาบันทางสังคมที่มีขนาดเล็กที่สุด และมีความสำคัญมากที่สุดสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร เป็นหน่วยทางสังคมที่ยึดโยงสมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ และต่างกลุ่มชาติพันธุ์โดยสายเลือด ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันจากการแต่งงานทั้งภายในกลุ่มชาติพันธุ์ และต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีพัฒนาการของความสัมพันธ์และค่านิยม ภายใต้บริบททางสังคมที่แตกต่างกันตามแต่ละช่วงเวลา

จากการศึกษาของนักภาษาศาสตร์ เชื่อว่า กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเชื้อสายของชาวมอญโบราณตั้งแต่สมัยอาณาจักรทวารวดี โดยพิจารณาจากภาษาผู้ฮกกรเทียบกับภาษามอญโบราณที่ปรากฏในจารึก แม้ทางภาษาศาสตร์จะเชื่อเช่นนั้น แต่สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร บ้านวังกำแพง พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร บ้านวังกำแพง ไม่ได้มีความพยายามที่จะเชื่อมโยงสายเลือด หรือความเป็นเครือญาติระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองกับกลุ่มมอญโบราณทวารวดี เนื่องจากเป็นประวัติศาสตร์ที่ย้อนเวลากลับไปยาวนานเกินไป ไม่มีแกนของประวัติศาสตร์ร่วมกัน และไม่มีสิ่งยึดเหนี่ยวที่เป็นรูปธรรมเพียงพอในการเชื่อมโยงจิตสำนึกร่วมของเผ่าพันธุ์ (ฉลวย ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2558) แม้ว่าภาษาจะเป็นวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นพวกเดียวกัน แต่ไม่มีพลังเพียงพอสำหรับยึดโยงให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับมอญโบราณทวารวดีให้เชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษทางเครือญาติ หรือรู้สึกว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ส่งผลให้เมื่อกล่าวถึงระบบเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรที่สัมพันธ์กับมอญทวารวดี จึงไม่มีพลังในการอธิบายถึงความสัมพันธ์ทางเชื้อสายมากนัก

การแต่งงานภายในกลุ่มชาติพันธุ์

ระบบเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร บ้านวังกำแพง ให้ความสำคัญกับสายสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้านที่มีบรรพบุรุษอพยพมาระลอกเดียวกันมากกว่า การโยกย้ายความสัมพันธ์กับบรรพบุรุษเมื่อหลายพันปีก่อน การรับรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองเป็นญาติพี่น้องกับมอญโบราณสมัยอาณาจักรทวารวดี เป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นและแพร่กระจายโดยนักวิชาการราวช่วงทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา แต่องค์ความรู้ดังกล่าว ไม่ได้ส่งผลต่อการสร้างมโนภาพทางเครือญาติให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพงแต่อย่างใด

จากคำให้การของผู้อาวุโส ที่กล่าวถึงการนับเครือญาติและสายสัมพันธ์ทางสายเลือดของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ว่า “...ญ้อกร ก็คือ ญ้อกร แม้ภายหลังจะมีการบอกว่าเป็นลูกหลานของมอญโบราณเมื่อหลายพันปีก่อน แต่มันก็ห่างไกลกันจนนับญาติไม่ได้ และปู่ย่าตายายก็ไม่เคยพูดถึงข้อมูลนี้รับรู้มาเมื่อไม่กี่ปีมานี้ ที่มีนักวิชาการเข้ามาทำวิจัย และจังหวัดก็เผยแพร่ความรู้นี้เข้ามาสู่ชุมชนผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลชินน ญ้อกรบ้านวังกำแพงรับรู้กัน โดยทั่วไปว่า บรรพบุรุษอพยพมาจากอำเภอปักษ์ธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ดังนั้นบ้านวังกำแพง จะรับรู้มานานแล้วว่า ญ้อกรที่นี่ เป็นญาติกับญ้อกรที่ปักษ์ธงชัย และยังมีการไปมาหาสู่กันบ้าง เขามาบ้าง เราไปบ้าง นอกจากนั้นก็มีการแต่งงานระหว่างญ้อกรบ้านวังกำแพงกับ ญ้อกรที่อยู่ในอำเภอเทพสถิตบ้าง ซึ่งพ่อแม่แนะนำให้ แต่ก็มีไม่กี่ครอบครัว ที่แต่งงานกับญ้อกรบ้านอื่น ส่วนใหญ่จะแต่งงานเองภายในหมู่บ้าน ทำให้ญ้อกรทั้งหมู่บ้านเป็นเครือญาติกันทั้งหมด...” (สุวิทย์ โยธารักษ์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2557)

ก่อนพุทธศตวรรษที่ 26 กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร เป็นสังคมค่อนข้างโดดเดี่ยวจากโลกภายนอก พื้นที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่ปิด การเดินทางยากลำบาก เนื่องจากเป็นเขตที่อยู่ลึกเข้าไปในพื้นที่สูง ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมีการติดต่อกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ไม่มากนัก ยกเว้นพ่อค้าลาวที่เดินทางเข้าไปค้าขายแลกเปลี่ยนของป่า แต่ก็มีลักษณะมารับสินค้าแล้วกลับออกไป จึงไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันมากพอที่จะสานต่อเป็นความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติได้

กระทั่งประมาณปลายทศวรรษ 2490-25010 เป็นต้นมา สังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเปิดสู่โลกภายนอกมากขึ้น เนื่องจากพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับพ่อค้า (ประทีน หึงอ้อ, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2557) เป็นแรงผลักดันให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกลายเป็นสังคมเปิด นอกจากนั้นช่วงเวลานั้น โยบายการพัฒนาประเทศของภาครัฐ ทำให้มีคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมากยิ่งขึ้น ทั้งในฐานะเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน นายทุน นักแสวงโชค รวมถึงคนกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้ามาบุกเบิกที่ดินทำไร่ เพื่อตอบสนองการเจริญเติบโตของตลาดพืชพาณิชย์ ป้อนผลผลิตเข้าสู่โรงงาน

อุตสาหกรรมทางการเกษตร (นี้ มากเขียน, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557) ประกอบกับบ้านวังกำแพงและพื้นที่ใกล้เคียง เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐาน จึงปรากฏการหลั่งไหลเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณรอบ ๆ บ้านวังกำแพงมากขึ้น นอกจากนั้นระบบการศึกษาจากภาครัฐที่ขยายเข้ามาในพื้นที่ มีการตั้งโรงเรียนขึ้นในบริเวณวัดที่อยู่ในบ้านวังกำแพง จึงส่งผลให้ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่น ต้องใช้พื้นที่ทางการศึกษาร่วมกัน ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อมีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ อยู่ตลอดเวลา (จีว, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2556) แม้การกลายเป็นสังคมเปิดของสังคมญ้อจะปรากฏขึ้นแล้ว แต่การสร้างความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติช่วงแรก ยังไม่เปิดกว้างมากนัก เนื่องจากความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ ยังคงมีอิทธิพลต่อการควบคุมให้สมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์แต่งงานกันเอง ความเชื่อจารีตประเพณีที่สืบมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาสายเลือดแห่งเผ่าพันธุ์ญ้อ คือ ความเชื่อเรื่องผี

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อเชื่อว่า “ผี” หรือ “ทือก” เป็นจิตวิญญาณของบรรพบุรุษ มีหน้าที่คอยปกป้องคุ้มครองสมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ที่ประพฤติอยู่ในกรอบจารีตประเพณี และมีหน้าที่ลงโทษ เมื่อสมาชิกไม่ปฏิบัติตามกรอบจารีตประเพณี เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อนำความเชื่อเรื่องผีมาเชื่อมโยงกับการสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และปลูกฝังสมาชิกภายในสังคมญ้อสืบต่อมาหลายชั่วอายุคน จนกลายเป็นจารีตในการเลือกคู่ครองของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ (ทองล้วน อาจโนนเปลือย, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557)

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อต้องแต่งงานกันเองภายในกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อความพึงพอใจของจิตวิญญาณของบรรพบุรุษเพื่อแสดงความกตัญญูต่อทือก และรักษา เพิ่มพูนสายโลหิตของกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีความเข้มแข็ง ส่งผลให้ในทางตรงกันข้ามของการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ จึงกลายเป็นการประพฤติดิจจารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ หรือที่มักเรียกกันทั่วไปว่า “ผิดผี” ซึ่งหมายถึงอาจเกิดเรื่องไม่ดีแก่สมาชิกที่ทำผิดจารีตประเพณี เช่น เจ็บป่วย หรือมีเหตุทำให้ถึงแก่ชีวิต เป็นต้น

ความเชื่อดังกล่าวนี้อาจบ่มเพาะมาอย่างยาวนาน จนสามารถสร้างความกลัวต่อสิ่งเหนือธรรมชาติให้แก่สมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ ความเชื่อเรื่องผีจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสามารถรักษาสายเลือดของกลุ่มชาติพันธุ์สืบต่อกันมาได้ยาวนาน ระบบเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อมีความเหนียวแน่น ทุกครอบครัวในหมู่บ้าน มีความเกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกันทั้งหมด “... ในหมู่บ้านนี้เป็นญาติพี่น้องกันทั้งหมด เพราะสมัยก่อนแต่งงานกันเอง สายเครือญาติก็จะไขว้ไปไขว้มา เวลาจะเลือกคู่ครอง พ่อแม่จะเป็นคนเลือกให้ และจะเลือกเฉพาะที่เป็นกลุ่ม

ชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์เท่านั้น พ่อแม่ไม่อยากจะให้ลูกแต่งงานกับคนลาว เพราะผีแรง ถ้าไปแต่งงานกับคนกลุ่มอื่น...” (เลียม หงส์ประสิทธิ์, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2556)

ความเชื่อเรื่องผี แม้จะเป็นความเชื่อที่มีพลังมากในการควบคุมคนในสังคมให้แต่งงานกันเอง แต่การเข้ามาของพระพุทธศาสนา ในช่วง พ.ศ. 2490 และการเข้ามาของระบบการศึกษาหลัง พ.ศ. 2506 ทำให้ความเชื่อเรื่องผีค่อย ๆ คลายตัวลงในการเป็นเครื่องมือควบคุมให้สมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์แต่งงานกันเอง แต่ความเชื่อได้มีการปรับตัวเพื่อตอบสนองสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมากขึ้น ไปสู่บทบาทในการควบคุมให้สังคมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุขมากกว่าเป็นเครื่องมือในการรักษาความเป็นหนึ่งเดียวของเผ่าพันธุ์

ช่วง พ.ศ. 2504 เป็นช่วงเวลาที่เริ่มมีการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์กับคนลาวทั้งภายในและภายนอกบ้านวังคำแพง แต่ยังมีไม่มากนัก แม้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์จะมีการปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่น ๆ มากขึ้น มีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะเอื้อเฟื้อกันทางเศรษฐกิจ ความเชื่อเรื่องผี ที่เป็นจารีตในการรักษาเผ่าพันธุ์ดั้งเดิมเปลี่ยนบทบาทไปจากเดิม และการศึกษาของรัฐที่เข้ามาช่วยเหลือหลอมคนกลุ่มต่าง ๆ แล้วยังตาม แต่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์บางคนยังมีทัศนคติบางประการ ที่ยังเป็นกำแพงกั้นการยอมรับซึ่งกันและกันอยู่บ้าง เนื่องจากวิถีการดำรงชีวิตและพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ในช่วงแรก ๆ ยังไม่นิยมแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์มากนัก

การทำไร่เป็นอาชีพหลักของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ ซึ่งแตกต่างจากคนลาวที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ มีทักษะการทำนาบนพื้นที่ลุ่มมากกว่าการทำไร่ ในทัศนคติของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์มองว่าคนลาวไม่มีความชำนาญในการทำไร่ซึ่งเป็นที่มาของปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ปฏิบัติสืบต่อกันมา ดังนั้นหากให้บุตรหลานแต่งงานกับคนที่มีทักษะการประกอบอาชีพที่แตกต่างออกไป นอกจากจะไม่สามารถเป็นแรงงานให้แก่เครือญาติของเผ่าพันธุ์ได้แล้ว อาจไม่สามารถทำมาหาเลี้ยงบุตรหลานของตน ให้กินคืออยู่ได้ จึงไม่นิยมให้สมาชิกในครอบครัวแต่งงานกับคนลาวหรือคนกลุ่มอื่น ๆ (ดูย เศษจตุรัส, สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2557)

การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์มีการแต่งงานกับกลุ่มคนลาวมากกว่ากลุ่มคนไทยที่เริ่มเกิดขึ้นมาแล้วตั้งแต่ พ.ศ. 2504 และเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากมีการปฏิสัมพันธ์กันทางเศรษฐกิจระหว่างกันมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ จำนวนประชากรของคนลาวที่อพยพเข้ามาหลัง พ.ศ. 2500 ก็มีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ จนอาณาเขตของชุมชนลาวขยายตัวเข้ามาจรดกับพื้นที่บ้านวังคำแพง ซึ่งเกิดจาก การอพยพของคนลาวเข้ามาขอแบ่ง หรือ ซื้อที่ดินทำกิน

จากกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน ใช้ทรัพยากรหรือทุนของชีวิตในพื้นที่ร่วมกัน และเข้าสู่ระบบการศึกษาอันเป็นเป้าหมายเดียวกันจากส่วนกลาง ส่งผลให้อคติระหว่างคนสองกลุ่มชาติพันธุ์ค่อยๆ ลดลง และนำไปสู่การยอมรับความแตกต่างระหว่างกัน

คนลาวที่เข้ามามีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรทางระบบเครือญาติ มักเป็นคนลาวหมู่บ้านใกล้เคียง โดยเฉพาะคนลาวบ้านหนองกระทุ่ม ทำให้สายสัมพันธ์ทางเครือญาติขยายตัวออกจากหมู่บ้าน ไปสู่การสร้างระบบเครือญาติและสายสัมพันธ์ในสังคมใหม่นอกพื้นที่ ทั้งหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น บ้านหนองกระทุ่ม บ้านหนองอ้อ บ้านเขว้า และในพื้นที่อื่น ๆ การสร้างความสัมพันธ์ข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวนี้ ยังส่งผลให้เกิดการย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรจากบ้านวังกำแพง ไปตั้งถิ่นฐานบ้านอื่นตามฝ่ายชายอีกด้วยในกรณีที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรแต่งงานกันคนต่างจังหวัด (ผ้อย, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2558) แต่หากเป็นคนลาวในหมู่บ้านใกล้เคียง หลังจากแต่งงานแล้ว ฝ่ายชายมักย้ายมาอยู่บ้านฝ่ายหญิง เนื่องจากวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร มีการนับถือผีฝ่ายแม่ การแต่งงานมักจะเป็นการแต่งงานเข้า ฝ่ายชายจะย้ายเข้ามาอยู่บ้านฝ่ายหญิง นอกจากนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเป็นกลุ่มคนที่อยู่มาก่อน มักมีที่ดินทำกินจำนวนมากว่าคนลาวฝ่ายชายจึงย้ายเข้ามาทำมาหากินบนที่ดินของฝ่ายหญิง ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้บ้านวังกำแพงมีคนลาวเข้ามาอยู่ปะปนกับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเป็นจำนวนมาก (ทองนาค หล้าชีว, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2557) นอกจากคนลาวในท้องถิ่นใกล้เคียงแล้ว ยังพบว่ามีคนลาวที่เป็นนักแสดงโศก เดินทางมาจากจังหวัดอื่นในภาคอีสาน เช่น อุตรธานี กาฬสินธุ์ อุบลราชธานี เป็นต้น คนลาวเหล่านี้เป็นนักพนัน เดินทางเข้ามาพบกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรในพื้นที่บ้านวังกำแพง และแต่งงานกับหญิงสาวญ้อกรและตั้งรกรากอยู่ที่บ้านวังกำแพงด้วย “...ของเคยแต่งงานกันคนญ้อกรมาก่อน แต่เป็นตายก็เลยแต่งงานใหม่ ปู่เป็นคนลาว มาจากกาฬสินธุ์ มาเที่ยวหาเล่น โบก เล่นการพนัน เมื่อก่อนบ้านวังกำแพงเป็นป่า ทางกรไม่ค่อยเข้ามาจับ ถ้าเข้ามาที่นี้ได้ ข้าราชการไม่คุ้นเคยกับป่าแถวนี้ วิ่งตามจับชาวบ้านไม่ทันหรอก ปู่มาเล่น โบกที่หมู่บ้าน ก็เลยเจอกัน ก็อยู่ด้วยกันมาจนทุกวันนี้...” (นี มากเขียน, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

สายเครือญาติและเชื้อสายของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ถูกทำลายมากยิ่งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2540 มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นช่วงที่หมู่บ้านเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรไม่อาจสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างกันภายในกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านการแต่งงานในหมู่บ้านได้ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพง มีสถานภาพเป็นเครือญาติเกี่ยวดองกันทั้งหมู่บ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรจึงไม่สามารถแต่งงานกันเองได้อีกต่อไป แม้จะพบว่ามีการแต่งงานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรด้วยกันบ้างแต่น้อยมาก ซึ่งเป็นการแต่งงานระหว่างญ้อกรบ้านวังกำแพงกับ

ญัฮกุรเทพสถิต ไม่ใช่การแต่งงานกันเองภายในหมู่บ้านเหมือนสมัยก่อน (เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์, สัมภาษณ์, สิงหาคม 2556)

สภาพเศรษฐกิจที่ญัฮกุรในวัยหนุ่มสาวมีมากขึ้นเรื่อยๆ อาชีพทำไร่ กลายเป็นอาชีพของคนรุ่นพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย เปลี่ยนแปลงไป ความเจริญหลายด้านเข้าสู่สังคม การเดินทางออกจากหมู่บ้านเพื่อทำมาหากินของกลุ่มชาติพันธุ์วัยรุ่นในหมู่บ้าน ไม่ทำไร่ แต่มีอาชีพออกไปรับจ้างในเมืองและต่างจังหวัด บ้างจึงดังกล่าวส่งผลให้สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรแต่งงานกับคนภายนอก จึงส่งผลให้ประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรที่เกิดในช่วง พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ร้อยละ 95 เป็นลูกครึ่งและลูกเสี้ยวระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรกับคนลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรกับคนไทย นอกจากนั้นยังพบอีกด้วยว่าสมาชิกในหมู่บ้านที่เกิดตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา มีทั้งพ่อและแม่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรไม่ถึงร้อยละ 5 จนกระทั่งเข้าสู่ทศวรรษ 2550 จนถึงปัจจุบัน พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรไม่แต่งงานกันเองภายในกลุ่มชาติพันธุ์อีกแล้ว ความสัมพันธ์และการปรับตัวตามบริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมญัฮกุรและสังคมรอบข้าง ทำให้เกิดการผสมผสานทางชาติพันธุ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จนเกิดปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อย่างชัดเจน (สำรอง ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2557)

ภายใต้ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติแบบผสมผสานระหว่างชาติพันธุ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ การนับความสัมพันธ์ทางเชื้อสายของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่ หากสมาชิกมีเชื้อสายญัฮกุรจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ก็นับว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร เช่นเดียวกันกับสมาชิกที่มีทั้งพ่อและแม่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร ดังนั้นการนับเครือญาติและการสืบเชื้อสายของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงประกอบด้วยลูกเต็ม ลูกครึ่ง และลูกเสี้ยว การผสมผสานทางเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรที่เกิดขึ้น ส่งผลให้สมาชิกในบ้านวังคำแพงบางคนไม่สามารถบอกได้ว่า ตนเองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใด นำมาสู่ความคลุมเครือทางชาติพันธุ์

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากจะก่อให้เกิดปรากฏการณ์การผสมผสานทางชาติพันธุ์ และการสร้างเครือข่ายทางเครือญาติแล้ว ยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ระหว่างวัฒนธรรมญัฮกุรกับวัฒนธรรมลาวและไทย ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นการปรับ ประสม ประสานกันอย่างช้า ๆ โดยอาศัยการใช้ชีวิตร่วมกันในครอบครัว เป็นกลไกในการปรับวัฒนธรรมญัฮกุรและวัฒนธรรมอื่น ๆ เข้าด้วยกัน

พัฒนาการความสัมพันธ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร บ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ ก่อน พ.ศ. 2480

อิทธิพลของสภาพภูมิศาสตร์ต่อเศรษฐกิจและวิถีการผลิตบ้านวังกำแพง เศรษฐกิจและวิถีการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร มีการพึ่งพิงอยู่กับธรรมชาติที่อยู่รอบตัว ทั้งทำเลที่ตั้ง แม่น้ำ และภูเขา ปัจจัยเหล่านี้เป็นทุนของชีวิต (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2549, หน้า 80) ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการสร้างความมั่นคงให้แก่การดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร ทุนเหล่านี้จะค่อย ๆ หลอมรวมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ จนกลายเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่สะท้อนผ่านวิถีการผลิต ภูมิปัญญาในการดำรงชีวิต รวมถึงอำนาจในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ ดังนั้นทรัพยากรธรรมชาติจึง ไม่ใช่เป็นเพียงปัจจัยการผลิต แต่เป็นระบบความรู้ที่จำเป็นต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิต

ทำเล ที่ตั้ง

บ้านวังกำแพง ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบเชิงเขา เนื่องจากทางทิศเหนือมีแนวเทือกเขาทอดตัวยาวพาดผ่านบ้านวังกำแพง และพื้นที่ราบสูงสลับกับพื้นที่ราบลุ่มใกล้แม่น้ำสายใหญ่ และแขนงของแม่น้ำ ส่งผลให้มีลำคลอง ห้วย หนองน้ำ โอบล้อมกระจายอยู่รอบๆ หมู่บ้านและพื้นที่ใกล้เคียง ขนาดพื้นที่ของหมู่บ้านในสมัยก่อตั้ง ไม่มีการจำกัดอาณาบริเวณ เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่แถบนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรจึงสามารถขยายพื้นที่ที่อยู่อาศัยและทำมาหากินได้อย่างอิสระ การเลือกทำเลที่ตั้งที่อยู่ท่ามกลางแหล่งทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวนี้ส่งผลให้บ้านวังกำแพง เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากมีทรัพยากรเพียงพอต่อการดำรงชีวิต อันประกอบไปด้วยปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม นอกจากนี้ลักษณะภูมิประเทศ ยังเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรปรับตัว จากการเป็นกลุ่มชนเร่ร่อน มาสู่การอยู่ติดที่ จนสามารถสั่งสมประสบการณ์และมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ มาจนถึงปัจจุบัน

แหล่งน้ำ

แม่น้ำชีเป็นแม่น้ำสายสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญที่สุดต่อวิถีการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร บ้านวังกำแพงอีกด้วย ลักษณะการไหลของแม่น้ำชีจะไหลผ่านเป็นแนวยาวจากทางทิศตะวันออกไปทางทิศใต้ของตัวหมู่บ้าน ส่งผลให้เกิดพื้นที่ราบลุ่มที่มีดินตะกอนสะสมจากแม่น้ำ นำแร่ธาตุชนิดต่าง ๆ มาทับถมกันอยู่บริเวณดังกล่าวจำนวนมาก จนกลายเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการเพาะปลูก แต่วิถีการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร ไม่มีความชำนาญในการเพาะปลูกบนพื้นที่ลุ่ม นิยมเพาะปลูกพืชไร่

บนพื้นที่สูงมากกว่า ดังนั้น แม้อิทธิพลของแม่น้ำจะสรรค์สร้างดินที่อุดมสมบูรณ์ไว้ให้เพียงใด แต่สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุแล้ว การเพาะปลูกและการตั้งที่อยู่อาศัยบริเวณพื้นที่ลุ่มใกล้แหล่งน้ำ เป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิตมากกว่าการตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่สูง แต่ไม่ห่างไกลจากแม่น้ำมากนัก

ภาพที่ 4-1 แม่น้ำชี

อิทธิพลสำคัญของแม่น้ำที่มีผลต่อกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุจึงไม่ใช่พื้นที่ในการเพาะปลูก แต่เป็นแหล่งอาหารขนาดใหญ่ และเป็นปัจจัยในการอุปโภคบริโภคอื่น ๆ กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุให้ความสำคัญกับแหล่งน้ำในฐานะแหล่งอาหาร มากกว่าประโยชน์ในเชิงของพื้นที่ใช้สอยทางการเกษตร ปลูกน้ำจืดขนาดใหญ่ มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ตามแหล่งน้ำต่าง ๆ เป็นอาหารหลักของทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน ใช้น้ำในการบริโภคแทนน้ำฝน ใช้น้ำในการหุงต้มประกอบอาหาร ไร่รดผลผลิตทางการเกษตร จำพวกพืชผักสวนครัว และพืชไร่ เป็นต้น ดังนั้น แหล่งน้ำจึงเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมประจำวันในการเลี้ยงปากท้องของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุ

ภูเขา

ภูเขาทางตอนเหนือของพื้นที่บ้านวังกำแพง เป็นภูเขาที่ทอดตัวยาวต่อมาจากเทือกเขาภูแลนคา เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อการพัฒนาการทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร ตั้งแต่ยุคเริ่มต้นไปจนถึงยุคการค้า

ภูเขาเป็นแหล่งอาหาร ซึ่งประกอบด้วยของป่า จำพวกพืชและสัตว์ เช่น ไม้ หน่อไม้ หวาย เห็ด รังผึ้ง รากไม้ เสือ เก้ง หมูป่า กระจ่างป่า เต่า ลิง กวาง กระตัง หมานใน ฯลฯ เป็นต้น (ประทีน หึงอ้อ, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2557) กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรเก็บของป่าล่าสัตว์เพื่อนำมาบริโภค ภายในครัวเรือนและแบ่งปันกันเองภายในหมู่บ้าน ยังไม่รู้จักการค้าขายแลกเปลี่ยน เป็นวิถีการผลิตที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับวิถีการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรในช่วงลงหลักปักฐานระยะเริ่มต้น

ทรัพยากรที่ได้จากป่า นอกจากจะเป็นแหล่งอาหารแล้ว ยังเป็นแหล่งผลิตที่กลายเป็นสินค้าสำคัญในวิถีการค้าขายแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับพ่อค้าจากภายนอก เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดการค้าของป่า ซึ่งนับว่า การค้าของป่า เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการเปิดโลกทัศน์ทางเศรษฐกิจใหม่ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังกำแพง และเป็นวิถีการผลิตที่สะท้อนให้เห็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ วิถีการผลิต และการสะสมทุนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับคนกลุ่มต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 4-2 แหล่งทรัพยากรอาหาร

สภาพภูมิอากาศ

บ้านวังกำแพง มีสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้น มีอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 33 องศาเซลเซียส และต่ำสุดประมาณ 22 องศาเซลเซียส ในช่วงที่มีอากาศร้อนที่สุดอยู่ในช่วงเดือนเมษายน อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 40 องศาเซลเซียส และมีอุณหภูมิในช่วงฤดูหนาวประมาณ 6 องศาเซลเซียส สภาพภูมิอากาศที่มีทั้งฝนที่ให้ความชุ่มชื้นกับพื้นดิน ป่า และปริมาณน้ำในแหล่งน้ำ ส่งผลดีต่อวิธีการผลิต การทำเกษตรกรรม และแหล่งอาหาร แม้จะมีบางปีที่เกิดภาวะแห้งแล้ง ฝนทิ้งช่วงในระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์บ้าง แต่พืชที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรปลูก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มพืชไร่ ไม่จำเป็นต้องอาศัยปริมาณน้ำมากนักในการเพาะปลูก ส่งผลให้วิธีการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรสามารถดำรงอยู่ได้ โดยหมุนเวียนปลูกพืชให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศในแต่ละช่วงเวลาของพื้นที่ (องค์การบริหารส่วนตำบลซิบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ, 2557, หน้า 7) เมื่อถึงฤดูฝน น้ำมักจะหลากท่วมพื้นที่ลุ่มในช่วงเดือนกันยายน กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรเลือกตั้งถิ่นฐานและมีที่ดินทำกินบริเวณพื้นที่สูง จึงไม่ได้รับผลกระทบต่อภาวะแม่น้ำชีล้นตลิ่งมากนัก การหลากของน้ำกลับส่งผลต่อสภาพทางธรณีวิทยา โดยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์และความชุ่มชื้นให้แก่ผืนดิน และยังเป็นตัวพัดพาทรัพยากรทางน้ำเข้ามาสู่พื้นที่บ้านวังกำแพงอีกด้วย

วิธีการผลิตแบบยังชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร บ้านวังกำแพง (ก่อน พ.ศ. 2480)

วิธีการผลิตแบบยังชีพที่ผูกติดอยู่กับการเก็บหาอาหาร (Food collecting) เป็นรูปแบบการผลิตแบบยังชีพ เนื่องจากผลผลิตอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และการล่าสัตว์ด้วยอุปกรณ์หรือเครื่องมือง่าย ๆ ที่คนสมัยก่อนประดิษฐ์คิดค้นขึ้นเพื่อหาอาหาร การศึกษาสังคม การล่าสัตว์และเก็บของป่า (Hunting and gathering societies) จึงเป็นความพยายามทำความเข้าใจการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรในอดีต ซึ่งเป็นขั้นตอนการผลิตขั้นพื้นฐานก่อนจะมีการปรับตัวไปสู่วิธีการผลิตแบบอื่น (ยศ สันตสมบัติ, 2556, หน้า 63)

วิธีการผลิตแบบยังชีพ เป็นวิธีการผลิตขั้นพื้นฐานและเป็นวิธีการผลิตที่ผ่านการสั่งสมจากประสบการณ์ ความรู้ จะถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง และมักเข้ามาตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ทุรกันดาร เขตภูเขา ไม่เหมาะสมต่อการทำการเกษตรกรรม และโคดเดียวตัวเองจากสังคมภายนอก แม้ว่าในเวลาต่อมาจะมีการอพยพจากบนภูเขาลงมาอยู่ตามพื้นที่เป็นเนินสูง รู้จักเพาะปลูกพืชทนแล้ง จำพวกพืชไร่แล้วก็ตาม แต่ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่สามารถเก็บหาอาหารจากระบบนิเวศได้อย่างเพียงพอต่อการยังชีพ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรจึงไม่มีความจำเป็นต้องคิด ประดิษฐ์ หรือพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตรกรรมขึ้นมาใหม่ อีกทั้งไม่มีการปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกด้วย ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรดำรงวิธีการผลิตแบบยังชีพต่อมาได้อย่าง

ยาวนาน (ยศ สันตสมบัติ, 2556, หน้า 62) แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวทางเศรษฐกิจไปสู่รูปแบบใหม่ต่อมาในอนาคต แต่วิถีการผลิตแบบยังชีพ ยังเป็นส่วนหนึ่งที่แทรกอยู่ในพฤติกรรมทางเศรษฐกิจทุกรูปแบบและทุกช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจแบบยังชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่กลุ่มชาติพันธุ์ดำรงอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์กับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ในวิถีการผลิตแบบยังชีพ

ภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่อาจแยกออกจากสังคมยุคเริ่มแรกทางเศรษฐกิจของกลุ่มคน ทรัพยากรที่มีอยู่ในนิเวศการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ บ้านวังกำแพง ไม่ได้เป็นเพียงปัจจัยการผลิตแต่หมายรวมถึงเงินทุนของชีวิต ที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ในขณะนั้นและสืบเนื่องไปสู่อนาคต

ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติรอบๆพื้นที่บ้านวังกำแพง เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีการผลิตและการดำรงชีวิตของผู้อยู่อาศัย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์กับธรรมชาติ ธรรมชาติให้ปัจจัย 4 ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ ป่าให้ที่อยู่อาศัยและเป็นที่พักพิง บ้านทุกหลังและเครื่องนุ่งห่ม ถูกสร้างขึ้นจากผลผลิตจากป่าทั้งสิ้น พื้นที่ป่าที่ค่อยๆถูกถางเพื่อสร้างที่พักอาศัยตามจำนวนของสมาชิกในแต่ละครัวเรือน กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ไม่จับจองพื้นที่มากเกินไปจนเกิดความจำเป็น ครอบครัวยังมีจำนวนสมาชิกมาก ก็จับจองที่ดินทำกินมากขึ้นเพื่อให้เพียงพอต่อการผลิตเลี้ยงชีพภายในครัวเรือน ครัวเรือนที่มีสมาชิกในครอบครัวน้อย ก็จับจองพื้นที่เล็ก ๆ เมื่อมีการเพิ่มจำนวนของสมาชิกในครอบครัว ค่อยขยายพื้นที่ที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินเพิ่มออกไปในภายหลัง (ฉลวย ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2558) เนื่องจาก จำนวนประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์มีจำนวนไม่มากนัก เมื่อเทียบกับพื้นที่ทำมาหากินอันกว้างใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและอาหารจากธรรมชาติกับประชากรจำนวนน้อย ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มีความเป็นอยู่ที่อิสระ ไม่มีความจำเป็นต้องแสวงหาเทคโนโลยีเพื่อช่วยในการยังชีพหรือเพิ่มผลผลิต ไม่มีความจำเป็นต้องครอบครองที่ดินทำกินไว้มากจนเกินความจำเป็น ส่งผลให้การพัฒนาเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคมในช่วงเวลานี้ มีความล่าช้ามาก เมื่อเปรียบเทียบกับสังคมภายนอกที่จำนวนประชากรมาก จึงมีความจำเป็นต้องจับจองพื้นที่จำนวนมากต่อครัวเรือน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่เพียงพอและสอดคล้องกับการเติบโตของจำนวนประชากร และยังคงแสวงหาผลผลิตจากพื้นที่อื่นและพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยีการผลิต (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554, หน้า 12)

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรู หาอาหารและยารักษาโรคได้จากระบบนิเวศที่มีอยู่รอบ ๆ หมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็น ภูเขา ป่า และแม่น้ำ

สมุนไพรที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรูใช้รักษาโรค มีอยู่หลายชนิดในป่าบนภูเขา มีทั้งที่เป็น รากไม้ ดอก ผล และใบ โดยนำมาผ่านกระบวนการต้มหรืออบคั้นเป็นยา นอกจากนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรูยังเชื่อว่า น้ำในแม่น้ำชีในอดีต เป็นน้ำยาสมุนไพร สามารถนำมาบริโภคบำรุงร่างกายได้ เนื่องจากเวลาฝนตก น้ำฝนจะชะล้างดินและรากไม้ที่มีฤทธิ์เป็นยาหลงมาจากภูเขาแล้วไหลลงสู่แม่น้ำชี (ทองล้วน อาจ โนนเปลือย, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557) แต่ปัจจุบันนี้เมื่อวิถีการผลิตเปลี่ยนแปลง แม่น้ำชีเต็มไปด้วยสารพิษจากยากำจัดศัตรูพืช จึงไม่สามารถนำมาอุปโภคบริโภคได้อีกต่อไป

ผืนดินอันอุดมสมบูรณ์เอื้อประโยชน์ต่อการเกษตรกรรม ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรูที่เคยเร่ร่อน อพยพย้ายถิ่นฐานอยู่บ่อยครั้ง รู้จักลงหลักปักฐาน ปลูกพืชอาหารเพื่อเลี้ยงชีพ และดำรงอยู่ในพื้นที่บ้านวังกำแพงสืบมาหลายชั่วอายุคน

ก่อนทศวรรษ 2480 วิถีการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรูบ้านวังกำแพง เป็นการผลิตแบบยังชีพ เป้าหมายหลักของวิถีการผลิตดังกล่าวนี้ เป็น ไปเพื่อยังชีพหรือการผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ไม่ได้ผลิตเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ไม่มีการค้าขายแลกเปลี่ยน เป็นการแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งผลผลิตและแรงงานภายใต้ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์เท่านั้น

ข้าวไร่เป็นอาหารขั้นพื้นฐานที่มีสำคัญต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ และเป็นสิ่งประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจภายในครัวเรือน ข้าวไร่ซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวเจ้าที่สามารถเติบโตได้ดีบริเวณพื้นที่สูงและทนต่อความแห้งแล้ง เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรู ไม่คุ้นเคยกับการเพาะปลูกบนพื้นที่ราบลุ่มใกล้แม่น้ำ ที่ดินทำกินเกือบทั้งหมด จึงอยู่บนพื้นที่โคก

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรูปลูกข้าวไร่ด้วยการหยอดเมล็ด ขุดหลุมด้วยวัสดุที่พอลาได้จากธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ หรือกิ่งไม้เนื้อแข็งพอที่จะขุดดินให้มีลักษณะเป็นหลุมกว้างประมาณ 1-2 นิ้ว เพื่อหยอดเมล็ดข้าว หลังจากนั้นนำดินมากลบ การขยายที่ดินทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรูใช้วิธีขุดหลุมหยอดเมล็ดข้าวขยายออกไปจนผลผลิตมีปริมาณมากพอที่จะสามารถเลี้ยงสมาชิกในครอบครัวได้ นอกจากข้าวไร่แล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรูยังปลูกพืชชนิดอื่น ๆ เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนด้วย เช่น ผักสวนครัว แตง ฟัก แฟง มะเขือ ถั่วฝักยาว มันเทศ เผือก ลูกเดือย ถั่วฝักยาว เป็นต้น มีการเลี้ยงสัตว์ จำพวก เป็ด ไก่ หมู ไว้เป็นอาหาร แต่มีไม่มากนัก กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรูนิยมอาหารประเภทโปรตีนจากเนื้อปลามากกว่าสัตว์ชนิดอื่น ๆ (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2556)

การเลี้ยงสัตว์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรู ไม่นิยมเลี้ยงไว้ได้ขุนบ้านหรืออาณาบริเวณใกล้ที่อยู่อาศัย นิยมเลี้ยงไว้ตามทุ่ง ปล่อยอิสระ เนื่องจากการนำสัตว์เลี้ยงมาไว้ใกล้ที่อยู่อาศัย เป็นอันตราย

ต่อการเข้ามาของสัตว์ป่า โดยเฉพาะเสือ สัตว์พาหนะ ใช้แรงงาน เช่น วัว ควาย ก็เช่นเดียวกัน นิยมเลี้ยงปล่อยกลางทุ่ง เป็นสมบัติร่วมกันของหมู่บ้าน เมื่อใช้งานเสร็จ ก็ปล่อยเข้าทุ่งให้หากินอิสระ ไม่มีการครอบครองเป็นสมบัติส่วนบุคคล และการบริหารจัดการใช้ประโยชน์ด้วยระบบศีลธรรม (วิรัช นามหนองอ้อ, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2556)

ในวิถีการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ บ้านวังกำแพง แม้ว่าครอบครัวจะเป็นหน่วยการผลิตที่มีความสำคัญที่สุด แต่การอยู่รวมกลุ่มกันหลายครัวเรือนที่มีลักษณะเป็นสังคมหมู่บ้านนั้น บางกิจกรรมมีความจำเป็นต้องอาศัยแรงงานร่วมกันของสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ด้วย เช่น การเก็บเกี่ยวผลผลิต กล่าวคือ เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว สมาชิกในหมู่บ้านจะช่วยกันลงแรงเก็บเกี่ยวผลผลิต กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อใช้วิธีการ “รูดข้าว” แทนการเกี่ยวข้าว เนื่องจากสมัยก่อนยังไม่รู้จักการเกี่ยวข้าวหรือใช้เครื่องทุ่นแรงทางการเกษตร อีกทั้งพันธุ์ข้าวไร่ที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อปลูกนั้น ออกรวงสุกไม่พร้อมกัน จึงไม่สามารถเก็บเกี่ยวพร้อมกันได้ทั้งหมด ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อต้องใช้วิธีรูดเฉพาะรวงที่สุกและนำไปบริโภควันต่อวันเท่านั้น (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2556) การรูดข้าว จึงกลายเป็นเอกลักษณ์ในวิถีการผลิตแบบดั้งเดิมและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อด้วย

นอกจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรจะเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยแรงงานนอกครัวเรือนแล้ว การเก็บของป่าล่าสัตว์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการผลิตที่สำคัญในการดำรงชีวิต ก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งในวิถีการผลิตที่สำคัญ เนื่องจากการทำมาหากินของกลุ่มชาติพันธุ์มาตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นกลุ่มชนเร่ร่อน ไม่รู้จักการเพาะปลูก เคลื่อนย้ายบ่อยตามความอุดมสมบูรณ์ของป่า ประกอบกับระบบนิเวศการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์มีความสอดคล้องกับวิถีการทำมาหากินในลักษณะดังกล่าวนี้ด้วย การเก็บของป่าล่าสัตว์เป็นกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกันหลายคนจึงจะสามารถบรรลุเป้าหมาย เพื่อให้ได้ผลผลิตกลับมา เมื่อได้ผลผลิตกลับมาแล้ว จะต้องมีการปันส่วนของผลผลิตให้แก่สมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนเท่า ๆ กัน ของป่าหลายชนิดที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อหาได้จากป่าบนภูเขารอบๆหมู่บ้าน เช่น เสือ เก้ง หมูป่า กระต่ายป่า เต่า ครั้ง ลิง กวาง กระตัง ผึ้ง จี๋ผึ้ง หน่อไม้ หวาย น้ำมันยางจากไม้ เห็ด ฯลฯ เป็นต้น

พื้นที่เก็บของป่าล่าสัตว์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อมีอาณาบริเวณกว้างทั้งที่อยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนัก และห่างไกลจากหมู่บ้านออกไป เนื่องจากก่อนการเข้ามาของรัฐ เรื่องของการกำหนดเขตแดนยังไม่ปรากฏ ไม่มีการแบ่งเขตการทำมาหากินกันชัดเจน มักอาศัยภูเขาและแม่น้ำแสดงเขตทำมาหากินของกลุ่มชาติพันธุ์ จากคำให้การของเปนตามูน ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เล่าถึงเขตพื้นที่ทำมาหากินสมัยบรรพบุรุษว่า “...เขาเสาชง วังตะเฒ่า คนเฒ่าคนแก่มักไปยิงวัวที่นั่น ญ้อจะกินวัว แต่ไม่กินควาย เขาเสาชง บ้านทับนาย มีถ้ำ เป็นกำแพง ภายในจะมีปลาเข้าไปอยู่ วังหิน

แตก วังหิน แก้งห้วยแย้ แก้งกะแบก ท่าหาด ท่าวังไคร้ ท่าวัด เป็นแหล่งหาปลาที่อยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนัก วังกะผุ มีจระเข้ มีลักษณะเป็นอ่าง มีถ้ำอยู่ข้างใน นอกจากนั้นยังมีวังสามถ้ำ วังหินกอง วังหินตั้ง ที่เป็นแหล่งหาอาหาร แต่เป็นพื้นที่ค่อนข้างอันตราย เนื่องจากเป็นแอ่งชัน และน้ำลึกมาก ขึ้นลงลำบาก ส่วนเขตภูเขาที่เป็นแหล่งหาอาหาร ได้แก่ กุรวังหิน กุรวังกำแพง กุรินเทิน กุสมอคร่า กุระทงอย กุระอีเค้น ชื่อแหล่งของป่าเหล่านี้ บรรพบุรุษผู้สกุไรใช้เป็นพื้นที่ในการเก็บของป่าล่าสัตว์...” (มุล จันทรพิมพ์, สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2556)

นอกจากของป่าบนภูเขาแล้ว พื้นที่ตั้งของตัวหมู่บ้าน ยังมีแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำชี ที่หล่อเลี้ยงชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุไรบ้านวังกำแพง ทั้งการอุปโภคบริโภคและเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าอาหารจากป่าบนภูเขา ปลาจากแม่น้ำชี เป็นอาหารประเภทโปรตีนที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุไรบริโภคเป็นอาหารหลัก ไม่นิยมกินปลาที่อยู่ตามหนองน้ำและปลาขนาดเล็ก บริโภคเพียงปลาแม่น้ำขนาดใหญ่เท่านั้น นอกจากนั้นยังไม่บริโภคปลาไหลอีกด้วย เนื่องจากเชื่อว่าปลาไหลเป็นปลาที่บริโภคสิ่งสกปรก

วัฒนธรรมการหาอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุไร ไม่มีการกักตุนอาหาร มีลักษณะเป็นการหาวันต่อวัน เนื่องจากสมัยก่อนยังไม่รู้จักถนอมอาหาร ไม่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยน จึงไม่มีความจำเป็นต้องหาเก็บกินความจำเป็นต่อการบริโภคในแต่ละวัน การปรุงอาหารมีเพียงการ ต้ม ปิ้ง ย่าง ตากแห้ง เป็นหลัก การประกอบอาหารไม่มีความซับซ้อน (มุล จันทรพิมพ์, สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2556)

ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ในวิถีการผลิตแบบยังชีพ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยกันเองนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของระบบสิ่งแวดล้อมในสังคมที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุไรอาศัยอยู่ และมีพัฒนาการปรับตัวจนสามารถเลือกพื้นที่ในการลงหลักปักฐาน (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2545, หน้า 151) เช่น การเลิกเป็นกลุ่มชนเร่ร่อน ออกจากป่า ลงมาเพาะปลูก ทำไร่บนพื้นที่สูง เรียนรู้การผลิตอาหารเพื่อการดำรงชีพ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางสังคม จากเดิมที่มีลักษณะกระจัดกระจาย เคลื่อนย้ายบ่อย มาสู่การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ ตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกัน และพัฒนาความสัมพันธ์กันจนเกิดเป็นหมู่บ้าน แต่ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่กลุ่มชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานอยู่นั้น เป็นปราการที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุไรต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว การอยู่ห่างไกลจากสังคมภายนอก เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ในยุควิถีการผลิตแบบยังชีพ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุไรจึงมีการสร้างความสัมพันธ์กันภายในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองเท่านั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันภายใต้วิถีการผลิตแบบยังชีพ เป็นไปในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อันดับแรก ความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อ

วิธีการผลิตแบบดั้งเดิม คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครัวเรือน แรงงานในครัวเรือนมีความสำคัญมากกว่าแรงงานจากภายนอก การหาผลผลิต ไม่ว่าจะเป็นการเพาะปลูก การเก็บของป่า และการเลี้ยงสัตว์ ล้วนต้องอาศัยแรงงานจากสมาชิกในครอบครัวเป็นหลัก กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮูจจะสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับครัวเรือนอื่น ๆ เฉพาะกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางอย่างเท่านั้น คือ การล่าสัตว์ ที่ต้องทำงานกันเป็นหมู่คณะ จึงจะบรรลุวัตถุประสงค์ในกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งการล่าสัตว์ไม่สามารถพึ่งพาแรงงานจากภายในครัวเรือนได้เพียงอย่างเดียว เนื่องจากเด็ก และผู้หญิงไม่สามารถเป็นแรงงานในการล่าสัตว์ได้ สำหรับการเก็บเกี่ยวผลผลิต ก่อนยุคการค้า กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮูจทำการเพาะปลูกแต่พอกินภายในครัวเรือน ผลผลิตมีจำนวนน้อย จึงยังไม่มีเวลาไปเป็นต่อกรอาศัยแรงงานนอกครัวเรือน ในการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรมากนัก นอกจากการเก็บเกี่ยวข้าวไร่

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันในวิธีการผลิตแบบยังชีพ ดังกล่าวนี้อาจเป็นความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ ทั้งในระดับครัวเรือน และระดับหมู่บ้าน ดังที่กล่าวมาแล้วว่า กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮูจนิยมแต่งงานกันเองภายในกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากยังไม่มี การปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นก่อน พ.ศ. 2480 สมาชิกภายในหมู่บ้าน จึงมีความสัมพันธ์ไขว้กันไปมาภายในหมู่บ้าน แทบทุกหลังคาเรือนมีความเกี่ยวข้องกันไม่ฝ่ายพ่อก็ฝ่ายแม่ การล่าสัตว์ การแบ่งปันผลผลิตที่หามาได้ วิธีการผลิตจึงสัมพันธ์กันอยู่ภายในระบบเครือญาตินั่นเอง

บทบาทของผู้หญิงในวิธีการผลิตแบบยังชีพ

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮูจเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่บนพื้นที่สูง และมีโครงสร้างสังคมที่ให้ผู้หญิงหรือแม่เป็นศูนย์กลาง ซึ่งสังคมที่มีผู้หญิงเป็นศูนย์กลางนั้น หมายถึง ผู้หญิงมีความสำคัญในโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม สามารถควบคุมทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติที่แน่นแฟ้น จนสามารถตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ในระบบเครือญาติได้

ผู้หญิงผู้ฮูจมีบทบาทอย่างมากต่อวิธีการผลิตแบบยังชีพ อีกทั้งลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และความผูกพันกันภายในเครือญาติ ผู้หญิงจะมีความเหนียวแน่นมากกว่าผู้ชาย ในวิธีการผลิตแบบยังชีพ ผู้หญิงมักจะเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันแทบจะทั้งหมดในครัวเรือน บทบาทของความเป็นแม่ การปรึกษาหารือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านก็มักเป็นหน้าที่ของผู้หญิง เนื่องจากผู้ชายจะต้องออกไปหาอาหารบนภูเขา ผู้หญิงที่อยู่บ้านก็จะมีเวลาพูดคุยเรื่องราวต่าง ๆ มากกว่า ตลอดจนบทบาทในการประกอบพิธีกรรม

ทางด้านเศรษฐกิจ ผู้หญิงผู้ฮูจ มีบทบาทอย่างมากในการบริหารจัดการครัวเรือน แม้จะมีการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศหญิงกับเพศชายอยู่บ้าง แต่พบว่า เป็นการแบ่งงานแบบไม่ชัดเจน

เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรวางบตบาทระหว่างเพศอยู่ในสถานะที่เท่าเทียมกัน และมีการสลับบตบาทหน้าที่กันไปมาอยู่เสมอ แต่ลักษณะด้านกายภาพทางเพศได้เป็นตัวกำหนดบตบาทหน้าที่หลักของแต่ละเพศในวิถีการผลิตแบบยังชีพนี้มากกว่าความเป็นหญิงหรือชาย “...มันก็แบ่งไม่ชัดเจน จริง ๆ ก็ช่วยกันทำทั้งผู้หญิงผู้ชาย หยอดข้าว หาบน้ำ ซ่อมบ้าน ก็ช่วยกัน แต่ส่วนใหญ่ผู้หญิงจะทำเพราะผู้ชายสมัยก่อนต้องไปล่าสัตว์บนภูเขา...” (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2556)

ลักษณะทางกายภาพของเพศชายมีความแข็งแรงมากกว่าเพศหญิง งานที่จำเป็นต้องออกไปทำบ้าน เลี้ยงอันตรายและใช้แรงงานหนัก เช่น การล่าสัตว์ การถางป่า บุกเบิกที่ดินทำกินสร้างที่อยู่อาศัย ซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ส่วนลักษณะทางกายภาพของเพศหญิง แม้จะทำงานหนักได้ ผู้หญิงต้องรับบตบาทดูแลเรื่องในครอบครัวแทบจะทุกเรื่อง จึงไม่ออกไปทำงานไกลจากบ้านมากนัก งานที่ผู้หญิงญ้อกรต้องรับผิดชอบ นับว่าเป็นงานหนักเนื่องจากเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ต้องทำทุกวัน เช่น การหุงหาอาหาร การเก็บเกี่ยวผลผลิต เก็บหาอาหารบริเวณใกล้ ๆ บ้าน ตำข้าว หาบน้ำ งานหัตถกรรม จัดหาเครื่องนุ่งห่ม ซ่อมแซมเครื่องนุ่งห่ม ดูแลความสะอาดของเรือน ในขณะที่ต้องรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจแล้ว ยังมีบตบาทการอบรมเลี้ยงดูบุตร และประกอบพิธีกรรมด้วย “...เห็นแม่ของทำทุกอย่างตั้งแต่เช้าจนค่ำ ตั้งแต่ก่อไฟ หุงข้าว เลี้ยงลูก ทำความสะอาดบ้าน ทำกระบุงไว้ใช้ พอค่ำ ๆ ก็ไปหาบน้ำจากซี เลี้ยงลูกหาผักหาปลาใกล้ ๆ บ้าน ทำทุกอย่าง พ่อของก็ออกไปล่าสัตว์ บ่าย ๆ ถึงกลับมา แต่บางงานก็ไปช่วยกันทำ ถ้าไม่ได้ไปล่าสัตว์...” (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2556)

สำหรับการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในสังคมญ้อกรที่มีแม่เป็นศูนย์กลางนั้น แม่เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบุตรมาก เนื่องจาก แม่เป็นผู้ให้กำเนิด มีหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูและเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับบุตรมากกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือน และตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มักกล่าวว่า ผู้หญิงเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งกำเนิดของความดีงามและสติปัญญา โลกทัศน์ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ถูกถ่ายทอดจากผู้เป็นแม่ และจะหล่อหลอมให้บุตรมีความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรที่สมบูรณ์

เมื่อบุตรโตขึ้นแม่มีอำนาจในการตัดสินใจชีวิตของบุตรอย่างเต็มที่ รวมถึงการตัดสินใจเลือกคู่ครองให้แก่บุตรด้วย ดังนั้นค่านิยมเรื่องความกตัญญูกตเวทีที่ต้องมีต่อมารดา จึงเป็นคติสำคัญที่ต้องยึดถือปฏิบัติ มิเช่นนั้นจะส่งผลให้การทำมาหากินไม่เจริญรุ่งเรือง (ต๋วย เศษจัตรัส, สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2557) และที่พบอีกประการหนึ่งของบตบาทของผู้หญิงญ้อกรคือ บตบาททางการเมื่อกกล่าวคือ ผู้หญิงญ้อกรมีอำนาจในการควบคุมเศรษฐกิจภายในครัวเรือน และมีอำนาจใน

การตัดสินใจทั้งเรื่องในบ้านและในระบบเครือญาติ ผู้หญิงผู้สกุรที่มีระบบเครือญาติขนาดใหญ่กว่าครอบครัวอื่น จะมีอิทธิพลในการผลักดันให้สามีหรือบุตรของตนขึ้นดำรงตำแหน่งหัวหน้าหมู่บ้านได้ ดังนั้น แม้ผู้ปกครองที่เป็นหัวหน้าหมู่บ้านจะเป็นผู้ชาย แต่เบื้องหลังของการปกครองล้วนได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากผู้หญิงที่เป็นแม่และเครือญาติของภรรยาแทบทั้งสิ้น (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2556)

สำหรับบทบาทของผู้หญิงผู้สกุรด้านพิธีกรรม พบว่า ผู้หญิงและผู้ชายผู้สกุรมีสิทธิเท่าเทียมกันในการประกอบพิธีกรรม แต่ผู้หญิงผู้สกุรจะมีบทบาทมากกว่าผู้ชายในฐานะผู้เตรียมของในการจัดพิธีกรรม และเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมด้วย กล่าวคือ ของเช่น ไหว้ส่วนใหญ่ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรจะนำมาประกอบอาหารก่อน ไม่มีการเช่น ไหว้อาหารสดแก่ผีบรรพบุรุษ ขั้นตอนการหุงข้าวประกอบอาหารเป็นหน้าที่ของผู้หญิงในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว ส่งผลให้หน้าที่ประกอบอาหารเพื่อใช้เป็นของเช่น ไหว้ กลายเป็นหน้าที่ของผู้หญิงไปด้วย และบทบาทที่สำคัญมากในการประกอบพิธีกรรมอีกประการหนึ่งคือ เป็นสื่อกลางระหว่างบรรพบุรุษกับสมาชิกผู้สกุรบ้านวังคำแพง ซึ่งคนทรงผีจะเป็นผู้หญิงผู้สกุรเท่านั้น

ดังที่กล่าวมาทั้งหมดจะพบว่า ผู้ชายผู้สกุรจะทำงานที่ต้องใช้แรงมากกว่า และเป็นงานที่ออกไปไกลหมู่บ้าน แต่หากพิจารณาจากภาระหน้าที่แล้วพบว่า ในวิธีการผลิตแบบยังชีพ ผู้หญิงผู้สกุรมีภาระความรับผิดชอบ จำนวนงานและมีอำนาจในการบริหารจัดการครัวเรือนมากกว่าผู้ชายมาก และเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญซึ่งต้องทำเป็นประจำทุกวัน ผู้หญิงผู้สกุรยังมีอำนาจในการควบคุมและจัดการจำนวนแรงงานในวิธีการผลิตแบบยังชีพ ผ่านการเลือกคู่ครองให้แก่บุตร การเลือกคู่ครองที่เหมาะสมเปรียบเสมือนการคัดสรรแรงงานที่มีคุณภาพเข้ามาสู่วิธีการผลิตในครัวเรือน ซึ่งเชื่อมโยงกับค่านิยมที่มักมีการแต่งงานกันเองภายในกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากมั่นใจในทักษะในวิธีการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันว่าเป็นทักษะการดำรงชีวิตที่สามารถผลิตอาหารเพื่อเลี้ยงดูบุตรของตนให้อยู่ดีกินดีได้ (ศุภ เศษจตุรัส, สัมภาษณ์, 7 กรกฎาคม 2557)

ในขณะที่ผู้ชายผู้สกุรยังมีช่วงเวลาที่มิงานน้อย โดยเฉพาะช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยวผ่านพ้นไปแล้ว แต่สังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรมีความแตกต่างจากสังคมอื่นอยู่บ้าง กล่าวคือ สังคมในวิธีการผลิตแบบยังชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรเป็นสังคมที่ให้เกียรติและยกย่องผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ซึ่งสะท้อนผ่านความเชื่อภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญกับ “ท็อก” ฝ่ายแม่มาเป็นอันดับแรก โดยเชื่อว่า เพศหญิงเป็นเพศแม่ ผู้ให้กำเนิดของสรรพสิ่งในโลก

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ในวิถีการผลิตแบบยังชีพ

ในวิถีการผลิตแบบยังชีพ พื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติยังไม่มีระบบกรรมสิทธิ์หรือกฎหมายที่รองรับความเป็นเจ้าของ สรรพสิ่งที่มีอยู่ จึงไม่ใช่สมบัติส่วนตัวของกลุ่มชาติพันธุ์หรือของกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ทรัพยากรเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็ น ภูเขา แม่น้ำ สัตว์ป่า ต้นไม้ หนองน้ำ บึง ฯลฯ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์เชื่อว่า ล้วนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นผู้สร้างขึ้นมาคอยดูแลและปกป้องรักษาทรัพยากรเหล่านี้ อยู่ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ในวิถีการผลิตแบบยังชีพ การดำรงชีวิตต้องพึ่งพิงธรรมชาติเป็นหลัก ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์มีความจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์กับเจ้าของทรัพยากรซึ่งสมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ต้องใช้ประโยชน์เพื่อ การดำรงชีวิต

ทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ จึงเป็นทุนทางเศรษฐกิจที่มีเจ้าของในตัวของมันเอง เมื่อสิ่งเหนือธรรมชาติเข้ามามีความสัมพันธ์กับวิถีการผลิตแล้ว ทรัพยากรในพื้นที่ กลายเป็นทุนทางเศรษฐกิจที่ทุกคนในกลุ่มชาติพันธุ์มีสิทธิอย่างเท่าเทียมกันในการเข้าถึงเป็นทุนส่วนรวมในกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ความเชื่อต่าง ๆ จึงเปรียบเสมือนเครื่องมือทางสังคมประการหนึ่ง ที่จะช่วยควบคุมการจัดการทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน เป็นตัวกลางอย่างหนึ่งในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ให้อยู่ภายใต้ความเชื่อร่วมกัน และยังผลให้สามารถรักษาความสมดุลทางธรรมชาติในพื้นที่ไว้ได้ สอดคล้องกับคำกล่าวที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์กล่าวว่า “ผิอยู่ ปายยัง” (จีว, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2556) ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์กับสิ่งเหนือธรรมชาติในวิถีการผลิตแบบยังชีพสะท้อนให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมผ่าน การบูชา หรือพิธีกรรมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อแสดงความเคารพ การขอร้อง การขอขมา หรือการตอบแทนต่าง ๆ ปรากฏออกมาให้เห็นในรูปแบบของพิธีกรรม

พิธีกรรมก่อนการเพาะปลูก: การเซ่นไหว้ผีไร่ผีนา

ผืนดิน เป็นทรัพยากรสำคัญในการเพาะปลูก ผลผลิตจะเจริญเติบโตดีหรือไม่ อยู่ที่ที่อก ซึ่งเป็นเจ้าของดิน ในวิถีการผลิต การปลูกพืชไร่ที่สามารถนำมาเป็นอาหารได้นั้น เป็นหลักประกันการดำรงอยู่ของสมาชิกในครอบครัวมากกว่าอาหารที่หาได้จากแหล่งอื่น ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ต้องดูแล เช่น ไหว้ที่อกที่ดูแลรักษาดินอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในช่วงก่อนเริ่มทำการเพาะปลูกและหลังเก็บเกี่ยวผลผลิต

ก่อนเริ่มทำการเพาะปลูก กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์จะนำดินในที่ดินทำกินของตนเองมา 1 กำมือ ส่วนใหญ่จะประกอบพิธีกรรมบนที่ดินที่ทำการปลูกข้าวไร่ เนื่องจากเป็นอาหารสำคัญของครัวเรือน จากนั้นทำการประกอบพิธีกรรมกลางแจ้ง ตอนกลางวัน เช่น ไหว้ด้วยน้ำ เหล้า และของ

ควา เพื่อเป็นการขออนุญาตใช้ที่ดินผืนนั้นในการทำมาหากิน และให้ถือปกปักรักษาผลผลิตให้เจริญเติบโตดี หลังฤดูเก็บเกี่ยว กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรก็จะประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ผีไร่ผืนาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นการสำนึกถึงบุญคุณและขอขมา (สะอั้ง เค้นชัยภูมิ, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557)

พิธีกรรมไหว้ผิบน

ผิบน เป็นจิตวิญญาณที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรเชื่อว่ามีพลังศักดิ์สิทธิ์และสิงสถิตอยู่บนภูเขา และเป็นผู้ดูแลรักษาทรัพยากรบนภูเขาในพื้นที่บริเวณนั้น การไหว้ผิบน มีวัตถุประสงค์เพื่อขออนุญาตใช้ทรัพยากร ให้ผิบนคุ้มครองจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากสัตว์และวิญญาณร้ายที่อยู่บนภูเขา และขอขมาหากมีการละเมิดล่วงเกินโดยไม่เจตนา

ก่อนสมาชิกในครอบครัวจะออกไปล่าสัตว์ จะต้องทำการไหว้ผิบนก่อนทุกครั้ง ด้วยดอกไม้ น้ำ เหล้า และของควา การไหว้ผิบนต้องทำในยามรุ่งสาง ซึ่งสอดคล้องกับเวลาออกไปล่าสัตว์ของชายผู้ศุกร ที่นิยมออกไปยามรุ่งสาง เพื่อไม่ให้กลับลงมาจากภูเขาค่ำเกินไป ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สัตว์ร้ายออกหากิน อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่สมาชิกได้ (เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

นอกจากพิธีกรรมเช่นไหว้ผีไร่ผืนาและพิธีกรรมไหว้ผิบนแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรมัก เช่นไหว้แม่น้ำ บริเวณริมฝั่ง ก่อนจับปลาในแม่น้ำชี และเช่นไหว้ที่อกต่าง ๆ ที่เชื่อว่าสถิตอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ต้นไม้ จอมปลวก ท้องฟ้า ก่อนที่จะมีการใช้ทรัพยากรจากระบบนิเวศ ของพร และขอขมาจากสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติเสมอ ซึ่งล้วนเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นในวิถีการผลิตแบบยังชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสิ้น

ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกร ในวิถีการผลิตแบบยังชีพ

ความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกร ในวิถีการผลิตแบบยังชีพ เป็นความสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันเท่านั้น เนื่องจากยังไม่มีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวนี้ปรากฏในรูปแบบระบบเครือญาติ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานอันเกิดจากสำนึกร่วมในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันกับสมาชิกภายในหมู่บ้าน และเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการแต่งงานกันเอง เกี่ยวร้อยเชื่อมโยงกันเป็นสายเครือญาติขนาดใหญ่ในบ้านวังคำแพง ลักษณะความสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรบ้านวังคำแพง

โครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกร ในวิถีการผลิตแบบยังชีพ ยังมีลักษณะเป็นแนวระนาบมากกว่าแนวตั้ง โดยมีระบบเครือญาติเป็นหน่วยทางสังคมที่มีความสำคัญที่สุด และใช้ความเชื่อดั้งเดิมเป็นเครื่องมือในการควบคุมสมาชิกและจัดระเบียบสังคม ก่อให้เกิดภาพสะท้อน

แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ เป็นต้น

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรเชื่อว่าเมื่อสมาชิกในครอบครัวตายไป ดวงวิญญาณจะยังคงวนเวียนคอยปกป้องคุ้มครองสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในครอบครัวหรือระบบเครือญาติอยู่ การไหว้ผีบรรพบุรุษจึงเป็นพิธีกรรมสำคัญในสังคมผู้ศุกรที่ต้องปฏิบัติร่วมกันทุกปี ผีบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรแบ่ง เป็น 2 ระดับ คือ ระดับครอบครัว และระดับกลุ่มชาติพันธุ์

ระดับครอบครัว หมายถึง ผีบรรพบุรุษที่เป็นสมาชิกโดยตรงของครัวเรือนหนึ่ง ๆ เช่น พ่อแม่ พี่น้อง ปู่ย่า ตายาย ซึ่งผีบรรพบุรุษเหล่านี้ มีบทบาทในการปกป้องรักษาสมาชิกภายในครอบครัว และเป็นเครื่องมือทางสังคมที่สำคัญของหัวหน้าครอบครัว ที่จะนำมาใช้ในการอบรมสั่งสอน ชักเยาะ และควบคุมสมาชิกภายในครอบครัวของตนเอง

ระดับกลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง ผีบรรพบุรุษร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรทุกคนในบ้านวังกำแพง นอกจากนี้จะมีอิทธิฤทธิ์ให้คุณและโทษแก่สมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว ยังเป็นศูนย์กลางของจิตสำนึกร่วมกัน ที่ยึดโยงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกร ผ่านการมีผีบรรพบุรุษร่วมกันด้วย นับเป็นพลังทางสังคม ที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกร และยังเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญในการจัดระเบียบสังคมให้สมาชิกทุกคนในหมู่บ้านอยู่ร่วมกันภายใต้ความสัมพันธ์อันดี “...พ่อหลวงชั้น เป็นตำนานที่พ่อแม่เล่าต่อกันมา แต่ไม่เคยมีใครรับรู้มาก่อนว่าหน้าตาเป็นอย่างไร รับรู้เพียงว่าเป็นบรรพบุรุษของชาวผู้ศุกรทุกคน จะมีพิธีกรรมเช่นไหว้ดวงสว่างปีละครั้ง ทำกันทุกปีตรงกลางบ้าน สมาชิกทุกคนในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรต้องเข้าร่วมพิธีกรรม ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรทุกคน ถือว่าเป็นญาติพี่น้องเดียวกันทั้งหมด เพราะมีบรรพบุรุษมาจากคนเดียวกัน...” (มุล จันทรพิมพ์, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2556)

สังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรในวิถีการผลิตแบบยังชีพ ยังไม่พบการแบ่งชั้นทางสังคมที่ชัดเจนจนทำให้มองเห็น โครงสร้างทางอำนาจได้อย่างเป็นรูปธรรม โครงสร้างทางสังคม ยังมีความคล้ายคลึงกับสังคมชนเผ่า ซึ่งไม่มีความสลับซับซ้อนเมื่อเปรียบเทียบกับสังคมภายนอกในช่วงเวลาเดียวกัน ปกครองกันเองภายในกลุ่ม โดยมีการเลือกผู้ปกครองจากผู้ปฏิบัติดีทางจารีตประเพณี และเป็นที่ยอมรับในสังคม และมักเป็นการสืบทอดตำแหน่งผ่านสายโลหิต

โครงสร้างทางสังคมมี 2 ชั้น คือ ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง แต่สถานภาพของผู้ปกครองในสังคมผู้ศุกรในยุคดังกล่าวนี้ เป็นสถานภาพที่ทับซ้อนระหว่างผู้ปกครองกับเครือญาติ ซึ่งได้มาโดยอาศัยระบบอาวุโสในระบบเครือญาติและความดีงามเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นกลไกในการคัดเลือกให้ดำรงสถานภาพทางสังคมเป็นผู้ปกครอง (สุวิทย์ โยธารักษ์, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2557) นอกจากนั้นสถานภาพทางเศรษฐกิจที่อาจเป็นปัจจัยในการจัดชั้น

ทางสังคมได้นั้น ในยุคการยังชีพยังไม่พบปรากฏการณ์ใด ที่แสดงให้เห็นถึงการแบ่งชั้นทางสังคม ด้วยฐานะทางเศรษฐกิจ เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศรัทธายังอยู่ในระดับเดียวกัน ยังไม่เห็นภาพของการแตกชั้นทางเศรษฐกิจ จนสามารถนำไปสู่การกำหนดชนชั้นทางสังคมผ่าน ฐานะทางเศรษฐกิจได้ ส่งผลให้สถานภาพทางสังคมระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองไม่มีความแตกต่างกัน แตกต่างกันเพียงบทบาทและความรับผิดชอบที่มีต่อส่วนรวมเท่านั้น

ศาสนา เป็นอีกสถาบันหนึ่งทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์มาแต่ดั้งเดิม และเป็นความสัมพันธ์ที่ปรากฏชัดเจนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ในสังคมยุควิถีการผลิตแบบยังชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศรัทธา ศาสนาไม่ได้ครอบคลุมความหมายเพียงแค่การนับถือพระพุทธศาสนาของกลุ่มคน หรือศาสนาใดศาสนาหนึ่งเท่านั้น ยังรวมถึงความเชื่อที่มีอยู่ตามธรรมชาติด้วย

หากย้อนกลับไปศึกษาสังคมผู้ศรัทธาก่อนการเข้ามาของพระพุทธศาสนา พบว่า แม้พระพุทธศาสนายังไม่เข้ามามีอิทธิพลต่อจิตใจของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศรัทธา แต่สถาบันทางศาสนาได้ปรากฏขึ้นแล้วพร้อม ๆ กับการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและจรโลง ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน มีพลังในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งเป็นที่มาของสำนึกร่วม (Collective consciousness) ด้วยเหตุนี้ ศาสนาจึงเป็นกลไกในการกำหนดและรักษากฎกติกาในสังคม (ยศ สันตสมบัติ, 2556, หน้า 280)

การนับถือศาสนา มีการแสดงออกให้เห็นทั้งในลักษณะที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม ด้านนามธรรมคือความเชื่อที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ หรือพลังงานบางอย่าง เช่น ผีบรรพบุรุษ ที่แตกต่างกัน ส่วนในรูปธรรมนั้น เป็นการแสดงความเชื่อผ่านพิธีกรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมทางสังคม อย่างหนึ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์แสดงออกพร้อมกัน เช่น การบูชาที่อก หรือผีที่อยู่ตามธรรมชาติ รวมถึงจิตวิญญาณของบรรพบุรุษ ซึ่งเชื่อว่าแม้ความตายจะเกิดขึ้นกับสมาชิกภายในครอบครัว แต่จิตวิญญาณยังคงอยู่ การสื่อสารกับจิตวิญญาณเหล่านี้ กระทำได้ผ่านพิธีกรรม รวมถึงการจัดตั้งศาล กำหนดพื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมหลังความตาย เป็นต้น (มุล จันทร์พิมพ์, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2556)

การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศรัทธาในวิถีการผลิตแบบยังชีพ

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศรัทธายังไม่มีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงหรือปรับตัวมากนักในวิถีการผลิตแบบยังชีพ ธรรมชาติที่อยู่รอบตัว กลุ่มชาติพันธุ์รู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดี รู้จักทำเลการตั้งถิ่นฐานที่ปลอดภัยจากน้ำท่วมและสัตว์ร้าย เข้าใจระบบนิเวศ ฤดูกาลไหนให้ผลผลิตอะไร และรู้จักแหล่งอาหารอันอุดมสมบูรณ์ หรือที่เรียกว่า กินตามมี ตามเกิด สิ่งที่เปลี่ยนแปลงคือ กลุ่มชาติพันธุ์

ญัษฏกรเรียนรู้ที่จะตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง มีการทำเกษตรกรรม ปลูกพืชที่สามารถเป็นอาหารได้ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญัษฏกรไม่ต้องเร่ร่อน หรืออพยพเคลื่อนย้ายตามความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติเหมือนบรรพบุรุษ แม้การเพาะปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวไร่ ฝ้าย ถั่ว และพืชผัก จะกลายเป็นอาหารหลักของสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ญัษฏกรแทนผลผลิตจากป่า แต่วิถีการดำรงชีวิตที่ผูกพันกับระบบนิเวศ ในรูปแบบการเก็บหาอาหารและล่าสัตว์ ก็ยังคงดำเนินต่อไป

กลุ่มชาติพันธุ์ญัษฏกรที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบ้านวังกำแพง มีจำนวนประชากรไม่มาก เมื่อเทียบกับพื้นที่ทำกินอันกว้างใหญ่ และอุดมสมบูรณ์ไปด้วยอาหารและแหล่งน้ำ ปัจจุบันจึงกล่าวนี้ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญัษฏกรไม่ต้องดิ้นรนทำมาหากินมากนัก หรือแย่งชิงทรัพยากรกันเอง เทคโนโลยี เครื่องใช้ต่าง ๆ ยังไม่มีความจำเป็นต้องแสวงหา หรือคิดค้นขึ้นมาใหม่เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต เพียงแค่อาศัยวิถีทางเศรษฐกิจแบบพึ่งพิงอยู่กับธรรมชาติ ปลูกพืชอาหารแบบง่าย ๆ เก็บสิ่งที่อยู่ตามระบบนิเวศรอบ ๆ ตัวตามฤดูกาล อีกทั้งก่อน พ.ศ. 2480 สังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ญัษฏกรอยู่อย่างโดดเดี่ยวในถิ่นทุรกันดาร ไม่มีการปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก หรือสร้างความสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ส่งผลให้วิถีการผลิตแบบยังชีพปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ในช่วงระยะเวลาที่ยาวนาน

หากมองจากปัจจุบันหรือเปรียบเทียบกับสังคมอื่น ๆ ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน อาจจะกล่าวได้ว่าสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ญัษฏกรในสมัยนั้น เป็นสังคมที่หยุดนิ่ง มีความล้าหลังมาก แต่หากพิจารณาจากบริบทสิ่งแวดล้อมที่แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ดำรงอยู่นั้นมีความแตกต่างกัน วิถีการดำรงชีวิตก็ย่อมมีความแตกต่างกันออกไปเช่นเดียวกัน ดังนั้นสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ญัษฏกรไม่ได้เป็นสังคมที่หยุดนิ่ง แต่หากมีการปรับตัวตลอดเวลาตามความเหมาะสมภายใต้ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์เอง จากสังคมเร่ร่อน มาสู่การรวมกลุ่ม และเป็นสังคมชนเผ่า สังคมหมู่บ้านที่มีแบบแผน จารีตประเพณี ความเชื่อ หรือระบบวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมที่ดำรงอยู่ร่วมกัน ส่วนเทคโนโลยีทางการเกษตร กลุ่มชาติพันธุ์ญัษฏกรสามารถพัฒนาอุปกรณ์ในการทำมาหากินให้เหมาะสมต่อการใช้งานได้ อีกทั้งวัสดุที่นำมาประดิษฐ์เครื่องใช้ในการดำรงชีวิต ขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อม จะสามารถตอบสนองวิวัฒนาการของข้าวของเครื่องใช้ของกลุ่มชาติพันธุ์ญัษฏกรได้ไม่น้อยเพียงใด กลุ่มชาติพันธุ์ญัษฏกรไม่รู้จักรถลูงแร่ และในพื้นที่ก็ไม่ได้ปรากฏว่ามีแหล่งแร่ธาตุแต่อย่างใด เครื่องมือที่ทำจากโลหะ เหล็ก ทองแดง หรือแร่ธาตุต่าง ๆ ที่เชื่อกันว่าเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคมนั้น ในวิถีการผลิตแบบยังชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ญัษฏกรก็ไม่ปรากฏให้เห็น ในขณะที่เดียวกันในยุคการผลิตแบบยังชีพ กลุ่มชาติพันธุ์ญัษฏกรยังไม่มีมีการปะทะสังสรรค์กับสังคมภายนอก การเข้ามาของวัฒนธรรมอื่น ๆ และเทคโนโลยีในวิถีการผลิตอื่น ๆ จึงยังไม่เข้ามาในพื้นที่ วัสดุจากป่า จำพวกไม้

หวาย เป็นวัสดุที่มีอยู่ทั่วไป จึงกลายเป็นวัสดุสำคัญที่สามารถนำมาประดิษฐ์เป็นอาวุธ เครื่องใช้ในการทำมาหากินได้

พัฒนาการความสัมพันธ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร บ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ ระหว่าง พ.ศ. 2480-2503

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังกำแพง ยุคเศรษฐกิจการค้า (พ.ศ. 2480-2503)

การค้าเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม และการค้าขายแลกเปลี่ยนเป็นปรากฏการณ์ที่บ่งบอกถึงสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน ส่งผลให้พื้นที่หนึ่งต้องนำผลผลิตไปแลกเปลี่ยนกับทรัพยากรในอีกพื้นที่หนึ่งเพื่อตอบสนองความต้องการ นอกจากความต้องการในระดับท้องถิ่นแล้ว พัฒนาการของระบบเศรษฐกิจระดับประเทศและภูมิภาค เป็นแรงผลักดันให้พ่อค้าในพื้นที่ต่าง ๆ มีบทบาทเป็นพ่อค้าคนกลาง แสวงหาผลผลิตตามความต้องการของตลาด

พัฒนาการความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2480-2503 มีการปรับตัวจากระบบเศรษฐกิจเพื่อยังชีพเพียงอย่างเดียว ไปสู่การยังชีพและการค้าขายแลกเปลี่ยนควบคู่กัน ซึ่งเป็นการเริ่มต้นรูปแบบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์เป็นครั้งแรก การค้าขายแลกเปลี่ยนในยุคเศรษฐกิจการค้านี้ เป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบผสมผสานระหว่างวิธีการผลิตแบบยังชีพกับการแลกเปลี่ยนผลผลิตจากทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่และหาได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากระบบเศรษฐกิจการค้าที่อยู่ภายใต้ระบบเงินตราแบบทุนนิยมในปัจจุบัน แต่เป็นการอาศัยวิธีการผลิตตามวิถีดั้งเดิมที่เคยประพฤติปฏิบัติมาของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร ให้ได้มาซึ่งผลผลิต และนำผลผลิตเหล่านั้นที่เคยใช้บริโภคในครัวเรือนและหมู่บ้านเพียงอย่างเดียว มาเป็นสินค้าในการค้าขายแลกเปลี่ยนกับพ่อค้าต่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่เดินทางเข้ามาจากภายนอก “...การค้าที่เริ่มเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ก็ค้าขายแลกเปลี่ยนกันแบบสินค้ากับสินค้า ไม่มีการจ่ายเงิน สมัยนั้นผู้ฮกกรก็ไม่มีเงินสะสมเหมือนคนลาว ของป่าเราก็เก็บหาอยู่แล้ว เขามาขอแลก ก็แลก ตอนหลังก็เก็บมาขึ้นเอาไว้กินในครอบครัวส่วนหนึ่งและเอาไปแลกกับคนลาวส่วนหนึ่ง (นิ มากเขียน , สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

วัตถุประสงค์ของรูปแบบเศรษฐกิจการค้าไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้หากขาดความสัมพันธ์ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรด้วยกัน เช่นเดียวกับวิธีการผลิตแบบยังชีพ เช่น ความสัมพันธ์ในระดับเครือญาติหรือครัวเรือน

ความสัมพันธ์กับสมาชิกในระดับหมู่บ้าน เพื่อพึ่งพาแรงงาน อุปถัมภ์ซึ่งกันและกันในวิถีการผลิต ตั้งแต่การเก็บของป่าล่าสัตว์ เป็นแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อนเพื่อปันส่วนนำไปแลกเปลี่ยน และการค้าเพียงผลผลิต ความสัมพันธ์อีกลักษณะหนึ่งคือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับพ่อค้าจากภายนอก ทั้งที่เป็นคนลาวและคนไทย เป็นความสัมพันธ์แบบพึ่งพา แลกเปลี่ยนผลผลิตซึ่งกันและกัน

การค้าขายแลกเปลี่ยนผลผลิตภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับพ่อค้าจากภายนอก เป็นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเนื่องจากเหตุผลสำคัญ 4 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง ทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน เมื่อความต้องการทรัพยากรบางชนิดเกิดขึ้นในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง แต่ไม่สามารถผลิตเองได้ จึงมีความจำเป็นต้องแสวงหาทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่อื่น ๆ เข้ามาทดแทน เพื่อตอบสนองความต้องการของการอุปโภคบริโภคของประชากรในสังคมนั้น ๆ เช่น ของป่า ข้าว พริก ฝ้าย และเกลือ ซึ่งเป็นสินค้าสำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นของปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจภายใต้ความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรในช่วงเวลาดังกล่าวนี้

สินค้าประเภทของป่า กล่าวได้ว่าเป็นประตูสำคัญที่ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมีโอกาสดติดต่อและสร้างความสัมพันธ์กับคนภายนอก จนนำไปสู่ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจการค้าที่ไม่เคยปรากฏขึ้นมาก่อนในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร บ้านวังกำแพง สินค้าของป่า เป็นสินค้าเฉพาะพื้นที่ ไม่ได้มีอยู่ทั่วไป หรือสามารถหาเก็บได้ตามแหล่งชุมชนที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลุ่ม แต่มีอยู่บริเวณป่าบนพื้นที่สูง

พ่อค้าจากภายนอกส่วนใหญ่เป็นคนบนพื้นที่ราบ หรือกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมักเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “คนทุ่ง” (นิ มากเขียน , สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557) ไม่ใช่ คนดง เหมือนกลุ่มของคนพื้นที่ราบลุ่มในตัวเมือง ไม่มีของป่าและพื้นที่ไม่เหมาะสมต่อการปลูกพืชไร่บางชนิด ประกอบกับในช่วงเวลาของยุคการค้า การคมนาคมระหว่างศูนย์กลางกับหัวเมืองระดับภูมิภาคมีความเจริญขึ้น ทำให้มีนายทุน ที่เป็นพ่อค้าจีน เดินทางเข้ามาสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยมาพร้อมกับรถไฟ เพื่อเข้ามาเป็นหาซื้อสินค้าของป่าและพืชไร่ในพื้นที่ภาคอีสาน แล้วนำไปขายต่อ ราคาสินค้าของป่าช่วง พ.ศ. 2480-2503 มีราคาดี จึงเป็นปัจจัยกระตุ้นให้พ่อค้าจากในเมืองตามภูมิภาคต่าง ๆ สวมบทบาทเป็นพ่อค้าคนกลาง เดินทางเข้าไปหาของป่าบนพื้นที่สูง (สุวิทย์ ธีรศาสตร์, 2546, หน้า 76) แต่การเก็บของป่าในสภาพภูมิประเทศที่ไม่คุ้นเคย ซึ่งมีสภาพเป็นพื้นที่สูง ป่าทึบ มีสัตว์ป่าดุร้าย อีกทั้งพ่อค้าที่เข้าไปส่วนใหญ่เป็นคนลาวพื้นราบไม่มีทักษะในการเก็บของป่าล่าสัตว์ ข้อจำกัดดังกล่าวจึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการรวบรวมผลผลิต พ่อค้าลาวจึงมีความจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์กับเจ้าของพื้นที่

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร เป็นเจ้าของพื้นที่ และมีความคุ้นเคยกับสภาพทางภูมิศาสตร์และแหล่งทรัพยากรเป็นอย่างดี อีกทั้งวิธีการผลิตและการทำมาหากินแบบยังชีพที่สั่งสมความรู้และประสบการณ์มายาวนานนั้น ทำให้มีชำนาญในการเก็บของป่าล่าสัตว์บนพื้นที่สูง การเก็บของป่าล่าสัตว์ เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต้องทำเป็นกิจวัตรของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรอยู่แล้ว และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ มีมากจนไม่ขาดแคลน และหาง่าย การเข้ามาสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อค้าลาวกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร โดยอาศัยแรงงานเจ้าของพื้นที่ในการเก็บผลผลิตจากป่าลงมาให้ นั่น จึงไม่ได้เป็นการสร้างภาระเพิ่มขึ้นในการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรแต่ประการใด “...ชาวบ้านเก็บของป่าล่าสัตว์อยู่แล้วทุกวัน เวลาเราไปหาของป่าก็หาเก็บมาเพื่อขายเพื่อแลกกับเขาคั่วย ไม่ได้เดือดร้อน ไม่ได้คิดว่าจะคุ้มไม่คุ้ม เพราะของป่าสมัยก่อนมีเยอะ หาง่าย...” (มุล จันทรพิมพ์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

สินค้าที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรหาเก็บได้ สามารถนำมาแลกกับผลผลิตที่พ่อค้าลาวนำเข้ามา ซึ่งล้วนเป็นผลผลิตที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรไม่สามารถผลิตเองได้ และเป็นทรัพยากรที่ไม่มีในระบบนิเวศบ้านวังกำแพง การแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้ากับสินค้าจึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ได้อย่างราบรื่น “...คนลาวเอาของมาแลก มาซื้อขายกัน เขาให้มากให้น้อย ก็ไม่ว่ากัน ผู้ฮกกรคิดว่าเขาไม่มี เขาถึงมาหาขอแลกกับเราไม่เคยคิดว่าเอาเปรียบกัน...” (นี มากเขียน, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

นอกจากผลผลิตจากป่าซึ่งเป็นที่ต้องการของพ่อค้าลาวแล้ว เกลือ ยังเป็นสินค้าที่คนลาวนำเข้ามาใช้เป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนกับผลผลิตจากป่าที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรเก็บหามาได้ สภาพภูมิศาสตร์บ้านวังกำแพง เป็นพื้นที่ที่ไม่มีเกลือบริเวณผิวดิน ส่งผลให้ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรไม่สามารถเรียนรู้หรือสั่งสมความรู้ในการผลิตเกลือไว้บริโภคเองได้ ภูมิปัญญาในการถนอมอาหารจึงยังไม่ปรากฏในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร จนกระทั่งพ่อค้าลาวนำเกลือเข้ามา กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรจึงเริ่มรู้จักใช้เกลือในการถนอมอาหาร จากการนำเกลือเข้ามาของพ่อค้าลาวในยุคการค้า ส่งผลให้เกลือกลายเป็นผลผลิตสำคัญจากภายนอกอันดับแรก ๆ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรต้องการ จึงมีการเก็บหาผลผลิตจากป่ามาแลกกับเกลือเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน นอกจากนี้เกลือจะมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจแล้ว เกลือยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการรับวัฒนธรรมการบริโภคจากคนลาวมาสู่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรอีกด้วย และได้มีการเรียนรู้ที่จะถนอมอาหารบางอย่างเพื่อนำมาบริโภคภายในครัวเรือนและเป็นผลผลิตแปรรูปเพื่อการค้า เช่น ปลา ร้า หน่อไม้ดอง ผักดอง เป็นต้น “...ผู้ฮกกรไม่รู้จักปลาร้าหรือก่อน มารู้จักก็สมัยที่คนลาวเข้ามาค้าขายด้วย แล้วก็มาขอแลกปลา กับชาวบ้านในวังกำแพง เวลาคนลาวจะบรรทุกโอ่ง เกลือ ใส่เกวียนมา พอได้ปลา ก็จะหมักปลา

รื้อใส่โองแล้วชนกลับไป ญูฮกรก็เห็นเขาทำ ก็ทำตาม ภายหลังเกลือก็เลยเป็นสินค้าที่ญูฮกรเอาของไปแลก เอามาตองผัก ตองปลา...” (ฉนวน ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

ประการที่สอง การขาดแคลนอาชีพที่มีทักษะเฉพาะด้าน โดยเฉพาะประเภทช่างฝีมือ ซึ่งเป็นผลผลิตที่ต้องมีความสัมพันธ์กับทุนทางเศรษฐกิจหรือทรัพยากรที่มีในแต่ละท้องถิ่น เช่น แร่ธาตุต่าง ๆ เหล็ก ทอง เงิน ดิน ฯลฯ และผู้คนในพื้นที่ต้องมีการรับวัฒนธรรมจากการถ่ายทอดเทคนิคการผลิตเฉพาะทางจนเกิดช่างฝีมือขึ้นในท้องถิ่น (สุวิทย์ ธีรศาสตร์, 2546, หน้า 147)

กรณีเครื่องปั้นดินเผา เป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นจากทักษะและทรัพยากรเฉพาะ เป็นผลผลิตที่คนลาวจากภายนอกสามารถผลิตใช้เองได้ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ญูฮกรไม่สามารถผลิตเครื่องปั้นดินเผาได้ เนื่องจากไม่มีทรัพยากรที่เอื้ออำนวยต่อการผลิต ไม่มีทักษะในการปั้น ส่งผลให้ในวิถีชีวิตประจำวันก่อนการเข้ามาของเครื่องปั้นดินเผาจากภายนอก กลุ่มชาติพันธุ์ญูฮกรไม่มีภาชนะบรรจุน้ำและอาหารประเภทอื่น นอกจากการนำไม้ไผ่มาสานแล้วยัดด้วยยางไม้ เป็นชลอม ไว้ตักน้ำเท่านั้น แต่ไม่สามารถสำรองน้ำไว้ใช้ได้ ส่งผลให้การหาน้ำจากแม่น้ำชี กลายเป็นหนึ่งในกิจกรรมประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์ญูฮกรที่ต้องทำในทุก ๆ วัน “...สมัยก่อนญูฮกรไม่มีโองใส่ โองเข้ามาทีหลัง คนลาวเอาใส่เรือ บางทีก็บรรทุกใส่เกวียนเข้ามาขาย ตอนไม่มีโองก็เอาชลอมใส่ใส่น้ำ หม้อดินก็ไม่ใส่ โองใส่น้ำบางทีน้ำมันก็ซึมออก เก็บน้ำไม่ได้ดี ชาวบ้านก็ต้องไปหาน้ำจากแม่น้ำชีทุกวัน...” (นิ มากเขียน , สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

ภาชนะดินเผาเข้ามาพร้อมกับพ่อค้าลาว เป็นสินค้าแลกเปลี่ยนสำคัญชนิดหนึ่งของพ่อค้าลาว ภาชนะเครื่องปั้นดินเผาจะถูกถ่วงใส่เรือ บางทีก็ใส่เกวียนนำเข้ามาสู่หมู่บ้านเพื่อขอแลกข้าวไร่ในช่วงเวลาที่สิ้นนาบริเวณที่ราบลุ่มถูกน้ำท่วม การแลกเปลี่ยนจึงเกิดขึ้นในอัตราข้าวเปลือกเต็มหม้อกับภาชนะเครื่องปั้นดินเผา 1 ใบ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เครื่องปั้นดินเผาที่เป็นภาชนะขนาดเล็กจนถึงโองขนาดเล็ก ได้กลายเป็นสินค้าที่กลุ่มชาติพันธุ์ญูฮกรต้องการมาก และมักนำของป่าและพืชไร่ที่ปลูกในครัวเรือนมาแลกเปลี่ยน การเข้ามาของภาชนะดินเผาที่สามารถบรรจุน้ำได้ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญูฮกรรู้จักกรองน้ำฝนไว้ใช้ในการอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือนแทนการใช้ชลอมตักน้ำในแม่น้ำชีมาใช้เพียงอย่างเดียว และเป็นการลดภาระของสมาชิกในครัวเรือนที่ต้องออกไปหาน้ำทุกวันเหมือนที่ผ่านมา “...เวลาจะแลกเอาหม้อดิน เอาโองดิน ญูฮกรจะเอาข้าวไร่มาแลกหม้อดินใหญ่ก็ต้องใช้ข้าวมากหน่อย จะเอาหม้อ เอาโองใหญ่ขนาดไหนก็ต้องใส่ข้าวลงไปให้เต็มหม้อ อันนั้นเป็นอัตราที่เขาแลกกันสมัยนั้น...” (นิ มากเขียน , สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

ข้าวกับภาชนะดินเผา เป็นคู่สินค้าเพียงคู่เดียวที่พบว่า มีอัตราการแลกเปลี่ยนที่แน่นอน ส่วนสินค้าชนิดอื่น ๆ อัตราการแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้ากับสินค้า ไม่มีการกำหนดอัตราที่แน่นอน เนื่องจากยังไม่มีการใช้ระบบระบบมาตราชั่ง ตวง วัด เช่นในปัจจุบัน ดังนั้นอัตราการแลกเปลี่ยนจึง

ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจและข้อตกลงระหว่างคู่สัมพันธ์ทางการค้า ซึ่งส่วนใหญ่การแลกเปลี่ยนจะมีลักษณะการเอื้อเพื่อช่วยเหลือคนที่เข้ามาแลกเปลี่ยน ไม่มีการตีมูลค่าสิ่งของเป็นเงิน หรือคิดในเรื่องของการได้เปรียบเสียเปรียบ (สุวิทย์ ชีรสาศวัต, 2546, หน้า 151) “...สมัยก่อนคนทุ่งเอาเกลือเอาผ้ามาขอแลกพริก ของป่า ปลา และฝ้าย ก็ให้แลกไป ตามตกลงกัน ใต้น้อยบ้าง มากบ้าง ไม่เป็นไร คิดว่าช่วยเหลือกันไป อย่างพริก เรามีเยอะ เหลือกินเหลือใช้ ลาวมาขอแลกก็ให้ไป คิดว่าเขาคงเดือดร้อน ไม่มีถึงมาขอแลก...” (ฉลวย ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557) ประการที่สาม สภาพภูมิอากาศแปรปรวน ทั้งภาวะแห้งแล้งในพื้นที่สูงและน้ำท่วมในพื้นที่ราบลุ่ม ที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ ส่งผลให้ผลผลิตที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตขาดแคลน จึงต้องนำผลผลิตที่มีอยู่ไปแลกเปลี่ยนกับผลผลิตอย่างอื่น โดยเฉพาะข้าว

ข้าวเป็นอาหารหลักในการดำรงชีวิตทุกกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อถูกลูกข้าวไร่บนพื้นที่สูง บางปีประสบกับปัญหาภาวะแห้งแล้ง ส่งผลให้ข้าวได้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในครัวเรือน จึงมีความจำเป็นต้องนำผลผลิตพืชไร่ชนิดอื่น เช่น พริก ฝ้าย ซึ่งมีพื้นที่ในการปลูกมาก ไปขอแลกข้าวของพ่อค้าลาวที่ทำนาบนพื้นที่ลุ่ม ซึ่งได้ผลผลิตดีกว่าในปีแห้งแล้ง เช่นเดียวกับคนลาวบนพื้นที่ลุ่ม ปีไหนน้ำมาก เอ่อท่วมพื้นที่นาเสียหาย ผลผลิตได้ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ไม่เพียงพอต่อการบริโภคและค้าขาย คนลาวบนพื้นที่ลุ่มต้องนำเกลือ ผ้า หรือสินค้าที่มีอยู่มาขอแลกข้าวไร่กับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ เพื่อนำไปบริโภคแทนข้าวนาลุ่ม เป็นต้น (นิ มากเขียน , สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในรูปแบบของการเข้ามาค้าขายแลกเปลี่ยน เกวียน เป็นพาหนะชนิดแรก ๆ ในการขนถ่ายสินค้าจากป่าสู่เมือง มีพ่อค้าลาวเป็นพ่อค้าคนกลาง เชื่อมโยงระหว่างสินค้าของป่ากับตลาดภายนอก การจัดสรรพื้นที่เกวียน ถือเป็นสินค้าที่ถูกบรรทุกในระวางมากที่สุดเพื่อนำไปแลกกับของป่าหลายชนิด เช่น หมูป่า เก้ง ลิง รังผึ้ง น้ำผึ้ง เต่า ขี้ใต้ เห็ดหน่อไม้ หวาย ฯลฯ เป็นต้น สำหรับข้าวไร่ ฝ้าย และพริก พืชที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อถูกลูกสืบต่อกันมา ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ พ่อค้าลาวจะนำผ้าและเครื่องปั้นดินเผามาแลก นอกจากนั้น พ่อค้าลาวยังบรรทุกเกลือจำนวนมากเข้ามาเพื่อหมักปลาร้าในบ้านวังกำแพง เนื่องจากมีปลาแม่น้ำชีอุดมสมบูรณ์ จากนั้นจึงนำบรรจุใส่โอ่ง บรรทุกกลับไปพร้อมกับสินค้าชนิดอื่น ๆ ด้วย การทำปลาร้าเป็นวัฒนธรรมการถนอมอาหาร วัฒนธรรมการกินที่สำคัญของคนลาว กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อรู้และรับวัฒนธรรมการกินผ่านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ในระยะเวลาต่อมา อาหารปลาร้าจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการกินของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อด้วย (ฉลวย ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

ประการที่สี่ อัตราการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากรในภาคอีสานระหว่างปลาย พ.ศ. 2480-2503 ส่งผลให้มีผลกระทบต่อที่ดินทำกินในเขตพื้นที่ราบ (สุวิทย์ ชีรัสชาวัต, 2546, หน้า 203) จำนวนประชากรมากขึ้น ที่นาเฉลี่ยต่อครัวเรือนลดน้อยลง ส่งผลกระทบต่อการผลิตอาหารเพื่อการบริโภค บางครัวเรือนที่ผลผลิตข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภค ต้องนำสินค้าชนิดอื่น ๆ มาขอแลกข้าวไร่จากกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ ซึ่งในพื้นที่เพาะปลูกกว้างใหญ่ อีกทั้งอาหารชนิดอื่น ๆ ที่คนพื้นราบสามารถหาได้จากแม่น้ำ หนอง บึง ก็ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว พื้นที่รอบ ๆ บ้านวังกำแพง มีแม่น้ำสายใหญ่ ลำคลอง หนอง บึง จำนวนมาก ทรัพยากรสัตว์น้ำมีความอุดมสมบูรณ์ดี ปลาจึงเป็นทรัพยากรอาหารชนิดหนึ่ง ที่พ่อค้าลาวนำสินค้ามาขอแลกกลับไปเพื่อบริโภคภายในครอบครัวและขายต่อให้กับคนพื้นราบในตลาด “...บ้านวังกำแพงเป็นที่เลี้ยงสัตว์มากในหมู่คนลาวสมัยก่อน ว่ามีปลามาก อุดมสมบูรณ์ คนลาวมักเข้ามาของซื้อ สมัยก่อนซื้อกันด้วยสินค้ากันสินค้าบ้างก็เอาเกลือมาแลกปลา เอาหม้อมาแลก แล้วแต่เขาจะเอาอะไรมา ก็ให้เขาแลก เมื่อก่อนมันอุดมสมบูรณ์ก็แบ่งปันกันไม่มีหมด...” (นิ มากเขียน , สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

นอกจากอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่ราบจะเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการแสวงหาแลกเปลี่ยนสินค้าเพื่อตอบสนองการดำรงอยู่แล้ว การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรยังเป็นสาเหตุสำคัญของการอพยพของคนพื้นราบเข้าไปตั้งถิ่นฐาน บุคเบิกที่ดินทำกิน ในพื้นที่ใกล้เคียงกับบ้านวังกำแพง บางครัวเรือน เข้าไปขอแบ่งที่ดินทำกินจากกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ และดำรงอยู่ปะปนกับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ ในช่วงหลัง พ.ศ. 2503 ด้วย ซึ่งจะอธิบายโดยละเอียดในประเด็นพัฒนาการทางเศรษฐกิจและวิถีการผลิตยุคพืชพาณิชย์ต่อไป

พัฒนาการทางการค้าระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกับคนภายนอก ไม่ได้หยุดนิ่ง แต่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกับพ่อค้าต่างถิ่นที่เข้ามาค้าขายในบ้านวังกำแพง เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกล้าที่จะออกสู่สังคมภายนอก เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อมีการเรียนรู้วิธีการค้า เส้นทางการค้า และการบรรทุกสินค้า จากพ่อค้าลาวที่เดินทางเข้ามาในหมู่บ้าน พ่อค้าลาวจึงกลายเป็นแหล่งความรู้และต้นแบบของการเป็น “พ่อค้า” ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างพ่อค้าลาวกับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ ก่อให้เกิดอาชีพใหม่ในสังคมญ้อ การค้าจึงเป็นมรดกทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อรับมาจากคนต่างชาติพันธุ์และวัฒนธรรม นอกจากมรดกทางเศรษฐกิจแล้ว พ่อค้าจากภายนอกยังนำวัฒนธรรมลาวเข้ามาสู่สังคมญ้อ ผ่านการปะทะสังสรรค์ระหว่างกันทางเศรษฐกิจอีกด้วย

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อไม่คุ้นเคยภาษาลาวมาก่อน แต่การติดต่อกับพ่อค้าแลกเปลี่ยนกับพ่อค้าลาวในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งภาษาลาวเป็นภาษาที่พ่อค้าลาวใช้ติดต่อกับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ

ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ได้เรียนรู้และปรับตัวที่จะใช้ภาษาลาวในการสื่อสารกับคนต่าง
กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งช่วงเวลานั้นภาษาลาวนับว่าเป็นภาษากลางทางการค้าในสังคมที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ
กรต้องเข้าไปมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเรียนรู้ภาษาลาวของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ส่งผลให้
กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมีทักษะในการสื่อสารกับสังคมภายนอกได้เป็นอย่างดี

การสั่งสมประสบการณ์ มีการเรียนรู้ที่จะปรับตัว และพัฒนาบทบาททางการค้าของ
สมาชิกบางคนในหมู่บ้าน เป็นผลให้ช่วงปลายทศวรรษ 2490-2503 การค้าขายแลกเปลี่ยนระหว่าง
พ่อค้าลาวกับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในบ้านวังคำแพงเท่านั้น แต่กลุ่มชาติพันธุ์
ญ้อกรเริ่มขนสินค้าของตน เดินทางออกจากหมู่บ้าน ออกไปค้าขายด้วยตนเอง ไม่รอให้พ่อค้าลาว
จากภายนอกเข้ามาขอรับซื้อเพียงฝ่ายเดียว “...คนญ้อกรค้าขายไม่เป็น มารู้จักค้าขายก็ตอนคนลาวเข้า
มา คนลาวพาทำก็ทำตามอย่างเขา ทำให้ญ้อกรหลายครอบครัวเอาสินค้าออกไปขายในตัวอำเภอ...”
(นี่ มากเขียน, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557) ดังนั้นพัฒนาการทางเศรษฐกิจในยุคการค้า จากการค้า
ขายแลกเปลี่ยนผ่านพ่อค้าคนกลางในช่วงแรก ปรับตัวมาสู่การแลกเปลี่ยนค้าขายโดยตรงกับสังคม
ภายนอกในพื้นที่ที่มีความหลากหลายชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและวิถีการผลิต ที่เรียกว่า “ตลาด”
ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลาย แต่ถูกทับซ้อนด้วยความไม่แตกต่าง เป็นพื้นที่ที่ทุกกลุ่มชาติพันธุ์
สามารถดำรงสถานภาพและบทบาทเดียวกันคือ ผู้ซื้อและผู้ขาย ในขณะเดียวกัน กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ
กรมีอำนาจในการต่อรองและกำหนดการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจได้เองมากขึ้น เนื่องจากมีคู่ค้าที่
หลากหลาย ไม่ต้องถูกผูกขาดอยู่กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรรู้จักใช้ภาษาลาวตั้งแต่ทศวรรษ 2480 เป็นต้นมา การออกมาปะทะ
สังสรรค์ทางเศรษฐกิจกับสังคมภายนอกจึงไม่พบอุปสรรคเกี่ยวกับการสื่อสารในบริบทการค้า
แต่อุปสรรคสำคัญของการค้าสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร คือ ความห่างไกลของหมู่บ้านจากสังคม
ภายนอก ส่งผลให้การลำเลียงสินค้าเข้ามาแลกเปลี่ยนในตัวเมืองไม่สะดวกมากนักและต้องใช้
ระยะเวลาในการเดินทางหลายวัน การออกไปค้าขายนอกหมู่บ้าน ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร
สร้างความสัมพันธ์กับคนภายนอกผ่านการค้ากว้างขวางขึ้น สินค้าจากภายนอกหลายชนิดถูก
แลกเปลี่ยนแล้วนำกลับเข้ามาในหมู่บ้าน สินค้าบางชนิดทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและนำความ
สะดวกมาสู่สังคมญ้อกร รวมถึงการนำวัฒนธรรมการกิน อาหาร และการแต่งกาย เข้ามาปรับใช้
ในวิถีชีวิตบางส่วนด้วย นอกจากนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรยังได้เรียนรู้สภาพภูมิประเทศที่แตกต่าง
ออกไปจากบ้านวังคำแพงอีกด้วย ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ จึงเปรียบเสมือน เป็นประตูบานแรก
ที่เปิดทางให้กลุ่มชาติพันธุ์สร้างความสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ กับสังคมภายนอกตามมา

เส้นทางการค้า

การลำเลียงสินค้าจากหมู่บ้านสู่ตลาดภายนอก ใช้เส้นทางบกเพียงอย่างเดียว เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรไม่มีทักษะในการขุดเรือ การขนส่งทางน้ำจึงยังไม่เกิดขึ้น เช่นเดียวกันกับการเดินทางเข้ามาของพ่อค้าลาว ซึ่งอาศัยทางเกวียนขนาดเล็ก ขรุขระ บรรทุกสินค้าจากหมู่บ้านลัดเลาะไปตามเส้นทางป่า ระหว่างทางจะพบห้วยขนาดเล็ก เรียกว่า “ห้วยชาวบน” ตั้งอยู่ระหว่างทางไปกุดไผ่ มีลักษณะเป็นห้วยน้ำไหล บริเวณนี้เป็นที่พักระหว่างทางและจุดนัดพบของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเวลาเดินทางไปต่าง ๆ จากห้วยชาวบน กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรนิยมเดินผ่านป่าไปจนถึงตลาดบ้านเขว้า เนื่องจากเป็นเส้นทางไปสู่เมืองที่ใกล้ที่สุด ภูเขาไม่สูงมากนัก หากไปอีกทาง โดยใช้เส้นทางจากหมู่บ้านไปทางหนองบัวระเหว ผ่าน โนนเปลือย และเข้าสู่บ้านเขว้า นั้น เดินทางลำบากกว่าเนื่องจากมีภูเขาสูงชันและมีระยะทางไกลกว่า “ของเดินจากหมู่บ้านไปถึงกุดไผ่ แวะพักกินข้าวที่ห้วยน้ำไหล เรียกกันว่าห้วยชาวบน เพราะเป็นที่นัดพบกันของญ้อกร ระหว่างทางก็นอนศาลาวัดหรือแวะพักกินข้าวได้ต้นไม้ใหญ่ ข้าว ปลา ร้า ปลาข่างที่เอาไปกินจะห่อด้วยใบพลวง ใบตอง ส่วนน้ำก็เอาใส่บั้งผูกติดกับลำไม้ไผ่ และผลัดกันหามทั้งผู้หญิงและผู้ชาย เวลาเดินทางจะเดินเลาะป่าไปออกบ้านเขว้า เพราะใกล้กว่า ถ้าไปออกทางหนองบัวระเหว หรือ โนนเปลือย จะไกลทางลำบากกว่า เพราะแถวนั้นภูเขาจะสูงกว่า” (นิ มากเขียน , สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

จากบ้านวังกำแพงถึงตัวอำเภอบ้านเขว้า เป็นระยะทางที่อยู่ระหว่างกึ่งกลางของหมู่บ้านกับเมืองชัยภูมิ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรนิยมพักค้างแรมในตลาดบ้านเขว้า แล้วจึงเดินทางต่อในวันถัดไป เพื่อเข้าสู่ตัวเมือง ตลาดเมืองชัยภูมิห่างจากบ้านเขว้าประมาณ 15 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 วัน จากบ้านวังกำแพงถึงตลาดในเมืองชัยภูมิ ใช้ระยะเวลาเดินทางไปกลับประมาณ 3 วัน การเดินทางไปค้าขายแต่ละครั้ง กองคาราวานขนสินค้าของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร จะใช้เวลาค้าขายแลกเปลี่ยนอยู่ในตลาดประมาณ 3 วัน เนื่องจากระยะทางไกล ลำบาก ไม่สามารถเดินทางเข้ามาบ่อย ๆ ได้ ดังนั้นการเข้ามาค้าขายนอกหมู่บ้านแต่ละครั้ง จะใช้เวลาหลายวัน เพื่อหาสินค้าที่ต้องการให้ครบ และแลกเปลี่ยนสินค้าที่บรรทุกมาให้หมดก่อนถึงจะเดินทางกลับบ้านวังกำแพง “...เวลาเข้าไปขายของในเมือง จะอยู่ที่นั่นหลายวัน เอาได้ ของป่า พริก ผัก ฝ้าย ไปแลกเกลือ แลกข้าว น้ำตาล ฝ้าย น้ำมันก๊าด บางอย่างต้องซื้อเป็นเงิน ก็เอาของไปขาย แล้วก็เอาเงินไปซื้อ เวลาเข้าไปขายของในเมืองชัยภูมิ จะต้องไปแลกดินเผาใส่น้ำที่ตลาดบ้านเมืองน้อยด้วย ไม่ห่างจากตลาดเมืองชัยภูมิ ทำให้มีภาชนะใส่น้ำไว้ใช้ เมื่อก่อนต้องสานชลอมไว้ใส่น้ำ...” (มูล จันทรพิมพ์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

การใช้เส้นทางจากหมู่บ้านไปสู่เมือง โดยผ่าน โนนเปลือยนั้น เริ่มเป็นที่นิยมราว พ.ศ. 2500 เป็นต้นไป เนื่องจากการคมนาคมทางน้ำเริ่มเกิดขึ้น จากการมีคนลาวนำเรือบรรทุกสินค้าเข้า

มาในหมู่บ้าน และเป็นเรือรับจ้างผ่านทำน้ำในบ้านวังกำแพงของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร มีการขนสินค้าของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรออกไปขึ้นฝั่งที่บ้านโนนเปลือย เพื่อถ่ายสินค้า แล้วบรรทุกใส่เกวียนไปค้าขายในตัวเมือง เป็นการย่นระยะเวลาในการขนส่งสินค้าได้มากยิ่งขึ้นกว่าอาศัยเส้นทางเกวียนเพียงอย่างเดียวตลอดเส้นทาง แต่อุปสรรคสำคัญสำหรับการขนส่งทางน้ำคือ แม่น้ำชี เป็นแม่น้ำที่มีกระแสน้ำไหลเชี่ยวกรากในฤดูฝน และตื้นเขินในช่วงฤดูแล้ง มีหินและแก่งใต้น้ำจำนวนมาก ซึ่งพบว่าเมื่อเรือขนส่งสินค้าล่องอยู่บ่อยครั้ง สินค้าที่นิยมบรรทุกใส่เรือไปขายในเมือง ได้แก่ ขี้ได้ หน่อไม้ พริก ข้าวไร่ น้ำตาลอ้อย ฟ้าย และของป่า ซึ่งสินค้าส่วนใหญ่ เป็นสินค้าชนิดเดียวกันกับสินค้าที่ขนส่งทางบก (จีว, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2556)

ประเภทสินค้า

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ภายใต้ยุคการค้าขายแลกเปลี่ยนในช่วง พ.ศ. 2480-2503 นั้น เป็นการค้าขายแบบสินค้าต่อสินค้า ในยุคนี้ระบบเงินตรา ยังไม่มีบทบาทมากนัก ความอุดมสมบูรณ์อันเกิดจากอิทธิพลของสภาพภูมิประเทศ ที่เป็นพื้นที่ภูเขา ป่า ฝืนดิน และแม่น้ำ ส่งผลให้ผลผลิตจากป่า กลายเป็นสินค้าสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร สินค้าของป่าของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรที่เป็นที่สำคัญ ได้แก่ รังผึ้ง น้ำผึ้ง ครั่ง ลิงป่า เก้ง กวาง กระต่ายป่า กระตัง เต่า หน่อไม้ หวาย น้ำมันยางจากไม้ เห็ด และขี้ได้ นอกจากนั้นยังมีพืชไร่บางชนิดที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรปลูกเป็นพืชพื้นเมืองมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ คือ ข้าวไร่ พริก และฝ้าย เป็นต้น ซึ่งสามารถนำมาเป็นสินค้าแลกเปลี่ยนได้ด้วย

สำหรับสินค้าของพ่อค้าจากภายนอกที่นำเข้ามาแลกเปลี่ยนกับสินค้าของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรถึงในหมู่บ้าน ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา เกลือ ข้าวเปลือก และผ้า เป็นต้น “...ของป่าและพริก จะแลกกับข้าวและเกลือ ส่วนฝ้ายจะแลกกับผ้า ไม่มีการชั่งน้ำหนัก ปริมาณของสินค้าที่แลกเปลี่ยนกันขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย แต่ส่วนใหญ่แล้ว ลาวให้เท่าไร ก็เอาเท่านั้น เพราะของป่า พริก ฝ้าย ก็เป็นของที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน มีเยอะมาก ไม้หวงกัน...” (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

ตลาดการค้าในช่วงก่อน พ.ศ. 2490 ยังไม่มีการค้าขายตามพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นตลาด มักซื้อขายแลกเปลี่ยนกันตามบ้าน จนกระทั่งปลายทศวรรษ 2490 เป็นต้นมา พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเริ่มมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับตลาดภายนอก ด้วยการบรรทุกสินค้าจากหมู่บ้านออกไปค้าขายในตัวเมือง ในพื้นที่ค้าขาย ที่เรียกว่า “ตลาด” โดยไม่รอให้พ่อค้าลาวเดินทางเข้ามาค้าขายในหมู่บ้าน อีกทั้งยังเป็นโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเลือกแลกเปลี่ยนสินค้าได้หลากหลายมากขึ้น เช่น น้ำตาล น้ำปลา น้ำมันก๊าด ขนม และของเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ เป็นต้น

ตลาดเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม

กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ใช้พื้นที่ดังกล่าวในการปะทะสังสรรค์กันทางเศรษฐกิจร่วมกัน ตลาดสำคัญที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งทางการค้า เช่น ตลาดเมืองชัยภูมิ ตลาดบ้านเขว้า ตลาดหนองบัวระเหว และตลาดบ้านเมืองน้อย สินค้าของป่าของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร ถูกบรรทุกด้วยเกวียนลำเลียงมาสู่ตลาดเหล่านี้อย่างสม่ำเสมอตลอดช่วงปลายทศวรรษ 2490-2503

สินค้าจากตลาดเมืองชัยภูมิ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรแลกเปลี่ยน ได้แก่ น้ำมันก๊าด ผ้าฝืน เสื้อผ้าสำเร็จรูป ทั้งที่เป็นกางเกงผู้ชาย และเสื้อที่ทำจากผ้าฝ้าย ขนม ของใช้เบ็ดเตล็ด น้ำปลา เกลือ น้ำตาล สินค้าบางอย่างใช้พริกและฝ้ายแลก เช่น ผ้าและเกลือ สินค้าบางอย่างต้องใช้เงินซื้อ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรไม่มีการสะสมเงินเหมือนพ่อค้าจากภายนอก จึงไม่มีเงินในการซื้อขายได้อย่างคล่องตัว ดังนั้นก่อนจะแลกสินค้าบางชนิดที่ต้องใช้เงินซื้อ เช่น ของใช้เบ็ดเตล็ด น้ำตาล ขนม พ่อค้าผู้ฮกกรจะต้องขายของป่าและจับได้เพื่อแลกกับเงินก่อน แล้วจึงนำเงินที่ได้มาไปหาซื้อสินค้าที่กล่าวมาข้างต้นต่อไป แม้จะมีเงินตราเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ก็เล็กน้อยเท่านั้นในช่วงเวลาดังกล่าว (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

สินค้าจากตลาดบ้านเขว้า เช่น ข้าว เกลือ และผ้า เป็นต้น สินค้าเหล่านี้ จะใช้พริกและฝ้ายเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ยกเว้นเกลือ ที่ต้องใช้พริกหรือของป่าแลกสินค้าจากตลาดบ้านเมืองน้อย สินค้าสำคัญ และเป็นที่ต้องการของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร คือ ภาชนะเครื่องปั้นดินเผา จำพวกภาชนะรองรับน้ำขนาดเล็ก (เลี่ยม หงส์จตุรัส, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2556) เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรไม่มีทักษะการทำเครื่องปั้นดินเผาใช้เอง การบรรจุน้ำไว้อุปโภคบริโภค ทำได้เพียงนำไปใส่มาสานเป็นชลอมแล้วนำยางไม้มาทางให้สามารถรองรับน้ำได้เท่านั้น เครื่องปั้นดินเผาจากตลาดบ้านเมืองน้อย จึงเป็นสินค้าที่กลุ่มชาติพันธุ์นิยมนำพริกและฝ้ายมาแลก นอกจากเครื่องปั้นดินเผาจากบ้านเมืองน้อยจะช่วยให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรปรับตัวในเรื่องของการดำรงชีวิตประจำวันแล้ว สิ่งที่พบอีกประการหนึ่งคือ การสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านเมืองน้อยกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร มีความเกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมปะปนอยู่ด้วย

ความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนผลผลิตดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นจุดเริ่มต้นที่สะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังคำแพง มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจขึ้นมาอีกระดับหนึ่งจากการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับคนภายนอก โดยเฉพาะกับคนลาว การรู้จักค้าขายแลกเปลี่ยน ส่งผลให้วิถีการผลิตที่เคยผลิตเพื่อบริโภคเพียงอย่างเดียว เริ่มรู้จักหาผลผลิตส่วนเกินเพื่อนำมาแลกเปลี่ยนกับผลผลิตอื่น ๆ ที่ตนเองไม่สามารถผลิตได้ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร และพัฒนาไปสู่การผลิตเพื่อขายตามความต้องการของตลาดอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งจะปรากฏผลชัดเจนในช่วงหลัง พ.ศ. 2503 เป็นต้นไป

ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮูกรในยุคการค้า

(พ.ศ. 2480-2503)

การเติบโตทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮูกรในยุคการค้า เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่มีการติดต่อกับคนภายนอก ด้วยการขยายพรมแดนทางเศรษฐกิจของคนลาวเข้าไปตามพื้นที่ป่าเขา ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของคนบนพื้นที่สูง เพื่อแสวงหาทรัพยากร ด้วยการแลกเปลี่ยนสินค้าจากชุมชนภายนอกที่มีทักษะการผลิตมากกว่า กับของป่าและผลผลิตอื่น ๆ ที่จำเป็น การแลกเปลี่ยนดังกล่าว เป็นจุดเริ่มต้นของเส้นทางการคมนาคมจากเมืองสู่ป่าและจากป่าสู่เมือง หรือเป็นการเปิดเส้นทางการคมนาคมจากพื้นที่ราบสู่พื้นที่สูงนั่นเอง (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554, หน้า 20) นอกจากนี้จะเป็นการเปิดเส้นทางการคมนาคมแล้ว ยังเป็นการสร้างช่องทางให้เกิดการเคลื่อนย้ายของกลุ่มคนจากภายนอกให้เข้ามาอยู่ในพื้นที่บ้านวังคำแพงในยุคของพืชเศรษฐกิจหลังพ.ศ. 2503 ด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮูกร บ้านวังคำแพง ไม่ได้เริ่มทำการค้าขายในยุคการค้าทุกครั้งเวียน กลุ่มที่สนใจการค้าขายกับภายนอก กลายเป็นกลุ่มผู้สะสมทุนกลุ่มแรก ๆ ในหมู่บ้าน และเริ่มปรากฏความแตกต่างทางเศรษฐกิจขึ้นในสังคมฮูฮูกรบ้างแล้ว ระหว่างครัวเรือนที่มีวิธีการผลิตแบบยังชีพ ควบคู่ไปกับการค้าขาย กับครัวเรือนที่ดำรงวิถีการผลิตเพื่อยังชีพเพียงอย่างเดียว ครัวเรือนที่เข้าสู่วิถีเศรษฐกิจแบบการค้าขายแลกเปลี่ยน มีการสะสมทุน และติดต่อกับสังคมภายนอกอยู่ตลอดเวลา เริ่มมีฐานะทางสังคม และกลุ่มการค้าเริ่มเป็นตระกูลที่ก้าวเข้าสู่อำนาจทางการเมืองปกครองของหมู่บ้าน ความแตกต่างด้านฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมที่เริ่มปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกภายใต้เศรษฐกิจยุคการค้า และจะมีความแตกต่างมากขึ้นเมื่อพ่อค้ากลุ่มนี้พัฒนาตัวเองเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจในยุคพืชพาณิชย์ หลัง พ.ศ. 2503 ส่งผลให้เกิดชนชั้นทางสังคมที่ชัดเจน การขยับสถานะภาพทางสังคมไม่ได้ผูกติดอยู่กับความอาวุโส ความดี ความงาม และความศักดิ์สิทธิ์ของคาถาอาคมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่การมีศักยภาพในการสะสมทุนทางเศรษฐกิจกลายเป็นปัจจัยหนึ่งที่เข้ามามีส่วนกำหนดอำนาจการเมืองให้แก่อำนาจพ่อค้าหรือตระกูลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีด้วย

นอกจากเศรษฐกิจจะเริ่มส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮูกรแล้ว การปรับตัวทางเศรษฐกิจยังนำมาซึ่งการปรับตัวทางวัฒนธรรม เช่นเดียวกัน ซึ่งในยุคนี้อาจจะไม่ใช่การปรับตัวโดยรูปแบบทั้งหมด แต่ก็มีปรับตัวในรายละเอียดบางส่วนของพิธีกรรมบ้างแล้ว ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจกับวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮูกรในยุคการค้า

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮูกรกับสังคมภายนอก ส่งผลต่อ

การปรับตัวทางวัฒนธรรม ซึ่งค้นพบจากการสังเกตการปรับตัวและการรับวัฒนธรรมจากภายนอก เข้ามาปรับใช้กับวัฒนธรรมดั้งเดิม จากกรณีของพิธีกรรมความตายของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ซึ่งเป็น วัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นภาพเงาของความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจกับวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ก่อนที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรจะมีการติดต่อกับค้าขายกับคนภายนอก พิธีกรรมความตายของ สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรไม่มีการบรรจุกระดูกลงในภาชนะดินเผา เนื่องจากสมัยนั้นยังไม่ พบว่ามีภาชนะเครื่องปั้นดินเผาเข้ามาสู่บ้านวังกำแพงก่อน พ.ศ. 2490 พิธีกรรมความตายไม่มีความซับซ้อน เป็นเพียงการขุดหลุมฝังตามพื้นที่ว่างไม่ห่างไกลจากบ้านของผู้เสียชีวิตเท่านั้น “... สมัยก่อนไม่มีป่าช้า ไม่มีเขตพื้นที่เฉพาะเหมือนอย่างทุกวันนี้ เวลาที่มีสมาชิกในหมู่บ้านตาย ก็จะฝังตามพื้นที่ว่าง ไม่ห่างไกลจากบ้านของคนตาย บางครั้งก็ฝังหลังบ้าน บางครั้งก็ฝังในป่าที่อยู่ไม่ไกลจากพื้นที่ทำกินของแต่ละครอบครัว เพราะที่ว่างสมัยก่อนมีเยอะ อยากรฝังตรงไหนก็ได้ ไม่มีพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับการฝังศพ นำศพห่อไม้ฟากแล้วฝังเลย ไม่ได้มีการขุดขึ้นมาทำพิธีอะไรอีก...” (ทองล่วน อาจโนนเปลือย, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557)

จนกระทั่งหลังจากที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรทำการค้าขายแลกเปลี่ยนกับพ่อค้าภายนอกแล้ว พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมีการขุดกระดูกที่ฝังแล้ว นำกลับขึ้นมาประกอบพิธีกรรมอีกครั้งหนึ่ง โดยมีภาชนะเครื่องปั้นดินเผา จำพวกหม้อหรือไหดินเผา ที่ได้มาจากการแลกเปลี่ยนสินค้ากับพ่อค้าลาว เป็นภาชนะในการบรรจุกระดูกที่ขุดขึ้นมาจากการฝังศพครั้งแรก และยังใช้บรรจุสินค้าฟุ่มเฟือย จำพวกเครื่องประดับลงในภาชนะดินเผา แล้วนำกลับไปฝังพร้อมกับกระดูก (มุลจันทร์พิมพ์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2557) ซึ่งสินค้าฟุ่มเฟือยเหล่านั้น ไม่มีการผลิตในท้องถิ่น แต่เป็นสินค้าที่ได้มาจากการแลกเปลี่ยนกับคนภายนอกในพื้นที่ตลาด การบรรจุสินค้าฟุ่มเฟือย เพื่อให้ผู้ตายนำไปใช้ในโลกรหน้า ก็เป็นแนวคิดที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรรับมาจากภายนอก ซึ่งแนวคิดเรื่องของโลกรหน้านั้น ไม่พบว่า ปรากฏในความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการฝังศพครั้งที่ 2

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่สามารถผลิตเครื่องปั้นดินเผาได้เอง เนื่องจากไม่มีทักษะและทรัพยากรดินที่เหมาะสม ส่งผลให้การได้มาของภาชนะเครื่องปั้นดินเผานั้นมาจากการปะทะสังสรรค์กันทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับสังคมภายนอกในยุคสมัยของการค้าขายแลกเปลี่ยน ในทางวัฒนธรรม เครื่องปั้นดินเผาจึงเป็นสินค้าอันอวดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร แต่ถูกนำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมด้วยการนำมาเป็นภาชนะบรรจุกระดูกในพิธีกรรมความตายของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร และสิ่งของหลายชนิดที่ถูกบรรจุลงไปพร้อมกับผู้ตายล้วนเป็นสินค้าจากภายนอก

ดังนั้น ไหดินเผา หม้อดินเผา ดินคำฟุ่มเฟือย แสดงให้เห็นว่า การปะทะสังสรรค์กันทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานที่สำคัญ และนำไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรมหรือการปรับวิถีทางพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554, หน้า 23) และพัฒนาไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม จนเกิดปรากฏการณ์การปรับตัวทางวัฒนธรรมและค่านิยมขึ้นในสังคมญ้อกรภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554, หน้า 14)

นอกจากนั้นยังพบอีกว่า ค่านิยมหรือโลกทัศน์เกี่ยวกับจิตวิญญาณตามความเชื่อเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเริ่มมีการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับพระพุทธศาสนาด้วยในยุครุ่งเรือง พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่สังคมญ้อกรในช่วงเวลาเดียวกันกับการที่คนลาวเข้ามาปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้าน “...ประมาณ พ.ศ. 2490 มีพระสงฆ์เดินธุดงค์เข้ามาปักกลด อยู่ตามป่าบนภูเขาบ้านวังคำแพง ชาวบ้านมาพบเข้า จึงนำอาหารและน้ำไปถวายอยู่เสมอ ก่อนหน้านั้นไม่มีพระสงฆ์เข้ามาในหมู่บ้านเลย...” (มูล จันทรพิมพ์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2557)

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร แต่เดิมมีความเชื่อเรื่องคาถาอาคม ความศักดิ์สิทธิ์ และวิญญาณอยู่เป็นพื้นฐานเดิมอยู่แล้ว เมื่อเห็นพระธุดงค์ปักกลดอยู่ในป่าบนภูเขาสูง โดยไม่ได้รับอันตรายจากสัตว์ร้าย จึงเกิดความเลื่อมใสศรัทธา นำอาหารและน้ำไปถวายแด่พระสงฆ์เป็นประจำ จึงได้มีโอกาสฟังเทศน์ และการอบรมสั่งสอนตามคติพุทธ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก จนนำหลักคำสอนทางศาสนามาเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดกรอบทางศีลธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคมบ้านวังคำแพง และกลายเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจควบคู่ไปกับความเชื่อดั้งเดิม พระพุทธศาสนาค่อย ๆ เติบโตขึ้นในสังคมญ้อกร เนื่องจากหลักของพระพุทธศาสนาไม่ขัดต่อความเชื่อเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่กลับเป็นพลังในการเสริมให้ความเชื่อเดิมมีความศักดิ์สิทธิ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งปรากฏว่า หลังจากกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรนับถือพระพุทธศาสนาแล้ว พิธีกรรมความตาย ที่มีการฝังศพ 2 ครั้งนั้น พระสงฆ์เป็นผู้เข้ามามีบทบาทในการประกอบพิธีกรรมความตายดังกล่าวนี้ด้วย “...เมื่อก่อนยังไม่รู้จักพระพุทธศาสนา เอากระดูกใส่หม้อใส่ไหดินเผาแล้วก็ฝังต่อมาพอรู้จักนับถือพระพุทธศาสนา มีพระเข้ามาธุดงค์ ปักกรดอยู่ตามป่า ในป่าบนภูเขาใกล้ ๆ บ้านวังคำแพง แต่ก็นาน ๆ มาที ถ้าชาวบ้านรู้ว่า มีพระมา ก็จะมาถวายอาหาร และชุดศพสมาชิกที่ตายแล้วขึ้นมาให้พระสวด อุทิศบุญ และประกอบพิธีให้ แล้วก็นำกระดูกใส่หม้อ ไห ดินเผาที่ได้มาจากการแลกเปลี่ยนกับคนลาวในตลาด แล้วจึงทำการฝังใหม่อีกรอบ ถ้าช่วงไหนไม่มีพระสงฆ์ธุดงค์ผ่านมาใกล้หมู่บ้าน ก็จะไม่มีกระดูกขึ้นมาเลย ต้องรอจนกว่าจะมีพระสงฆ์เข้ามา...” (มูล จันทรพิมพ์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2557)

ภายหลังมีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ได้นิมนต์พระพุทธรูปหนึ่งให้จำวัดอยู่ในบ้านวังกำแพง และช่วยกันสร้างที่พักสงฆ์ขึ้นบริเวณ ใกล้แม่น้ำชี คนแถบนั้นเรียกว่า ท้าววัด หรือ วัดเก่า และให้ บุตรหลานที่เป็นผู้ชายอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาตามแบบคนลาวด้วย พร้อมกับ นำประเพณีทางพุทธศาสนาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันในกลุ่ม ชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ด้วย เช่น ประเพณีบุญข้าวสารท หรือบุญเดือนสิบ

ประเพณีบุญข้าวสารทไม่ใช่ประเพณีดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ แต่พบว่ามีการเริ่มประเพณีดังกล่าวเป็นประจำทุกปีหลังจากที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์นับถือพระพุทธศาสนาแล้ว เมื่อถึงช่วงเวลาของงานบุญข้าวสารท กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์จะต้องขนสินค้านานาชนิดใส่เกวียน บรรทุกออกไปตลาดในเมืองเหมือนการขนสินค้าไปขายทั่วไป แต่ชนิดสินค้าที่ต้องการแลกเปลี่ยน กลับเข้ามานั้น คือ น้ำตาล เนื่องจากน้ำตาลเป็นวัตถุดิบสำคัญในการกวนข้าวสารทและทำขนม หวานที่ต้องใช้ในงาน ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์สามารถผลิตเพียงน้ำตาลปี๊บที่ทำจากอ้อยไว้ พอใช้เองเล็กน้อยในครัวเรือนเท่านั้น

สมาชิกทุกคนในหมู่บ้าน จะมาช่วยกันเตรียมงาน ด้วยการนำอุปกรณ์ วัตถุดิบที่แต่ละ ครัวเรือนมี มารวมกัน เช่น ข้าว น้ำตาล ถั่ว ปลา เป็นต้น และช่วยกันกวนข้าวสารท และประกอบ อาหารคาวหวานจนแล้วเสร็จ การประกอบพิธีบุญข้าวสารท เป็นไปเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งประเพณีดังกล่าวนี้สอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐานของกลุ่ม ชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์เกี่ยวกับท็อกและผีบรรพบุรุษ ส่งผลให้บุญเดือนสิบมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็น ประจำทุก ๆ ปี และเป็นหน้าที่สำคัญของสมาชิกทุกคนในหมู่บ้านที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน (ประทีน หิงอ้อ, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2557)

ดังที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าในยุคการค้า พระพุทธศาสนาเริ่มเข้ามามีบทบาท ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ทุกคนทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคมส่วนรวม มีอิทธิพลต่อโลกทัศน์ การประพฤติปฏิบัติ เครื่องมือในการควบคุมสังคม และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่สำคัญควบคู่ไป กับความเชื่อดั้งเดิม การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างสิ่งที่มีอยู่เดิมกับการเข้ามาของวัฒนธรรม ใหม่โดยคนภายนอกที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนในนั้น เป็นความรู้สึกนึกคิดที่กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองรู้สึก ดีต่อกันทั้งสองฝ่าย การผสมผสานทางวัฒนธรรม เป็นการนำวัฒนธรรมลาวเข้ามาปรับให้ สอดคล้องกับวัฒนธรรมดั้งเดิมที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์เคยมีอยู่ เป็นการยกระดับวัฒนธรรมดั้งเดิม ให้สอดคล้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนต่างกลุ่ม และปรับตัวภายใต้สภาพแวดล้อมรอบๆตัว รวมถึง โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์ที่อาจเกิดการพัฒนา ยกระดับจากการเข้ามาของพระพุทธศาสนา ส่งผลให้เกิดความใกล้เคียงกันทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์กับคนภายนอก ความไม่ แดกต่างกันมากนักในพื้นฐานทางวัฒนธรรม และการเรียนรู้ภาษาลาวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์

ทำให้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การออกสู่สังคมภายนอกของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ไม่ถูกผลักดันหรือถูกมองว่าเป็นคนกลุ่มอื่นที่มีความแตกต่างมากจนนำมาสู่ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ได้ แต่กลับถูกยอมรับว่า เป็นคนกลุ่มหนึ่งในสังคมพหุวัฒนธรรม

พัฒนาการความสัมพันธ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร บ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ ระหว่าง พ.ศ. 2503-2557

ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจและวิถีการผลิตของชาวญ้อกรบ้านวังกำแพง
ยุคพืชพาณิชย์ (พ.ศ. 2503-2557)

สมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ภาพรวมของประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างมาก เนื่องจากเป้าหมายสำคัญของรัฐบาล มีความพยายามทำให้ประเทศไทยปรับตัวจากสังคมเกษตรกรรมแบบจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไปสู่สังคมอุตสาหกรรม จึงมีการดำเนินการสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อรองรับอุตสาหกรรม โครงสร้างพื้นฐานที่รัฐให้ความสำคัญมากคือ การปรับปรุงการคมนาคม ส่งผลให้เกิดถนนขึ้นหลายสายทั่วประเทศ เพื่อใช้เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งวัตถุดิบกับเมืองซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงงาน และเอื้อประโยชน์ต่อภาครัฐในการเข้าไปควบคุมแรงงานและอ้างสิทธิ์ตามกฎหมายในการเข้าถึงทรัพยากรบริเวณพื้นที่ห่างไกล การตัดถนนใหม่ ส่งผลให้เส้นทางการค้าโบราณล่มสลายลง ผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดชัดเจนคือ การเคลื่อนย้ายของผู้คน โดยเฉพาะผู้ที่มีทุนทางเศรษฐกิจ คนมีความรู้ และกลุ่มที่มีศักยภาพในการจัดการกับทรัพยากร จนเป็นผลให้ทรัพยากรของกลุ่มคนพื้นเมืองเดิมลดลงอย่างรวดเร็ว การขยายพื้นที่เพื่อเป็นปัจจัยทางด้านเกษตรอุตสาหกรรม ทำให้อาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติลดน้อยลง จึงต้องหันมาพึ่งการเกษตรที่ผลิตเพื่อขายเพียงไม่กี่ชนิด และนำเงินที่ได้ไปซื้ออาหารมาบริโภคในครัวเรือน วัฒนธรรมใหม่ การซื้อกินจึงเกิดขึ้นมาแทนการเก็บหากินเองตามธรรมชาติ เกิดภาวะหนี้สิน พ่อค้าเร่จากในเมืองเข้ามาค้าขายสินค้าอาหารในรูปแบบของรถอาหารสดและกับข้าว เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม เกิดนายทุนในท้องถิ่น เกิดระบบชนชั้นทางสังคมที่มีความซับซ้อนขึ้น ทั้งในรูปแบบของนายทุนและข้าราชการท้องถิ่น (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554, หน้า 151)

หลัง พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ชนบทในภาคอีสานได้รับผลกระทบจากการพัฒนาประเทศจากส่วนกลางอย่างเล็้งไม่ได้ แม้บ้านวังกำแพงจะอยู่ในถิ่นทุรกันดาร ห่างไกลจากสังคมภายนอก แต่ความต้องการสร้างศักยภาพของการเข้ามาจัดการทรัพยากรของภาครัฐและความคุมทรัพยากรมนุษย์เพื่อความมั่นคง ทำให้อำนาจรัฐเจาะผ่านสู่ถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ได้ในที่สุด

แต่อิทธิพลจากภายนอกที่เข้ามาเมื่ออิทธิพลต่อบ้านวังกำแพง เป็นไปในลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกี้ยนสามารถค่อย ๆ ปรับตัวตามสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ทั้งทาง ด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจแบบยังชีพ ควบคู่ไปกับการค้าขายแลกเปลี่ยน ไปสู่ การปลูกพืชพาณิชย์นั้น เป็นการปรับตัวตามการพัฒนาจากภายนอกที่หลั่งไหลเข้ามาสู่บ้านวัง กำแพง จากความพยายามของส่วนกลาง และการตื่นตัวของนายทุนจากภายนอก เพื่อการทำ ความเข้าใจพัฒนาการยุคพืชพาณิชย์ ซึ่งเป็นยุคที่ครอบคลุมเวลายาวนานถึงครึ่งศตวรรษ และพลวัตของการปรับตัวอย่างช้า ๆ ในวิถีการดำรงชีวิตภายใต้ความสัมพันธ์ที่มีความซับซ้อน มากขึ้นระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกี้ยนกับคนกลุ่มต่าง ๆ จึงได้ทำการแบ่งช่วงเวลาในการศึกษา ออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่หนึ่ง ระหว่าง พ.ศ. 2504-2530 ช่วงที่สอง ระหว่าง พ.ศ. 2531-2540 ช่วงที่สาม ระหว่าง พ.ศ. 2541-2557 โดยพิจารณาการแบ่งช่วงเวลาจากการเปลี่ยนแปลงของพืช และการบริหารจัดการพื้นที่ในการผลิต

ช่วงที่หนึ่ง ระหว่าง พ.ศ. 2504-2530

พัฒนาการทางเศรษฐกิจ ระหว่าง พ.ศ. 2504-2530 เป็นช่วงระยะแรก ๆ ที่บ้านวังกำแพง ได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาประเทศ เพื่อส่งเสริมให้ประเทศปรับตัวจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่ สังคมอุตสาหกรรม การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นนโยบายสำคัญที่ปรากฏใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกด้วยการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในพื้นที่ราบ และการขยายตัวของทุนนิยม ก็เป็นปัจจัยจากภายนอกที่เข้ามากระทบให้บ้านวังกำแพงมีการปรับตัว จากวิถีการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิม และการค้าขายแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้ากับสินค้าไปสู่ยุคพืช พาณิชย์ที่มีเรื่องระบบทุนนิยมแบบเงินตราเข้ามาแทนที่ แต่ยังไม่มีความเข้มข้นมากนัก ภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกี้ยนกับคนกลุ่มต่าง ๆ

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร

ก่อนภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะประสบกับปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินในเขตเมือง จำนวนประชากรมีจำนวนน้อย รัฐบาลจึงมีนโยบายส่งเสริมให้แต่ละครัวเรือนมีบุตรหลายคน เพื่อเป็นปัจจัยด้านแรงงานการผลิตภาคเกษตรกรรม (สุวิทย์ ชีรสาสวัต, 2546, หน้า 216) แต่เมื่อ จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น แต่ทรัพยากรที่มีอยู่ยังคงเท่าเดิม ผลกระทบที่ตามมาหลังจากนั้น คือ การขาดแคลนที่ดินทำกิน เมื่อที่ดินทำกินไม่เพียงพอ ก็ไม่สามารถเพิ่มผลผลิตพืชพาณิชย์ใน ยุคส่งเสริมอุตสาหกรรมได้ ดังนั้นตั้งแต่ พ.ศ. 2506-2507 เป็นต้นมา เป็นช่วงเวลาที่พบว่ามีการอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรพื้นราบไปสู่พื้นที่ถิ่นทุรกันดานในเขตพื้นที่สูงระลอกใหญ่ มีการกว้านซื้อที่ดินบริเวณรอบ ๆ บ้านวังกำแพง คนลาวจากภายนอก เช่น จากตัวเมืองชัยภูมิ

บ้านเขว้า หนองบัวระเหว และจัตุรัส อพยพเข้ามาอยู่ บางพื้นที่ ที่ไม่มีการจับจอง ก็มีการบุกเบิก ที่ดินทำกินใหม่ ถางป่าเพื่อทำไร่ปลูกพืชพาณิชย์ การจับจองที่ดินทำกินสมัยก่อน วิธีง่ายที่สุดคือ การนำผ้ามาผูกแสดงเขตทำกิน หรือนำมีดมาทำรอยบากไว้ตามต้นไม้ การอพยพของคนลาว พื้นราบกลุ่มนี้ กลายเป็นกลุ่มคนลาวกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานถาวรใกล้กับบ้านวังคำแพง และมีการอพยพตามกันมาเรื่อย ๆ จนกลายเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ เรียกว่าบ้านหนองกระทุ่ม (อุไร ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2557) ซึ่งต่อมามีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมอย่าง ใกล้ชิดกับบ้านวังคำแพง เนื่องจากจำนวนประชากรในบ้านหนองกระทุ่มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ อาณาเขตของหมู่บ้านลาวได้ขยายออกมาจนถึงกับหมู่บ้านญ้อสุกร ส่งผลให้ทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์ สร้างปฏิสัมพันธ์ต่อกันมากขึ้น ทั้งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และการพึ่งพากันด้านเศรษฐกิจ

พืชพาณิชย์ ระหว่าง พ.ศ. 2504-2530

คนลาวบ้านหนองกระทุ่ม เข้ามาทำนาบนพื้นที่ราบลุ่มใกล้ฝั่งแม่น้ำชีไว้บริ โภคภายใน คราวเรือน ปลูกพืชพาณิชย์เพื่อป้อนสู่ตลาดภายนอก โดยมีนายทุนเข้ามารับซื้อ ปอแก้ว เป็นพืช พาณิชย์ชนิดแรก ๆ ที่ปลูกกันอย่างกว้างขวางและราคาดีในช่วงเวลานั้น เนื่องจากความต้องการ วัตถุดิบเพื่อป้อนเข้าสู่โรงงานทอกระสอบหลายแห่งในภาคอีสาน (สุวิทย์ ชีรสาควัต, 2546, หน้า 221) กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกร เห็นคนลาวปลูกปอ แล้วสามารถนำเอาไปขายได้ จึงเรียนรู้ วิธีการปลูกและลอกปอมาจากคนลาว และนำมาผลิตเองในหมู่บ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกร จึงเริ่มมีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับนายทุนลาวที่เข้ามาจากภายนอกจากการผลิตปอตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ต่อมาราคापอดตกต่ำ ในขณะที่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และยาสูบ เป็นพืชพาณิชย์ชนิดใหม่ที่คนลาวหันมา ปลูกแทนปอกันมาก อีกทั้งนายทุนลาวที่เข้ามาก็ไม่รับซื้อปอแก้ว หากต้องการขาย ต้องบรรทุก ออกไปขายในเมืองเอง ซึ่งราคาต่ำ ได้ไม่คุ้มแรงงาน “...เห็นคนลาวลอกปอแล้วเอาไปขายได้ ก็อยากทำ ก็ไปดูเขาว่าทำอะไร ก็เอากลับมาทำบ้าง มีนายทุนลาวมารับซื้อ แต่ปอปลูกไม่นานก็ เลิกทำ เพราะทำยาก ผลผลิตต่อไร่ก็ต่ำลงทุกปี ราคาไม่ดี มัคละไม่ก็บาท ไม่ค่อยคุ้มเหนื่อย...” (ประทีน หึงอ้อ, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557) ราว พ.ศ. 2510 กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกรจึงเลิกปลูกปอ ปรับตัวหันมาปลูกข้าวโพดและยาสูบแทน เนื่องจากเป็นพืชพาณิชย์ที่ราคาดีกว่าและเป็นที่ต้องการ ของตลาดภายนอกในขณะนั้น ซึ่งสอดคล้องต่อการขยายตัวของ การตั้งโรงงานยาสูบหลายแห่ง (สุวิทย์ ชีรสาควัต, 2546, หน้า 274) ข้าวโพดและยาสูบ นายทุนลาวเข้ามารับซื้อผลผลิตถึงใน หมู่บ้าน ไม่ต้องบรรทุกออกไปหาตลาดเองหากปลูกพืชตามความต้องการของพ่อค้าคนกลาง ข้าวโพดและยาสูบ ภาครัฐเข้ามาปรับปรุงพันธุ์เพื่อให้ได้ผลผลิตดีหลายครั้ง และเป็นพืชพาณิชย์ สำคัญร่วมกับพืชไร่พื้นเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกร คือ พริกและฝ้าย ต่อมา ราว พ.ศ. 2515

มันสำปะหลัง พืชไร่อีกชนิดหนึ่งที่นายทุนลาวนำเข้ามาให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรปลูกเพื่อป้อนตลาด และเป็นพืชไร่ที่เข้ามามีบทบาทและครองพื้นที่ในไร่ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรมากกว่าพืชพาณิชย์ ชนิดอื่น ๆ (วิรัช นามหนองอ้อ, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2557)

การใช้ที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรในยุคพืชพาณิชย์ ระหว่าง พ.ศ. 2504-2530

ก่อนยุคพืชพาณิชย์ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรใช้ที่ดินประมาณร้อยละ 90 เพื่อปลูกข้าว เนื่องจากข้าวเป็นสิ่งเดียวที่สามารถรับประกันสภาพทางเศรษฐกิจภายในครัวเรือนได้ และที่เหลือของที่ดินทำกิน มีการปลูกพืชไร่ชนิดอื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพืชอาหารและสามารถนำไปแลกเปลี่ยนกับผลผลิตของคนลาวได้ เช่น ผักสวนครัว กลอย พักทอง แตงชนิดต่าง ๆ พริก และฝ้าย เป็นต้น (ประทีน หึงอ้อ, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557) จนกระทั่งเข้าสู่ยุคพืชพาณิชย์ พบว่า ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2504-2530 กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรมีการปรับการใช้สอยที่ดินทำกิน มีการปลูกพืชพาณิชย์เพื่อปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ แต่ไม่ละทิ้งพืชอาหารที่มีความสำคัญต่อปากท้องของสมาชิกในครัวเรือน โดยปลูกข้าวไร่และพืชผักชนิดอื่น ๆ รวมกัน ครั้งหนึ่งของที่ดินทำกินทั้งหมด ส่วนที่เหลือ มีการปลูกพืชพาณิชย์เพื่อขาย แล้วนำเงินไปซื้อสินค้าที่ต้องการแทนการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า (วิรัช นามหนองอ้อ, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2557)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจแบบพืชพาณิชย์เป็นวิธีการผลิตใหม่ของกลุ่ม

ชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังกำแพงในช่วงแรก แต่ยังไม่ได้เข้ามาเปลี่ยนแปลง หรือเบียดขับวิธีการผลิตแบบเก่าที่เคยปฏิบัติกันมาออกไปทั้งหมดหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในระยะเวลาไม่กี่สิบปี แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ ตามปัจจัยภายในและภายนอกที่ค่อย ๆ เข้ามากระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตและสถานะแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร วิธีการผลิตไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจนไม่หลงเหลือร่องรอยของรูปแบบเดิมที่ยังคงรักษาพื้นที่การผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนและหมู่บ้าน แต่หากยังคงมีการผสมผสานกัน ทั้งวิธีการผลิตแบบยังชีพและการปลูกพืชพาณิชย์ แม้ว่าความต้องการของตลาดพืชพาณิชย์จะเริ่มขยายตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อตอบสนองกับการเปิดตัวของโรงงานอุตสาหกรรมทางการเกษตรขนาดย่อมก็ตาม แต่ข้อจำกัดในเรื่องของปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในช่วงแรก ยังไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงหรือละทิ้งความสัมพันธ์ในวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมไปเสียทั้งหมด เครื่องจักรหรือเครื่องทุ่นแรงทางการเกษตรยังไม่เข้ามามีบทบาทแทนแรงงานมนุษย์และสัตว์ และการแผ้วถางพื้นที่ทำไร่ยังไม่ได้กระทบต่อสภาพป่าบนภูเขา จนทำให้ของป่าที่เป็นอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรหรือขาดแคลนลงไป กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรยังสามารถหาปลาได้จากแหล่งน้ำ ยังไม่จำเป็นต้องใช้เงินซื้อปลาและอาหารทุกชนิดจากตลาดภายนอก

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรยังเห็นถึงความจำเป็นในการผลิตพืชอาหารเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ปลูกพืชพาณิชย์และการทำงานอื่น ๆ เช่น งานรับจ้างทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้าน

เพื่อที่จะได้มาซึ่งปัจจัยที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต เป็นการเรียนรู้และปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ ญัฮกุรที่เกิดจากการสังสมประสบการณ์จากความสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดใน สภาพของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของไทยในช่วงการพัฒนา ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวนี้สามารถสะท้อนให้เห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์นั้น ไม่ใช่แค่การเริ่มต้นของระบบทุนนิยมจากภายนอกเท่านั้น แต่ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรที่เกิดจากความสัมพันธ์กับคนกลุ่มเดียวกันและต่างกลุ่ม ยังมีความเกี่ยวข้องกับ ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ ความสัมพันธ์ที่เกิดจากการเกี่ยวพันกัน และระบบทุนนิยม

พื้นฐานในวิถีการผลิตที่อยู่บนความสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันยังคงอยู่ แม้ว่า ความต้องการพืชพาณิชย์ในตลาดภายนอก นำมาสู่ความพยายามในการเพิ่มผลผลิตส่วนเกิน นั้น หมายความว่า การเพิ่มขึ้นของความต้องการแรงงานในการผลิต ซึ่ง พ.ศ. 2504-2530 เทคโนโลยีทางการเกษตรยังไม่เข้ามามีบทบาทต่อการเก็บเกี่ยวผลผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร เนื่องจากการ คมนาคมยังไม่สะดวก ส่งผลให้แรงงานคนยังมีบทบาทอยู่มาก บางครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกน้อย แรงงานไม่เพียงพอต่อการปรับตัวทางเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มผลผลิตในการปรับตัวสู่ยุคใหม่ จึงมี ความจำเป็นต้องอาศัยแรงงานจากครัวเรือนอื่น ๆ ซึ่งเป็นการขอแรง หรือการช่วยเหลือกันภายใต้ ความสัมพันธ์ในกลุ่มชาติพันธุ์แบบเครือญาติ ซึ่งอาจหมายรวมถึงการอุปถัมภ์ซึ่งกันและกัน ภายในหมู่บ้านระหว่างครัวเรือนที่มีความพร้อมในการปรับตัวทางเศรษฐกิจมากกว่าครัวเรือน ที่มีความพร้อมในการปรับตัวทางเศรษฐกิจน้อยกว่า ส่งผลให้แรงงานในการผลิตจากสมาชิกใน หมู่บ้าน ยังคงมีความสำคัญ (วิรัช นามหนองอ้อ, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2557)

ในขณะที่เดียวกัน การเปลี่ยนแปลงและปรับตัวด้านวิถีการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงเหมือนกันหมดทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน แต่ละครัวเรือนสามารถเลือก วิถีการผลิตแบบใดก็ได้ตามศักยภาพและความจำเป็นของครัวเรือนในช่วงเวลานั้น สิ่งเหล่านี้จึง สะท้อนให้เห็นภาพของความหลากหลาย ซึ่งในขณะที่เดียวกันครัวเรือนที่เปลี่ยนแปลงวิถีการผลิต ไปสู่แบบผสมผสานระหว่างแบบยังชีพกับพืชพาณิชย์ กับครัวเรือนที่ยังคงยึดถือวิถีการผลิตยังชีพ ก็ยังคงมีการสร้างความสัมพันธ์ เกื้อกูลกันทางเศรษฐกิจอยู่ ยังไม่ได้ตัดขาดแยกออกจากกัน ใน ระบบเศรษฐกิจของหมู่บ้าน เนื่องจากความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติยังเป็นกลไกการรักษา ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไว้อย่างเหนียวแน่น

การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร พ.ศ. 2504-2530

สังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรแม้จะมีความล้าหลัง ดำรงอยู่ได้โดยไม่มี การเปลี่ยนแปลง ใด ๆ มาเป็นระยะเวลาเป็นร้อย ๆ ปี ส่งผลให้คนสมัยใหม่มองอดีตจากสายตาปัจจุบัน ดำเนินไป เป็นพวกล้าหลังไป อีกทั้งเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับคนต่างกลุ่มที่เคลื่อนย้ายจากภายนอกเข้ามา ที่มีความ

เจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีสูงกว่าถึงขั้นมีระบบการผลิตอาหารเอง โดยไม่ต้องพึ่งพิงผลผลิตจากธรรมชาติมากนัก ยิ่งส่งผลให้ทัศนคติในการมองคนที่อยู่มาก่อน เป็นกลุ่มคนที่ด้อยกว่า แต่สำหรับกรณีระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮูและคนลาวนั้น ไม่ได้มีการสร้างทัศนคติด้านลบระหว่างกัน ส่งผลให้การอยู่ร่วมกันในยุคพืชพาณิชย์ กลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮู ไม่ได้ถูกผลักดันให้กลายเป็นคนชายขอบจากคนที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ แต่กลายเป็นในทางตรงข้าม ที่ทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์กลับมีความสัมพันธ์กันทางเศรษฐกิจและสังคม พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน กลุ่มที่อพยพเข้ามาใหม่ นอกจากจะตั้งถิ่นฐานบริเวณที่ล้อมรอบ ๆ หมู่บ้านวังคำแพงแล้ว ยังมีบางกลุ่มที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณพื้นที่สูง อยู่ปะปนกับกลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮูในหมู่บ้านด้วย

การปรับตัวทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค ที่นำสังคมเข้าสู่การปลูกพืชเพื่อการพาณิชย์ นำมาสู่การปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮูบ้านวังคำแพง ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮูกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ จากสังคมวัฒนธรรมเดี่ยว มาสู่ความเป็นพหุสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การจัดการทรัพยากร

การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่บ้านในยุคพืชพาณิชย์ ทรัพยากรธรรมชาติไม่ได้เป็นของกลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮูเพียงกลุ่มเดียว ทรัพยากรต่าง ๆ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮูเชื่อว่ามีเจ้าของในตัวของมันเอง เช่น หนองน้ำ แม่น้ำ ป่า ภูเขา เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่นต้องใช้ร่วมกัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นพื้นที่สาธารณะ แต่การใช้ทรัพยากรนั้นอยู่ภายใต้การควบคุมของสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นความเชื่อของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮูและคนกลุ่มอื่น ๆ ที่มีร่วมกันอยู่ ดังนั้นความเชื่อที่ว่า ทรัพยากรมีเจ้าของ มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยดูแลรักษานั้น จึงเป็นกระบวนการทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่ปรากฏให้เห็นในรูปของความเชื่อที่ช่วยในการจัดการทรัพยากร แบ่งปันปันส่วนกันอย่างเท่าเทียม ปราศจากการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ไม่มีการแย่งชิง เพราะไม่มีกลุ่มชาติพันธุ์ใดเป็นเจ้าของโดยสิทธิ์ขาด

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบนิเวศกับหมู่บ้านท่ามกลางกระแสการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกและภายใน การขยายตัวของอำนาจรัฐเข้าไปกระทบต่อการดำรงอยู่และการใช้ทรัพยากรของหมู่บ้าน จากการศึกษาพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮูบ้านวังคำแพงสามารถปรับตัว และปรับระบบการใช้ทรัพยากรเพื่อตอบสนองเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกัน กลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮูยังสามารถรักษาริถีประเพณี ความเชื่อ ในการดูแลรักษา ระบบนิเวศและทรัพยากรเอาไว้ได้ การนำความเชื่อเข้ามาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการระบบนิเวศและทรัพยากรของกลุ่มชาติพันธุ์ฮูฮูนั้น เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพมาก (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2545, หน้า 186) “ฟืออยู่ ป้ายัง” สามารถรักษาระบบนิเวศในพื้นที่ให้ยังคงอยู่โดย

ไม่ถูกแพ้วางเพื่อการปลูกพืชเศรษฐกิจไปทั้งหมด

ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมและการปรับตัว

วัฒนธรรม เป็นปรากฏการณ์ที่อาจไม่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งสั้น ๆ วัฒนธรรมมีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงและปรับตัวอยู่ตลอดเวลา และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมนั้น ไม่ได้เปลี่ยนแปลงอย่างไรทิศทาง แต่เปลี่ยนตามปรากฏการณ์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจและพลังทางสังคม (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2549, หน้า 83)

วัฒนธรรมวิธีการผลิต

วัฒนธรรมในวิธีการผลิตช่วงการเข้ามาปรับพันธุ์พืชในช่วงแรกๆของรัฐ พบว่า ส่งผลให้วัฒนธรรมพื้นเมืองที่มีความเกี่ยวข้องกับวิธีการผลิตสูญหายไป จากการเข้ามาพัฒนาพันธุ์พืชของภาครัฐ เพื่อให้ได้พันธุ์พืชที่ตอบสนองกับความต้องการของตลาดมากกว่าส่งเสริมการบริโภคภายในครัวเรือนอย่างที่ผ่านมา (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2545, หน้า 88) ข้าวไร่ พืชพื้นเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร เป็นข้าวที่ออกรวงสุกไม่พร้อมกัน ส่งผลให้ที่ผ่านมามีไม่สามารถใช้เครื่องทุ่นแรงและเทคโนโลยีทางการเกษตรเพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตพร้อมกัน ได้ทั้งหมด การใช้มือเปล่ารูดรวงข้าวใส่กระบุง จึงกลายเป็นวัฒนธรรมในวิธีการผลิตที่มีเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร จนกระทั่งมีการปรับปรุงพันธุ์ข้าวโดยการส่งเสริมของภาครัฐที่เข้ามาพัฒนาพันธุ์พืชพาณิชย์ในหมู่บ้าน ส่งผลให้พันธุ์ข้าวพื้นเมืองหายไปจากวิธีการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร เมื่อพันธุ์ข้าวถูกพัฒนาให้ทนต่อความแห้งแล้งได้มากขึ้น และเป็นพันธุ์ข้าวที่ออกรวงสุกพร้อมกัน จึงส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยเทคโนโลยีทางการเกษตร ซึ่งเรียนรู้จากคนลาวที่ทำนาบนพื้นที่ลุ่มวัฒนธรรมการรูดข้าว ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มีความใกล้ชิดกับวิธีการผลิตได้ค่อยๆสูญหายไป และไม่หลงเหลือวัฒนธรรมการรูดข้าวให้เห็นแล้วในปัจจุบัน (วิรัช นามหนองอ้อ, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2557)

ระบบเครือญาติและการรับวัฒนธรรมการกิน

ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ คือ การแต่งงาน ที่ทำให้คนที่มีที่มาแตกต่างกันเกิดการผสมปะปนกันได้ บางคนอาจเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เมื่อเข้ามาอยู่ร่วมกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่มาก่อน เกิดการแต่งงานกันและรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกันกับคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554, หน้า 14-15)

การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนภายนอกเพื่อหาพื้นที่กิน นำมาสู่การเกิดปรากฏการณ์การผสมผสานทางชาติพันธุ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ขึ้น

ด้วยการแต่งงาน จนพื้นที่บ้านวังกำแพงเริ่มประกอบไปด้วยคนกลุ่มเก่า คนกลุ่มใหม่ และลูกผสม (สำรวจ ชุมรงค์, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2557) แม้การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์จะยังไม่เป็นที่นิยมมากนักในขณะนั้น การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านการแต่งงานนี้เอง นำมาสู่ปรากฏการณ์การถ่ายทอด ขอมรับ ปรับตัวและประสมประสานทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกับคนลาว (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554, หน้า 17-18)

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อเริ่มมีการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์กันบ้างแล้ว แต่ไม่มากนัก เนื่องจากความเชื่อเรื่องผี ที่เป็นกลไกสำคัญในการควบคุมสมาชิกให้แต่งงานกันเองยังเข้มข้นอยู่ หากมีการแต่งงานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกับคนต่างกลุ่ม จะต้องนับถือผีฝ่ายแม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ และย้ายมาอยู่ในหมู่บ้านเท่านั้น การเข้ามาอยู่ปะปนกับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อของคนลาว ผ่านระบบเครือญาตินั้น ได้มีการนำวิถีการดำรงชีวิตของตนเข้ามาใช้ภายในครัวเรือนด้วย และได้ถูกถ่ายทอดภายในครัวเรือน ส่งผลให้วิถีการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อบางอย่างถูกปรับเปลี่ยนไปตามสมาชิกใหม่ เช่น วัฒนธรรมการกิน เป็นต้น

ก่อน พ.ศ. 2506 กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อบริโภคอาหารเพียง 2 มื้อเท่านั้น มื้อเช้า และบ่าย สอง เนื่องจากสมัยก่อนบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อต้องประกอบกิจกรรมหุงหาอาหาร และบริโภคให้แล้วเสร็จก่อนเย็น เพื่อรีบกลับมาจากไร่ก่อนค่ำ สมัยก่อนพื้นที่บ้านวังกำแพงยังเป็นป่า สัตว์ร้ายชุกชุม โดยเฉพาะเสือ ซึ่งมีจำนวนมากในบริเวณแถบนี้ เพื่อความปลอดภัย สมาชิกทุกคนต้องขึ้นเรือนก่อนค่ำ ส่งผลให้ไม่มีการหุงหาอาหารกินในช่วงเย็นเหมือนสังคมอื่น ๆ

การเข้ามาของคนลาว ผ่านการสร้างความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ มีวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร 3 มื้อ ส่งผลให้วัฒนธรรมการกินของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อเริ่มปรับเปลี่ยนไปตามแบบคนลาว ประกอบกับหลังจากการพัฒนาเศรษฐกิจ มีคนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานรอบ ๆ บ้านวังกำแพงจำนวนมาก เมื่อมีคนมาอยู่มากขึ้น สัตว์ป่าดุร้ายค่อย ๆ หายไป คาดว่าสัตว์ป่าอาจมีการอพยพไปอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลจากชุมชนออกไป ซึ่งไม่มีสมาชิกในหมู่บ้านคนไหนเห็นสัตว์ป่าดุร้ายอีกเลย นอกจากมืออาหารแล้ว อาหารบางชนิดก็เป็นการรับวัฒนธรรมการกินมาจากคนลาวที่เข้ามาด้วย เช่น อาหารที่มีส่วนประกอบจากปลาร้า และการบริโภคข้าวเหนียว เป็นต้น (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 3 กรกฎาคม 2557)

วัฒนธรรมภาษา

การตั้งถิ่นฐานและดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ สืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน จนทำให้มีภาษาและวัฒนธรรมร่วมกัน ในยุคพีชพาณิชย์ช่วงแรก คนลาวอพยพเข้ามา มีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อมากขึ้น กลไกสำคัญที่ทำให้คนต่างกลุ่มเป็นพวกเดียวกัน คือ ภาษาที่ใช้สื่อสารระหว่างกัน เนื่องจากต้องใช้ภาษาเดียวกันจึงจะสื่อสารกันได้ หรือสื่อความหมาย

กัน ได้ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรนิยมใช้ภาษาลาวในการสื่อสารมากขึ้น เนื่องจากเป็นภาษาเศรษฐกิจมาแต่เดิม จนกระทั่งหลัง พ.ศ. 2503 ภาษาลาวกลายเป็นภาษาหลักในสังคมญ้อกรแทนภาษาพื้นเมืองเดิม

การเปลี่ยนแปลงด้านภาษาที่เริ่มปรากฏให้เห็นบ้างแล้ว และปรากฏชัดเจนมากขึ้น ในช่วงหลัง พ.ศ. 2500 กล่าวคือ มีการกลืนภาษาพื้นเมืองไปบ้างเป็นบางคำ โดยใช้คำลาวเข้ามาแทนที่ และคำพื้นเมืองนั้นเริ่มไม่เป็นที่รู้จักและสูญหายไป นอกจากนี้ระบบการศึกษาของภาครัฐที่ขยายตัวเข้ามาในบ้านวังคำแพงยังเป็นกลไกสำคัญในการกลืนภาษาญ้อกรด้วย กล่าวคือ ประมาณ พ.ศ. 2506 รัฐส่งข้าราชการครูจากในเมือง เข้ามาสอนหนังสือในโรงเรียน โดยอาศัยวัดเป็นที่จัดการเรียนการสอน ขณะนั้นมีวัดเพียงแห่งเดียว คือ วัดที่อยู่ในพื้นที่บ้านวังคำแพง ทำให้บ้านวังคำแพงเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของท้องถิ่น ซึ่งคนลาวจากบ้านหนองกระทุ่ม คนไทยจากบ้านหนองอ้อ และกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังคำแพง จะต้องมาเรียนรวมกัน ส่งผลให้โรงเรียนเป็นพื้นที่ของความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม แต่นโยบายทางการศึกษาของรัฐ ต้องการปรับความหลากหลายให้มีความเป็นหนึ่งเดียวในฐานะพลเมืองของประเทศไทย ภาษา เป็นสิ่งแรกที่ได้รับผลกระทบอย่างมากจากการเข้ามาของระบบการศึกษา

การเรียนการสอนในโรงเรียน จะใช้ภาษาลาวและภาษาไทย เป็นภาษาหลักในการสื่อสาร ภาษาญ้อกรเป็นภาษาที่ถูกห้ามใช้ในโรงเรียน การบังคับใช้ภาษากลาง ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังคำแพงทุกคน สามารถสื่อสารภาษาลาวและภาษาไทยได้อย่างชัดเจน และภาษาญ้อกรกลายเป็นภาษาที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรสื่อสารกันเองภายในกลุ่มเท่านั้น “... อยู่ในโรงเรียน ครูห้ามพูดคำญ้อกร ให้พูดคำลาวกับคำไทยได้เท่านั้น ใครพูดคำญ้อกร จะถูกครูทำโทษ ด้วยการนำพริกชี้หนูแห้งมารูดปาก ก็เลยไม่ได้พูดคำญ้อกรเวลาอยู่ในโรงเรียน...” (ทองล้วน อาจ โนนเปลือย, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557)

ภาษาญ้อกรเริ่มได้รับผลกระทบอย่างเห็นได้ชัดเจนในช่วงหลังทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา ซึ่งพบว่า เยาวชนที่มีอายุประมาณ 34 ปี ในปัจจุบันลงมา ไม่สามารถพูดภาษาญ้อกรได้ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรรุ่นหลัง ๆ ที่มีอายุ 34 ปีลงมา ภาษาญ้อกรไม่ใช่ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันเหมือนแต่ก่อน “... ได้ยินแต่พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย เขาพูดภาษาญ้อกร แต่เด็กรุ่นหลัง ๆ ที่อายุไม่ถึง 40 ปีพูดภาษาญ้อกรไม่ได้แล้ว เพราะภาษาญ้อกรไม่ได้ใช้ในชีวิตประจำวัน เด็กรุ่นหลังอยู่โรงเรียนหลายชั่วโมง ก็พูดแต่ภาษาไทยกับครู พูดลาวกับเพื่อน กลับบ้านมา การบ้านก็เป็นภาษาไทยก็เลยไม่ได้ใช้ พ่อแม่ก็ไม่พูดญ้อกรกับลูก ปู่ย่าตายาย พูดด้วย ก็ฟังรู้เรื่อง แต่จะตอบเป็นภาษาลาวกับภาษาไทย...” (สำรอง ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2557)

วัฒนธรรมการแต่งกาย

วัฒนธรรมการแต่งกาย เป็นวัฒนธรรมที่มีการปรับตัวอย่างเห็นได้ชัดตั้งแต่ขุนนิยมเข้าสู่พื้นที่บ้านวังกำแพงพร้อม ๆ กับพีชพาณิชย์ ก่อนพีชพาณิชย์ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรปลูกฝ้ายนำฝ้ายไปแลกกับผ้ามาตัดเย็บไว้ใช้เอง แต่หลัง พ.ศ. 2506 เป็นต้นมา พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรไม่เย็บผ้า ตัดเย็บเป็นชุดพื้นเมืองไว้สวมใส่เอง แต่นิยมนำเงินที่ได้มาจากการขายพีชพาณิชย์ ไปซื้อเสื้อผ้าสำเร็จรูปจากภายนอกเข้ามาสวมใส่ ซึ่งเป็นเสื้อผ้าแบบคนลาวและสมัยนิยมขณะนั้น เสื้อฟ็อกหรือการแต่งกายแบบพื้นเมืองจะใส่เฉพาะงานเทศกาลสำคัญหรือใส่เพื่อประกอบพิธีกรรมเท่านั้น ส่งผลให้การปักผ้าที่เป็นเอกลักษณ์การของการแต่งกายดั้งเดิมไม่มีการสืบทอดต่อ ๆ กันและเริ่มสูญหายไปจากวัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรในที่สุด รองเท้าที่เคยทำเองด้วยเปลือกไม้และหนังสัตว์ ได้เปลี่ยนมาสู่การสวมรองเท้าสำเร็จรูปที่มีขายในตลาดในเมือง “...เมื่อก่อนใส่รองเท้าที่ทำจากไม้ จากหนัง ทำกันเอง แต่ตอนหลัง เอาเงินไปซื้อจากในตลาดสมัยก่อนคนญ้อกรไม่ค่อยใส่รองเท้า เวลาเห็นรอยเท้าที่เกิดจากรองเท้าก็จะกลัว ต้องแอบไปหลบในป่า เพราะรู้ว่าไม่ใช่รอยเท้าพวกเดียวกัน ตอนหลังพอขายพอ ขายข้าวโพดได้ ก็เอาเงินไปซื้อรองเท้าสำเร็จรูปในตลาดมาใส่ ตั้งแต่นั้นมา ญ้อกรก็นิยมใส่รองเท้า...” (วิรัช นามหนองอ้อ, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2556)

วัฒนธรรมเกี่ยวกับความตาย

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรปรับเปลี่ยนการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย จากการฝังศพใกล้ที่อยู่อาศัย มาสู่ทำการฌาปนกิจศพแบบคนลาว คือการเผา นอกจากนั้นพิธีกรรมความตายบางขั้นตอนถูกปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมตามแบบพระพุทธศาสนา เช่น มีการสวดพระอภิธรรมศพ และการทำบุญครบร้อยวัน เป็นต้น อีกทั้งรายละเอียดในการประกอบพิธีกรรมศพบางขั้นตอน ถูกปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม เช่น การคว่ำโองขนาดใหญ่ ก่อนการเคลื่อนศพไปทำการฌาปนกิจ กล่าวคือการคว่ำโอง พบว่าเป็นความเชื่อหนึ่งที่เข้ามาสู่สังคมญ้อกรภายหลังจากการเข้ามาของคนลาว และโองมังกรขนาดกลางน่าจะเป็นสินค้าที่เข้ามาในหมู่บ้านในช่วงยุคพีชพาณิชย์เช่นกัน ความเชื่อเรื่องน้ำเป็นสิ่งบริสุทธิ์และสามารถนำส่งดวงวิญญาณของสมาชิกไปสู่ภพภูมิใหม่ที่ดีกว่าได้นั้น ทำให้การคว่ำโองน้ำในขณะเคลื่อนศพลงจากเรือน เป็นรายละเอียดย่อยที่ถูกประยุกต์มาจากความเชื่อทางศาสนาและความเชื่อของคนลาว “...เคยเห็นคนลาวเขาทำ เวลาเผาแล้ว ก็เอาถ้ำกระดุกใส่ใบบัวไปลอยน้ำ ให้วิญญาณคนตายไปสวรรค์ ญ้อกรก็เอามาทำ แต่ไม่ทำแบบเขา คว่ำโองเอา แต่ถ้าถามว่า ทำไมไม่เอาไปลอยน้ำแบบลาวนี่จำไม่ได้แล้ว พ่อแม่พาทำมา ก็ทำตาม ไม่เคยถาม...” (ประทีน หึงอ้อ, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2557)

โบก: พื้นที่กิจกรรมความบันเทิงกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

การเล่นพนัน โบก เป็นกิจกรรมยามว่างหลังการทำงานในชีวิตประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก แต่การเล่นโบก ไม่ใช่กิจกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกมาแต่เดิม หากแต่เป็นกิจกรรมที่เข้ามาพร้อมกับพ่อค้าลาว ซึ่งเป็นการเสี่ยงโชคประเภทหนึ่ง นิยมเล่นกันในหมู่คนลาวทั่วไป การเข้ามาของการเล่นโบกนั้น คนลาวนำเข้ามาในหมู่บ้านพร้อมกับการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ โดยตั้งวงเล่นกันใต้ถุนบ้าน ใต้ต้นไม้ หรือลานในหมู่บ้านหลังจากกิจกรรมประจำวัน หรือว่างจากการทำไร่ เพื่อพักผ่อน จนกระทั่งในเวลาต่อมาบ้านวังคำแพงกลายเป็นพื้นที่เล่นโบก ที่มีชื่อเสียงในหมู่นักเสี่ยงโชค ทำให้คนต่างถิ่นเดินทางเข้ามาเพื่อเล่นโบกในบ้านวังคำแพง โดยเฉพาะ โดยไม่ได้มีวัตถุประสงค์เข้ามาค้าขาย เนื่องจากพื้นที่บ้านวังคำแพงเป็นพื้นที่ห่างไกล จากการควบคุมของรัฐ ลำบากที่จะตามเข้ามากำกับดูแล บ้านวังคำแพงจึงเป็นพื้นที่ที่ทำให้คนลาวในท้องถิ่นแถบนั้น พ่อค้าลาวนักแสวงโชคจากต่างจังหวัด และกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกันผ่านกิจกรรมความบันเทิงดังกล่าวนี้ (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 3 กรกฎาคม 2557)

วงโบก นอกจากจะเป็นพื้นที่ของการพักผ่อนหย่อนใจของผู้คนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในสมัยนั้นแล้ว หากมองอีกแง่มุมหนึ่ง จะพบว่า พื้นที่ในวงโบก เป็นพื้นที่สาธารณะที่ทุกคนมีสิทธิ์เท่าเทียมกันในการเข้าถึง กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ของคนหลายกลุ่มชาติพันธุ์แต่ถูกซ้อนทับด้วยพื้นที่ซึ่งไร้ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ เป็นพื้นที่สาธารณะที่ปราศจากการแบ่งแยกความเป็นอื่น หรือการแบ่งเขาแบ่งเรา ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่กิจกรรมมีสิทธิ์ในการเข้าถึงกิจกรรมความบันเทิงดังกล่าวนี้ได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยปราศจากอคติทางชาติพันธุ์ ส่งผลให้การเล่นโบก กลายเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกับคนกลุ่มต่าง ๆ

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกมีโอกาสศึกษาอุปนิสัยของคนต่างกลุ่ม ในขณะเดียวกันคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ก็ได้มีโอกาสทำความเข้าใจความแตกต่างทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกด้วยเช่นกัน การพบปะกันในพื้นที่กิจกรรมความบันเทิง ทำให้เกิดการปรับทัศนคติที่กลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มมีต่อกัน ก่อเกิดมิตรภาพในฐานะเพื่อน หรือคนลาวเรียกว่าเสี้ยว “...มีทั้งคนลาว ไทย ผู้ฮก มาเล่นโบกด้วยกัน เล่นกันทั้งวันทั้งคืนก็กินนอนอยู่ด้วยกัน หออะไรมาปั่นกันกิน ข้าว ปลา เหล้า ไห แบ่งกัน ไม่มีหวังว่าใครจะเป็นกลุ่มไหน ไม่มีแบ่งลาวแบ่งไทยแบ่งผู้ฮก บางคนเป็นเสี้ยวกัน จากในวงโบกนี้แหละ คนลาวฟังภาษาผู้ฮกไม่รู้เรื่อง แต่ผู้ฮกฟังลาวรู้เรื่อง ก็จะใช้ภาษาลาวสื่อสารกัน...” (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 3 กรกฎาคม 2557) “...เขาคิดว่าผู้ฮกเป็นคนดงคนป่าน่ากลัว ลึกลับ พูดภาษาที่ฟังไม่รู้เรื่อง ไม่อยากเข้าใกล้ แต่พอมีคนชวนมาเล่นโบกบ้านวังคำแพง

ก็ตาม ๆ กันมา คนญ้อกรเป็นคนซื่อสัตย์ มีน้ำใจ ใจกว้าง ไม่หวงกิน ไม่น่ากลัว ก็ไม่ต่างจากคนลาว
ทั่ว ๆ ไป วงโบกทำให้มีเสียงเป็นญ้อกรหลายคน มีอะไรก็เอามาแบ่งปันกัน เป็นเพื่อนกันไป
หลังจากนั้นก็ไปมาหาสู่กัน ไม่มีวงโบก ก็มาหากัน...” (ลือ, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2557)

การเข้ามาเล่น โบกของคนลาวต่างถิ่นในพื้นที่บ้านวังคำแพง ก่อให้เกิดการสาน
ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติผ่านการแต่งงานระหว่างคนลาวที่เข้ามาเล่นการพนันในพื้นที่บ้าน
วังคำแพงกับสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังคำแพงด้วย เมื่อแต่งงานแล้ว ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่
ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรในบ้านวังคำแพง เกิดการผสมผสานทางชาติพันธุ์ ในยุคพืชพาณิชย์
ช่วงแรก การเล่นโบก จึงกลายเป็นสาเหตุประการหนึ่ง ที่ส่งผลให้สายเลือดของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร
ถูกผสมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น จนเกิดลูกครึ่งขึ้นในหมู่บ้าน ดังเช่นกรณีศึกษาของหญิงชาวญ้อกร
กรณีของนางนี้ อายุ 90 ปี เล่าว่า “...เมื่อก่อนญ้อกรไม่รู้จักเล่นโบก โบกเข้ามาพร้อมกับพ่อค้าลาว
จากข้างนอก หลัง ๆ มา ก็มีคนมาเล่นโบกในหมู่บ้านมากขึ้นเรื่อย ๆ คนลาวก็เข้ามาเยอะ ตั้งวงเล่น
กันตามใต้ถุนบ้าน คนลาวที่มาจากที่ไกล ๆ ก็มาค้างอยู่หลายคืน บางคนเป็นสัปดาห์ เพื่อเล่นโบก
อย่างเดียว บางคนเล่นแล้วกลับออกไป บางคนตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านจนถึงทุกวันนี้ เพราะ
แต่งงานกับญ้อกร มารู้จักกันในวงโบก สามีมของของนี้ เป็นคนลาวกาฬสินธุ์ เดินเท้ามาเรื่อย ๆ มา
หาเล่นโบก จนมาพบบ้านวังคำแพง ก็มาขออาศัยอยู่ในหมู่บ้านของไทยโคราชที่ไม่ไกลจากบ้านวัง
คำแพงมากนัก นอนที่นั่น พอถึงเวลาเล่นโบกก็เดินมาเล่น จนมาพบกับของนี้ในวงโบก ซึ่งเป็น
กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ชอบพอกันจึงแต่งงานและอยู่กินร่วมกันในบ้านวังคำแพง และกลายเป็น
ส่วนหนึ่งของสมาชิกในหมู่บ้าน...” (นี้ มากเขียน, สัมภาษณ์, 3 กรกฎาคม 2557)

ช่วงที่สอง

ความสัมพันธ์และการปรับตัวทางเศรษฐกิจยุคพืชพาณิชย์ ระหว่าง 2531-2540

ยุคพืชพาณิชย์หลัง พ.ศ. 2531-2540 เป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดช่วง
เวลาหนึ่ง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม
ชาติพันธุ์ญ้อกรด้วยกันเอง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับคนภายนอก
และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับสภาพแวดล้อม

วิธีการผลิตยุคพืชพาณิชย์ในช่วงเวลานี้ พืชเศรษฐกิจที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรปลูกมี
ความคล้ายคลึงกับช่วงแรก คือ ข้าวโพดและ มันสำปะหลัง พืชพาณิชย์ที่เลิกปลูกคือ ยาสูบ
และเป็นช่วงเวลาของการปรับเปลี่ยนการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นทุนทางเศรษฐกิจที่สำคัญ
ของการปลูกพืชพาณิชย์

ประมาณ พ.ศ. 2531 คนลาวนำเทคโนโลยีทางการเกษตร เช่น รถไถ รถเกี่ยวข้าว มาช่วย
ทุนแรงในการเพาะปลูกตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมพื้นที่ไปจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต ทำให้

ประหยัดเวลา และอาศัยแรงงานคนน้อยกว่าที่ผ่านมาก (ประสาธ บัญยั้ง, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2557) กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อที่บ้านวังกำแพง มีการปรับตัวด้านการผลิตจากการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้วิธีการเพาะปลูกจากคนลาวอยู่ตลอดเวลา เมื่อคนลาวนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ และได้ผลผลิตมากกว่าวิธีเดิม ๆ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อทำกันมา จึงนำเทคโนโลยีแบบคนลาวเข้ามาใช้บ้าง แต่การนำเทคโนโลยีมาใช้ในวิธีการผลิตนั้น ต้นทุนค่อนข้างสูง กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อครัวเรือนแรก ๆ ที่มีกำลังทางเศรษฐกิจเพียงพอจะนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ จะเป็นครัวเรือนที่มีการสะสมทุนในยุคการค้าและปลูกพืชพาณิชย์ในช่วงแรก ส่วนครัวเรือนอื่น ๆ ที่ยังไม่มีทุนเพียงพอในการนำเทคโนโลยีการผลิตเข้ามาใช้ ก็ใช้วิธีการผลิตแบบเดิม บางครัวเรือนก็อาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เพื่อขืม หรือขอความช่วยเหลือให้มาช่วยปรับดินหรือเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ นอกจากนั้นยังพบว่า ในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิต กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อที่มีเครื่องทุ่นแรง ก็นำไปช่วยครัวเรือนอื่นที่ไม่มีทุน ซึ่งเป็นทั้งครัวเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อและครัวเรือนของคนลาวที่อพยพเข้ามา หรือครัวเรือนคนลาวที่มีรถไถ รถเก็บเกี่ยว เมื่อทำงานของครัวเรือนตนเองแล้วเสร็จในรอบผลิตนั้น ๆ แล้ว ก็มีการนำเทคโนโลยีไปช่วยครัวเรือนอื่น ๆ ทั้งคนลาวด้วยกัน และกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อที่มีความสัมพันธ์ เกื้อกูลกันมา (ศุ่ย เศษจตุรัส, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2557) นอกจากนี้เทคโนโลยีที่เข้ามาเพิ่มศักยภาพในการผลิตแล้ว ยังมีการนำสารเคมีเข้ามาใช้เพื่อเพิ่มผลผลิตด้วย เช่น ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลงและปุ๋ยเคมี (วิรัส นามหนองอ้อ, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2557)

พ.ศ. 2534 พบว่า มีคนลาวอพยพเข้ามาขอซื้อที่ดินจากกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อที่บ้านวังกำแพง อีกเป็นระลอกที่สอง กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อแบ่งที่ดินบริเวณใกล้ที่ลุ่มแม่น้ำให้แก่คนลาวที่เข้ามาใหม่ เนื่องจากเป็นพื้นที่น้ำท่วมและไม่ถนัดการเกษตรกรรมบนที่ลุ่มมากนัก ที่ดินส่วนใหญ่บริเวณที่ราบลุ่ม ใกล้แหล่งน้ำ จึงกลายเป็นของคนลาวไปเกือบทั้งหมด กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อครอบครองที่ดินบริเวณ โกล่ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการทำไร่ แต่มักได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงในฤดูที่มีสภาพภูมิอากาศแห้งแล้งมาก ๆ “...พ่อแม่พาอพยพมาจากอำเภอจตุรัส มาหาซื้อที่ไร่ ปลูกมัน ลำปะหูล้าง ทำนา มาขอซื้อที่ของญ้อ เขาก็แบ่งให้ทำมาหากิน อยู่ปะปนกัน ฟังภาษาญ้อ รู้เรื่องบ้าง แต่พูดไม่ได้...” (สุบรรณ ขาตรี, สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2557)

ปลายปี พ.ศ. 2534 เป็นปีที่แห้งแล้งมาก พืชที่ปลูกได้ผลผลิตไม่ดี โดยเฉพาะข้าว ไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในครัวเรือน จะหาเก็บตามธรรมชาติก็ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต เนื่องจากตั้งแต่ พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา ทุนของชีวิตที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อเคยดำรงอยู่ได้ภายใต้วิธีการผลิตแบบยังชีพ ได้ถูกทำลายลงไปมากจากการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรและการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรทั้งภายในบ้านวังกำแพง และการเพิ่มขึ้นของ

จำนวนประชากรของบ้านหนองกระทุ่มและบ้านหนองอ้อ ที่มีสิทธิ์ในการใช้พื้นที่ป่าบนภูเขา และแหล่งน้ำร่วมกัน สัตว์ป่าที่เคยล่ามาเป็นอาหาร ก็อพยพออกไปตั้งแต่มีคนเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากขึ้น ปลายธรรมชาติลดปริมาณลงอย่างรวดเร็ว ทรัพยากรอาหารที่มีอยู่ตามไร่นา รวมถึงแหล่งน้ำ ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง มีปริมาณสารเคมีจากปุ๋ย ยาฆ่าหญ้า และยาฆ่าแมลงตกค้างอยู่ตามพื้นดิน อากาศ และแหล่งน้ำ ในปริมาณสูง ส่งผลให้อาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติ กลายเป็น ทรัพยากรอาหารที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรไม่สามารถนำมาบริโภคได้ แม้กระทั่งน้ำในแม่น้ำชี ที่เคยสามารถนำมาอุปโภคบริโภคได้ ก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้อีกต่อไป ดังนั้นวิถีการผลิตแบบยังชีพ ที่เคยเป็นชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร จึงไม่สามารถตอบสนองการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างยั่งยืนอีกต่อไป (วิริส นามหนองอ้อ, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2557)

เมื่อการหาอาหารจากธรรมชาติไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงสมาชิกในครัวเรือน กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้างครอบครัวต้องนำทรัพย์สินที่มี รวมถึงที่ดิน ไปจำนองกับนายทุนลาว เพื่อนำเงินมาซื้อข้าว ส่งผลให้ช่วงเวลาดังกล่าวนี้ เป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ใหม่ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับคนกลุ่มอื่นทางด้านเศรษฐกิจ คือ เปลี่ยนแปลงจาก ผู้ผลิตกับผู้ซื้อ มาสู่ความสัมพันธ์ในรูปแบบเจ้าหนี้และลูกหนี้แทน

วิกฤตเศรษฐกิจระดับครัวเรือนในช่วงเวลานี้ ส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจขึ้นระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรด้วยกันเองและคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มที่เป็นนายทุนสามารถสะสมทุนจนเป็นกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ในขณะที่บางครัวเรือนปรับสถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวไปสู่ความยากจน มีหนี้สิน และสูญเสียที่ดินทำกินที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

เมื่อถึงรอบฤดูกาลเพาะปลูกใหม่มาถึง แต่ไม่มีเงินลงทุนทำไร่ครั้งใหม่ ประกอบกับความแห้งแล้งของที่ดินบนที่โคก ไร่ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรจำนวนมากในขณะนั้น จึงละทิ้งที่ดินทำกินของตนเอง เข้าไปทำงานรับจ้างภายนอกหมู่บ้าน การเข้าไปหางานทำภายนอกนั้น เริ่มขึ้นจากคนลาวที่มีความสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติออกไปทำงานก่อน เมื่อได้รับค่าแรงเพียงพอต่อการดำรงชีวิตและสามารถส่งมาจุนเจือครอบครัวได้ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรจึงตามคนลาวออกไปทำงานภายนอกด้วย

การออกไปทำงานรับจ้างภายนอก ส่วนใหญ่จะไปทำงานในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากหางานง่าย เป็นพื้นที่ที่มีความต้องการแรงงานสูง เช่น แรงงานก่อสร้าง แรงงานร้านอาหาร แรงงานร้านขายผ้า เป็นต้น “...คนลาวออกไป ก็ออกไปกับเขา ไปทำงานร้านขายกล้วยเตี้ย เจ้าของเป็นคนจีน ใจดี ไปแรก ๆ ก็ล้างจานอย่างเดียว ต่อมาก็ช่วยเตรียมของ หั่นผัก หั่นหมู แถ่แถ่เห็นหน่วยก้านดี ก็เลยสอนทำกล้วยเตี้ย...” (ตุ้ย เศษจตุรัส, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2557)

การออกไปทำงานภายนอก ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมีโอกาสส่งสมประสบการณ์ในการประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากการทำไร่ และสามารถนำทักษะที่ได้เรียนรู้จากภายนอกติดตัวมาประกอบอาชีพของตัวเองในหมู่บ้าน จนกระทั่ง ประมาณ พ.ศ. 2539 ธนาคารเพื่อการเกษตรเข้ามาช่วยเหลือกลุ่มชาติพันธุ์ในเรื่องของทุนในการทำการเกษตร กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรไม่ต้องไปยืมเงินนอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกลับบ้านเกิดเพื่อทำไร่ ขยายผลผลิตได้นำเงินไปใช้หนี้นอกระบบ ประกอบกับทักษะอาชีพอื่น ๆ ที่มีติดตัวจากการออกไปทำงานภายนอก ส่งผลให้มีการเปิดร้านค้าขนาดเล็กภายในหมู่บ้าน มีร้านขายถ้วยเตี๋ย และร้านขายของชำอยู่ 2 ร้านที่เป็นของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร และ 1 ร้านของคนลาว ซึ่งเป็นลาวที่อยู่ในระบบเครือญาติกับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรนั่นเอง ยามว่างจากฤดูทำไร่ ก็ไปรับจ้างชั่วคราวในฐานะแรงงานก่อสร้าง รายได้ที่เกิดขึ้นในครัวเรือนจึงมีเพียงพอต่อการผ่อนชำระภาระหนี้สินที่สะสมมาก่อนหน้านี้ สถานภาพทางเศรษฐกิจหลาย ๆ ครัวเรือนเริ่มฟื้นตัว จนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างพอเพียง แม้จะไม่สุขสบายเท่าในสมัยก่อนที่จะได้รับผลกระทบจากภาระหนี้สินที่เกิดขึ้นก็ตาม (ดูย เศษจตุรัส, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2557)

พ.ศ. 2540 กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตร เพื่อนำมาลงทุนทำไร่มันสำปะหลังและพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ที่เข้ามา คือ อ้อย ส่งผลให้ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา มันสำปะหลังและอ้อย เป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญที่สร้างรายได้และเป็นอาชีพหลักของครัวเรือนกินพื้นที่ในการเพาะปลูกมากกว่าพืชชนิดอื่น ๆ

การบริหารจัดการที่ดินทำกิน

ระหว่าง พ.ศ. 2531-2540 กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเป็นส่วนการปลูกพืชพาณิชย์เพิ่มขึ้นจากช่วงแรก จากร้อยละ 50 ของที่ดินทำกิน เป็นร้อยละ 80 ของที่ดินทำกิน โดยแบ่งเป็น ปลูกข้าวโพดประมาณร้อยละ 30 ปลูกมันสำปะหลังร้อยละ 50 อีกร้อยละ 20 ปลูกข้าวและพืชอาหารชนิดอื่น เมื่อเกิดภาวะแห้งแล้งผิดปกติ ข้าวให้ผลผลิตต่ำมาก และปลูกในพื้นที่จำนวนน้อย จึงส่งผลให้ข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภค เป็นสาเหตุของภาระหนี้สินและการสูญเสียที่ดินทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรในช่วง พ.ศ. 2534 (ดูย เศษจตุรัส, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2557)

พ.ศ. 2540 มีการปรับที่ดินทำกินใหม่ ด้วยการปลูกมันสำปะหลังร้อยละ 50 ปลูกอ้อยร้อยละ 40 และที่เหลือปลูกข้าวและพืชอาหารอื่น ๆ บางครัวเรือนใช้ที่ดินทำกินในการปลูกพืชพาณิชย์ 100% ของที่ดินทั้งหมด แล้วนำเงินที่ได้ไปซื้อข้าวจากคนลาวบนพื้นที่ลุ่ม และอาหารจากตลาดในตัวอำเภอเข้ามารับบริโภค ส่งผลให้การปลูกข้าว พืชอาหารพื้นฐานประจำครัวเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเริ่มหมดความสำคัญลง จนกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเกือบจะทั้งหมดในบ้านวังกำแพง ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการปลูกพืชพาณิชย์ (วิริส นามหนองอ้อ, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2557)

การปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรม พ.ศ. 2531-2540

การเกิดขึ้นชั้นทางสังคม

ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกับคนลาวจากภายนอก ที่เป็นกลุ่มนายทุนจากท้องถิ่นอื่น เช่น นายทุนจากเมืองชัยภูมิ นายทุนจากบ้านเขว้า และนายทุนจากหนองบัวระเหว เป็นต้น ดังที่กล่าวมาแล้วว่าช่วงก่อน พ.ศ. 2531 ความสัมพันธ์ระหว่างคนลาวจากภายนอก เป็นเพียงความสัมพันธ์ในฐานะผู้สร้างผลผลิตกับพ่อค้าคนกลาง ที่เข้ามาซื้อผลผลิตไปขายต่อ แต่เมื่อเข้าสู่ยุคพืชเศรษฐกิจช่วงที่สอง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับพ่อค้าภายนอก มีลักษณะเป็นนายทุนในระบบทุนนิยม ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นผู้รับซื้อผลผลิต หรือกำหนดประเภทผลผลิตเท่านั้น แต่เป็นการปล่อยเงินทุนเพื่อกู้ยืม จนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถือครองที่ดิน ทำกินกับผู้ครอบครองใหม่ หรือมีความสัมพันธ์กันลักษณะเจ้าหนี้กับลูกหนี้ขึ้นมาแทนจากวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากสภาพภูมิอากาศแปรปรวนในช่วง พ.ศ. 2534

เมื่อเกิดภาวะทางเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2534 ส่งผลให้เกิดความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรด้วยกันเองและกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับคนลาว เป็นคู่ความแตกต่างระหว่างคนจนกับคนรวย ซึ่งเกิดขึ้นจากการรับค่านิยมจากสังคมภายนอกในระบบทุนนิยมเกี่ยวกับการกำหนดสถานภาพทางสังคมด้วยฐานะทางเศรษฐกิจมาใช้มองความสัมพันธ์ภายในสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ทำให้สถานภาพทางสังคมของแต่ละครัวเรือนที่เคยมีความเท่าเทียมกัน จนแทบจะไม่เห็นการแตกชั้นในสังคมระดับโครงสร้างของชนชั้นทางสังคมเลย กลับเริ่มเห็นชั้นทางสังคม ความห่างเหิน การระแวงระวัง ไม่ไว้วางใจกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับคนต่างกลุ่มมากยิ่งขึ้น แต่ไม่มีความรุนแรง เนื่องจากคู่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่นำไปสู่การกำหนดสถานภาพทางสังคม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับนายทุนลาวจากสังคมภายนอก ไม่ใช่ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบกันเองจากคนกลุ่มต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านหรือท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับคนกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ยังมีความสัมพันธ์กันแบบระบบอุปถัมภ์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายใต้ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ทั้งจากการสืบสายโลหิตและนอกสายโลหิตที่เคยสั่งสมประสบการณ์และมีประวัติศาสตร์ร่วมกันมา

การสูญเสียภูมิปัญญาท้องถิ่น

ยารักษาโรค เป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความสำคัญต่อชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรและคนในท้องถิ่น ยารักษาโรคเปรียบเหมือนภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่มีการสั่งสมจากรุ่นสู่รุ่น

แต่การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยีทางการเกษตร ได้ทำลายความสะอาดของระบบนิเวศ บ้านวังกำแพง แหล่งน้ำที่มีแต่สารเคมีตกค้างจากยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกูร์ไม่สามารถนำน้ำจากแม่น้ำมาใช้ในการอุปโภคบริโภคได้อีกต่อไป

ภูมิปัญญาดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกูร์ เชื่อว่า น้ำจากแม่น้ำชี มีความสะอาด เป็นน้ำที่สามารถรักษาโรคได้ เนื่องจากเป็นน้ำที่ไหลลงมาจากบนภูเขาที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสมุนไพรหลายชนิด เมื่อฝนตก น้ำฝนจะทำการชะล้างแร่ธาตุที่อยู่ตามผิวดิน รากไม้ ใบไม้ ที่มีฤทธิ์ทางยา จากภูเขาลงมาตามแม่น้ำ น้ำในแม่น้ำชีจึงเป็นน้ำที่มีสมุนไพรชนิดต่าง ๆ สะสมอยู่ จึงสามารถนำมาเป็นยารักษาโรคต่าง ๆ ได้ นอกจากนั้นยังมีสมุนไพรที่ปลูกตามไร่นา จำพวกตะไคร้ ก็สามารถนำมาตากแห้ง บด และนำไปต้มทำยาได้ แต่การพัฒนาเศรษฐกิจพืชพาณิชย์ช่วงที่สอง สารเคมีที่ใช้ทางการเกษตรเข้ามามีบทบาทต่อการเพิ่มและรักษาผลผลิต ส่งผลให้สารพิษตกค้างอยู่ตามแหล่งสมุนไพรของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกูร์อยู่เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกูร์ไม่สามารถใช้สมุนไพรที่มีอยู่ได้อีกต่อไป (ทองล้วน อาจ โนนเปลือย, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557) สูตร ตำรายาที่เคยบอกต่อ ๆ กันมาจากบรรพบุรุษปราศจากผู้สืบทอด ส่งผลให้ภูมิปัญญาดั้งเดิมค่อย ๆ สูญหายไป หมอชาวบ้านค่อยๆหมดความสำคัญลง จนแพทย์แผนปัจจุบันเข้ามามีบทบาทแทนที่ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาด้านสาธารณสุขที่ขยายตัวเข้าสู่พื้นที่ต่าง ๆ ในภาคอีสาน การพัฒนาด้านการคมนาคม ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกูร์สามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลจากสถานพยาบาลของรัฐได้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสถานอนามัยหรือโรงพยาบาลประจำอำเภอ (ประสาท บุญยิ่ง, สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2557)

การปรับลักษณะที่อยู่อาศัย

การออกไปทำงานรับจ้างภายนอกหมู่บ้านในช่วงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอันเกิดจากภาวะแห้งแล้งและขาดแคลนเงินลงทุนภาคเกษตรกรรม ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกูร์บางส่วนรับทักษะการก่อสร้างมาจากสังคมภายนอก เมื่อกลับเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน จึงนำทักษะการก่อสร้างมาใช้ปรับปรุงที่อยู่อาศัยของครัวเรือนในหมู่บ้านให้มีความมั่นคงถาวรและทันสมัยมากขึ้น (ฉลวย ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

ปัจจุบันลักษณะบ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกูร์ได้พัฒนาจากเดิมทั้งวัสดุ พื้นที่ใช้สอย ซึ่งมีการต่อเติมบางส่วนของตัวบ้านให้สอดคล้องกับพัฒนาการของการทำมาหากิน บ้านในสมัยปัจจุบันเป็นบ้านที่มีได้สูงเช่นในอดีต แต่ไม่ใช่เรือนเครื่องผูก เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีการก่อสร้างจากภายนอกเข้ามา ส่งผลให้บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกูร์ในปัจจุบันใช้การตอกตะปูแทนการผูกหรือมัดด้วยเชือกที่ทำจากเถาวัลย์ เสาทำจากไม้เนื้อแข็งต้นใหญ่ ตัวบ้านใช้แผ่นไม้กระดานที่มีความคงทนถาวร ทำให้ตัวบ้านมีความหนา และทึบมากกว่าการใช้ไม้ไผ่เช่นสมัยก่อน

หลังคามุงด้วยสังกะสี บางหลังมีการต่อเติมระเบียงยื่นออกมาจากตัวบ้าน เพื่อใช้ทำครัวและถนอมอาหาร เช่น ตากข้าวสำหรับสัตว์เลี้ยง ตากพริก ตากเนื้อสัตว์ หมักปลา เป็นต้น

ภาพที่ 4-3 ลักษณะที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร

บ้านใดไม่มีการตอกตะปูยึดติดถาวร ไม่มีการชักบันได้ขึ้นเรือนเหมือนก่อน เนื่องจากปัจจุบันไม่มีสัตว์ร้ายในพื้นที่บ้านวังกำแพงอีกต่อไป ฟอนหญ้าคาที่เคยผูกประดับหัวจั่วที่เรียกว่า กระต๊อบเมียนั้นสูญหายไป พื้นที่ภายในตัวบ้าน ยังมีลักษณะโล่งกว้าง แต่บ้านบางหลังมีการทำห้องแบ่งออกเป็น 2-3 ห้องบ้าง (สำรวจ ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

ภาพที่ 4-4 ลักษณะที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร

พื้นที่ใต้ถุนบ้าน ยังใช้เก็บอุปกรณ์ในการทำมาหากินเช่นเคย ฟืนยังเป็นเชื้อเพลิงที่ทุกหลังคาเรือนนิยมใช้มากกว่าเครื่องใช้ไฟฟ้า จากโถงดินขนาดเล็ก เปลี่ยนไปสู่โถงมังกรเล็กและโถงปูนขนาดใหญ่เพื่อกักเก็บน้ำฝนไว้ใช้อุปโภคบริโภคแทนน้ำจากแม่น้ำชี ที่ปัจจุบันไม่สามารถนำมาอุปโภคบริโภคได้ มีการเลี้ยงสัตว์ขนาดเล็กไว้ใต้ถุนบ้าน เช่น ไก่ เป็ด และหมู เป็นต้น

ภาพที่ 4-5 ฟืนสำหรับประกอบอาหาร

นอกจากลักษณะบ้านที่ยังคงลักษณะดั้งเดิมแต่มีการปรับเปลี่ยนวัสดุที่ใช้แล้ว ยังมีบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ฮกกรบางหลังที่เปลี่ยนแปลงแบบบ้านไปสู่สมัยนิยมซึ่งได้รับอิทธิพลจากคนเมือง ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ฮกกรกลุ่มนี้ เป็นครอบครัวผสมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮกกรกับคนลาวหรือคนไทยต่างถิ่น เป็นรุ่นลูกหลานที่มีการศึกษา มีการออกไปทำงานนอกหมู่บ้านและทำการค้าจนมีฐานะทางเศรษฐกิจดี ส่งผลให้มีกำลังทรัพย์มากพอที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบที่อยู่อาศัยให้มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น

วัสดุในการสร้างบ้านและแบบแปลน นอกจากจะเป็นการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อสร้างความแข็งแรงให้บ้านแล้ว บ้านยังกลายเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่ต่อมาได้กลายเป็นสัญลักษณ์แสดงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างหนึ่งด้วย

ช่วงที่สาม ระหว่าง พ.ศ. 2541-2557

ความสัมพันธ์และการปรับตัวทางเศรษฐกิจยุคพืชพาณิชย์ ระหว่าง พ.ศ. 2541-2557

พัฒนาการทางเศรษฐกิจยุคพืชพาณิชย์ช่วงสุดท้าย เป็นยุคที่มีระบบทุนนิยมเข้ามาอย่างเต็มที่ มีการปลูกพืชพาณิชย์ทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน บางครัวเรือนที่มีการปลูกพืชพาณิชย์อยู่ก่อนแล้วในสองยุคที่ผ่านมา ผสมผสานกับการปลูกข้าวเพียงเล็กน้อยเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ได้มีการปรับเปลี่ยนการใช้ที่ดินใหม่ ด้วยการปลูกมันสำปะหลังและอ้อยเต็มพื้นที่ทำกิน โดยส่วนใหญ่ไม่มีการจัดสรรพื้นที่ไว้สำหรับปลูกข้าวไว้บริโภคภายในครัวเรือน ข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักและเป็นเครื่องประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับครัวเรือน ได้กลายเป็นสินค้าที่ต้องซื้อจากคนลาวที่ยังนิยมทำนาปลูกข้าวบนพื้นที่ลุ่มไว้ขาย (ดู เศษจตุรัส, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2557) แต่การทำนาในท้องถิ่นมีจำนวนผลผลิตจำกัดมาก ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านสภาพภูมิอากาศที่ค่อนข้างแห้งแล้งในช่วงหลัง ส่งผลให้การซื้อขายข้าวในท้องถิ่นไม่มีความคึกคัก กลุ่มชาติพันธุ์ฮกกรส่วนใหญ่ จึงต้องซื้อข้าวจากตลาดเพื่อนำมาบริโภคภายในครัวเรือนแทนการปลูกเองและซื้อจากคนลาวในท้องถิ่น

สำหรับครัวเรือนที่ยังไม่มีทุนในการเพาะปลูกพืชพาณิชย์ หรือไม่เคยปลูกพืชพาณิชย์มาก่อนเลย ได้เริ่มเปลี่ยนอาชีพและวิธีการผลิต เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจและวิธีการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป โดยหันมาปลูกพืชพาณิชย์เป็นอาชีพหลัก สำหรับทุนในการปลูกพืชพาณิชย์นั้น ได้มาจากความช่วยเหลือภายในระบบเครือญาติ และการกู้ยืมจากธนาคารเพื่อการเกษตร แต่ครัวเรือนที่เริ่มปลูกพืชพาณิชย์ในช่วง ทศวรรษ 2540 ยังไม่ละทิ้งการปลูกข้าว แต่เหลือพื้นที่ในการปลูกข้าวเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และค่อย ๆ ลดลงอย่างต่อเนื่อง ประมาณ พ.ศ. 2545

ภาพที่ 4-6 การจัดที่ดินทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร

ดังนั้นหลัง พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา ข้าว พืชอาหารสำคัญ จึงไม่ใช่หลักประกันในการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรอีกต่อไป พืชพาณิชย์กลายเป็นผลผลิตขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรบ้านวังกำแพงอย่างเต็มรูปแบบ (คำ พิไลกุล, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2558) ทุกครัวเรือนในหมู่บ้านประกอบอาชีพทำไร่มันสำปะหลังและอ้อยเป็นอาชีพหลักของครัวเรือน แล้วนำเงินที่ได้จากการขายพืชพาณิชย์ไปซื้อสินค้าปัจจัยสี่ทุกชนิดจากตลาดภายนอก แต่ความสัมพันธ์ที่คนกลุ่มต่าง ๆ มีต่อกัน ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับระบบทุนนิยมที่เข้ามามากนัก กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรยังคงสร้างความสัมพันธ์ต่อกันทั้งภายในกลุ่มชาติพันธุ์และกับคนต่างกลุ่มในการเก็บผลผลิต ทั้งการกู้มันและการตัดอ้อย แต่เป็นความสัมพันธ์ที่มีการแลกเปลี่ยนด้วยค่าแรง ซึ่งจ่ายเป็นเงินสด ไม่มีการจ่ายค่าแรงงานเป็นรูปของผลผลิตเหมือนสมัยก่อน “...เวลาจะกู้มัน ตัดอ้อย แรงงานไม่พอ หรือบางครัวเรือนไม่มีเครื่องมือเครื่องมือที่ทันสมัย ก็จะจ้างคนในหมู่บ้านหรือบ้านใกล้เคียงมาช่วยกัน จ่ายค่าแรงเป็นเงิน ส่วนใหญ่จะจ้างคนกันเอง เพราะถือว่าช่วยเหลือกันด้วย...” (สำรอง ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2558)

นอกจากกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรจะจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว ยังรับบทบาทเป็นแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิตให้แก่คนลาวในบ้านหนองกระทุ่ม และคนไทยในบ้านหนองอ้ออีกด้วย การเป็นผู้รับจ้างและผู้จ้างแรงงานสลับไปมาดังกล่าวนี้ เป็นลักษณะของการพึ่งพาซึ่งกันและกัน แต่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของผลตอบแทนจากการแลกแรงงานและอาหารมาสู่

ผลตอบแทนในรูปของเงินตรา “...เราทำของเราที่จ้างเขา พอของเราเสร็จ เขาก็จ้างเราไปช่วยตัดอ้อยของเขาบ้าง จ้างสลักกัน จ่ายค่าตอบแทนเป็นเงิน...” (ดูย เศษจตุรัส, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2557)

ในวิธีการผลิตพืชพาณิชย์ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้ออยู่ดำรงอยู่ในสถานะของผู้ผลิต แต่ไม่สามารถสร้างตลาดได้ด้วยตนเอง นายทุนนอกหมู่บ้านเป็นผู้เปิดตลาด แต่ไม่สามารถสร้างผลผลิตเองได้ ทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อและนายทุน จึงต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันขึ้นมาเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในลักษณะอุปถัมภ์ซึ่งกันและกัน กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อปลูกมันสำปะหลังและอ้อย ป้อนให้แก่โรงงานอย่างสม่ำเสมอในปริมาณมากต่อปี ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อก็ต้องอาศัยนายทุนรับซื้อผลผลิต ในยามที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อบางครัวเรือนประสบกับภาวะการเงินเข้าแก่โรงงานเหล่านี้ จะเป็นกลุ่มสำคัญในวงจรการหมุนเงินของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ “...เวลาไม่มีเงิน หมุนเงินค้าปุ๋ยไม่ทัน ก็ไปเอาเงินจากเจ้าเก่ามาก่อน พอคุ้มมัน ตัดอ้อยได้ ก็ค่อยเอามาเอาอ้อยไปใช้หนี้คืนให้...” (ดูย เศษจตุรัส, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2557)

ต้นทศวรรษ 2540 เป็นช่วงที่มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้มีความสะดวกมากขึ้น ส่งผลให้รถยนต์สามารถเข้ามาในหมู่บ้านได้ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อยังไม่มีการซื้อรถยนต์มาใช้ เนื่องจากราคาสูงมาก คนลาวบ้านหนองกระทุ่มเห็นช่องทางของการทำมาหากิน จึงลงทุนซื้อรถสองแถว แล้ววิ่งรับจ้างในท้องถิ่น บ้านหนองกระทุ่ม บ้างหนองอ้อ บ้างวังกำแพง และหมู่บ้านอื่น ๆ ตามเส้นทางผ่านเข้าสู่ หนองบัวระเหว บ้านเขว้า และอำเภอเมืองชัยภูมิ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อซื้อรถสองแถวเข้าไปซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคในตลาด ต่อมาเมื่อค้าลาวตัดแปลงรถกระบะเป็นรถขายอาหารสดและอาหารแห้งวิ่งเข้ามาในหมู่บ้านสัปดาห์ละประมาณ 2 ครั้ง “...เห็นรถเข้ามาครั้งแรกในหมู่บ้านประมาณ 2540 ตื่นเต้น พวกมันวิ่งไปดู รถขายกับข้าวก็เข้ามาช่วงนี้...” (วิรัช นามหนองอ้อ, สัมภาษณ์, 3 กรกฎาคม 2557)

การกักตุนสินค้ามีความจำเป็น ส่งผลให้แทบจะทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน มีการนำเครื่องใช้ไฟฟ้าเข้ามาใช้ คือ ตู้เย็น ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ไฟฟ้าเข้าสู่บ้านวังกำแพงไม่นานนัก ร้านค้าขนาดเล็กในหมู่บ้าน เมื่อเห็นรถกับข้าวเข้ามาขายของสด จึงเริ่มสร้างอาชีพเสริมในช่วงว่างจากการเพาะปลูก มาทำการค้าขาย โดยรับอาหารสด อาหารแห้ง และสินค้าอื่น ๆ จากรถขายเร่มาขายต่อในหมู่บ้านอีกทอดหนึ่ง บางร้านมีการนำอาหารสดมาทำเป็นกับข้าว เกิดอาชีพแม่ค้าขายข้าวแกงขึ้นในหมู่บ้าน (ดูย เศษจตุรัส, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2557) ส่งผลให้การบริโภคภายในครัวเรือนมีทางเลือกมากขึ้น การประกอบอาหารบริโภคเองภายในครัวเรือนถูกลดความสำคัญลง การหาซื้อความสะดวก ประหยัดเวลา และตอบสนองต่อวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปได้เป็นอย่างดี หลัง พ.ศ. 2548 กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อเริ่มไม่เก็บเกี่ยวผลผลิตเอง แล้วนำไปซังเป็นต้นขายให้แก่โรงงาน เนื่องจากการเก็บเกี่ยวใช้ต้นทุนและแรงงานมาก จึงใช้ระบบเหมาเป็นไร่ในการขายผลผลิต

แทน เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของการจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิต และเพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าเมื่อทำการเพาะปลูกแล้ว ผลผลิตจะสามารถขายได้ทั้งหมดในทุกรอบฤดูกาลเก็บเกี่ยว กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรจึงหันมาใช้วิธีการขายพืชพาณิชย์ด้วยระบบเหมา ค่าความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าแก่โรงงานหรือนายทุนกับผู้สร้างผลผลิตต้องตกลงกันอย่างชัดเจนว่า ราคาผลผลิต เช่น ราคาอ้อยต่อไร่เท่าไรเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิต นายทุนจะนำแรงงานและรถบรรทุกเข้ามาเก็บเกี่ยวผลผลิตในไร่ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเองและจ่ายเงินตามที่ตกลงกันไว้ หรืออีกด้านหนึ่ง กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรไปเอาเงินมาจากเจ้าแก่โรงงานก่อนเพื่อลงทุน เมื่อปลูกอ้อยได้ผลผลิต นายทุนก็มาเก็บเกี่ยวผลผลิตไปแทนการใช้หนี้เป็นเงิน ซึ่งส่งผลให้โรงงานได้ผลผลิตเพียงพอต่อการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรในขณะเดียวกันกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรก็มีทุนหมุนเวียนในการเพาะปลูกต่อในทุก ๆ ปี (ศุภ เศษจตุรัส, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2557) แต่การขายผลผลิตแบบเหมาไร่ ส่งผลให้การจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิตลดน้อยลง รายได้เสริมที่เกิดจากการจ้างงานจึงหายไป คนหนุ่มสาวในหมู่บ้านจึงเริ่มออกจากหมู่บ้านในช่วงว่างฤดูทำไร่ทำนา ไปหางานทำภายนอกหมู่บ้าน เพื่อหาเงินและส่งเงินมาเลี้ยงครอบครัวแทนการทำไร่ในหมู่บ้าน

เมื่อวิถีการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเปลี่ยนไปมาก การปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันและต่างกลุ่มชาติพันธุ์ก็ลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ เนื่องจากไม่มีความจำเป็นต้องอาศัยแรงงานในวิถีการผลิตแบบเดิม แต่ความสัมพันธ์ต่าง ๆ ไม่ถึงกับสูญหายไป ยังพบว่า มีการหิยฮิมเครื่องมือทางการเกษตรและปุ๋ยกันอยู่ภายในระบบเครือญาติ แต่ความสัมพันธ์นอกระบบเครือญาติ กลับมีความเข้มข้นทางสังคมและวัฒนธรรมขึ้นมาแทนที่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

จนกระทั่งทศวรรษ 2548-2550 เป็นช่วงที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรวัยหนุ่มสาว ที่เกิดในช่วง พ.ศ. 2527 ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน เพื่อเป็นแรงงานและประกอบอาชีพอย่างอื่นมากขึ้น เช่น แรงงานฝีมือตาม โรงงานอุตสาหกรรม ทหาร ตำรวจ ครู ธุรกิจส่วนตัว ผู้รับเหมา เจ้าหน้าที่ตามหน่วยงานราชการและเอกชนอื่น ๆ ฯลฯ เป็นต้น เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ได้รับการศึกษาจากภาครัฐและมีการศึกษามากกว่าคนรุ่นพ่อแม่และปู่ย่าตายาย การทำงานภายนอกได้เงินเพียงพอสำหรับส่งเงินมาจุนเจือครอบครัวในหมู่บ้าน ส่งผลให้รายรับของแต่ละครัวเรือนได้รับสองทาง คือ จากการทำไร่และจากลูกหลานที่ออกไปทำงานข้างนอกหมู่บ้าน ราว พ.ศ. 2550-2558 พบว่า กลุ่มคนที่ประกอบอาชีพปลูกพืชพาณิชย์ส่วนใหญ่เป็นคนรุ่นพ่อแม่ที่มีอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไปจนถึงรุ่นปู่ย่าตายายที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป พบวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 20 -30 ปี ที่จะสานต่อการปลูกพืชพาณิชย์ต่อบรรพบุรุษน้อยมาก การศึกษาเป็นการเปิดโอกาสให้คนกลุ่มนี้ย้ายตัวเองออกจากหมู่บ้าน

เปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิต ไปสู่คนเมือง รับวัฒนธรรมและวิถีคิดแบบคนเมือง มีช่องทางการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เมื่อจบการศึกษาและถึงวัยอันสมควร วัยรุ่นกลุ่มนี้จะออกไปทำงานภายนอก ทั้งที่เป็นงานรับจ้าง พนักงานบริษัทเอกชน รัฐบาล ตามความรู้ความสามารถของแต่ละคน มีความเป็นปัจเจกสูง คนกลุ่มนี้ไม่ต้องการกลับมาทำไร่ปลูกพืชพาณิชย์ในหมู่บ้านสืบต่อจากพ่อแม่ เนื่องจากทำงานข้างนอกมีรายได้เพียงพอและเหน็ดเหนื่อยกว่า (เนตร จันทร์พิมพ์, สัมภาษณ์, 19 สิงหาคม 2557) ดังนั้นในอนาคตอันใกล้ หากหมดชาวไร่รุ่นนี้ไปแล้ว อาจพบว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรทำไร่น้อยลง และอาจไม่มีการทำไร่อีกเลย แต่อาจเปลี่ยนสถานภาพเป็นเจ้าของที่ดินให้คนกลุ่มอื่น ๆ ที่ขาดแคลนที่ดินเข้ามาเช่าทำไร่แทน หรือมีการขายที่ดินให้กลายเป็นที่ทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ไปในที่สุด

ปลาย พ.ศ. 2557 มีการประชุมโครงการพัฒนาของภาครัฐที่เร่งทำประชาพิจารณ์กรณีการสร้างเขื่อนชีบนและเขื่อนยางนาดี เพื่อการชลประทานและพัฒนาต้นน้ำเพื่อเกษตร ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ (ประสาธ บัญยั้ง, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2558) หากโครงการดังกล่าวถูกอนุมัติให้ดำเนินการสร้างและแล้วเสร็จ จะส่งผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรบ้านวังกำแพงอย่างมาก ผลกระทบมี 2 ลักษณะคือ เกิดภาวะน้ำป่าไหลหลากและน้ำท่วมบริเวณพื้นที่ติดลุ่มแม่น้ำชี ความเสียหายจะเกิดขึ้นกับทั้งที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน แม้จะมีการจ่ายค่าทดแทนให้ในกรณีการเวนคืนที่ดินทำกิน แต่ปัญหาที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรสะท้อนไปในทิศทางเดียวกัน คือ ชาวบ้านจะหาที่ดินทำกินใหม่ที่ไหน

นางคู่ย เล่าว่า โครงการสร้างเขื่อนชีบน มีการประชุมชาวบ้านหลายครั้ง ชาวบ้านก็ค้านทุกครั้ง เพราะมีผลกระทบต่อคนที่อยู่ต้นน้ำ น้ำจะท่วม ถึงจะส่งผลดีต่อเกษตรกรแถบลุ่มน้ำชีตอนล่างก็ตาม แต่เมื่อเวนคืนที่ดิน จ่ายค่าชดเชยแล้ว ชาวบ้านจะไปหาที่ดินใหม่ที่ไหน สุดท้ายชาวบ้านก็ต้องขึ้นไปอยู่บนภูเขา เข้าไปอยู่ในป่า แล้วก็ขัดต่อความเชื่อของชาวบ้านอีก เพราะภูเขารอบหมู่บ้านเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ป่า ภูเขา มีเจ้าป่าเจ้าเขาเป็นเจ้าของ จะขึ้นไปอยู่บนนั้นไม่ได้ “...ถ้าเขาสร้างเขื่อน น้ำจะท่วมหมด อยู่อาศัยไม่ได้ ทำกินก็ไม่ได้ เงินที่จะชดเชยให้ ให้มาแล้วให้ชาวบ้านไปหาที่ทำกินใหม่ แล้วจะไปหาที่ไหน แล่นี่ที่ดินก็เต็มหมด ไม่ใช่สมัยก่อนที่จะมีเหลือทำ ไม่มีที่ ก็ต้องเข้าไปอยู่ในป่าเหมือนบรรพบุรุษ...” (คู่ย เศษจตุรัส, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2558)

ปัจจุบัน โครงการสร้างเขื่อนชีบนและเขื่อนยางนาดี ยังไม่ได้รับการดำเนินงานต่อ หากการสร้างเขื่อนได้รับการระงับ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรยังคงสามารถดำรงวิถีการผลิตด้วยการปลูกพืชพาณิชย์ต่อไปได้ แต่ถ้าหากการสร้างเขื่อนเกิดขึ้นในอนาคต กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรจะต้องย้ายถิ่นฐานและหาที่ทำกินใหม่ หรือไม่เช่นนั้นอาจจะต้องผันตัวเองเข้าสู่ระบบการจ้างงานจากนายทุนทางการเกษตรหรือการใช้แรงงานอื่น ๆ แทนการดำรงอยู่ด้วยการทำกินบนที่ทำกินของตนเอง

ซึ่งมีผลกระทบต่ออย่างมากต่อกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังกำแพงในอนาคต

ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร และการปรับตัว

พ.ศ. 2541-2557

หลัง พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา ปัญญาชนให้ความสนใจในการศึกษาไทยศึกษาโดยมอง สังคมชนบทมากขึ้น ส่งผลให้สังคมของคนต่างวัฒนธรรมในพื้นที่ชนบทถูกศึกษามากขึ้นไปด้วย ตามลำดับ ทั้งในมิติของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2555, หน้า 101) ภาครัฐต้องตระหนักถึงความจำเป็นในการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ ทางสังคมด้วย การศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร เริ่มขึ้นอย่างจริงจังในช่วง หลัง พ.ศ. 2540 เช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อสังคมของกลุ่ม ชาติพันธุ์ผู้ฮกกร

สังคมผู้ฮกกรบ้านวังกำแพงตั้งแต่ทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา มีการเปลี่ยนแปลงมาอย่าง ต่อเนื่องอันเกิดจากพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีการปรับตัวเรื่อยมาก่อนหน้านี้ นโยบาย การพัฒนาของภาครัฐ ภายใต้การปฏิรูประหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้าน หากพิจารณาหน่วยทางสังคมที่เล็กที่สุดของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร พบว่า ลักษณะครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรมีการเปลี่ยนแปลง จากครอบครัวขยายไปสู่ ครอบครัวเดี่ยวมากยิ่งขึ้น การแยกครอบครัวออกจากบ้านพ่อแม่ของหนุ่มสาวผู้ฮกกรรุ่นใหม่ ทำให้เกิดการขยายตัวของหมู่บ้าน ในขณะที่เดียวกันก็เกิดการย้ายถิ่นฐานของสมาชิกภายในกลุ่ม ชาติพันธุ์ผู้ฮกกร ไปตั้งครัวเรือนใหม่อยู่ในหมู่บ้านอื่นหลังจากมีการแต่งงานกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีที่ดินทำกินอยู่ในพื้นที่ราบ เช่น บ้านหนองกระทุ่ม และบ้านหนองอ้อ รวมถึงตัวเมืองชัยภูมิ ด้วย (เนตร จันทร์พิมพ์, สัมภาษณ์, 19 สิงหาคม 2557)

นอกจากการเปลี่ยนแปลงของลักษณะครอบครัวแล้ว สังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรใน บ้านวังกำแพงในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ จากสังคมที่มีความหลากหลายของช่วงอายุ ได้กลายเป็น สังคมที่มีสองช่วงวัยในหมู่บ้าน คือ สังคมผู้สูงอายุและเด็กเล็ก เนื่องจากการพัฒนาทาง เศรษฐกิจและการขยายตัวของความต้องการแรงงานจากภาคเศรษฐกิจตามเมืองที่เป็นแหล่งงาน รายได้ที่ทำให้ผลตอบแทนมากกว่าการทำกรเกษตรกรรมปลูกพืชเศรษฐกิจในหมู่บ้าน ส่งผลให้ คนวัยหนุ่มสาวและวัยกลางคนของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร นิยมเดินทางออกจากหมู่บ้านไปหางาน ทำต่างถิ่น เช่น ในเมืองชัยภูมิ กรุงเทพมหานคร และจังหวัดที่เป็นแหล่งโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อส่งเงินกลับมาเลี้ยงดูครอบครัว ดังนั้นการที่พ่อแม่ออกไปทำงานต่างจังหวัด ทำให้มีความจำเป็นต้องฝากลูกไว้ให้ปู่ย่าตายายเลี้ยงดู เด็กผู้ฮกกรช่วงวัยเด็ก จึงเติบโตขึ้นมากับปู่ย่าตายายมากกว่าพ่อแม่ ส่งผลให้ในปัจจุบัน สมาชิกในบ้านวังกำแพง เป็นสังคมที่มีผู้สูงอายุและเด็กเล็กอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน

วัยหนุ่มสาวและวัยกลางคนจะกลับเข้ามาในหมู่บ้าน เพื่อเยี่ยมเครือญาติและกลับมาเฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์เท่านั้น

เด็กญ้อที่บ้านวังกำแพง แม้จะถูกเลี้ยงดูโดยปู่ย่าตายาย ที่มีองค์ความรู้ด้านภาษา วัฒนธรรม และความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญ้ออยู่อย่างเต็มที่ แต่องค์ความรู้เหล่านี้ กลับไม่สามารถแทรกซึม เข้าสู่จิตสำนึกของเด็กญ้อได้ เนื่องจากเด็กญ้อปัจจุบันเข้าสู่ระบบการศึกษาจากภาครัฐ ที่กล่อมเกล่าให้เด็กญ้อใช้ภาษาไทยและภาษาอีสานมากกว่าภาษากลุ่มชาติพันธุ์ เด็กรุ่นหลังเหล่านี้ จะเป็นกลุ่มที่จะเติบโตเป็นเยาวชนที่มีการศึกษาดี และค่อยๆ เคลื่อนย้ายออกจากหมู่บ้านไปในอนาคตส่งผลให้การสืบสานวัฒนธรรมและความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อประสบกับภาวะยากลำบาก ความเชื่อดั้งเดิมที่สร้างสำนึกของการเป็นพวกเดียวกัน ทั้งทางจารีตประเพณีและพิธีกรรม ไม่ใช่กลไกในการรวมกลุ่มสำหรับเด็กญ้อรุ่นใหม่อีกต่อไป ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่า ในอนาคตอาจทำให้บ้านวังกำแพงที่เป็นสังคมของชนพื้นเมืองกลุ่มหนึ่งในประเทศไทยต้องสูญเสียดังกล่าวไป

พัฒนาการความสัมพันธ์ด้านการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ บ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ

ก่อน พ.ศ. 2480 พัฒนาการด้านการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ เริ่มต้นจากการเป็น “กลุ่ม” ในวิถีการผลิตแบบเก็บของป่าและล่าสัตว์ เร่ร่อนไม่อยู่ติดที่ เคลื่อนย้ายถิ่นฐานตามทรัพยากรที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิต มีการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ไม่ถาวร บางครั้งแยกย้ายกระจัดกระจายกันไปตามที่ต่าง ๆ ส่งผลให้การปกครองในช่วงก่อนลงหลักปักฐาน เป็นการปกครองแบบไม่เป็นทางการ อำนาจมีอิทธิพลต่อการปกครอง อำนาจทางการเมืองที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการปกครองยังไม่ปรากฏขึ้นในการปกครองระดับกลุ่ม หัวหน้าเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำหรือตัดสินใจเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ไม่มีอำนาจในการออกคำสั่งหรือตัดสินใจเรื่องสำคัญของกลุ่มได้ แต่จะคอยเป็นคนกลางในการสื่อสารระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้นำกลุ่ม มักเป็นผู้มีประสบการณ์ มีความอาวุโสเป็นที่เคารพนับถือของคนในกลุ่ม

จนกระทั่งกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อเริ่มดำรงชีวิตแบบผสมผสานระหว่างการเก็บของป่าและล่าสัตว์กับเกษตรกรรม ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้ออยู่ติดที่ ลงหลักปักฐาน การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มไม่เคลื่อนย้าย ทำให้การจัดองค์กรทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อได้พัฒนาไปสู่การปกครองแบบเผ่า ซึ่งลักษณะการปกครองไม่แตกต่างจากการปกครองแบบกลุ่ม คือ มีการปกครองแบบไม่เป็นทางการ ไม่ปรากฏชนชั้นปกครองแยกออกมาจากอย่างชัดเจน เพราะสังคมแบบชนเผ่านี้ สถานภาพทางสังคมของสมาชิกทุกคนยังมีความเท่าเทียมกันอยู่ แต่จำนวน

สมาชิกมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจากการรวมกลุ่มกันตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เดียวกัน ไม่เร่ร่อนกระจัดกระจาย

การเลือกผู้ปกครอง ความอาวุโสเป็นสิ่งสำคัญที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อจะนำมาพิจารณาในการเลือกผู้ปกครอง เนื่องจากผู้อาวุโสมักมีประสบการณ์ชีวิตสูง เข้าใจจารีตประเพณีของกลุ่มเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมักมีความรู้เกี่ยวกับคาถาอาคม เพื่อเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับธรรมชาติด้วย การสืบทอดผู้ปกครองจะสืบทอดกันตามสายตระกูล ระบบเครือญาติเป็นเครื่องมือในการปกครองที่สำคัญที่สุด โดยเริ่มจากครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองที่มีขนาดเล็กที่สุด หัวหน้าครอบครัวมีหน้าที่ควบคุมดูแลสมาชิกในครัวเรือนของตนเองให้ดำรงอยู่ภายใต้กรอบจารีตประเพณีที่มีร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ปกครองเผ่าอีกชั้นหนึ่ง

หลัง พ.ศ. 2480 เป็นต้นมา อำนาจรัฐเริ่มขยายตัวเข้าไปในพื้นที่บ้านวังกำแพง เพื่อควบคุมคนและทรัพยากร โดยแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านขึ้นมาปกครอง ส่งผลให้การปกครองในบ้านวังกำแพง มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากการปกครองกันเองภายใต้ระบบเครือญาติ แบบไม่เป็นทางการ มาสู่การปกครองแบบระบบราชการซึ่งมีรัฐเป็นส่วนบนสุดของโครงสร้างการปกครอง แม้ระบบราชการจะเป็นการกำกับปกครองของบ้านวังกำแพง แต่อำนาจที่เกิดขึ้นจากระบบราชการ ก็คือกลุ่มบุคคลที่มีสถานภาพและตำแหน่งในสังคม เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ปกครองท้องถิ่นอื่น ๆ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ไม่ใช่คนนอก แต่เป็นคนภายในหมู่บ้านเอง ซึ่งเข้ามามีบทบาทและมีอำนาจได้เนื่องจากการเลือกตั้งของคนในหมู่บ้าน (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554, หน้า 198) ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มคนดังกล่าวได้รับเลือก คือ การใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวภายในกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนและส่งเสริมต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ผู้ปกครองในหมู่บ้านจึงมีลักษณะได้รับเลือกตามสายตระกูล ทางฝ่ายรัฐมีหน้าที่รับรองสิทธิ์ทางสถานภาพให้แก่ผู้ปกครองท้องถิ่นในฐานะตัวแทนของรัฐ และสามารถใช้อำนาจตามกฎหมายในการปกครองสมาชิกในหมู่บ้านได้ “...การเลือกผู้ใหญ่บ้านตอนนั้น เขาจะยกมือเลือก แล้วก็ส่งชื่อไปจังหวัด เขาก็จะแต่งตั้งมา...ผู้ใหญ่บ้านที่ปกครองกันมา ส่วนใหญ่ก็เป็นลูกหลานที่อยู่ในตระกูลเดียวกันกับผู้ปกครองสมัยก่อน พ่อเป็น ลูกก็ได้รับเลือกให้เป็นต่อ ปัจจุบันนี้ก็ยังเป็นแบบนี้...” (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557)

นอกจากบ้านวังกำแพงจะมี ผู้ใหญ่บ้านปกครองอย่างเป็นทางการแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อยังคงนำการปกครองแบบไม่เป็นทางการมาใช้ปกครองคนในกลุ่มชาติพันธุ์ควบคู่ไปด้วย ผู้ปกครองแบบไม่เป็นทางการนี้ ไม่ใช่ผู้นำทางการเมือง หรือตัวแทนในการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง แต่หากเป็นผู้นำทางจารีตประเพณี พิธีกรรม ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เล็ก ๆ น้อย ๆ ของสมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ และผู้ปกครองแบบไม่เป็นทางการนี้ยังเป็นผู้ที่คอยให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านในการปกครองอยู่เสมอ

บ้านวังกำแพงมีผู้ใหญ่บ้านเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมาตลอด ไม่เคยปรากฏว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นสามารถแย่งชิงอำนาจทางการปกครอง จนสามารถเข้ามาปกครองกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรได้ (สุวิทย์ โยธารักษ์, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557) แม้จะปรากฏกรณีกลุ่มคนลาวที่อพยพเข้ามาอยู่ปะปนกับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพง มีฐานะทางเศรษฐกิจดี พยายามช่วงชิงอำนาจทางการเมืองจากกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรอยู่บ้าง แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากประชากรญ้อกรมีมากกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ ส่งผลให้อำนาจการปกครองระดับหมู่บ้านถูกผูกขาดโดยกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร การผูกขาดอำนาจทางการเมืองการปกครองดังกล่าวนี้ ยังผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรยังสามารถบริหารจัดการ ดูแลทรัพยากรในพื้นที่ของตนเองได้อย่างเต็มที่ มีอำนาจในการรักษา และกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้านได้โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นกระบอกเสียงแทนสมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ “... ญ้อกรปกครองญ้อกรยังงี้ก็ดีกว่าให้คนกลุ่มอื่นที่ไม่เข้าใจญ้อกรมาปกครอง ผู้ใหญ่บ้านเลือกก็สมัยญ้อกรก็ชนะ เพราะพวกเรามีเยอะกว่าคนลาว มีบ้างที่มีคนลาวลงสมัครผู้ใหญ่บ้านแข่งกับญ้อกร แต่ก็แพ้ทุกครั้ง...” (ฉลวย ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557)

พ.ศ. 2537 รัฐมีนโยบายปรับปรุงการปกครองในส่วนของท้องถิ่น ซึ่งก่อนหน้านี้นั้นจังหวัดมีบทบาทสำคัญในการบริหาร แต่ความรับผิดชอบดูแลพื้นที่ต่าง ๆ ครอบคลุมขอบเขตที่กว้างเกินไป อาจไม่สามารถกระจายอำนาจการปกครองดูแลประชาชนได้อย่างทั่วถึง และเป็นนโยบายพื้นฐานความเป็นประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้วย จึงปรับปรุงให้มีการบริหารส่วนตำบลซึ่งมีการจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล หรือ อบต. ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เพื่อให้การดูแลทุกข์สุขของประชาชนที่อยู่ห่างไกล ได้รับการดูแลได้อย่างทั่วถึง (ชุมพล ทองแย้ม, สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2557)

องค์การบริหารส่วนตำบลชิบน ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่บ้านหนองกระทุ่ม อยู่ห่างจากอำเภอบ้านเขว้า ประมาณ 33 กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดชัยภูมิประมาณ 50 กิโลเมตร บ้านวังกำแพงเป็น 1 ใน 12 หมู่บ้าน ที่อยู่ในเขตพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลชิบน มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมาจากการเลือกตั้งเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารราชการ นักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่นี้ เป็นคนลาวที่มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจดีจากหมู่บ้านหนองกระทุ่ม ส่วนผู้ปกครองระดับหมู่บ้านในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลชิบนส่วนใหญ่เป็นคนลาว เนื่องจากจำนวน 11 หมู่บ้าน ประชากรเป็นคนลาวและไทยโคราชทั้งสิ้น ยกเว้นหมู่ที่ 2 บ้านวังกำแพงที่มีประชากรเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนประชากรเหลืออยู่เพียง 600 กว่าคน

สำหรับบทบาททางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรบ้านวังกำแพง หลังจากที่มีการปรับปรุงการปกครองส่วนท้องถิ่นในปลายทศวรรษ 2530 แล้วนั้น นอกจากสมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรจะมีบทบาทในฐานะผู้ปกครองระดับหมู่บ้านแล้ว ยังมีกลุ่มอำนาจเก่าซึ่งเป็นสายเครือญาติเดียวกันกับผู้นำระดับหมู่บ้าน และผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งมีฐานทางเศรษฐกิจดี และสามารถสะสมทุนได้จากการปรับตัวทางเศรษฐกิจตั้งแต่ยุคการค้าถึงยุคพืชพาณิชย์ เป็นนายทุนในหมู่บ้าน และเป็นที่พักทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรบ้านวังกำแพง กลุ่มอำนาจเก่าเริ่มมีความพยายามเคลื่อนย้ายตัวเองเข้าไปแทรกตาม โครงสร้างต่าง ๆ ของรัฐ เพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพทางสังคม และเมื่อมีโอกาส กลุ่มอำนาจเก่า ได้สนับสนุนให้เครือญาติของตนเองปรับเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมด้วยการเข้ามามีบทบาทบนพื้นที่ทางการเมืองระดับท้องถิ่น เช่น กรณีของนายสุวิทย์ โยธารักษ์ มีสถานภาพเป็นบุตรชายของอดีตผู้ใหญ่บ้าน และเป็นหลานปู่ของอดีตกำนันเก่า มีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติทางฝ่ายแม่กับอดีตผู้ใหญ่บ้าน บ้านวังกำแพง เช่นเดียวกัน สายเครือญาติตระกูลโยธารักษ์ มีการสืบทอดอำนาจทางการเมืองการปกครองในบ้านวังกำแพงมาหลายยุคหลายสมัย นายสุวิทย์ โยธารักษ์ ได้รับเลือกให้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และต่อมาได้ลงสนามการเมืองท้องถิ่น ได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลชินน มีบทบาทสำคัญในการเข้าไปร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านและเสนอของบประมาณเพื่อพัฒนา กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกร การที่สมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรให้ความสำคัญกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในระบบการปกครองนั้น เป็นไปเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในฐานะเจ้าของพื้นที่เดิม (ประทีน หึงอ้อ, สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2557)

ฐานอำนาจทางการเมืองการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรในบ้านวังกำแพงมีความเหนียวแน่นมาก แม้ว่าจะมีกลุ่มคนลาวอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบ้านวังกำแพงมากขึ้น และมีความพยายามเข้ามามีบทบาททางการเมือง แทนที่กลุ่มอำนาจเก่า แต่ก็ไม่สามารถช่วงชิงอำนาจทางการเมืองมาจากกลุ่มอำนาจเก่าซึ่งเป็นสายเครือญาติผู้นำเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรได้ นอกจากนี้ ผู้อาวุโสในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรหลายคน ซึ่งอยู่ในฐานะผู้ปกครองแบบไม่เป็นทางการ คนกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญในการชี้แนะทางการเมือง เนื่องจากมีอิทธิพลต่อสมาชิกในการตัดสินใจ ปัญหา เรื่องราวของคนในหมู่บ้าน เป็นที่เคารพนับถือ ผู้อาวุโสกลุ่มนี้จึงมีบทบาทเป็นหัวคะแนนสำคัญในการเลือกตั้ง การหาเสียงเลือกตั้งในสนามการเมืองใหญ่ ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เข้ามาหาเสียงจะต้องอาศัยหัวคะแนนผู้ศุกรกลุ่มนี้ช่วยเป็นคนประสานกับสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรคนอื่น ๆ แต่ความช่วยเหลือนี้จะได้รับก็ต่อเมื่อไม่มีสมาชิกคนใดในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรลงสมัครแข่งขันด้วยเท่านั้น หากมีสมาชิกผู้ศุกรเข้าร่วมลงสมัครด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรทุกคนจะทะเลาะแย่งชิงทั้งหมดไปที่สมาชิกของกลุ่มทั้งหมด นางเลี่ยมเล่าว่า “...เวลาคนลาวเข้ามาหาเสียง ก็จะมาหาของ

มาหาคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน ให้เป็นหัวคะแนนให้ แต่ก็ต้องดู คนไหนดี เข้าทำถึงจะช่วยบอกคน
 ในหมู่บ้าน แต่ถ้าดูแล้วไม่เข้าท่า ไม่ดี ก็ไม่ช่วย เพราะอยากได้คนดีเข้ามาดูแลชาวบ้าน แต่ส่วนใหญ่
 ที่เข้ามาหาเสียงก็เป็นคนลาวบ้านใกล้ ๆ จะรู้กันว่าใครเป็นยังไง เพราะอยู่กันมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่...”
 (เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์, สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2557) “...เวลาเลือกก็เลือกคนของเรา ส่งคนของเรา
 ลงสมัคร เวลาเมื่อไร เขาปกครองอะไรกัน ก็จะได้รู้เรื่องกับเขาด้วย ถ้าไม่มีคนของเราอยู่ในนั้นเลย
 ก็จะไม่มีความเป็นปากเป็นเสียงแทนหมู่บ้าน ญัฮกุรยังมีน้อย มีหมู่บ้านเดียวใน อบต. ...”
 (สำรอง ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2557)

ในบริบททางการเมือง ยังพบปรากฏการณ์ที่เรียกว่า การข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์อีก
 ด้วย ซึ่งไม่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปกติทั่วไป แต่พบเฉพาะเวลาที่มีการช่วงชิงอำนาจทางการเมือง
 ในท้องถิ่นเท่านั้น พรมแดนทางชาติพันธุ์ (Ethnic boundary) เป็นพรมแดนที่เกิดขึ้นภายใต้
 ความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ มีการแบ่งแยกความแตกต่างระหว่าง “เขา” และ “เรา”
 แต่บางบริบทอาจเกิดปรากฏการณ์ข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์เกิดขึ้นได้ จากกลุ่มหนึ่งไปสู่ความ
 อยากเป็นอีกกลุ่มหนึ่งตามสถานการณ์และผลประโยชน์ และเอกลักษณ์ทางสังคมจะถูกยกให้
 ดูโดดเด่น มักขึ้นอยู่กับสถานการณ์และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรกับคนต่าง
 กลุ่มชาติพันธุ์ แต่ในระดับจิตสำนึก ในเรื่องความแตกต่างทางอัตลักษณ์ บางครั้งไม่ส่งผลต่อ
 การปฏิสัมพันธ์ในทุกสถานการณ์ เนื่องจาก ภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ สามารถ
 ลดความแตกต่าง หรือข้ามความแตกต่างทางอัตลักษณ์สังคมลงได้ เพื่อเปิด โอกาสในการต่อรอง
 ผลประโยชน์บางอย่าง ให้บรรลุวัตถุประสงค์ เช่น กรณีการลดอัตลักษณ์ทางสังคมของผู้สมัคร
 รับเลือกตั้งทางการเมืองระดับท้องถิ่น เป็นการแสดงท่าทีจากความรู้สึกของการเป็นผู้มีอัตลักษณ์
 ทางสังคมที่เหนือกว่า มาสู่ความเท่าเทียม เป็นมิตร และไม่แตกต่าง หรือบางกรณี มีความพยายาม
 ข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์ จากความเป็นลาว มาสู่ความเป็นญัฮกุร เพื่อหวังผลประโยชน์เรื่อง
 ของคะแนนเสียง

ปรากฏการณ์การข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์ภายใต้บริบททางการเมืองที่มีความสัมพันธ์
 ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรกับนักการเมืองต่างกลุ่มชาติพันธุ์นั้นพบว่า ในบริบททางการเมือง
 กลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรไม่ปรากฏความพยายามข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์ไปสู่ความเป็นลาว เนื่องจาก
 ในสนามการเมืองระดับท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรผูกขาดอำนาจภายในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง
 และไม่มีคามจำเป็นที่จะต้องอาศัยฐานเสียงทางการเมืองจากกลุ่มคนลาวที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่
 ซึ่งมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรในหมู่บ้าน นอกจากนี้
 การเมืองระดับท้องถิ่นที่อาศัยฐานเสียงในการเป็นตัวแทนของหมู่บ้านเป็นสำคัญแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์
 ญัฮกุรไม่ได้พยายามเข้าไปช่วงชิงอำนาจทางการเมืองในระดับอื่น แต่กลับพบว่ากลุ่มคนลาวที่

พยายามสถาปนากลุ่มอำนาจใหม่ในพื้นที่ มีความพยายามข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์มาสู่ความเป็นรัฐในบริบทความสัมพันธ์ทางการเมือง โดยอ้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับกลุ่มชาติพันธุ์รัฐ เพื่อหาเสียงสนับสนุนจากกลุ่มชาติพันธุ์รัฐในการลงนามแข่งขันชิงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

จากคำบอกเล่าของนางเลี่ยม พบว่า การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน เลือกสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มชาติพันธุ์รัฐส่งสมาชิกในหมู่บ้านลงแข่งขัน ซึ่งได้เสียงสนับสนุนจากชาวบ้านอยู่แล้ว แต่สนามแข่งขันใหญ่ เช่นการเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น กลุ่มชาติพันธุ์รัฐไม่มีศักยภาพมากพอที่จะไปแข่งขันกับคนจากภายนอก เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์รัฐ มีการศึกษา น้อย เครือข่ายทางการเมืองของคนลาวจากภายนอกมีมากกว่า ฐานเสียงจากคนลาวในพื้นที่ ตำบลซิบนั้นก็เยอะกว่าจำนวนเสียงของกลุ่มชาติพันธุ์รัฐหลายเท่า และที่สำคัญฐานทางเศรษฐกิจคนลาวดีกว่า เพราะเป็นนายทุนในท้องถิ่นและออกไปลงทุนข้างนอก (เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์, สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2557)

ช่วงหาเสียง นักการเมืองลาวจะเข้ามาขอคะแนนเสียงจากสมาชิกในหมู่บ้านวังคำแพง และมักอ้างความสัมพันธ์ระหว่างกันทางเครือญาติ นักการเมืองลาวมีความพยายามเป็นลูกหลานของกลุ่มชาติพันธุ์รัฐ ซึ่งนับสายเครือญาติโดยอิงประวัติศาสตร์ของคนลาวที่อพยพมาอยู่ปะปนกับกลุ่มชาติพันธุ์รัฐตั้งแต่สมัยพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย นักการเมืองเหล่านี้จะอยากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์รัฐก็ช่วงหาเสียงเลือกตั้งเท่านั้น พอพ้นช่วงหาเสียงไปแล้ว ไม่พบว่าจะมีใครอยากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์รัฐอีก แม้จะมีความพยายามข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ของนักการเมืองมาสู่ความเป็นคนพื้นเมือง แต่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างคนพื้นเมืองกับผู้เข้ามาอยู่ใหม่ มีความสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์รัฐสามารถแยกแยะได้ว่าบ้านไหนและใครบ้างเป็นสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง โดยอาศัยการนับเชื้อสายฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่ก็ได้ที่เกิดจากการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ และใครบ้างที่แต่งงานแล้วย้ายออกไปอยู่นอกหมู่บ้าน ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก ซึ่งวิธีปฏิบัติตามจารีตของกลุ่มชาติพันธุ์รัฐที่นับถือผีฝ่ายแม่ เมื่อแต่งงานฝ่ายชายจะต้องย้ายมาทำมาหากินและอยู่บ้านฝ่ายหญิง กลุ่มชาติพันธุ์รัฐที่เป็นกลุ่มผู้อาวุโสในบ้านวังคำแพงจะเป็นกลุ่มที่สามารถบอกได้ว่าใครใช่หรือไม่ใช่สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง (มุล จันท์พิมพ์, สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2557) เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์รัฐมีวิธีการวิธีตรวจสอบความเป็นสมาชิกร่วมกัน ส่งผลให้พรมแดนทางชาติพันธุ์ที่คนลาวจะข้ามมาสู่ความเป็นรัฐเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองนั้น ไม่สามารถกระทำได้อย่างง่าย ๆ และส่วนใหญ่วิธีการหาเสียงด้วยการข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์มักจะไม่ได้ผล

นักการเมืองภายนอกต้องปรับวิธีการหาเสียงใหม่ โดยสร้างความสัมพันธ์กับนักการเมือง ฌูฮูร์ ในหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน นายทุนฌูฮูร์ และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็น คนฌูฮูร์ ซึ่งฌูฮูร์กลุ่มนี้มีทั้งอำนาจทางการเมืองและอำนาจทางเศรษฐกิจ คนกลุ่มนี้จะป็นฐาน เสียงให้นักการเมืองภายนอกได้เป็นอย่างดี และแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันทางการเมือง ในโครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ผลประโยชน์นั้นจะต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา หมู่บ้านและกลุ่มชาติพันธุ์ฌูฮูร์ นอกจากนักการเมืองภายนอกจะสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่ม ชาติพันธุ์ฌูฮูร์แล้ว การกำหนดนโยบายการพัฒนาที่สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับ หมู่บ้านขนาดเล็กและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมจากคนกลุ่มอื่น ๆ ในท้องถิ่น ก็เป็นสิ่งที่นักการเมืองจากภายนอกต้องให้ความสำคัญ

กลุ่มชาติพันธุ์ฌูฮูร์แม้จะเป็นกลุ่มคนที่มีการศึกษาน้อย แต่กลุ่มชาติพันธุ์ฌูฮูร์เป็น กลุ่มที่มีสำนึกทางการเมืองสูง ให้ความสนใจและเข้าไปใช้สิทธิ์ที่ตนพึงมี เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ ของตนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร และผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่พึงจะได้ เท่าเทียมกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งกรณีของบ้านวังกำแพงนี้ เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า แนวคิดทางการเมือง ความเป็นประชาธิปไตยไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในสังคมเมืองและในกลุ่มคน มีการศึกษาเท่านั้น แต่ในพื้นที่ชนบท หรือแม้แต่ในกลุ่มคนที่มีการศึกษาน้อย ก็มีความเป็น ประชาธิปไตยแทรกอยู่ มีศักยภาพที่จะสังเกต แยกแยะและคัดเลือกตัวแทนของตนเองได้ ไม่ใช่การคัดเลือกอย่างไร้ฐานคิด และการคัดเลือกบุคคลใดให้เป็นตัวแทนนั้น ย่อมมีเหตุผล มีความมั่นใจว่า บุคคลที่ตนเลือกจะสามารถพัฒนาท้องถิ่นได้

สรุป

การธำรงชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ฌูฮูร์บ้านวังกำแพง เป็นปรากฏการณ์ทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ฌูฮูร์ภายใต้ความสัมพันธ์ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในมิติต่าง ๆ ล้วนเป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่าง กลุ่มชาติพันธุ์ฌูฮูร์ด้วยกันเอง กลุ่มชาติพันธุ์ฌูฮูร์กับธรรมชาติ และกลุ่มชาติพันธุ์ฌูฮูร์กับ คนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ พัฒนาการความสัมพันธ์จะมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละช่วงเวลา ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ฌูฮูร์มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์แต่ละช่วงเวลาแตกต่างกันออกไปด้วย เช่นเดียวกัน

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เป็นความสัมพันธ์เริ่มต้นของการดำรงอยู่ร่วมกันของ กลุ่มชาติพันธุ์ฌูฮูร์ การแต่งงานกันเองภายในกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนทศวรรษ 2490 เป็นความสัมพันธ์ ที่แสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ฌูฮูร์ที่มีลักษณะ โดดเดี่ยว ไม่มีการปฏิสัมพันธ์กับ

คนภายนอก ความสัมพันธ์ทางเครือญาติจึงหลายเป็นความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองในบ้านวังกำแพง ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอิทธิพลที่ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูมีการเอื้อเฟื้อกันทางเศรษฐกิจและรวมตัวกันทางวัฒนธรรม หลัง พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูมีการสร้างความสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ เริ่มจากการปฏิสัมพันธ์กันทางเศรษฐกิจ และผลทางเศรษฐกิจนำมาสู่ความสัมพันธ์ทางสังคม เครือญาติและวัฒนธรรม จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและปรับตัวในมิติต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูบ้านวังกำแพง

การดำรงชาติพันธุ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูบ้านวังกำแพง แบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา เพื่อสะท้อนให้เห็นพัฒนาการความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ช่วงแรกก่อน พ.ศ. 2480 เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูจะมีการปฏิสัมพันธ์กับภายนอก สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมและระบบวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สัมพันธ์กัน ช่วงที่สอง ระหว่าง พ.ศ. 2480-2503 เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นครั้งแรก และนำมาซึ่งการปรับตัวทางเศรษฐกิจจากวิธีการผลิตแบบยังชีพ ไปสู่การค้าขายแลกเปลี่ยน เป็นจุดเริ่มต้นของการสะสมทุนเพื่อจะพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ไปสู่เศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ การติดต่อสัมพันธ์กันทางเศรษฐกิจกับคนภายนอก นำมาสู่การรับวัฒนธรรมของคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์มาปรับใช้ร่วมกับวัฒนธรรมของตนเอง การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้ความสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์นั้น นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมและระบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่การปรับตัวดังกล่าวเป็นไปเพื่อการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ในสถานะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง หากกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ปรับตัว อาจทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูไม่อาจดำรงอยู่ได้ในสังคมแห่งการพัฒนาและสังคมที่มีความหลากหลาย

การดำรงชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูช่วงที่สาม ระหว่าง พ.ศ. 2504-2557 เป็นช่วงเวลาที่เกิดปรากฏการณ์ภายใต้ความสัมพันธ์และการพัฒนาตามนโยบายของรัฐ ที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงและปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูบ้านวังกำแพงมากที่สุด แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูค่อย ๆ ปรับตัว จนกลายเป็นวิธีการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูบ้านวังกำแพงในปัจจุบัน

บทที่ 5

การชำระอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และจิตสำนึกของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร บ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ

บทนี้เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ บ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ ทั้งที่เป็น
อัตลักษณ์ดั้งเดิมและอัตลักษณ์ที่มีการปรับเปลี่ยนไป การฟื้นฟูอัตลักษณ์ ภายใต้อัตลักษณ์
ทั้งภายในกลุ่มชาติพันธุ์และระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนจิตสำนึกที่มีความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์
ที่มีร่วมกัน

การกำหนดลักษณะทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร บ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ

การกำหนดความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ หรือ การเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ใด
ชาติพันธุ์หนึ่งนั้น มักเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์และสำนึกร่วมกันภายในกลุ่มนั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะมี
ประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน ลักษณะสำคัญที่พอจะใช้แยกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งออกจาก
กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มอื่น ๆ ได้นั้น (Human collectivities) ประกอบด้วย การใช้ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ร่วมกัน
ตำนานเกี่ยวกับการสืบเชื้อสายร่วมกัน การมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน และการมีวัฒนธรรมร่วมกัน
(สุเทพ สุนทรเกสัช, 2548, หน้า 42)

การใช้ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ร่วมกัน

การใช้ชื่อร่วมกัน (Collective name) เป็นเครื่องมือที่ถูกใช้ในการกำหนดกลุ่มชาติพันธุ์
เพื่อแยกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งออกจากคนกลุ่มอื่น ๆ เป็นการสร้างกรอบขนาดเล็ก เพื่ออธิบายถึง
คุณลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ให้อยู่ภายใต้คำจำกัดความสั้น ๆ ที่มีพลังเพียงพอที่จะบ่งชี้
หรืออธิบายความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งให้มีความแตกต่างออกไปจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ได้
กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรก็เช่นเดียวกัน การใช้ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสัญลักษณ์ของการเป็นสมาชิก
ร่วมกัน และเป็นสัญลักษณ์ของการแสดงถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับ
มอญกลุ่มอื่น และกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาตระกูลไท-ลาว กลุ่มอื่น ๆ ด้วย

“ญ้อกร” (Nyahkur) หรือ “เน่ยะกุล” (Niakoul) เป็นชื่อเรียกตนเองของกลุ่มที่เชื่อว่า
บรรพบุรุษเป็นชาวมอญโบราณตั้งแต่สมัยทวารวดี ที่ใช้ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขาโมนิก
ซึ่งหมายถึง คนภูเขา “ญ้อ” แปลว่า คน “กร” แปลว่า ภูเขา ดังนั้นชื่อกลุ่มชาติพันธุ์สามารถแสดงถึง
ความหมายที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สืบทอดกันมาหลายร้อยปี

สมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสามารถบ่งบอกได้ว่าใครเป็นสมาชิกของกลุ่ม โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ทางสายโลหิตของบิดามารดา หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มีเชื้อสายญ้อ ใช้ภาษาญ้อในการสื่อสารร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตำนาน การตั้งถิ่นฐาน และมีจิตสำนึกร่วมกัน ดังนั้น ชื่อ “ญ้อ” จึงเปรียบเหมือนคำจำกัดความสั้น ๆ ที่สามารถอธิบายให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อได้ทั้งหมด

นอกจากชื่อกลุ่มชาติพันธุ์จะเป็นสัญลักษณ์ประการหนึ่งในการอธิบายการเป็นสมาชิกร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว ชื่อ “ญ้อ” ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจภายในกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อใช้เป็นพลังในการสร้างสำนึกร่วมในการต่อรองอำนาจกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์อีกด้วย

ตำนานเกี่ยวกับการสืบเชื้อสายร่วมกัน

การสืบเชื้อสายของกลุ่มชาติพันธุ์แม้จะมีองค์ประกอบหลายประการที่เป็นสิ่งบ่งบอกถึงลักษณะร่วมทางชาติพันธุ์และจิตสำนึกของเผ่าพันธุ์ แต่ยังมีองค์ประกอบหนึ่งที่มักปรากฏให้เห็นในการศึกษากลุ่มต่าง ๆ และสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการกำเนิด และวิธีการดำเนินชีวิตที่สมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ต้องเผชิญร่วมกัน คือ ตำนานเกี่ยวกับการกำเนิดของกลุ่มชาติพันธุ์ และการสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษร่วมกันมาแต่โบราณ (Myths of origin and descent) การสืบเชื้อสายร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ มักสะท้อนจากตำนานที่เล่าสืบทอดกันมา และลักษณะของตำนานมักปรากฏเรื่องราวของอิทธิปาฏิหาริย์ของบรรพบุรุษแทรกอยู่ในตำนาน ลักษณะของบรรพบุรุษในตำนานมักมีคุณลักษณะพิเศษเหนือสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณลักษณะทางด้านไสยศาสตร์ การกำหนดลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อธิบายการสืบเชื้อสายร่วมกันผ่านตำนานนั้น ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในเนื้อหาของตำนานว่าปรากฏการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นนั้นเป็นจริงหรือไม่ แต่กลับให้ความสำคัญต่อจิตสำนึกทางเผ่าพันธุ์ และกลุ่มชาติพันธุ์มากกว่า โดยเชื่อว่าสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์นั้นสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน (สุเทพ สุนทรเกสัช, 2548, หน้า 44)

จากการศึกษากรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อที่บ้านวังกำแพง พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อมีศูนย์รวมเชื้อสายและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านบุคคลในตำนานที่เล่าสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย โดยตำนานกล่าวถึง “พ่อหลวงจันทร์” ว่าเป็นบุคคลในตำนานที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อเชื่อว่า เป็นบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ และผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ญ้ออพยพและตั้งบ้านวังกำแพงขึ้นมา (เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2556) อีกทั้งพ่อหลวงจันทร์ยังเป็นผู้มีคุณวิเศษด้านคาถาอาคม จึงมีบทบาทในการปกป้องคุ้มครองสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์จากภูติผีวิญญาน เมื่อพ่อหลวงจันทร์เสียชีวิต จึงกลายเป็นผีบรรพบุรุษ หรือ “ท้อก” ที่มีอำนาจมากกว่าผี

อื่น ๆ ในหมู่บ้าน คอยคุ้มครอง ให้คุณและโทษแก่สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ และยังเป็นผู้คอยควบคุมสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ให้ประพฤติปฏิบัติตามจารีตประเพณีดั้งเดิม (มุล จันท์พิมพ์, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2556)

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร่วมกันสร้างศาลขึ้นบริเวณท้ายหมู่บ้าน เพื่อเป็นที่สถิตดวงวิญญาณของบรรพบุรุษในตำนาน พร้อมทั้งสร้างพิธีกรรมประจำปีขึ้นมาเป็นการตอกย้ำทางความเชื่อที่มีต่อด้านาน พิธีกรรมดังกล่าว สมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรทุกคนในหมู่บ้านจะต้องร่วมบวงสรวงดวงวิญญาณของพ่อหลวงชั้นดี ด้วยของควา ขนม และดอกไม้ธูปเทียน การบวงสรวงดังกล่าวกลายเป็นพิธีกรรมในการแสดงความเข้มแข็งและสะท้อนความเป็นเผ่าพันธุ์ และวัฒนธรรมร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

การมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร เป็นหน่วยทางสังคมหนึ่งที่ปรากฏขึ้นจากการเชื่อมโยงสายใยระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับความทรงจำและสำนึกร่วม รวมถึงประสบการณ์หรือประวัติศาสตร์ร่วมกัน (สุเทพ สุนทรเกตุช, 2548, หน้า 45) มีการตั้งสมประสบการณ์สืบเนื่องกันมาหลายชั่วอายุคน การเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์ชีวิตของบรรพบุรุษกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดสายธารแห่งความทรงจำสืบเนื่องตามลำดับเวลา ความทรงจำร่วมดังกล่าวนี้มีบทบาทในการสร้างจิตสำนึกร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้าน วังคำแพง มีประวัติศาสตร์ร่วมกันมาตั้งแต่สมัยที่บรรพบุรุษอพยพมาจากบริเวณพื้นที่ราบสูง ในเขต อำเภอบึงโขงพยุง จังหวัดนครราชสีมา ประสบการณ์วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีร่วมกัน ตั้งแต่การตั้งถิ่นฐาน การทำมาหากิน ที่ร่วมกันบุกเบิกที่ดินทำกิน เปลี่ยนพื้นที่รกร้างว่างเปล่า ให้กลายเป็นไร่และบ้านเรือน มีระบบเครือญาติที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ ในขณะที่ช่วงระยะเวลาของความยากลำบาก ความทุกข์ที่ต้องเผชิญร่วมกัน ก็เป็นประวัติศาสตร์ความทรงจำครั้งสำคัญที่ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์สร้างพลังในความเป็นหนึ่งเดียว เกิดสายสัมพันธ์ประหนึ่งครอบครัวเดียว เพื่อก้าวผ่านเหตุการณ์ที่เลวร้าย เช่น การเกิดโรคระบาดครั้งใหญ่ ทำให้สมาชิกในหมู่บ้านล้มตายไปเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นช่วงเวลาของความสุขที่สมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์มีร่วมกัน อาจจะผ่านพิธีกรรม ประเพณี หรือการเล่นพื้นบ้าน ล้วนถูกหลอมรวมให้กลายเป็นส่วนหนึ่งในประวัติศาสตร์ชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรแต่ละคน ประวัติศาสตร์ส่วนรวมถูกผสมกลมกลืนกับประวัติศาสตร์ส่วนบุคคล จนกลายเป็นความทรงจำร่วมและสร้างสำนึกของการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันขึ้นมา

การมีวัฒนธรรมร่วมกัน

วัฒนธรรม เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่มีบทบาทในการสร้างสำนึกและความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ในงานศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์ ได้กล่าวถึงแบบแผนของความเหมือนและความแตกต่าง (Similarity dissimilarity) ของเบนจามิน เอคชิน ว่า วัฒนธรรมนอกจากจะทำให้สมาชิกในกลุ่มมีความสัมพันธ์กันแล้ว ยังเป็นองค์ประกอบที่สร้างความแตกต่างระหว่างกลุ่มด้วย (สุเทพ สุนทรเกสัช, 2548, หน้า 47)

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร มีวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่มีการปฏิสัมพันธ์กัน วัฒนธรรมจึงเป็นแบบแผนสำคัญที่แยกความแตกต่างและสร้างความเหมือนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรมสำคัญที่สร้างความเป็นพวกเดียวกันของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร คือ ภาษา

ภาษาผู้ฮกกร เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญต่อกลุ่มชาติพันธุ์เป็นอย่างมาก กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังกำแพง มักมีคำพูดติดปากเวลากล่าวถึงสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองว่า “คนผู้ฮกกรต้องพูดภาษาผู้ฮกกรได้” คำกล่าวนี้ แสดงถึงความภาคภูมิใจในเผ่าพันธุ์ของตนเอง และสมาชิกเชื่อว่า เมื่อใดก็ตาม ที่ภาษาผู้ฮกกรหายไป สัญลักษณ์ที่เป็นจิตสำนึกร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์อาจค่อย ๆ หายไปด้วย แม้ทางสายเลือดจะยังคงดำรงอยู่ แต่สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมก็ยังคงมีพลังในการสร้างจิตสำนึกร่วมของความเป็นพวกเดียวกันได้มากกว่า ลักษณะทางพันธุกรรม แม้ว่าภาษาจะถูกให้ความสำคัญต่อการเป็นวัฒนธรรมร่วม แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าวัฒนธรรมอย่างอื่นก็มีบทบาทเช่นกันในการสร้างความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ในกรณีที่ภาษาผู้ฮกกรเริ่มสูญหาย และอาจไม่หลงเหลืออยู่เลยในอนาคตอันใกล้ แต่ค่านิยม และแบบแผนการดำรงชีวิต ยังคงดำรงอยู่ด้วยการสืบทอดในชีวิตประจำวัน เช่น วิธีการปลูกพืชไร่บนพื้นที่สูง และความเชื่อ เป็นต้น ดังนั้นวัฒนธรรมมีความเข้มข้นเพียงใด การแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ และการรวมกลุ่มทางชาติพันธุ์ ก็มีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย

การธำรงอัตลักษณ์และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร บ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ

การธำรงอัตลักษณ์ เป็นลักษณะเฉพาะหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์และระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีทั้งลักษณะคงที่และลื่นไหลไปตามบริบทสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป อัตลักษณ์ที่ปรากฏขึ้นในกรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมินั้น ปรากฏอัตลักษณ์ในลักษณะติดตัวกลุ่มชาติพันธุ์มาตั้งแต่กำเนิดจากการสืบทอดทางสายโลหิต อัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากการหล่อหลอมผ่านระบบเครือญาติและสมาชิก

ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน และเกิดขึ้นจากอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อต่อรองอำนาจในสังคมภายใต้ ความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น รวมทั้งอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้น โดยกลุ่มชาติพันธุ์อื่นหรือคนนอก เป็นผู้สร้างให้

การเรียนรู้อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมภายใน ส่วนใหญ่จะเป็นการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานตั้งแต่แรกเกิด กล่าวคือ การเรียนรู้ผ่านระบบเครือญาติและ สมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน อัตลักษณ์ตามลักษณะข้างต้น เป็นอัตลักษณ์พื้นฐาน เช่น ชื่อเรียกตนเอง ภาษา วิถีการผลิต การแต่งกาย วัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นก่อนที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร จะมีการปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก และค่อย ๆ ถูกต่อยอดความสำคัญผ่านพิธีกรรม

อัตลักษณ์และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร บ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ

อัตลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะของการบ่งชี้ แยกแยะความเป็นชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ฮกกรออกจากคนกลุ่มต่าง ๆ อัตลักษณ์มีมาแต่กำเนิดหรือไม่ได้เกิดขึ้นจากสายโลหิตทางชีววิทยา เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เกิดขึ้นจากการเลือกลักษณะสังคมวัฒนธรรมบางประการของกลุ่มชาติ พันธุ์ด้วย เช่น ภาษา เครื่องแต่งกาย วิถีการผลิต เป็นต้น ที่สามารถนำมาใช้เป็นเส้นพรมแดน แบ่งแยกความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ลักษณะเฉพาะเหล่านี้ ล้วนเกิดขึ้นจากการหล่อหลอมโดยสภาพแวดล้อมรอบตัวที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรดำรงอยู่ภายใต้ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรด้วยกันเอง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร กับคนนอก และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับสิ่งแวดล้อม เมื่อบริบทสภาพแวดล้อม เปลี่ยนแปลงไป ย่อมส่งผลให้ลักษณะทางชาติพันธุ์เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย (ศูนย์มานุษยวิทยา สิรินธร (องค์การมหาชน), 2547, หน้า 6)

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดเล็ก มีลักษณะการจัดระเบียบทางสังคม แบบไม่เป็นทางการเหมือนกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีสมาชิกจำนวนมากหรือเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ ดังนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรจึงไม่สามารถรวมตัวกันในลักษณะขององค์กรหรือกลุ่มที่มีผลประโยชน์ ร่วมกัน และนำมาเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรจึงต้องนำวัฒนธรรมเข้ามาเป็นตัวเชื่อมโยงและร้อยรัดกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร ให้มีความเป็นชาติพันธุ์เดียวและมีสำเนียงร่วมกัน กลไกทางวัฒนธรรมจึงนับว่ามีบทบาทสูงมาก ในการกำหนดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังกำแพง ดังจะเห็นได้ว่า แม้ระยะเวลาผ่านไปนานเพียงใด มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายใต้สภาพสังคมและบริบทแวดล้อม ที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรดำรงอยู่ แต่วัฒนธรรมยังคงเป็นสิ่งเดียวที่สามารถยึดผู้คนให้ผูกติดกับความ เป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ได้เป็นเวลานาน ถึงแม้ว่าอัตลักษณ์จะมีการปรับตัว แต่กลุ่มชาติพันธุ์

ญัฮกุร ไม่ได้ละทิ้งอัตลักษณ์ของตนเองไปเสียทั้งหมดจนไม่เหลือร่องรอยอะไรเลย อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม แม้จะไม่มี การแสดงออกมา แต่ยังคงเป็นสัญลักษณ์สำคัญของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อยู่

ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์

ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์เป็นอัตลักษณ์แรกที่จะกล่าวถึงและมีความเกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ทางชีววิทยาด้วย ชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรเป็นอัตลักษณ์เชิงสัญลักษณ์ประการหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ ถิ่นที่อยู่อาศัย วิธีการดำรงชีวิต วิธีการผลิต ความเชื่อ และประเพณี และนับว่าชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นอัตลักษณ์ที่มั่นคง อยู่ได้นานมากกว่าอัตลักษณ์ประเภทอื่น ๆ (ฉวีวรรณ ประจบเหมาะ, 2547, หน้า 26) “ญัฮกุร” มีความหมายว่าคนภูเขา ซึ่งชื่อที่มีความหมายเช่นนี้ เป็นรหัสสำคัญที่รวมอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์แทบจะทั้งหมดไว้ในคำคำเดียว และสะท้อนถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรกับสภาพแวดล้อมที่หล่อหลอมให้เกิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เช่นนี้ แม้วันเวลาผ่านไป อัตลักษณ์ย่อย ๆ ที่ถูกบรรจุอยู่ในคำว่า “ญัฮกุร” จะค่อยๆ จางหายไป แต่ชื่อญัฮกุรจะยังคงดำรงอยู่ (สุเทพ สุนทรเกสัช, 2548, ก, หน้า 106)

นอกจากนี้ ยังมีชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่คนนอกเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่เกิดจากคนภายนอกเป็นผู้กำหนดให้ ในอดีตคนภายนอกในสังคมพื้นราบ เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรว่า “คนดง” ซึ่งเป็นชื่อเรียกที่กลุ่มชาติพันธุ์ไม่ค่อยจะชอบใจนักเมื่อมีคนกลุ่มอื่นเรียกพวกตนเช่นนี้ เนื่องจากเป็นคำที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรรู้สึกถึงความแตกต่าง ส้ำหลัง อยู่ในป่าในดง แต่คำดังกล่าว ก็ไม่ได้เกิดอคติจนถึงขั้นขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์แต่ประการใด

นอกจากนี้ชื่อเรียกของกลุ่มชาติพันธุ์ “ญัฮกุร” ยังสามารถเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทางชีววิทยาได้อีกด้วย เนื่องจากคำว่า “ญัฮกุร” เป็นภาษามอญโบราณ ที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ทางชีววิทยา ภายใต้อัตลักษณ์ความสัมพันธ์กับคนกลุ่มหนึ่งในประวัติศาสตร์ ที่เป็นบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรเองผ่านรหัสชื่อ อัตลักษณ์ทางชีววิทยาในที่นี้เป็นอัตลักษณ์ที่มีติดตัวมาแต่กำเนิด แม้ว่าจะเป็นอัตลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงง่ายมาก แต่ก็ยังคงรักษาลักษณะบางประการของกลุ่มชาติพันธุ์เอาไว้อยู่ เช่น รูปร่าง สีผิว ขนาดโครงสร้างของร่างกาย เป็นต้น ซึ่งลักษณะทางกายภาพนี้ คนภายในกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรด้วยกันเองจะสามารถแยกลักษณะของตัวเองออกจากคนอื่น ๆ ได้บ้าง โดยเฉพาะในช่วงก่อนที่จะมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดผ่านการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ทางชีววิทยายังคงดำรงอยู่ แต่อัตลักษณ์ทางชีววิทยาอาจจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในกรณีที่กลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะในปัจจุบันอัตลักษณ์ทางชีววิทยาไม่มีความชัดเจนนัก

อัตลักษณ์ทางเศรษฐกิจ

อัตลักษณ์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ที่มีลักษณะเป็นพื้นที่สูง ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมีเอกลักษณ์ ซึ่งแตกต่างจากวิธีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของคนพื้นราบอย่างชัดเจน

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ไม่มีทักษะการทำนาเหมือนคนพื้นที่ลุ่ม รอบหมู่บ้านมีแต่ภูเขาและป่า ส่งผลให้การเก็บของป่าล่าสัตว์ เป็นวิธีการผลิตขั้นพื้นฐานดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ความอุดมสมบูรณ์บนพื้นที่ป่า เป็นแหล่งอาหาร ยารักษาโรค และสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต การเก็บของป่าล่าสัตว์ เป็นกิจกรรมของผู้ชายซึ่งทำร่วมกันเป็นกลุ่ม เมื่อได้อาหารกลับมา จะมีการแบ่งปันส่วนเท่า ๆ กัน ไม่มีการซื้อขาย มีเพียงการแลกเปลี่ยนแบ่งปันกันในระบบเครือญาติเท่านั้น นอกจากการเก็บของป่าล่าสัตว์ที่เป็นทักษะการหาอาหารเฉพาะคนบนพื้นที่สูงแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรยังมีวิธีการผลิตแบบเกษตรกรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพืชไร่ เช่น ข้าวไร่ ผัก ถั่ว เต้า เป็นต้น

พืชอาหารที่มีความสำคัญที่สุด คือ ข้าวไร่ เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์เริ่มลงหลักปักฐาน หยุด เร่วรอน เริ่มเปลี่ยนพื้นที่ป่าให้กลายเป็นพื้นที่ทำกินใกล้ ๆ ที่อยู่อาศัย กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรไม่มีเครื่องทุ่นแรงทางการเกษตร เครื่องมือในการเพาะปลูกสามารถหาได้จากธรรมชาติที่มีอยู่ ไม่เป็นอุปสรรคพื้นฐานในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรจึงปลูกข้าวไร่ด้วยการนำไม้ปลายแหลม และมีความแข็งแรงพอจะขุดหลุมขนาดเล็กเพื่อหยอดเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ จึงเรียกการปลูกข้าวแบบนี้ว่า การหยอดข้าวไร่ หลังจากปลูกข้าว จนต้นข้าวออกรวงพร้อมเก็บเกี่ยวแล้ว กลวิธีการเก็บผลผลิตก็มีลักษณะเฉพาะ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเก็บผลผลิตข้าวไร่ที่ปลูกด้วยการ รูดข้าว โดยใช้มือรูดรวงข้าวที่สุกแล้ว แล้วใส่ไว้ในกระบุง กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรจะไม่ใช้วิธีเกี่ยวข้าวเหมือนคนพื้นราบ และไม่เก็บเกี่ยวผลผลิตทั้งหมดพร้อมกัน เนื่องจากพันธุ์ข้าวไร่ดั้งเดิมที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรปลูก เป็นพันธุ์ที่ออกรวงสุกไม่พร้อมกัน จึงไม่สามารถนำวิธีเกี่ยวข้าวมาใช้ได้ จะรูดเฉพาะรวงที่สุก และรูดมาบริโภควินต่อวันเท่านั้น จนกระทั่งเกษตรอำเภอเข้ามาพัฒนาพันธุ์ข้าว ส่งผลให้ข้าวไร่ออกรวงสุกพร้อมกัน และมีการเรียนรู้เทคโนโลยีทางการเกษตรจากคนลาวและหน่วยงานของรัฐ ส่งผลให้วิธีการปลูกข้าวและเก็บเกี่ยวผลผลิตเปลี่ยนแปลงไป การรูดข้าวที่เป็นอัตลักษณ์ในวิธีการผลิตจึงหายไป กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรหันมาเกี่ยวข้าวเหมือนคนลาว ซึ่งสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้รวดเร็วกว่าการใช้มือรูด "...เมื่อก่อนก็รูดเอา ไม่มีการเกี่ยวเหมือนลาว

เพราะข้าวเรามันสุกไม่พร้อมกัน ไข่มื้อรอดเอาที่มันสุก ต่อมาเกษตรกรเขาเข้ามาเอาพันธุ์ข้าวมาให้ใหม่ ออกรวงสุกพร้อมกัน คราวนี้ก็เกี่ยวได้ ไม่ต้องรอด ก็เลยเลิกรอดข้าวกันไปเลย...” (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2556) “...สมัยของก็ยังได้รอดข้าว ไข่มื้อรอด แต่หลัง ๆ ไม่มีรอดแล้ว เกี่ยวเอา มันเร็วดี เห็นคนลาวทำก็ทำตามเขา...” (เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2556)

ในขณะที่การรอดข้าวหายไปจากวิถีการผลิตแบบดั้งเดิม การเก็บของป่าล่าสัตว์ ซึ่งเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจพื้นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อก็ค่อย ๆ หดความสำคัญลง เนื่องจากสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป มีผู้คนต่างกลุ่มชาติพันธุ์อพยพ เคลื่อนย้ายมาอยู่ในพื้นที่รอบ ๆ บ้านวังกำแพงมากขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติก็ค่อย ๆ ลดลงเรื่อย ๆ ป่าซึ่งเป็นที่อยู่ของสัตว์ ก็ถูกแผ้วถางมาเป็นที่ทำกิน ประกอบกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกับคนนอก ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อเริ่มหาอาหารด้วยการซื้อมาบริโภคแทนการหาอาหารจากธรรมชาติ “...เมื่อก่อนสัตว์ป่าของป่ามันเยอะ พอคนเข้ามาอยู่มากขึ้น ป่าก็ถูกทำลายมากขึ้น สัตว์มันก็นี ไปอยู่ที่อื่นหมด เดียวนี้ต้องซื้ออาหารเอา...” (มุล จันทรพิมพ์, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2556)

การปรับตัว ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมไป แต่การปรับตัวทางเศรษฐกิจที่ค่อย ๆ เกิดขึ้น ส่งผลให้ความแตกต่างของรูปแบบเศรษฐกิจของทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์

ค่อย ๆ ลดความแตกต่างลง จนกระทั่งมีวิถีทางเศรษฐกิจรูปแบบเดียวกัน ในปัจจุบันวิถีทางเศรษฐกิจจึงไม่สามารถเป็นตัวบ่งชี้ถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อได้

อัตลักษณ์การแต่งกาย

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อมีเครื่องแต่งกายประจำเผ่าของตนเอง ซึ่งมีความแตกต่างจากเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ “เสื้อพ็อก” ที่มีการปักลายบริเวณริมขอบผ้าด้วยมือ เดินเส้นด้ายแสดงถึงสัญลักษณ์ดอกยางประจำกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ หมายถึง อิศระ และสะท้อนถึงความผูกพันที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อมีต่อธรรมชาติ ผ้าที่นำมาตัดมักใช้สีดำและสีน้ำเงินเข้ม ส่วนส่วนของผู้หญิง นิยมใช้ผ้าสีพื้นที่มีลวดลาย เช่น สีแดง สีม่วง สีเขียว เป็นต้น การนุ่งผ้าของผู้หญิงจะไม่มี การตัดเย็บ นิยมนุ่งทั้งผืน ด้วยการพันผ้ารอบตัวและทบข้าง เหน็บเอว หรืออาจนุ่งแบบโจงกระเบนก็ได้ โจงกระเบนมีผ้าคล้องบ่า ส่วนการแต่งกายของผู้ชาย นิยมนุ่งโจงกระเบน ไม่สวมเสื้อ

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อทำรองเท้าจากไม้และหนังสัตว์ (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2556)

จนกระทั่งมีความสัมพันธ์กับคนนอกขึ้น นำมาสู่การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ด้านเครื่องแต่งกายใหม่ โดยปรับเครื่องแต่งกายด้วยการตัดเย็บเสื้อเป็นเสื้อคอกลม แขนสั้น แต่ยังคงมีการนุ่งโจงกระเบนกันอยู่ ก่อนจะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงจนรับวัฒนธรรมการแต่งกายแบบคนลาวเข้ามาใช้เสื้อพ็อก โจงกระเบน ถูกแทนที่ด้วยเสื้อสำเร็จรูป เสื้อม่อฮ่อม และกางเกง ไปในที่สุด ซึ่งในปัจจุบันชุดประจำเผ่าของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อมีไว้สวมใส่เฉพาะงานพิธีกรรม การแสดงวัฒนธรรม

หรือวันที่มีกิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นเท่านั้น ชุดประจำเผ่าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ไม่ใช่เครื่องแต่งกายที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรสวมใส่ในชีวิตประจำวันเหมือนสมัยก่อน “...หลังจากค้าขายกับลาว ก็แลกเปลี่ยนมาเย็บเสื้อผ้าถุง หลัง ๆ ไม่มีถุงแล้วชุดผู้สกุร ไม่มีคนเย็บ ปีกลายดอกยางที่เสื้อพ็อก เดี่ยวนี้ไม่มีคนทำแล้ว ไม่ใส่กัน ชื่อจากตลาดสะควกกว่า...” (เวียน ยาศรี, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2556)

อัตลักษณ์ทางภาษา

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุร เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาเป็นของตนเอง เรียกว่า “ภาษาผู้สกุร” จากการจัดตระกูลภาษาในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ของนักภาษาศาสตร์ ภาษาผู้สกุรถูกจัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) สาขาย่อยโมนิค (Monic branch) หรือภาษาตระกูลมอญ-เขมร สาขามอญ ซึ่งเชื่อว่าเป็นกลุ่มภาษาโบราณในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ (Seidenfaden, 1919, p. 48) จากการศึกษาค้นคว้าภาษาผู้สกุรของนักภาษาศาสตร์ ซึ่งให้เห็นว่า ภาษาผู้สกุรมีความใกล้ชิดกับภาษามอญซึ่งอยู่ในสาขาเดียวกัน แม้ว่าจะมีความแตกต่างจากภาษามอญที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันอย่างมากก็ตาม แต่ภาษาผู้สกุรกลับมีความคล้ายคลึงกับภาษามอญโบราณซึ่งปรากฏอยู่ในจารึกสมัยอาณาจักรทวารวดีที่ค้นพบในประเทศไทย โดยทั่วไปเชื่อว่า ภาษามอญโบราณเป็นภาษากลางของคนในยุคสมัยทวารวดีเมื่อประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว (สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2541, หน้า 9) ภาษาผู้สกุรมีระบบการออกเสียง รูปแบบและโครงสร้างของภาษา และคำศัพท์พื้นฐานคล้ายคลึงกับภาษามอญโบราณ

ตารางที่ 5-1 ภาษาผู้สกุรบ้านวังกำแพง

ภาษาผู้สกุร	ภาษาไทย
ยู่กใต้ละงวน	สวัสดี
ป่าคะม่าฝ้าย	ทำไร่มัน
ปากม่า	ทำไร
ฮุดทรวงูออกกะเซอ	รูคข้าวใส่กะเซอ
คะโย	เอาไปขาย
ไวเคียดพองลงกูร์	เอาไขมาฝาก
พิโลงยังเนา	มาจากไหน
ห้าจ้ำเพ็	(เป็นคำคำ)
โล่งย่าแม่	มากับใคร
โฆงดากพะซี	กินน้ำจากแม่น้ำซี

ตารางที่ 5-1 (ต่อ)

ภาษาญ้อฮูกร	ภาษาไทย
เลียงเกี่ยก	หาบน้ำ
มู้ย	ปลาร้า
โล่งโม่๊ะ	มาทำไม
เพร่ยจี	ฝนตก
คำแคะ	คานา
ไฮ้อ้อ	วันนี้
จะเคาะ	พຽ່ງนี้
ยวนแน่น	ตกปลา
กิดต๋ล่กุ่ม	กิดถึง
บรู๋เฮี้ย	ค่าแล้ว
อาลกะม่า	ไปไร่
จาโป้งเฮี้ย	กินข้าวหรือยัง
ฮูลโลงกะเนา	พຽ່ງนี้จะมาใหม่
ห้องพะเนา	บ้านอยู่ไหน
กุนอมตางเดิม	ไม่มีเงิน
อะฮ้อกบ๋าด	ใส่บาตร

ภาษาญ้อฮูกร เป็นภาษาที่มีเฉพาะภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูกร ไม่มีวัฒนธรรมการจดบันทึก ไม่มีตัวอักษรเป็นของตนเอง ดังปรากฏนิทานที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูกร มักใช้ในการอธิบายเหตุผลว่าเพราะเหตุใดภาษาญ้อฮูกรจึงไม่มีหลักฐานใด ๆ ที่เป็นลายลักษณ์อักษร เลย “...บรรพบุรุษญ้อฮูกรลอกตัวหนังสือใส่ไว้ในหนังวัว หนังควาย แล้ววางทิ้งไว้ ในขณะที่นั้นมีหมาหิวเดินผ่านมา เห็นหนังวัว หนังควาย ที่บรรพบุรุษญ้อฮูกรเขียนตัวอักษรใส่เอาไว้ ก็เลยคาบไปกินหมด ตัวหนังสือก็เลยหายไปด้วยตั้งแต่นั้นมา ภาษาญ้อฮูกรจึงไม่มีตัวอักษรเป็นของตนเอง...” (ประทีน หึงอ้อ, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2557)

ภาษาญ้อฮูกรเป็นภาษาที่มีความแตกต่างจากภาษาอื่น ๆ อย่างชัดเจน และในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูกรทุกคนต้องพูดภาษาญ้อฮูกรได้ ส่งผลให้ภาษาญ้อฮูกรเป็นอัตลักษณ์สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ ใช้เป็นสื่อแยกความแตกต่างระหว่างตนเองกับคนกลุ่มอื่น “...เป็นญ้อฮูกร ต้องพูด

ภาษาญ้อกร คนสมัยก่อนเขาพูดภาษาญ้อกรได้ทุกคน จะมีแต่คนพวกอื่น เขาจะพูดภาษาเราไม่ได้...” (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2556) “...ถ้าจะให้ตอบว่า นึกถึงญ้อกร จะต้องนึกถึงอะไร ก็ต้องนึกถึงพูดญ้อกรได้ เพราะภาษาญ้อกรไม่เหมือนภาษาอื่น ไม่เหมือนภาษาลาว ไม่เหมือนภาษาไทย คนที่ไม่ใช่ญ้อกรก็ฟังไม่เข้าใจ...” (ผ้อย, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2556)

ภาษาญ้อกร เป็นภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดเล็ก อยู่ในพื้นที่ห่างไกล อยู่ท่ามกลางกลุ่มคนต่างภาษาทั้งลาวและไทย ส่งผลให้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกลายเป็นภาษาที่อยู่ในวงล้อม การเปลี่ยนแปลงภายใต้ความสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ ทำให้การใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเริ่มไม่เหมือนเดิม กล่าวคือ มีการใช้ภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษากลุ่มชาติพันธุ์มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกกลุ่มชาติพันธุ์

ก่อนระบบการศึกษาจากภาครัฐจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการทำให้อัตลักษณ์ทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรค่อย ๆ ถูกกดทับลงไป การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับคนต่างภาษาและวัฒนธรรมเกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจมาก่อนจากการค้าของป่า กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเริ่มเรียนรู้ภาษาอื่นและใช้ภาษาลาวสื่อสารกับพ่อค้าลาวจากภายนอก ส่งผลให้ภาษาลาวกลายเป็นภาษาสำคัญทางเศรษฐกิจไปโดยปริยาย และมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพง

เมื่อถึงสมัยที่ระบบการศึกษาเข้ามาสู่สังคมบ้านวังกำแพง มรดกจากการดำเนินนโยบายของรัฐไทยสมัยก่อน ที่พยายามสร้างความเป็นพลเมืองไทยด้วยการเบียดอัตลักษณ์อื่นที่ไม่เป็นไทย ด้วยระบบการศึกษาที่ถูกวางรากฐานมาตั้งแต่สมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทรงให้ความสำคัญในเชิงวัฒนธรรมมากกว่าลักษณะทางกายภาพ ส่งผลให้ภาพของความเป็นคนไทยต้องมีภาษา วัฒนธรรมหรือเครื่องแต่งกายร่วมกัน จิตสำนึกของความเป็นคนไทยถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรของสถานศึกษา ส่งผลให้การเรียนที่มุ่งเน้นความเป็นชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ถูกตอกย้ำ และเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของครูที่ต้องปลูกจิตสำนึกความเป็นคนไทย ด้วยนโยบายและพันธกิจดังกล่าว ทำให้นักเรียนญ้อกรต้องถูกล้อมให้กลายเป็นคนไทย ด้วยการพูดภาษาไทย รับวัฒนธรรมแบบไทยทำให้อัตลักษณ์ทางภาษาค่อย ๆ ถูกกดทับลงไป ประกอบกับการสื่อสาร ลักษณะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรรุ่นใหม่หันไปใช้ภาษาลาวและภาษาไทยในการสื่อสารมากกว่าภาษาดั้งเดิมของตนเอง ความสำคัญหรือความจำเป็นของการใช้ภาษาญ้อกรค่อย ๆ ลดลงเรื่อย ๆ จนตกอยู่ในสภาวะวิกฤติ

เมื่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ขยายตัวมากขึ้น กลไกการจัดระเบียบสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรที่ให้ความสำคัญกับการแต่งงานกันเองภายในกลุ่มชาติพันธุ์คลาญตัวลง ส่งผลให้เกิดการแต่งงานกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับคนต่างกลุ่ม

การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้อัตลักษณ์ทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้ออยู่ภาวะสุมเสี่ยงต่อการสูญหาย

คนลาวหรือคนไทยที่เข้ามามีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ มักไม่มีการปรับตัวเข้าหาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ ไม่มีการเรียนรู้ภาษาใหม่ ส่งผลให้คนภายนอกที่เข้ามาอยู่ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ ไม่สามารถฟังและสื่อสารภาษาญ้อได้เลย ซึ่งต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ ที่มีการปรับตัวสูง เรียนรู้ภาษาใหม่จากการปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกกลุ่มชาติพันธุ์เสมอ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสามารถสื่อสารภาษาลาวและภาษาไทยได้เป็นอย่างดี “...แต่งงานกับคนลาว ก็ต้องพูดภาษาลาวในบ้าน เพราะเขาฟังภาษาเราไม่รู้เรื่อง แต่เราได้ทั้งภาษาญ้อและภาษาลาว...” (ผ้อย, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2556) “...เมื่ยมผมเป็นญ้อ เวลาเขาคุยกันในกลุ่มญ้อด้วยกัน ใช้ภาษาญ้อ ผมก็ฟังเขาคุยกันไม่รู้เรื่อง ไม่รู้ว่าพูดอะไร แต่เวลาเขาพูดกับผม เขาจะพูดคำลาว คำไทย อยู่ด้วยกันที่บ้านก็ใช้ภาษาลาว ภาษาไทย...” (ลือ, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2557)

ดังนั้นภายในครัวเรือนที่มีการอยู่ร่วมกันระหว่างคนสองกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ภายในครัวเรือนนั้นใช้ภาษาลาวและภาษาไทยแทนภาษาญ้อ เมื่อมีบุตรก็ใช้ภาษาลาวและภาษาไทยกับเด็ก ไม่ได้ใช้ภาษาญ้อ เมื่อเด็กเติบโตขึ้น จนถึงวัยต้องเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียน เด็กญ้อก็เริ่มไม่พูดภาษาญ้อกันแล้ว เนื่องจากใช้ภาษาลาวและภาษาไทยในชีวิตประจำวันมากกว่าใช้ภาษาญ้อ การเรียนการสอน การสนทนากับครูและเพื่อน ๆ ในโรงเรียน ก็ไม่ได้ใช้ภาษาญ้อ ทำให้เด็กญ้อไม่อยู่ในฐานะที่จะเป็นผู้สืบทอดอัตลักษณ์ทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ให้ดำรงอยู่ได้ในสังคมปัจจุบันหากไม่มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ ภาษาญ้อจะค่อยหายไป “...เด็กน้อยสมัยนี้พูดภาษาญ้อไม่ได้แล้ว เพราะพ่อแม่ไม่พูดกับลูก ปู่ย่า ตายาย พูดภาษาญ้อด้วย ก็ไม่ตอบมาเป็นภาษาญ้อ ตอบเป็นภาษาอื่น...” (สำรอง ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2557)

จากที่ภาษาญ้อเคยมีคำศัพท์จำนวนมาก แต่คำบางคำเมื่อไม่ได้ใช้เป็นเวลานาน ก็เริ่มเลือนหายไป มีการนำคำศัพท์ภาษาลาวและภาษาไทยเข้ามาใช้แทน ส่งผลให้ภาษาญ้อที่เคยมีความบริสุทธิ์ เริ่มถูกประสม หยิบยืมภาษาอื่นเข้ามาใช้แทนคำศัพท์ดั้งเดิม “...คำบางก็นึกไม่ออก เพราะไม่ได้ใช้ ใช้แต่คำลาว คำไทยแทน ก็เลยลืม แต่จำได้ว่า มีคำภาษาญ้ออยู่แต่จำไม่ได้แล้ว...” (ทองนาค หล้าชีว, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2556)

แม้ว่าอัตลักษณ์ทางภาษาจะเป็นอัตลักษณ์ที่ชัดเจนมากของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อในอดีต แต่ปัจจุบันอัตลักษณ์ทางภาษาไม่สามารถเป็นอัตลักษณ์ที่ใช้เป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจนนัก เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อบางคน ที่มีทั้งพ่อและแม่เป็นกลุ่ม

ชาติพันธุ์ยูสุรุ ก็ยังไม่สามารถพูดภาษายูสุรุได้แม้แต่คำเดียว ดังนั้นเมื่ออัตลักษณ์ทางด้านภาษาไม่สามารถเป็นอัตลักษณ์สำคัญในการบ่งชี้ความเป็นชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ยูสุรุได้แล้ว การสืบเชื้อสายที่เกิดขึ้นจากจิตสำนึกของการมีบรรพบุรุษร่วมกัน อาจจะเป็นสิ่งเดียวที่สามารถบ่งชี้ถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ยูสุรุได้

ดังที่กล่าวมาข้างต้น จะพบว่า อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มีการเปลี่ยนแปลงได้ อาจมีการทำให้ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มีขอบเขตกว้างขึ้น หรือทำให้หดแคบลง เนื่องจากอัตลักษณ์ที่แสดงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์นั้น เป็นการนิยามหรือสร้างความหมายเบื้องต้นในระดับปัจเจกบุคคล ที่กำหนดอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง และกำหนดลักษณะให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มบุคคลอื่น ในขณะที่เดียวกันการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ยูสุรุ ที่เกิดขึ้นจากการรับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี แบบแผน บรรทัดฐานของคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์มาปรับใช้ในการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ในลักษณะดังกล่าว มักนำมาซึ่งการสูญเสียอัตลักษณ์ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ยูสุรุ อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์เดิมที่ถูกปรับเปลี่ยน ก็ได้ขึ้นชื่อว่า เป็นอัตลักษณ์ใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ยูสุรุในปัจจุบัน นอกจากนั้นอัตลักษณ์ในเชิงลบที่เกิดขึ้นโดยคนนอกเป็นผู้สร้างให้ ที่พบในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ นั้น ไม่เกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์ยูสุรุ ภาพลักษณ์ที่ไม่ดีงาม จึงไม่ปรากฏ และรัฐหรือสังคมรอบข้าง ก็ให้ความหมายกลุ่มชาติพันธุ์ยูสุรุในลักษณะกลุ่มคนโบราณที่มีคุณค่าต่อสังคมมากกว่าความหมายเชิงลบ

การฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ยูสุรุบ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ

การปรับตัวและเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ยูสุรุกับคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสังคมหมู่บ้าน ส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ยูสุรุ อัตลักษณ์ค่อยๆ ถูกปรับเปลี่ยนไป จนทำให้อัตลักษณ์ที่บ่งชี้ถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เริ่มเข้าสู่สภาวะวิกฤติ โดยระยะเริ่มต้น ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ก่อให้เกิดการประสมประสานระหว่างอัตลักษณ์เก่าของกลุ่มชาติพันธุ์ยูสุรุกับความเป็นไทยและลาว จนกระทั่งกาลเวลาผ่านไป การประสมประสานอัตลักษณ์นำมาสู่การสูญหายของอัตลักษณ์ดั้งเดิม เช่น ภาษา การแต่งกาย วัฒนธรรมประเพณี และวิถีการดำรงชีวิต การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ยูสุรุบางคน และผู้เกี่ยวข้องหรือสนใจทางด้านวัฒนธรรมดั้งเดิม เริ่มมีความกังวลว่า ความเป็นยูสุรุ จะสูญหายไปจากสังคมบ้านวังกำแพง

แนวความคิดเรื่องของการฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยูสุรุ ในระยะ

เริ่มต้นก่อนที่จะมีการให้ความรู้ในเชิงประวัติศาสตร์และปราชญ์ท้องถิ่นจะมีความรู้จนตระหนักถึงความสำคัญทางชาติพันธุ์ขึ้นมาได้นั้น กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรยังไม่มีแนวคิด และยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของอัตลักษณ์ดั้งเดิมของตนที่กำลังจะสูญหายไปจากบริบทต่าง ๆ ภายใต้ความสัมพันธ์จนกระทั่งมีนักวิชาการด้านภาษาศาสตร์ทั้งที่เป็นคนไทยและต่างชาติ ได้ให้ความสนใจศึกษาภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มเล็กกลุ่มน้อย ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรก็เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองขนาดเล็กที่มีความสำคัญมาก ซึ่งมีการสันนิษฐานว่า เป็นลูกหลานมอญสมัยอาณาจักรทวารวดีที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในประเทศไทย และภาษาญ้อกรยังเป็นภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติ เสี่ยงต่อการสูญหายไป หรืออาจกลายเป็นภาษาที่ตายในอนาคตอันใกล้

“...คนที่เข้ามาศึกษาคนญ้อกร เขาบอกว่า ญ้อกรเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่ออดีต เป็นมอญโบราณ ถ้าไม่รักษาภาษาไว้ ก็จะไม่มีการพูดภาษาญ้อกรได้อีก ชาวบ้านหลายคน คนเฒ่าคนแก่ เขาก็ว่าจริง ต่อไปก็จะไม่มีคนพูดภาษานี้ได้ ก็เลยอยากจะทำให้ลูกหลานพูดภาษาของตัวเองได้ แต่ก็ไม่รู้จะทำยังไง...” (ดุษฎี เศษจตุรัส, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2557) มีการจัดพิมพ์สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นผลงานอันทรงคุณค่าทางภาษาและวัฒนธรรม สารานุกรมฉบับนี้เป็นผลงาน อภิญา บัวสรวง และสุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2541) อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท โดยภาษาและวัฒนธรรมที่รวบรวมนี้ เป็นการเก็บข้อมูลในพื้นที่อำเภอเทพสถิต ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวได้รับการเผยแพร่ออกไปและเป็นคุณูปการต่อกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเป็นอย่างมาก ที่นำไปสู่ความรู้พื้นฐานในการทำความเข้าใจกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรในพื้นที่อื่น ๆ ด้วย

จากการศึกษาค้นคว้าทางภาษาเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ภาษาญ้อกร สามารถสรุปลักษณะของภาษาญ้อกรได้ ดังนี้ (อภิญา บัวสรวง และสุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2541, หน้า 10-12)

ลักษณะระบบเสียง

ภาษาญ้อกรมีพยัญชนะจำนวน 26 เสียง และมีพยัญชนะหลายเสียงออกเสียงเหมือนกับพยัญชนะในภาษาไทย ยกเว้นเสียง <ฮ> <ฮล> <ฮร> <ฮม> <ฮน><ญ> <ร>

สระมี 21 เสียง เป็นเสียงเดี่ยว 18 เสียง สระประสม 3 เสียง คู่สระมีเสียงสั้นเสียงยาว เหมือนสระในภาษาไทย เช่น <อิ> <อี> <เอะ> <เอ> <อะ> <แอ> <อี> <อี> <เออี> <อะ> <อา> <อุ> <อุ> <โอะ> <โ> <เอะ> <ออ> และมีสระประสมอีก 3 เสียง

การเรียงประโยคมีลักษณะคล้ายภาษาไทย คือ ประธาน กริยา และกรรม

ความพยายามในการฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรโดยนักภาษาศาสตร์ ส่งผลสะท้อนไปยังผู้ปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่บ้านวังกำแพงที่มีความสนใจในภาษาและวัฒนธรรมญ้อกรอยู่บ้าง ได้นำเอาองค์ความรู้จากสารานุกรมไปเผยแพร่

แก่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรบ้านวังกำแพง ส่งผลให้กลุ่มชาติเริ่มรับรู้ถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง

ภาษาผู้สกร เป็นภาษาที่ไม่มีตัวอักษร เมื่อไม่มีคนพูด ภาษาจะสูญหายไปได้อย่างง่ายดาย นักภาษาศาสตร์ทำการอนุรักษ์ภาษาผู้สกรด้วยการถอดเสียงภาษาผู้สกรให้อยู่ในรูปตัวเขียนของอักษรโรมัน และกำกับการออกเสียงด้วยโฟเนติก คำศัพท์จำนวนมากถูกบันทึกไว้ในพจนานุกรมภาษาผู้สกร แต่การอนุรักษ์ภาษาตามหลักวิชาการนั้น เจ้าของภาษาสามารถนำองค์ความรู้มาใช้ประโยชน์ในการศึกษา ฟันฟูและอนุรักษ์ภาษาของตนเอง ได้ค่อนข้างจำกัด เนื่องจากชาวบ้านไม่มีความรู้เรื่องของการเขียน การอ่านภาษาโฟเนติก และครูหรืออาสาสมัครก็ไม่สามารถนำมาใช้เป็นแบบการเรียนการสอนได้เนื่องจากยากจนเกินไปสำหรับจะนำมาเป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอนภาษาผู้สกร หรือเผยแพร่ในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร ซึ่งส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาไม่สูงมากนัก ดังนั้นการจัดเก็บภาษาผู้สกรจึงเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา นักวิชาการ และผู้มีความรู้ในระดับสูงในการศึกษาภาษา โดยเฉพาะมากกว่าที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรเป็นเจ้าของภาษาจะนำมาใช้เองโดยตรง แม้ว่าการจัดเก็บ รวบรวมคำศัพท์ของภาษาผู้สกรนั้น จะไม่ส่งผลต่อความรู้สึกหวงหาอัตลักษณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร ได้โดยตรง แต่ก็ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชาติพันธุ์ผู้สกรได้บ้าง ที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองได้รับความสำคัญ มีการอนุรักษ์และมีการเผยแพร่ออกสู่สาธารณชน ...เขาคำผู้สกรมีพวกอาจารย์เข้ามาบันทึกและเดี๋ยวนี้คำผู้สกรมีภาษาเขียนแล้ว แต่ก่อนไม่มีภาษาเขียน เขียนเป็นเล่มใหญ่ เคยเห็นหนังสือเล่มนั้น แต่ว่าอ่านไม่ออกหรือ เป็นภาษาอะไรก็ไม่รู้มีเครื่องหมายขีด ๆ ต้องคนมีความรู้คนรู้หนังสือถึงอ่านออก...” (ผู้ย เศษจตุรัส, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2557) “...พวกเราเป็นกลุ่มคนโบราณ ก็ภูมิใจที่รู้ว่าที่มาที่ไป บรรพบุรุษของเราคือใคร และก็ตั้งใจที่มีคนให้ความสำคัญกับภาษาผู้สกร ถ้าเป็นไปได้ รักษาไว้ให้อยู่ไม่หายไปก็ดี...” (คำ พิไลกุล, สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2557)

การสร้างความตื่นตัว หรือกระตุ้นจิตสำนึกจากการให้ความรู้จากนักวิชาการผ่านหน่วยงานระดับท้องถิ่นและส่งต่อมายังชาวบ้าน หรือเกิดการสื่อสารให้ความรู้ แลกเปลี่ยนมุมมอง ข้อมูลระหว่างนักวิชาการที่เข้าไปศึกษาภาษากับสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรบ้านวังกำแพง โดยตรง การสื่อสาร ภายใต้อุปสรรคระหว่างผู้ศึกษากับผู้ถูกศึกษา ส่งผลให้สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร โดยเฉพาะผู้อาวุโส หรือปราชญ์ในหมู่บ้าน เริ่มตระหนัก เข้าใจ และเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสูญหายทางอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอัตลักษณ์ทางภาษา เนื่องจากภาษาลาวและภาษาไทย เข้ามามีบทบาทแทนภาษาดั้งเดิม “...เมื่อก่อนเราก็ไม่ได้สนใจว่าภาษาผู้สกรที่ใช้กันอยู่จะหายไป และภาษามันมีความสำคัญยังไง จนคนที่เขาเข้ามาศึกษา ทำให้รู้สึกว่าคุณคนอื่นที่ไม่ใช่ผู้สกรเขายังพยายามรักษาของเรา แล้วเราเป็นเจ้าของภาษาแท้ ๆ ทำไมเราถึง

ไม่รักษา ที่สำคัญเราไม่เคยรู้มาก่อนว่า ภาษาญ้อกรเป็นภาษามอญโบราณ อันนี้ไม่รู้ละ คนที่เขาเข้ามาศึกษาเขาพูดให้ฟัง...” (น้อย กุลศิริ, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2558) นอกจากภาษาแล้ว อัตลักษณ์อื่น ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ก็กำลังสูญหายไปด้วย เช่น การแต่งกาย วัฒนธรรมประเพณีที่เคยปฏิบัติมา และวิถีการดำรงชีวิต

แม้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรจะเริ่มตระหนักถึงคุณค่าทางอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง แต่การขาดผู้นำทางวัฒนธรรมและขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานส่วนต่าง ๆ ในระยะเริ่มต้น ส่งผลให้ความรู้สึกอยากฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร เป็นเพียงภาพและความรู้สึกที่ถูกเก็บไว้

จนกระทั่งประมาณ พ.ศ. 2540 รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดชัยภูมิ ในขณะนั้นเริ่มพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลายแห่งขึ้นมาเพื่อตอบสนองนโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาล พื้นที่อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ เป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม และมีความสวยงามทางธรรมชาติที่โดดเด่น คือ มีดอกกระเจียวเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ครอบคลุมบริเวณกว้าง เป็นทุ่งดอกไม้ขนาดใหญ่ ความงามของดอกกระเจียวถูกประชาสัมพันธ์ผ่านการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและแผนการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัด การเข้ามาของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ทำให้หน่วยงานของจังหวัดและท้องถิ่นเข้ามาพัฒนาและศึกษาพื้นที่อำเภอเทพสถิตมากขึ้นตามลำดับ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเทพสถิต เริ่มเป็นที่รู้จัก ประกอบกับนายกองค์การบริหารจังหวัดชัยภูมิในสมัยนั้น มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรที่อำเภอเทพสถิตด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรจึงถูกให้ความสำคัญขึ้นมา และถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดเทศกาลการท่องเที่ยวทุ่งดอกกระเจียว ในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งถูกจัดขึ้นต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี

ภาพที่ 5-1 การจัดแสดงวิถีชีวิตผู้ฮกกร งานดอกกระเจียว อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

วัฒนธรรมและเรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรถูกนำมาจัดแสดงในเชิงวัฒนธรรมที่เน้นภาษา การแต่งกาย การละเล่น และวิถีการดำรงชีวิต โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นการจัดแสดงนิทรรศการบริเวณทางขึ้นอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม และมีการจัดแสดงการละเล่น การแต่งกาย โดยให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรร่วมกิจกรรมด้วยการจัดชุดการแสดงการแต่งกาย การร้องปี่เรเร การเป่าใบไม้ เป็นต้น การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้ เป็นจุดเริ่มต้นที่มีการประสานงาน นำกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังคำแพงไปร่วมทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรอำเภอเทพสถิตด้วย (สำรอง ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2556) แต่ด้วยการขาดการติดต่อประสานงานที่ต่อเนื่องของผู้เกี่ยวข้อง และการขาดตัวแทนทางวัฒนธรรมของบ้านวังคำแพงเอง ส่งผลให้ในปีต่อ ๆ มา กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังคำแพง ไม่ได้ไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรอำเภอเทพสถิตอีกเลย ซึ่งในปัจจุบัน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม เป็นกิจกรรมเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรอำเภอเทพสถิตเท่านั้น

การขาดผู้นำในการสร้างเครือข่ายและขับเคลื่อนแนวคิดฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร ส่งผลให้ไม่มีกิจกรรมการฟื้นฟูและอนุรักษ์ใด ๆ เกิดขึ้นในบ้านวังคำแพง สมาชิกผู้ฮกกรดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและกลุ่มชาติพันธุ์ก็มีการปรับตัวไปเรื่อย ๆ ตามสภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ก็ค่อย ๆ ถูกกลืนหายไปเรื่อย ๆ จนอัตลักษณ์ของความเป็นผู้ฮกกรสูญหายไปหลายอย่าง เช่น การแต่งกาย วิถีการดำรงชีวิต

การละเล่น ประเพณีบางอย่างไม่มีการสานต่อ เมื่อบรรพบุรุษตายไปประเพณีโบราณที่เคยสืบทอดกันมา ก็ไม่ได้ถูกจัดขึ้นอีกเลย เช่น การแห่ดอกฝิ่ง เป็นต้น

จนกระทั่งหลัง พ.ศ. 2550 องค์การบริหารส่วนตำบลชินน เริ่มให้ความสนใจกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรบ้านวังกำแพงในเชิงของวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น ประกอบกับหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่มีแนวคิดที่จะชูวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรขึ้นมาเพื่อเป็นเอกลักษณ์สำคัญของชุมชน แต่ปัญหาที่เกิดจากงบประมาณ การดำเนินนโยบายที่ต่อเนื่องและจริงจัง ตลอดจนขาดความรู้ความเข้าใจในกลุ่มชาติพันธุ์ ขาดการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ส่งผลให้โครงการหยุดชะงักลงและไม่ประสบความสำเร็จในเชิงของการฟื้นฟูและอนุรักษ์ (ชุมพล ทองแย้ม, สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2557)

ปลายปี พ.ศ. 2553 เกิดการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร โรงเรียนบ้านวังกำแพง ซึ่งเป็นสถานศึกษาแห่งเดียวที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านวังกำแพง นายลีลวัฒน์ ชมภูพิน เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านวังกำแพง ตำบลชินน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ และเล็งเห็นถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับบ้านวังกำแพง ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกร และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ค่อย ๆ สูญหายไป สถานศึกษาที่มีความใกล้ชิด ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน ควรมีบทบาทสำคัญในการเข้าไปช่วยฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ส่งผลให้ พ.ศ. 2554 มีการร่างเสนอจัดทำ “โครงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตชนเผ่าผู้ศุกร (ชาวบน)” และทุนสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลชินน เป็นจำนวนเงิน 20,000 บาท โดยมีนางสาวนิภาพร ศรีชมชื่น เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โครงการได้รับอนุมัติให้ดำเนินการได้ โดยระยะเวลาของโครงการดังกล่าวนี้ ให้เริ่มดำเนินงานตั้งแต่ เดือนพฤษภาคม 2554-กุมภาพันธ์ 2555 (สุวิทย์ โยธารักษ์, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558)

“โครงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตชนเผ่าผู้ศุกร (ชาวบน)” มีพื้นฐานหลักการมาจากข้อมูลพื้นฐานที่เกิดจากการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรในช่วง พ.ศ. 2540 ที่มีนักวิชาการภาษาศาสตร์เข้ามาศึกษาจนสันนิษฐานว่าเป็นกลุ่มชนโบราณ ดังนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรบ้านวังกำแพง จึงเป็นชนเผ่าพื้นเมืองในบริเวณบ้านวังกำแพงหรือเป็นเจ้าของพื้นที่เดิมในเขตลุ่มน้ำชีตอนบน กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรมีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ด้านภาษาและวัฒนธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งภาษาที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรบ้านวังกำแพงที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันมีความเกี่ยวข้องกับสำพันธ์กับภาษามอญโบราณสมัยทวารวดี นอกจากนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องฟื้นฟูและอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมของตนเอาไว้ เพื่อป้องกันไม่ให้สูญหายไปกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน โรงเรียนบ้านวังกำแพงจึงตระหนักและเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกร

เพื่อให้ดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของโรงเรียนและท้องถิ่น และต้องการให้ลูกหลานญัฮกุรรุ่นหลังได้รับรู้และเข้าใจ ความเป็นมาของบรรพบุรุษและให้เกิดความภาคภูมิใจในภาษาและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเอง อีกทั้งการสืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิมนี้ ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาของนักเรียนและบุคคลทั่วไป หลักการและเหตุผลดังที่กล่าวมานี้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของ โครงการดังกล่าว (ลีลวัฒน์ ชมภูพิน, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558)

“โครงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตชนเผ่าญัฮกุร (ชาวนบ)” ถูกตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการ คือ ประการแรก ต้องการให้เด็กญัฮกุรซึ่งส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรมีความตระหนักและภูมิใจในภาษาและวัฒนธรรมของท้องถิ่นของตนเอง ประการที่สอง เพื่อให้เด็กญัฮกุรสามารถพูดสื่อสาร โดยใช้ภาษาญัฮกุรในชีวิตประจำวันของตนเองได้ ประการที่สาม เพื่อให้เด็กญัฮกุรได้ศึกษาวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และประการสุดท้าย เพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นแหล่งเรียนรู้ โดยมีการตั้งเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ไว้ดังนี้

1. เด็กญัฮกุรมีความตระหนักและภูมิใจในภาษาและวัฒนธรรมของท้องถิ่นของตนเอง
2. เด็กญัฮกุรสามารถพูดสื่อสารด้วยภาษาญัฮกุรในชีวิตประจำวันได้
3. เด็กญัฮกุรสามารถศึกษาวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้
4. เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร

ลักษณะกิจกรรมตลอดโครงการจะเน้นความร่วมมือระหว่างชุมชนกับสถานศึกษายกตัวอย่างเช่น กิจกรรมการพูดสื่อสาร โดยใช้ภาษาญัฮกุรในชีวิตประจำวัน คณะครูโรงเรียนบ้านวังกำแพงเป็นผู้รับผิดชอบ มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยให้นางสำรอง ชูณรงค์ ซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งครูประจำศูนย์เด็กเล็ก เป็นครูสอนภาษาญัฮกุรให้กับนักเรียน เนื่องจากนางสำรอง เป็นลูกหลานกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุรรุ่นใหม่ ที่เกิดและใช้ชีวิตอยู่ในหมู่บ้าน ไม่ได้ย้ายออกไปนอกหมู่บ้าน ทำให้นางสำรองสามารถสื่อสารภาษาญัฮกุรได้เป็นอย่างดี ประกอบกับเป็นผู้ที่มีความเข้าใจเรื่องการเรียนการสอนด้วย (ลีลวัฒน์ ชมภูพิน, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558)

การเรียนการสอนภาษาญัฮกุร จะเป็นการให้คำศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น หมวด ครอบคร้ว โดยเด็กญัฮกุรจะต้องไปเรียนรู้จากปู่ย่าตายายที่บ้านถึงคำศัพท์ต่าง ๆ เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่สาว พี่ชาย ลุง ป้า น้า อา เป็นภาษาญัฮกุร เมื่อเด็กได้เรียนรู้จากครอบครัวยแล้ว ให้นำคำศัพท์นั้นมาพูดในห้องเรียนภาษาญัฮกุร โดยครูผู้สอนจะช่วยแก้ไขการใช้คำ การออกเสียงที่ถูกต้อง เนื่องจากรากฐานการออกเสียงภาษาญัฮกุรค่อนข้างยาก การออกเสียงผิดจากแบบดั้งเดิมจึงเป็นปัญหาที่พบอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะพยัญชนะตัว <ร> เด็กมักออกเสียงผิดเป็น <น> เช่น <ซัวร์>

แปลว่า สุนัข เด็กมักออกเสียงเป็น <ซุน> หรือแม่แต่ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง <ญัฮกุร> ก็ออกเสียงเป็น <ญัฮกุน> เป็นต้น นอกจากนี้ผู้สอนยังต้องช่วยเด็กสร้างรูปประโยคจากคำศัพท์อย่างง่าย ๆ เพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ “...เด็กออกเสียงตัว r<r> ไม่ค่อยได้ ออกเป็น n<n> ตลอด ต้องคอยแก้ไขให้ออกเสียงได้ถูกต้อง...” (สำรอง ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558)

หลังจากเรียนหมวดครอบครัวแล้ว ก็จะมีหมวดตัวเลข หมวดอาหาร หมวดสิ่งของ เครื่องใช้ภายในบ้าน หมวดสัตว์ ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งอาศัยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแบบนี้ควบคู่กันไป (ลีลวัฒน์ ชมภูพิน, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558)

กิจกรรมเสริมสร้างความตระหนักและเข้าใจ ภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น คณะครูโรงเรียนบ้านวังคำแพงเป็นผู้รับผิดชอบ โดยร่วมมือกับผู้นำชุมชนบ้านวังคำแพง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน รองผู้ใหญ่บ้าน ครูในพื้นที่และปราชญ์ท้องถิ่น โดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมดั้งเดิมร่วมกัน และมีการถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็ก โดยสอดแทรกเข้าไปในวิชาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น เช่น วิชาสังคมศึกษา เป็นต้น (ลีลวัฒน์ ชมภูพิน, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558)

กิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกาย การละเล่น และสืบสานวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ญัฮกุร คณะครูบ้านวังคำแพงเป็นผู้รับผิดชอบ กิจกรรมดังกล่าวนี้สถานศึกษาของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นเพิ่มเติม (ลีลวัฒน์ ชมภูพิน, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558) องค์การบริหารส่วนตำบลชิบอน อนุมัติงบประมาณสนับสนุนตัดเย็บเครื่องแต่งกายญัฮกุรจำนวน 20,000 บาท เพื่อใช้ทำกิจกรรมและเด็กที่มีเชื้อสายญัฮกุรต้องสวมชุดญัฮกุรไปโรงเรียน สัปดาห์ละ 1 วัน (สุวิทย์ โยธารักษ์, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558)

ภาพที่ 5-2 เด็กผู้สูงอายุสวมชุดผู้สูงอายุ

สำหรับการละเล่นและสืบสานวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงอายุนั้น เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะการแสดง การละเล่น เนื่องในวันสำคัญ เพื่อเป็นการให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงอายุมีโอกาสสัมผัส เห็น การละเล่นและวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเองผ่านการแสดงที่ถูกจัดขึ้น (ลิลวัฒน์ ชมภูพิน, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558) ในขณะเดียวกันก็เป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมพื้นเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงอายุออกสู่สาธารณชนด้วย โดยเฉพาะอัตลักษณ์ทางด้านภาษา และเกิดความภาคภูมิใจ ตื่นตัวที่จะฟื้นฟูและอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มากยิ่งขึ้น (ชุมพล ทองแถม, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558)

การจัดกิจกรรมตลอดช่วง พ.ศ. 2554-2555 1 ปี ของความพยายามฟื้นฟูอัตลักษณ์ผู้สูงอายุ โดยหน่วยงานท้องถิ่น พบว่า เด็กผู้สูงอายุมีการรับรู้ถึงความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองน้อยมาก แม้จะมีพ่อแม่ และบรรพบุรุษในครอบครัวเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงอายุ แต่เด็กมีสำนึกของความเป็นสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์น้อยมาก (ลิลวัฒน์ ชมภูพิน, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558) โครงการที่โรงเรียนบ้านวังกำแพงจัดขึ้น กลับไปมีผลในการกระตุ้นให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้ปกครอง

ของเด็ก เริ่มเห็นความสำคัญของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองมากกว่า แต่การขาดผู้นำทางวัฒนธรรม และไม่มีเครือข่าย (สำรอง ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558) กลุ่มชาติพันธุ์มีความเป็นปัจเจกสูง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายใต้ความสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ ที่ส่งผลให้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เปลี่ยนแปลงไป กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อก็ยังไม่มีส่วนในการบริหารจัดการทางวัฒนธรรมของตนเองให้ดำรงอยู่ได้ และก่อนการดำเนินโครงการดังกล่าวนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อยังไม่ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการรักษาอัตลักษณ์ของตนเองมากนักว่า ต้องฟื้นฟูและรักษาไว้เพื่ออะไร เมื่อโรงเรียนบ้านวังกำแพง เข้ามาเป็นผู้นำทางวัฒนธรรม ให้ความรู้ และทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อรับรู้ถึงความสำคัญของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์จึงค่อยๆตระหนักถึงความจำเป็นในการรักษาความเป็นญ้อเอาไว้ การให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา และหน่วยงานในระดับท้องถิ่นเป็นอย่างดี เป็นสิ่งเดียวที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อทำได้ในช่วงเวลานั้น (สุวิทย์ โยธารักษ์, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558) แนวโน้มของการตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อที่บ้านวังกำแพงมีเพิ่มขึ้นทั้งทางด้านภาษาและวัฒนธรรม ตลอดจนเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง ซึ่งเป็นจิตสำนึกพื้นฐานที่จะนำไปสู่การฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองสืบต่อไปในอนาคต

นอกจากโครงการหลักที่สถานศึกษาสนับสนุนแล้ว ยังมีกิจกรรมย่อย ๆ อื่น ๆ ที่เห็นถึงความพยายามของสถานศึกษาในการช่วยกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ ฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงมีความพยายามเผยแพร่อัตลักษณ์ญ้อให้คนภายนอกได้รับรู้และมีความเข้าใจ กลุ่มชาติพันธุ์อย่างถูกต้องด้วย เช่น วันที่ 19-21 มกราคม พ.ศ. 2554 ให้ครูและเด็กญ้อร่วมงานนิทรรศการที่โรงเรียนบ้านโนนสะอาด อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยให้มีการแสดงศิลปวัฒนธรรม การละเล่น บนเวที ให้แต่งกายแบบญ้อ และจัดทำโครงการวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อไปร่วมแสดงในวันดูดาวกลางคืน กลางวันดูท้องฟ้าจำลอง เป็นต้น (ลิลวัฒน์ ชมภูพิน, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558)

การให้ความสำคัญต่อการฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อของโรงเรียนบ้านวังกำแพงและหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง นอกจากจะสะท้อนผ่านความพยายามจัดตั้งโครงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตชนเผ่าญ้อ (ชาวบน) ขึ้นมาแล้ว ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2555 มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา โดยมีเจ้าอาเภอชุมพล ทองแถม ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นายลิลวัฒน์ ชมภูพิน ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังกำแพง คณะครู ผู้ปกครอง นักเรียน ได้จัดประชุมวางแผนเพื่อกำหนดอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ

วัตถุประสงค์ของสถานศึกษา จึงได้มีการกำหนดอัตลักษณ์ของสถานศึกษาโดยนำ “ผู้ฮูร” บรรจุไว้ในอัตลักษณ์สถานศึกษาด้วย พร้อมทั้งได้มีการกำหนดจุดเน้นและจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา การประชุมร่วมกันครั้งนี้ นำมาสู่การประกาศอัตลักษณ์ของสถานศึกษา ประกาศใช้ในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2555 คือ “นำความรู้ สู่คุณธรรม สืบสานผู้ฮูร” และจุดเน้นและจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา คือ การแต่งกายด้วยชุดผู้ฮูร (ลีลาวดี ชมภูพิน, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558)

ภาพที่ 5-3 นายลีลาวดี ชมภูพิน ก่อตั้งโครงการฟื้นฟูวัฒนธรรมผู้ฮูรบ้านวังกำแพง

หลังจากนั้นได้มีการจัดทำโครงการต่อเนื่องโดยใช้ชื่อโครงการเดิม คือ “โครงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตชนเผ่าผู้ฮูร (ชาวบน)” ที่เกิดจากความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบล กับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮูรเช่นเดิม โดยกำหนดระยะเวลาของโครงการตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2555 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2556 ได้รับงบประมาณสนับสนุนต่อเนื่องจำนวน 10,000 บาท โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายสืบเนื่องจากโครงการช่วงแรก

การดำเนินงานของโครงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตชนเผ่าผู้ฮูร (ชาวบน) พ.ศ. 2555-2556 พบว่า การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำอย่างต่อเนื่องและจริงจังมาตั้งแต่ พ.ศ. 2554 ส่งผลให้ลูกหลานผู้ฮูรเริ่มพูดภาษาผู้ฮูรมากยิ่งขึ้น แม้จะไม่ใช้การพูดที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติของเด็ก แต่เป็นการพูดจากการบ้านที่ครูให้ก็ตาม อย่างน้อยเด็กผู้ฮูรก็ยังมีโอกาสพูดภาษาซึ่งเป็นอัตลักษณ์สำคัญของตนเองอยู่บ้าง การพูด สนทนาของเด็กผู้ฮูร เป็นเพียงการพูด

เป็นคำหรือประโยคสั้น ๆ ในขณะที่เด็กอยู่บ้านกับปู่ย่าตายาย บางคนไม่ยอมพูด แต่เริ่มมีทักษะการฟัง เวลาสมาชิกในครอบครัวพูดภาษาญ้อกร เด็กจะฟังเข้าใจ แต่จะตอบกลับเป็นภาษาไทยหรือภาษาอีสานแทน(สำรอง ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558)

การรับรู้ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง การสืบสานการแต่งกาย การละเล่น และการสืบสานวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกจัดเป็นกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง นำมาสู่ความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองเพิ่มมากยิ่งขึ้น เมื่อเกิดความเข้าใจประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของบรรพบุรุษและรากเหง้าทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองมากขึ้น จึงเริ่มเกิดความรู้สึกหวงแหนที่เกิดขึ้นภายใต้จิตสำนึกอย่างแท้จริง เริ่มกล้าแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์มากยิ่งขึ้น นับว่าโครงการดังกล่าวนี้ประสบความสำเร็จในการเป็นผู้นำชุมชนของสถานศึกษาที่เข้ามามีบทบาทในการช่วยกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นอย่างมาก แม้จะไม่ได้ผลมากนักกับเด็กญ้อกรซึ่งเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของโครงการก็ตาม (สำรอง ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558) แต่หากเชื่อว่า เมื่อผู้ใหญ่มีความรู้สึกอยากฟื้นฟู รักษาความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองไว้ ก็น่าจะเป็นพลังสำคัญที่สามารถส่งต่อไปยังเด็กญ้อกรต่อไปได้ในอนาคต

หลังจากการดำเนินงาน โครงการเสร็จสิ้น นายลิลวัฒน์ ชมพูพิน ได้สังเกตเห็นว่า การดำเนินโครงการมาก่อนหน้านี้ประสบความสำเร็จ จึงมีแนวคิดจะทำโครงการดังกล่าวต่อเนื่องและต้องการบรรจุเรื่องของข้าวของเครื่องใช้ และของสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรลงไปในแผนโครงการรอบใหม่ด้วย แต่โครงการใหม่ยังไม่ทันได้จัดทำ ปลาย พ.ศ. 2556 นายลิลวัฒน์ ชมพูพิน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังคำแพง และเป็นบุคคลสำคัญในการจัดตั้งโครงการเพื่อช่วยเหลือกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ย้ายออกจากพื้นที่เพื่อไปดำรงตำแหน่งพื้นที่อื่น ๆ โครงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตชนเผ่าญ้อกร (ชาวนน) อยู่ในสภาวะขาดผู้นำ การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารใหม่ ส่งผลให้นโยบายสำคัญและได้ขึ้นชื่อว่าเป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียนไม่ได้รับการสานต่อ ประกอบกับครูเก่า ๆ ที่เคยทำโครงการร่วมกันมาได้ทยอยย้ายไปปฏิบัติราชการที่อื่น ๆ ส่งผลให้ปัจจุบันครูเก่า ๆ ในพื้นที่ไม่เหลืออยู่ มีแต่ครูใหม่ ซึ่งไม่มีความผูกพันกับพื้นที่ และขาดความสัมพันธ์กับชาวบ้าน เมื่อผู้บริหารสถานศึกษาไม่ให้ความสำคัญ ขาดผู้สานต่อเจตนารมณ์ของผู้วางรากฐานโครงการ ทำให้โครงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตชนเผ่าญ้อกร (ชาวนน) หยุดชะงัก และลึกลงไปในที่สุด ไม่มีการสอนภาษาญ้อกรในโรงเรียนอีกต่อไป และสถานศึกษาแห่งเดียวในพื้นที่บ้านวังคำแพง ก็ไม่มีบทบาทอันใดร่วมกับชุมชนในการฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังคำแพงอีกเลย “...จริง ๆ โครงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตชนเผ่าญ้อกร ที่ทำ มีความตั้งใจจะทำเรื่องของภาษา

เครื่องแต่งกาย วิถีชีวิต การละเล่น และของสำคัญ เช่น พวกข้าวของเครื่องใช้เก่า ๆ ของญ้อกร โดยขอความร่วมมือไปยัง อบต. ให้ปลัดชุมพลเป็นคนประสานให้ แต่โครงการทำได้สำเร็จเฉพาะในส่วนของภาษา เครื่องแต่งกาย และพวกวัฒนธรรมย่อย ๆ ยังไปไม่ถึงเรื่องของข้าวของเครื่องใช้ของญ้อกร ปลายปี 2556 ผมต้องย้ายไปปฏิบัติราชการที่อื่นก่อน ทำให้ไม่สามารถทำโครงการนี้ต่อเนื่องตามเจตนารมณ์ได้ ถ้าผมไม่ได้ย้ายเสียก่อน ก็จะได้ทำเรื่องของสำคัญและข้าวของเครื่องใช้ของญ้อกรด้วย...” (ลีลวัฒน์ ชมภูพิน, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558)

หลังจากโครงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตชนเผ่าญ้อกร (ชาวนน) ได้ล้มเลิกไป แต่ยังคงทิ้งร่องรอยของผลโครงการไว้ พ.ศ. 2557 นายชุมพล ทองแย้ม ซึ่งดำรงตำแหน่ง ปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลซิบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นผู้ร่วมทำโครงการกับสถานศึกษาบ้านวังคำแพงมาก่อน ได้มีความพยายามสานต่อ โดยจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรภายใต้ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร่วมกับชุมชน ได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล แต่ด้วยงบประมาณที่มีจำนวนไม่มากนัก การจัดกิจกรรมจึงมีอยู่จำกัด โดยมีนางสำรอง ชูณรงค์ เป็นผู้ประสานงาน กิจกรรมที่จัดขึ้นมุ่งเน้นในเรื่องของการสืบสาน เผยแพร่วัฒนธรรม การละเล่น และเครื่องแต่งกาย ความพยายามของปลัดชุมพล ทองแย้มได้รับความร่วมมือจากกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังคำแพงเป็นอย่างดี ทั้งผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน และชาวบ้าน (ชุมพล ทองแย้ม, สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2557)

กิจกรรมที่ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรถูกจัดขึ้นทั้งในท้องถิ่นและถูกนำไปเผยแพร่ต่อสังคมภายนอก เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร เมื่อสังคมภายนอกเข้าใจอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร และรับรู้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จะส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรภูมิใจและกล้าที่จะแสดงอัตลักษณ์ของตนเองต่อสังคม กล้าที่จะพูดภาษาญ้อกรมากขึ้น โดยไม่เขินอาย และยอมรับว่าตนเองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ไม่ต้องพยายามข้ามพรมแดนทางชาติพันธุ์ไปสู่ความเป็นอื่นเมื่ออยู่ในสังคมนอกกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งจะเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้เกิดการฟื้นฟู อนุรักษ์ และธำรงอยู่ของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้ได้ไม่มากนัก

ปลัดชุมพล ทองแย้มได้ชูวัฒนธรรมญ้อกรให้เป็นวัฒนธรรมที่มีความสำคัญไม่เพียงแค่ระดับหมู่บ้านเท่านั้น แต่ให้เป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่มีความสำคัญในระดับท้องถิ่นด้วย ให้วัฒนธรรมญ้อกรมีความเท่าเทียมกับวัฒนธรรมไทย-ลาว ร่วมกับสมาชิกในหมู่บ้านอื่น ๆ ซึ่งนับว่าเป็นท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

กิจกรรมแรกภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ตำบลซิบน คือ กิจกรรม

วันผู้สูงอายุเนื่องในโอกาสเทศกาลสงกรานต์ประจำปี พ.ศ. 2557 เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี แต่กิจกรรมปีนี้มีพิเศษกว่าปีอื่น ๆ คือ เชิญชวนกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรบ้านวังกำแพงทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยบงประมาตต์จัดชุดผู้ศุกรสำหรับผู้ที่ยังไม่มีชุดให้สวมใส่มาร่วมกิจกรรมในวันดังกล่าว

ภาพที่ 5-4 กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรเข้าร่วมกิจกรรมวันผู้สูงอายุ

พร้อมทั้งให้มีการจัดแสดงวัฒนธรรมผู้ศุกรบนเวที เช่น การตีโทน ร้องปี่เรเร เล่านิทาน รำวง เป็นต้น เพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรให้แก่บุคคลทั่วไป

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรจำนวนมากมีความกระตือรือร้นและเข้าร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานราชการจัดให้ หลังจากที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรแสดงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองแล้ว ได้รับการปรบมือให้กำลังใจกันภายในท้องถิ่น และมีการกล่าวชื่นชมซึ่งกันและกัน ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง และมีทัศนคติที่ดีต่อกันภายใต้ความสัมพันธ์ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม “...คนลาวเขาปรบมือให้เรา หลังจากที่เราร้องปี่เรเร ตีโทนเสร็จ เขาชื่นชมในวัฒนธรรมของเรา เมื่อเขาซึ่งไม่ใช่ผู้ศกรยังชื่นชมวัฒนธรรมของเรา แล้วเราเป็นลูกหลานผู้ศกรแท้ ๆ เราต้องรักและภูมิใจในมรดกที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายให้เรามากกว่าเขาหลายเท่า...” (เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์, สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557) “...ดีใจ ไม่อายอยากมาแสดง อย่างน้อยบ้านอื่น ทั้งลาว ทั้งไทย จะได้ว่ามีผู้ศกรอยู่ แล้วเขาก็ชอบที่เราแสดง

ตอนแรกก็กลัว ๆ กลัว ๆ แต่พอเขาพร้อมปรบมือไปกับเรา ก็รู้สึกดีใจ และภูมิใจที่เป็นผู้สูง...”
 (น้อย กุลศิริ, สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557) “...ผู้สูงกับลาว หรือไทยในบ้านแถว ๆ นี้ ก็เป็น
 เหมือนญาติพี่น้องกัน เห็นกันมาแต่เล็กแต่น้อย ผมว่า วัฒนธรรม ภาษาต่างกัน แต่เราก็อยู่ร่วมกันได้
 เพราะที่อยู่ร่วมกันมาเป็นร้อย ๆ ปี แล้วตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย...” (ลือ, สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557)

ภาพที่ 5-5 กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงท่ามกลางคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์

นอกจากจะมีการจัดแสดงวัฒนธรรมแล้ว ยังมีกิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้อาวุโสเนื่องในวัน
 ขึ้นปีใหม่ไทย ซึ่งวันสงกรานต์นี้ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงนับว่า เป็นวันปีใหม่ผู้สูงด้วยเช่นกัน
 ซึ่งเป็นการยึดถือวันสงกรานต์เป็นวันปีใหม่มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษแล้ว การรดน้ำดำหัวร่วมกัน
 ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เป็นการสร้างความเคารพซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์
 ขจัดความแตกต่างและแบ่งแยกทางชาติพันธุ์ ซึ่งนับว่ากิจกรรมแรกที่ต้องค์การบริหารส่วนตำบล
 พยายามจัดขึ้นภายใต้การนำของปลัดชุมพล ทองแย้ม ได้รับกระแสตอบรับและผลสะท้อนต่อ
 การฟื้นฟูอนุรักษ์อัตลักษณ์ รวมถึงการเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงบ้านวังกำแพง
 ได้เป็นอย่างดี (ชุมพล ทองแย้ม, สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557)

ภาพที่ 5-6 กิจกรรมรดน้ำคำหัว เนื่องในวันสงกรานต์

เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 มีการจัดกิจกรรมประเพณีบุญเดือนหก ซึ่งเป็นงานประเพณีที่อำเภอบ้านเขว้าจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี จึงมีแนวคิดที่จะนำกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรบ้านวังกำแพงเข้าร่วมกิจกรรม พิธีเปิดงานบุญเดือนหก จะมีการจัดขบวนแห่ของแต่ละชุมชน ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลชีบน ชูวัฒนธรรมผู้ศุกรให้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น จัดตกแต่งขบวนแห่ให้สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกร และให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรแต่งกายแบบผู้ศุกรมาร่วมขบวนแห่ ระหว่างการเคลื่อนขบวนให้มีการร้องปี่เรเร พุคภาษาผู้ศุกร ไปตลอดทาง

ภาพที่ 5-7 กิจกรรมงานบุญเดือนหก

และให้ลูกหลานผู้สุกรุ่นเด็กแสดงการละเล่น โบราณของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สุกรไปด้วย เพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้ลงมือปฏิบัติ รู้จักซึมซับวัฒนธรรมของตนเองไปด้วย พร้อมกับเผยแพร่ วัฒนธรรมของตนเองต่อสังคมภายนอก

ภาพที่ 5-8 การละเล่นของเด็กผู้สุกร 1

ภาพที่ 5-9 การละเล่นของเด็กญ้อฮูกร 2

ภาพที่ 5-10 เครื่องดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อฮูกร

ภาพที่ 5-11 ร่วมขบวนแห่แสดงวัฒนธรรมในงานบุญเดือนหก

จากการที่ผู้ศึกษาเข้าร่วมสังเกตการณ์พฤติกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ฮ่อและพฤติกรรมของคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่แสดงท่าทีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ในขณะที่ร่วมกิจกรรมและมีการปฏิสัมพันธ์กัน พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ฮ่อรู้สึกตื่นเต้นและมีความสุขที่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมขบวนแห่งานประเพณีบุญเดือน 6 มีความภาคภูมิใจในความเป็นชาติพันธุ์ฮ่อและมีความกระตือรือร้นที่จะแสดงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองให้สังคมภายนอกได้เห็น พบอาการเงินอายบ้างซึ่งเกิดกับเด็กเล็ก เนื่องจากยังไม่มีสมาธิในความแตกต่างทางชาติพันธุ์ เด็กเล็กเมื่อได้ทำกิจกรรมที่ดูแตกต่างจากคนกลุ่มอื่นทั่ว ๆ ไป จึงเกิดความไม่มั่นใจที่จะแสดงพฤติกรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองออกมา ซึ่งผู้เกี่ยวข้องต้องนำไปพิจารณาเรื่องของการพัฒนาจิตสำนึกต่อไป เนื่องจากเยาวชนและเด็กเล็กรุ่นใหม่ จะต้องเป็นผู้สานต่ออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของฮ่อต่อไปในอนาคต สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ฮ่อในวัยผู้ใหญ่จนถึงผู้อาวุโส มีความตระหนักถึงชาติพันธุ์ของตนเองอย่างเต็มเปี่ยม

ภาพที่ 5-12 ร่วมขบวนแห่งานบุญเดือนหก

พฤติกรรมที่คนต่างกลุ่มชาติพันธุ์มีต่อกันมีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สุกรขณะดูการแสดงและพบปะปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สุกร ทำให้ไม่สะท้อนออกมาในลักษณะของการแบ่งแยกชาติพันธุ์ และการเหยียดทางชาติพันธุ์แต่ประการใด ซึ่งอุปนิสัยของคนอีสานพื้นถิ่นจะไม่ค่อยมีแนวคิดเรื่องความแตกต่างทางชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรม บางคนเพิ่งรับรู้เป็นครั้งแรกว่าในจังหวัดชัยภูมิมีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สุกร ก็แสดงอาการตื่นเต้น สนใจ อยากเห็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สุกรตัวจริงว่ามีลักษณะอย่างไร มีการเข้ามาขอบันทึกภาพเก็บไว้ โดยเป็นการบันทึกภาพที่ให้เกียรติกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ใช่ในลักษณะการบันทึกภาพแปลกแต่ประการใด “...ไม่เคยรับรู้มาก่อนว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์นี้ เขาว่าเป็นมอญโบราณ แต่พอเห็น ก็เหมือนคนอีสาน คนลาว ไม่แตกต่างกัน แตกต่างกันแค่ภาษา แต่พวกเขาที่พูดภาษาอีสานเราได้...” (ดวงพร อาจบ้านเขว้า, สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2557)

นอกจากกิจกรรมบุญเดือนหกที่ถูกจัดขึ้นเป็นบุญใหญ่ประจำปีแล้ว บางปีองค์การบริหารส่วนตำบลได้นำกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สุกรเข้าร่วมกิจกรรมงานบวงสรวงเจ้าพ่อพระยาแล ซึ่งเป็นงานใหญ่ประจำจังหวัดชัยภูมิ จัดขึ้นทุก ๆ ปีด้วย โดยองค์การบริหารส่วนตำบลชวนนำกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สุกรไปร่วมขบวนแห่ในขบวนของอำเภอบ้านเขว้า การออกไปร่วมกิจกรรม ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สุกรเป็นที่รู้จักของสังคมภายนอกกว้างขวางยิ่งขึ้น และกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สุกรมีความรู้สึกภูมิใจที่

วัฒนธรรมและความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองมีความสำคัญ และพร้อมที่จะแสดงอัตลักษณ์ของตนเองผ่านสายตาสาธารณชน เพื่อเผยแพร่ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเต็มภาคภูมิ (ดูย เศษจัตร์ส, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2557)

การที่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกถูกรู้ให้มีความสำคัญ เป็นการสะท้อนต่อกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกทางอ้อมด้วยว่า แม้แต่คนนอกยังให้ความสำคัญและสนใจอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก พวกเขาซึ่งเป็นคนใน ก็ควรที่จะฟื้นฟูและอนุรักษ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองให้ยังคงดำรงสืบไปด้วยเช่นกัน และกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกบ้านวังกำแพงก็ตระหนักถึงความสำคัญประการนี้เป็นอย่างดี หลังจากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เกี่ยวข้องช่วยกันผลักดัน รวมถึงโครงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตชนเผ่าผู้ฮก (ชาวบน) ที่ผ่านมาด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกมีความพยายามรวมกลุ่มกันเพื่อที่จะหาช่องทางและวิธีการสืบสานวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษเคยปฏิบัติมาแต่ได้สูญหายไปนานแล้ว และความพยายามรวมกลุ่มโดยมีหน่วยงานท้องถิ่นและผู้มีความรู้คอยให้คำปรึกษา ทั้งที่เป็นคนในและคนนอกกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้เกิดวิธีและสร้างองค์ความรู้ร่วมกันที่จะผลักดันให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกบ้านวังกำแพงฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้สำเร็จได้ด้วยตัวกลุ่มชาติพันธุ์เอง หากกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกสามารถมีกระบวนการในการฟื้นฟูและรักษาเพื่อจะธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองไว้ได้ และสามารถสร้างเครือข่ายทางชาติพันธุ์ได้อย่างเหนียวแน่น อัตลักษณ์ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ก็จะสามารถธำรงไว้ได้อย่างยั่งยืนภายใต้จิตสำนึกของชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ที่สูญหายไป ก็อาจถูกรื้อฟื้นขึ้นมาจากความร่วมมือกันระหว่างเครือข่ายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเอง ซึ่งเป็นวิธีฟื้นฟู ธำรงรักษาความเป็นชาติพันธุ์ได้อย่างมีศักยภาพมากกว่าการฟื้นฟูและรักษาจากคนนอก

นอกจากการดำเนินกิจกรรมหลักคือ กิจกรรมวันสงกรานต์และบุญเดือนหก ในช่วง พ.ศ. 2557 แล้ว ได้มีการริเริ่มการรื้อฟื้น สืบค้น ประวัติศาสตร์ ความเป็นของกลุ่มชาติพันธุ์ และพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ เช่น การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก บ้านวังกำแพงเป็นแหล่งข้อมูลหลัก การสืบค้นประวัติศาสตร์ เป็นการช่วยกระตุ้นให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก โหยหาอดีต ย้อนกลับไปหาจุดเริ่มต้นของตนเอง โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมและวิถีการผลิต การร่วมมือกับผู้สืบค้นประวัติศาสตร์โดยคนนอกกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกนั้น เป็นกระบวนการหนึ่งที่ช่วยให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกค่อย ๆ ดึงอัตลักษณ์ที่เคยสูญหายไปออกมาเป็นข้อมูล บางสิ่งผ่านกาลเวลาไปหลายสิบปี เล่าต่อ ๆ กันมาสมัยปู่ย่า ตายาย อาจมีการหลงลืมจนเลือนหายไปบ้าง ก็สืบค้นประวัติศาสตร์จากคำให้การของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก โดยเฉพาะผู้อาวุโสที่มีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป ทำให้ผู้ฮกรุ่นหลัง ๆ ได้รับรู้อีกหลายเรื่องราวที่ปู่ย่าตายายไม่เคยเล่าให้ฟัง เนื่องจากไม่เคยสอบถามกันมาเลย

อัตลักษณ์และวัฒนธรรมบางอย่างที่หายไป เมื่อได้ข้อมูล กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรที่เป็น ผู้นำชุมชน ประชาชน และผู้สนใจ ได้มีความพยายามนำข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นมาสานต่อ ให้มีการฟื้นฟูอัตลักษณ์อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป ประกอบกับช่วง พ.ศ. 2557 มีการจัดงานประชุม ระดับชาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย และงานมหกรรมชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย ประจำปี 2557 ที่จังหวัดตาก ซึ่งอดีตกำนันบ้านวังกำแพง มีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับเครือข่ายญ้อกรที่อำเภอเทพสถิต จึงได้รับการชักชวนให้ไปร่วมงานด้วย การประชุมเชิงวิชาการทางด้านชาติพันธุ์พื้นเมืองในครั้งนั้น สร้างแรงบันดาลใจในการนำมาซึ่งความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรที่ต่าง ๆ ในประเทศไทย ให้มีการประสานงาน ติดต่อและดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อฟื้นฟูอนุรักษ์ ให้อัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ญ้อกรสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงและท่ามกลางความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ (สงวน บัวจตุรัส, สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2558)

จากนั้นมีการประชุมหารือกันระหว่างอดีตกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโส นางสาวรอง ปลัดชุมชน และสมาชิกญ้อกรบ้านวังกำแพง จนนำมาสู่การติดต่อประสานงานโดยอาศัยเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมมากกว่าเข้ามาเป็นแนวร่วมในการช่วยฟื้นฟูวัฒนธรรมและสร้างพลังให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพงตระหนักถึงอัตลักษณ์ ประเพณีและวัฒนธรรมของตนเอง จึงได้มีการกำหนดวันที่ 14 เมษายน ของทุกปี ให้เป็น “วันญ้อกร”

ภาพที่ 5-13 งานวันญ้อกร

วันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2558 มีการจัดกิจกรรมวันอนุรักษ์ขึ้นที่ศาลากลางบ้านของบ้านวังกำแพง เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพง โดยมีนายอำเภอบ้านเขว้า ผู้ปกครอง ข้าราชการส่วนท้องถิ่น เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรอำเภอเทพสถิต สมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรอำเภอเทพสถิต สมาชิกญ้อกรบ้านวังบ้านวังกำแพง นักวิชาการ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเข้าร่วมกิจกรรม

กิจกรรมที่จัดขึ้น เช่น วิธีทำห่อฝิ่ง การร้องปี่เร่เร่ หรือกระแจ๊ะ เป่าใบไม้ การตีโทน เป็นต้น วิธีทำห่อฝิ่งนั้น เป็นกิจกรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมีความต้องการรื้อฟื้นประเพณีห่อฝิ่ง ซึ่งเป็นประเพณีโบราณที่สูญหายไปจากบ้านวังกำแพงนานแล้ว เนื่องจากบรรพบุรุษที่เคยทำต่อ ๆ กันมาล้มหายตายจากกันไปหมด สมาชิกรุ่นหลัง ๆ ก็ไม่ได้มีการสืบทอด ส่งผลให้ทำห่อฝิ่งไม่เป็น แต่ประเพณีดังกล่าวนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรอำเภอเทพสถิตยังปฏิบัติสืบทอดกันมาทุก ๆ ปี จนถึงปัจจุบัน กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรอำเภอเทพสถิตจึงสอนกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพง ทำห่อฝิ่ง เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพงสามารถรื้อฟื้น และสืบสานประเพณีของบรรพบุรุษให้ดำรงอยู่ต่อไปได้ด้วยตนเองในอนาคต “... เคยได้เห็นปู่ย่า ตายายทำ แต่พอนาน ๆ ไปไม่มีปู่ย่าตา ยายทำ ก็ลืม ๆ วิธีทำไป แต่รู้ว่าประเพณีนี้เคยมี พอทำไม่เป็นแล้ว ก็เลิกทำกันไปเลย...” (ประสาธ นุญยัง, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2558)

ภาพที่ 5-14 วิธีทำห่อดอกฝิ่ง

การร้องป๊ะเร่เร่ เป็นศิลปะการร้องที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นการขับร้องด้วยภาษาญ้อสุกรตอบโต้กันไปมาระหว่างชายหญิงประกอบด้วยเครื่องดนตรีของญ้อสุกร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โทนอน นอกจากจะเป็นการสืบสานอัตลักษณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรมในเชิงสุนทรียศาสตร์แล้ว การร้องป๊ะเร่เร่ยังเป็น การสืบสานการใช้ภาษาญ้อสุกรอีกด้วย ปัจจุบันการร้องป๊ะเร่เร่ในบ้านวังกำแพง หลงเหลือคนที่ร้องเป็นอยู่ไม่กี่คน เนื่องจากคนรุ่นเก่า ๆ ททยอดตายกันไปหมด คนรุ่นหลัง ๆ เมื่อไม่มีการสืบต่อ ก็ไม่สามารถร้องป๊ะเร่เร่ได้เหมือนบรรพบุรุษ ในอนาคตหากไม่มีการรักษาไว้ จะไม่มีโอกาสได้ยินการร้องป๊ะเร่เร่ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกรบ้านวังกำแพงอีกต่อไป

การเป่าใบไม้ เป็นการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกร เป็นการส่งสัญญาณเวลาออกไปเก็บของป่าบนภูเขาของบรรพบุรุษญ้อสุกร พื้นที่กว้างใหญ่ เสียงเรียกไม่สามารถสื่อสารกันได้สะดวก เสียงเป่าจากใบไม้ที่สะท้อนไปตามกระแสลม เป็นสัญญาณที่ใช้เรียกสมาชิกในกลุ่มกลับบ้าน หรือสัญญาณบอกสมาชิกในกลุ่มที่ออกล่าสัตว์ด้วยกันว่าตนเองอยู่ตรงไหน แต่วิธีการเป่าใบไม้ให้สัญญาณได้สูญหายไปหลังจากที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกรรู้จักเพาะปลูก เปลี่ยนวิถีการผลิตใหม่ การลดลงของทรัพยากรบนภูเขา ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกรไม่ออกล่าสัตว์บนภูเขา การใช้สัญญาณจากใบไม้จึงหายไป นอกจากการเป่าใบไม้จะเป็นการให้สัญญาณแล้ว ยังเป็นการเป่าเพื่อความบันเทิงด้วย บรรพบุรุษญ้อสุกรสามารถเป่าใบไม้เป็นเพลงได้ ในอดีตมักเป่าให้ลูกหลานฟัง มีการล้อมวงฟังการเป่าใบไม้ ปัจจุบัน คนที่ยังสามารถเป่าใบไม้ได้นั้นมีจำนวนไม่มากนัก บ้านวังกำแพงไม่หลงเหลือสมาชิกคนไหนในกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกรที่ยังคงเป่าใบไม้ได้เลย ลูกหลานญ้อสุกรบ้านวังกำแพงจึงไม่มีโอกาสเห็นเครื่องดนตรีธรรมชาตินี้ แต่ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกรที่อำเภอเทพสถิตสามารถเป่าใบไม้ได้ การแสดงการเป่าใบไม้ครั้งนี้จึงเป็นครั้งแรกที่ลูกหลานญ้อสุกรบ้านวังกำแพงมีโอกาสเห็นวิธีการเป่าใบไม้เป็นครั้งแรก และผลที่ปรากฏอย่างชัดเจนขณะจัดกิจกรรมคือ เด็กญ้อสุกรบ้านวังกำแพงสนใจการเป่าใบไม้เป็นอย่างมาก เนื่องจากมีเสียงไพเราะ อุปกรณ์เพียงแค่ใบไม้ที่มีความเหนียวเพียงใบเดียวเท่านั้น การที่เด็กญ้อสุกรให้ความสนใจการเป่าใบไม้ขึ้นมานั้น เป็นนิมิตหมายอันดีที่อาจจะกล่าวได้ว่า การเป่าใบไม้ซึ่งเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกรกำลังหวนกลับมาและมีแนวโน้มกลับมาปรากฏให้เห็นในบ้านวังกำแพงอีกครั้งหนึ่ง “...สมัยก่อน ญ้อสุกรต้องเป่าใบไม้เป็น หลัง ๆ คนเป่าเป็นก็ตายไปหมด คนสมัยหลัง ๆ มากี่ไม่มีใครเป่า ก็สูญหายไป ลูกหลานก็ไม่เคยเห็นไม่เคยได้ยิน...” (มุล จันทรพิมพ์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2558)

ภาพที่ 5-15 การเป่าใบไม้

ดังที่กล่าวมาข้างต้น ความพยายามในการฟื้นฟูและอนุรักษ์กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมีแนวโน้มที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะการอนุรักษ์เชิงวัฒนธรรมและประเพณี แต่การฟื้นฟูด้านภาษาญ้อกรยังเป็นปัญหา เนื่องจากภาษาเป็นทักษะที่ต้องใช้เป็นประจำจึงสามารถสืบทอดต่อไปได้ แต่ในชีวิตประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพง ภาษาญ้อกรจะถูกใช้เมื่อพวกเขาปฏิบัติสัมพันธ์กันเองในหมู่บ้านเท่านั้น ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรที่อยู่ในวัยรุ่นและวัยเด็กเลิกใช้ภาษาญ้อกรในชีวิตประจำวันไปแล้ว ใช้ภาษาลาวและภาษาไทยในการสื่อสารกับสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์และระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์แทน ภาษาญ้อกรจึงไม่มีความจำเป็นเท่าใดนัก ส่งผลให้สมาชิกรุ่นหลังที่จะต้องเป็นผู้สืบสานภาษาแทนพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย นั้น อยู่ในภาวะที่พูดภาษาญ้อกรไม่ได้ ในอนาคตหากไม่มีวิธีการใดเข้ามาแก้ไขวิกฤตนี้ อุตลักษณ์ที่สำคัญ คือ ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพงจะต้องสูญหายไปอย่างแน่นอน

หากพิจารณาบนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในยุคเทคโนโลยีการสื่อสารรุ่งเรืองเช่นนี้ เป็นเรื่องยากมากที่บุคคลหรือสังคมใดสังคมหนึ่งจะปิดกั้น สกัด หรือต้านทานกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ลั่งไหลเข้ามาทางสื่อชนิดต่าง ๆ ได้ และเป็นที่น่าประจักษ์อย่างชัดเจนว่า ค่านิยมสมัยใหม่ที่เข้ามาย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อรูปแบบวัฒนธรรม ภาษา หรือวิถีการดำรงชีวิตแบบ

ดั้งเดิมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถรับมือปัจจัยสำคัญของการนำไปสู่การสูญเสียอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ คือ แนวทางการฟื้นฟูและอนุรักษ์ กล่าวคือ เมื่อไม่สามารถต้านทานเทคโนโลยี แนวคิดสมัยใหม่ได้ หรือวิธีการฟื้นฟูและอนุรักษ์แบบเดิมไม่สามารถตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาการสูญเสียอัตลักษณ์ เช่น จากที่เคยจัดกิจกรรมเผยแพร่วัฒนธรรมอนุรักษ์เพื่อรื้อฟื้นอัตลักษณ์ ลองหันมาให้ความสำคัญต่อการสร้างจิตสำนึกของความเป็นชาติพันธุ์แทน ซึ่งเป็นการปลูกฝังความเป็นอนุรักษ์ระดับลึกลงไปจิตใจ เมื่อสมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ มีจิตสำนึกของความเป็นอนุรักษ์อย่างเต็มเปี่ยมแล้ว พลังที่จะต้องการธำรงชาติพันธุ์ของตนจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมา

ศรีศักร วัลลิโภดม (2554, หน้า 136) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ไว้ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่กลุ่มชาติพันธุ์อนุรักษ์กำลังเผชิญอยู่ วิธีการฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ อาจไม่จำเป็นต้องเหมือนเดิมอย่างที่เคยปฏิบัติกันมา แต่เป็นการสืบสานต่อจากของเดิมที่เคยมีอยู่แล้ว และมีการปรับแนวทางให้สอดคล้องกับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยอาศัยการทบทวนภูมิปัญญาของคนในอดีตว่าเป็นอย่างไร และทำให้ชีวิตดำเนินรอดมาได้อย่างไร กลุ่มชาติพันธุ์อนุรักษ์ในบ้านวังกำแพงเองต้องเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อน ไม่ใช่พึ่งพาแต่คนนอกให้เข้ามาช่วยเหลือในการฟื้นฟูอยู่ตลอดเวลา เพราะโดยธรรมชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นเจ้าของอัตลักษณ์ มีศักยภาพที่จะคิดและสร้างตัวเองได้ ผู้อาวุโสสามารถเป็นครูที่ดีที่สุดให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์อนุรักษ์รุ่นใหม่ได้เป็นอย่างดี เพียงแค่ต้องตระหนักในคุณค่าของกลุ่มชาติพันธุ์และปรับวิธีการสื่อสาร หรือถ่ายทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมให้แก่คนรุ่นใหม่

การสร้างจิตสำนึกร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่สามารถเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้เกิดพลังทางภูมิปัญญา รวมถึงการสร้างองค์ความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์อนุรักษ์ขึ้นมาให้เป็นรูปธรรม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ ให้คนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ได้รู้จักตัวตนของตนเอง สำหรับกระแสความเจริญจากภายนอกที่เข้ามาในหมู่บ้าน ซึ่งการไหลบ่าของความเจริญ เทคโนโลยีสมัยใหม่ กลายเป็นเรื่องยากที่หยุดยั้ง หรือเป็นสิ่งที่ไม่สามารถสกัดกั้นได้ แต่ก็ไม่มีความจำเป็นต้องต่อต้านกระแสความเจริญจากภายนอกเพื่ออนุรักษ์ของเดิม หากควรปรับปรุงเอาสิ่งที่ดีอยู่แล้วในอดีตมาประสมประสานเข้ากับสิ่งที่เหมาะสม แต่ต้องที่กลุ่มชาติพันธุ์อนุรักษ์เองเลือกสรรแล้วจากภายนอกเพื่อปรับให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงกับสังคมของตนเองและสังคมภายนอก เป็นการปรับตัวเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่โดยไม่ละทิ้งตัวตนของตนเอง (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554, หน้า 196) เช่น การทำดอกฝ้าย แม้ในปัจจุบันจะไม่มีฝ้ายป้าที่นำมาซึ่งฝ้าย เพื่อใช้ในการทำดอกฝ้ายได้ แต่สามารถใช้เทียนไข หรือสิ่งสังเคราะห์อื่นแทนได้ แม้วัสดุที่ใช้จะเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม แต่การทำดอกฝ้ายยังดำเนินต่อไป

และประเพณีแห่ดอกฝ้ายก็ยังคงอยู่ ไม่ใช่เมื่อไม่มีฝ้ายป่า ไม่มีขี้ฝ้าย ก็ยกเลิกประเพณีนี้ไปเสียหมด โดยไม่มี การปรับตัว หรือเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการรักษาวัฒนธรรมเลย เป็นต้น

ดังที่กล่าวในประเด็นการฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร บ้านวังกำแพง สรุปได้ว่า มีความพยายามของหลายหน่วยงานที่เข้ามาส่งเสริม และช่วยเหลือให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร สามารถฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง การเข้ามาของหน่วยงานที่เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ร่วมมือระหว่างส่วนต่าง ๆ กับกลุ่มชาติพันธุ์ ญ้อกร เป็นจุดเริ่มต้นของการจุดพลังการ โหยหาสิ่งที่เคยมีในอดีต และมีความเข้าใจ เห็น ความสำคัญของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองมากยิ่งขึ้น ยอมรับตัวตนของตนเอง ในขณะที่เดียวกันกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรก็เริ่มมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างญ้อกรกับญ้อกร ด้วยกันเองบ้างแล้ว แต่จะพัฒนาไปสู่การสร้างเครือข่ายทางชาติพันธุ์ที่มีพลังในการร่วมกัน ในการฟื้นฟูอนุรักษ์และธำรงความเป็นชาติพันธุ์ได้มากขึ้นน้อยเพียงใดนั้น ยังต้องมีการศึกษาต่อไป อีกในอนาคต โดยเฉพาะอัตลักษณ์ทางด้านภาษา ซึ่งเป็นอัตลักษณ์สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร และสัมพันธ์ต่อการสูญหายมากที่สุด

จิตสำนึกของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพง

อัตลักษณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความสัมพันธ์ระหว่าง กลุ่มชาติพันธุ์กับสภาพแวดล้อมที่กลุ่มชาติพันธุ์อยู่ แม้จะมีการฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางชาติ พันธุ์ที่สูญหายไป แต่อัตลักษณ์ที่ถูกฟื้นฟูก็ยังไม่ชัดเจนมากนัก และในอนาคตอัตลักษณ์ อาจจะหายไปทั้งหมด ดังนั้นเมื่ออัตลักษณ์ดั้งเดิมไม่สามารถเป็นสัญลักษณ์แทนความเป็นชาติพันธุ์ ญ้อกร ได้อย่างชัดเจนเหมือนเดิม ความเป็นเครือญาติจะกลายเป็นสถาบันทางสังคมที่ยังมีความสำคัญอยู่ ทำให้ความเชื่อเรื่อง “ผี” กลายเป็นกลไกทางสังคมในการรวมกลุ่ม แสดงความเป็นพวกเดียวกันของ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร มีบทบาทสำคัญต่อจิตสำนึกของความเป็นชาติพันธุ์ และกลไกทางสังคม ดังกล่าวนี มีประสิทธิภาพในการยึดเหนี่ยวกลุ่มชาติพันธุ์ให้เป็นพวกเดียวกันได้และตอกย้ำ ความเชื่อให้มีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นผ่านพิธีกรรมการเช่นไหว้ผี

ความเชื่อเรื่องผีร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ที่แสดงถึงการมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน และสืบเชื้อสายร่วมกันของเผ่าพันธุ์ อาจกลายเป็นสิ่งเดียวที่จะสามารถบ่งชี้ได้ว่า ใครบ้างที่ยังมี จิตสำนึกของการเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร และตอกย้ำจิตสำนึกดังกล่าว ให้เป็นรูปธรรมผ่านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการไหว้ผี

กลุ่มชาติพันธุ์มีความเชื่อเรื่องผี จิตวิญญาณมาตั้งแต่ก่อนที่คนลาวจะนำพระพุทธศาสนา เข้ามาสู่สังคมญ้อกรบ้านวังกำแพง แม้อ้อมาพระพุทธศาสนาจะเข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อการ

ดำรงชีวิตและพิธีกรรมต่าง ๆ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรไม่เคยละทิ้งความเชื่อดั้งเดิมของตนเอง “ผี” กับ “พุทธ” ยังคงดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมญ้อกรสืบต่อมาถึงปัจจุบัน

“ผี” ที่มีบทบาทสำคัญต่อจิตสำนึกร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมีอยู่ 2 ประเภท คือ ผีซึ่งเป็นผีที่อยู่ตามธรรมชาติ เป็นผีที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวที่ดำรงอยู่ และผีอีกประเภทหนึ่งคือ ผีบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นผีที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรให้ความสำคัญมาก มีอำนาจในการควบคุมสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรให้อยู่ในกรอบของสังคมที่ปู่ย่า ตายายสั่งสอนมา ในยุคสมัยหนึ่งผีบรรพบุรุษมีบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกรักษาความบริสุทธิ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ด้วยการห้ามแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ในปัจจุบันผีบรรพบุรุษไม่มีพลังเพียงพอในการควบคุมการผสมผสานทางชาติพันธุ์ หรือห้ามไม่ให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรแต่งงานกับคนต่างเผ่าพันธุ์ได้อีกต่อไป ปัจจุบันความเชื่อเรื่องผีจึงกลายเป็นสิ่งอ้างอิงการสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพงแทน พิธีกรรมที่เป็นกิจกรรมปฏิบัติเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร คือ การเซ่นไหว้ผีบน และการบวงสรวงเจ้าพ่อหลวงชั้น ซึ่ง เป็นพิธีกรรมภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

พิธีกรรมเซ่นไหว้ผีบน

ผีบน หรือผีที่อยู่บนภูเขา ซึ่งเป็นผีที่มีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรอย่างมากในอดีต เป็นที่อกที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเชื่อว่ามีอำนาจมากที่สุดในบรรดาผีที่อยู่ตามธรรมชาติทั้งปวง ให้ความอุดมสมบูรณ์แก่ผืนป่า ซึ่งเป็นแหล่งอาหารสำคัญของสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ และคอยคุ้มครองเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรต้องไปเก็บของป่าล่าสัตว์บนภูเขา ผีบนผูกพันกับวิถีชีวิตประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเป็นอย่างมาก ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรทุกคนต้องเซ่นไหว้ผีบน และเป็นพิธีกรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรปฏิบัติร่วมกันมาจนถึงปัจจุบัน “...ญ้อกรต้องไหว้ผีบนทุกคน ใครไม่นับถือผีบน นั่นไม่ใช่ญ้อกร เพราะเราอยู่กับภูเขา ไม่เหมือนคนพื้นราบ ที่เขาไม่ต้องไหว้ผีบนแบบเรา...” (ทองล่วน อัจฉริยะ, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2556)

การเซ่นไหว้ผีบน เป็นพิธีกรรมที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการแสดงความเป็นพวกเดียวกันผ่านความเชื่อและพิธีกรรม ทุกบ้านจะมีหิ้งผีตั้งอยู่ภายในบริเวณบ้าน แต่เวลาประกอบพิธีกรรม จะมีการจัดไหว้ผีบริเวณลานกลางบ้าน ส่วนเครื่องเซ่นไหว้ จะประกอบด้วย

1. ปลา ไก่ต้ม ไข่ต้ม กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรไม่นิยมนำอาหารสดเลี้ยงผี ส่วนใหญ่จะมีการนำมาประกอบอาหารก่อน
2. ข้าว เป็นทั้งข้าวสุกและข้าวที่รูดออกจากรวงใหม่ ๆ

3. ขนมหวาน กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกรไม่ค่อยมีอาหารประเภทของหวานมากนัก ของหวานส่วนใหญ่ ทำจากแป้ง น้ำตาลอ้อย

4. เหล้า เหล้าที่นำมาเช่นผี เป็นเหล้าที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกรใช้ข้าวหมัก มีลักษณะเป็นน้ำสีขาว

5. ดอกไม้ รูป เทียน ดอกไม้จะดอกไม้ที่เด็ดจากต้น ไม่เก็บดอกไม้ร่วงแล้วมาเช่นไหว้ ไม่มีการกำหนดชัดเจนว่าเป็นดอกอะไร ซึ่งสามารถหาได้ทั่วไปใกล้ ๆ หมู่บ้าน

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกรจะไปรวมตัวกันที่ลานกลางบ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ว่างใช้สำหรับประกอบพิธีกรรม เมื่อสมาชิกมารวมตัวกัน ก็จะมีการบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมือง คือ การตีโทน มีการร้องบอกเป็นภาษาญ้อสุกรให้มารับเครื่องเช่นไหว้ (เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2556)

ปัจจุบันการเช่นไหว้พื้นบ้านมีการปรับตัวไป บ้างในรายละเอียดบางอย่าง เช่น ของเช่นไหว้ มีการนำเอาอาหารอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ ปลา ไก่ มาผสมผสาน เช่น หัวหมู เป็ด น้ำพริก รวมถึงอาหารอื่น ๆ ตามความนิยมของผู้เช่นไหว้ ผลไม้ชนิดต่าง ๆ เหล้าสี น้ำอัดลม เป็นต้น สำหรับเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง มีการนำเครื่องดนตรีอื่นเข้ามาร่วมด้วย เช่น กรับ แคน เป็นต้น (สำรอง ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2556) แต่แก่นแกน ความหมายและจุดประสงค์ของพิธีกรรมยังคงเหมือนเดิม และการไหว้พื้นบ้าน ยังคงเป็นการแสดงจิตสำนึกร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกรผ่านพิธีกรรม เพื่อระลึกถึงคุณงามความดีของผู้คุ้มครองเผ่าพันธุ์ของตนเอง ยังมีสมาชิกเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมมากเท่าไร นั่นแสดงถึงจิตสำนึกของสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ยังคงมีอยู่มากเท่านั้น “...เป็นญ้อสุกรก็ต้องมาร่วมพิธีกรรม คนที่เขาว่าเขาไม่ใช่ญ้อสุกรก็จะไม่มาร่วม...ทุกวันนี้เวลาจัดพิธีกรรมเช่นไหว้ สมาชิกในหมู่บ้านจะมากันเยอะ เพราะเป็นญ้อสุกรกันเกือบจะทั้งหมู่บ้าน มีคนลาวปนเข้ามาไม่กี่หลัง ปนมากี่แต่งงานกับญ้อสุกรเรานี่แหละ...” (ทองล้วน อาจ โนนเปลือย, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2556)

การบวงสรวงเจ้าพ่อหลวงจันทร์

สมัยก่อนในช่วงเวลาที่ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษยังเป็นกลไกทางสังคมที่สามารถควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ได้ดีนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกรมีการสืบทอดความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านสายโลหิตได้อย่างชัดเจน เนื่องจากผีบรรพบุรุษ เป็นกลไกกำกับให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกร สามารถแต่งงานกันเองภายในกลุ่มชาติพันธุ์เท่านั้น ห้ามแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ ส่งผลให้ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกรถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยการหล่อหลอมจากครอบครัว แต่เมื่อมีการสร้างความสัมพันธ์กับคนภายนอกมากยิ่งขึ้น ประกอบกับโลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกรเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากการปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่น การเข้ามาของพระพุทธศาสนา ส่งผล

ให้ความเชื่อเรื่องผีในเชิงของการลงโทษนั้น คลายตัวลงเรื่อย ๆ จนส่งผลให้กลไกเรื่องผี ไม่สามารถควบคุมเรื่องของการผสมผสานสายเลือดจากการแต่งงานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ได้อีก แต่อย่างไรก็ตามผีบรรพบุรุษยังคงมีความสำคัญอย่างมากต่อกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก

“เจ้าพ่อหลวงจันทร์” เป็นบุคคลสำคัญในตำนานที่ปู่ย่า ตายาย ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก เล่าต่อ ๆ มา กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเชื่อว่า สมาชิกทุกคนในกลุ่มชาติพันธุ์ล้วนสืบเชื้อสายมาจากเจ้าพ่อหลวงจันทร์ด้วยกันทั้งสิ้น กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกนับถือบรรพบุรุษหลายคน ซึ่งล้วนเป็นจิตวิญญาณของปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว แต่เจ้าพ่อหลวงจันทร์ มีสถานะเป็นผีบรรพบุรุษที่มีอำนาจเหนือผีบรรพบุรุษคนอื่น ๆ “...ผู้ฮกทุกคนสืบเชื้อสายมาจากเจ้าพ่อหลวงจันทร์ ในหมู่บ้านนี้เป็นญาติพี่น้องกันทั้งหมด...” (ฉลวย ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2556)

การนับถือเจ้าพ่อหลวงจันทร์ในปัจจุบัน เป็นการสร้างกรอบของความเชื่อที่ผูกพันกับ “คนใน” อย่างยิ่งยวด โดยเปรียบให้เห็นว่า หากเป็นคนลาว ซึ่งหมายถึง “คนนอก” นั้น จะนับถือหรือไม่นับถือเจ้าพ่อหลวงจันทร์ก็ได้ แต่สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกนั้น ซึ่งถือว่าเป็น “คนใน” จะต้องนับถือเจ้าพ่อหลวงจันทร์ทุกคน และการระลึกถึงบรรพบุรุษนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้องประกอบพิธีกรรมบวงสรวงเจ้าพ่อหลวงจันทร์ทุกปี

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกจะประกอบพิธีกรรมบวงสรวงเจ้าพ่อหลวงจันทร์ในเดือน 6 ของทุก ๆ ปี ซึ่งถือว่าเป็นพิธีกรรมสำคัญที่สุดสำหรับกลุ่มคนที่มิเชื่อสายผู้ฮก พิธีกรรมดังกล่าวนี้จะถูกจัดขึ้นที่ศาลท้ายหมู่บ้าน ซึ่งสมาชิกในหมู่บ้านช่วยกันสร้างจากไม้ เครื่องบวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าพ่อหลวงจันทร์ประกอบด้วย

1. อาหารคาว เช่น ไก่ต้ม ไข่ต้ม หัวหมู ปลาน้ำจืด
2. ข้าวเหนียว ข้าวสวย
3. ขนมหวานทำจากข้าว แป้ง น้ำตาลอ้อย เช่น ขนมต้ม ข้าวปุ้น นางเล็ด
4. น้ำสะอาด เหล้าอู
5. ดอกไม้ รูป เทียน
6. ผ้าฝ้าย
7. ยาสูบ หมาก พลุ

“...ผู้ฮกเราจะต้องไหว้เจ้าพ่อทุกเดือน 6 ทุกคนที่เป็นผู้ฮกต้องมาไหว้บรรพบุรุษ เพราะทุกคนสืบสายเลือดมาจากท่านเหมือนกันหมด เป็นญาติพี่น้องกันทั้งหมู่บ้าน คนที่ไม่มาร่วมก็จะเป็นคนลาว คนพวกอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ผู้ฮก...” (มูล จันทรพิมพ์, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2556)

ในการประกอบพิธีกรรมบวงสรวงเจ้าพ่อหลวงจันทร์ บุคคลที่มีความสำคัญที่สุดคือร่างทรง เนื่องจากร่างทรงจะเป็นเพียงคนเดียวเป็นตัวกลางการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศรัทธากับผีบรรพบุรุษ และร่างทรงนั้นจะต้องเป็นผู้หญิงผู้หญิงผู้ศรัทธา จึงกลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการประกอบพิธีกรรมบวงสรวงเจ้าพ่อหลวงจันทร์ และเป็นผู้สืบทอดประเพณีพิธีกรรมดังกล่าวให้ดำเนินต่อไปได้ทุกๆปี เนื่องจากโครงสร้างสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศรัทธาให้ความสำคัญต่อการสืบเชื้อสายฝ่ายแม่ แม่ในสมัยหลังจะมีการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์เกิดขึ้น แต่ผู้ชายต่างชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ต้องย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านของฝ่ายหญิง และอยู่ท่ามกลางญาติของฝ่ายหญิง เมื่อสังคมผู้ศรัทธายกย่องสถานภาพของผู้หญิงในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดของสรรพสิ่ง ความอุดมสมบูรณ์ และรวมจิตวิญญาณของเผ่าพันธุ์ ส่งผลให้ผู้หญิงต้องรับหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์กับผีบรรพบุรุษ ดังนั้นในการประกอบพิธีกรรมบวงสรวง ร่างทรงเจ้าพ่อหลวงจันทร์จะต้องเป็นผู้หญิงผู้ศรัทธาเท่านั้น

พิธีกรรมเริ่มจากจุดธูปบอกกล่าวเจ้าป่าเจ้าเขา และอัญเชิญดวงวิญญาณเจ้าพ่อหลวงจันทร์มารับเครื่องบวงสรวง หลังจากนั้นจะมีการประทับร่างทรงเจ้าพ่อหลวงจันทร์ ร่างทรงจะร้ายเป็นภาษาผู้ศรัทธาประกอบจังหวะด้วยการตีโทน อัญเชิญให้ประทับทรง เมื่อเจ้าพ่อหลวงจันทร์ลงประทับทรงแล้ว ร่างทรงจะเริ่มร่ายรำตามจังหวะ สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศรัทธาที่ร่วมพิธีกรรม ก็จะร่ายรำร้องเพลงร่วมด้วย หลังจากการร่ายรำแล้ว ผู้มาร่วมบวงสรวงจะถามเจ้าพ่อหลวงจันทร์ในเรื่องต่าง ๆ ที่กังวลใจ เช่น การทำมาหากิน ภัยแล้ง โรคภัยไข้เจ็บ และที่สำคัญคือ การถามถึงญาติพี่น้องบรรพบุรุษคนอื่น ๆ ที่ล่วงลับไปแล้ว เนื่องจากเชื่อว่าเจ้าพ่อหลวงจันทร์เป็นผู้ปกครองและดูแลดวงวิญญาณผีบรรพบุรุษอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นจึงสามารถรู้ความเป็นอยู่ของปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้องของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศรัทธาที่ล่วงลับไปว่ามีความเป็นอยู่อย่างไรบ้าง (นิ มากเขียน, สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2556)

จากการประกอบพิธีกรรมและรายละเอียดในพิธีกรรม จะพบว่า พิธีกรรมการบวงสรวงเจ้าพ่อหลวงจันทร์ สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์ทางเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศรัทธา ผู้มาร่วมพิธีกรรมล้วนเฝ้ารอวันบวงสรวงเพื่อจะสื่อสารกับบรรพบุรุษของตนที่ล่วงลับไปแล้ว การรำลึกถึงปู่ย่า ตายาย จึงเป็นการต่อยอดถึงความสำคัญของระบบเครือญาติ และสะท้อนจิตสำนึกของการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันได้เป็นอย่างดีในปัจจุบัน และเป็นจิตสำนึกภายในที่จะบ่งบอกถึงการยอมรับในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองได้มากกว่าตัวบ่งชี้ทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่ถูกปรับตัวจนอาจจะหาแก่นแกนสำคัญไม่ได้

แม้ความเชื่อเรื่องผีจะเป็นส่วนหนึ่งของจิตสำนึกทางชาติพันธุ์และต่อยอดให้เกิด

การแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมผ่านพิธีกรรมการเช่นไหว้ผีบนและการบวงสรวงเจ้าพ่อหลวงชั้นที่ก็ตาม แต่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรไม่ได้มีจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ในระดับเดียวกันทุกคน จิตสำนึกทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมีหลายระดับ ขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของกลไกที่หล่อหลอมและประสบการณ์ในประวัติศาสตร์ที่แต่ละคนประสบในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งที่แตกต่างกัน โดยแบ่งให้เห็นได้ 3 ระดับ คือ ระหว่างอายุ 60 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับเข้มข้น ระหว่างอายุ 40-50 ปี อยู่ในระดับเข้มข้น แต่เริ่มมีบางคนที่มีการปรับตัวไปเพื่อการดำรงอยู่ และระดับสุดท้าย คือ อายุตั้งแต่ 30 ปี ลงมาจนถึงเด็กเล็ก เป็นกลุ่มที่จิตสำนึกทางชาติพันธุ์จากหายจนแทบจะไม่หลงเหลือ

สมาชิกญ้อกรในบ้านวังกำแพง ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป คนกลุ่มนี้ เป็นวัยที่มีประสบการณ์ชีวิตตั้งแต่ยุคดั้งเดิมที่อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยังไม่ถูกประสมประสานจนถึงยุคของการเปลี่ยนแปลงจนนำไปสู่การหดยายของอัตลักษณ์ สมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรช่วงวัยนี้ถูกระบบนิเวศที่อยู่รอบตัวกล่อมเกล่าให้เกิดการซึมซับมรดกทางชาติพันธุ์มาจากบรรพบุรุษอย่างเข้มข้น ทำให้มีจิตสำนึกของคนรุ่นดังกล่าวนี้ทุกคนมีความเป็นญ้อกรสูง และมีความผูกพันกับความเชื่อเรื่องผีอย่างแนบแน่น แต่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรช่วงวัยดังกล่าวนี้ ไม่ได้รักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอาไว้ มีการปรับตัวไปตามความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลง สิ่งที่มีมั่นคงและดำรงอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปคือจิตสำนึกผ่านระบบความเชื่อเรื่องผีและการมีบรรพบุรุษร่วมกันซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวของความเป็นพวกเดียวกันไว้สูงกว่าญ้อกรช่วงวัยอื่น ๆ (ฉลุย ชูณรงค์, นิ มากเขียน, มูล จันทรพิมพ์, ทองนาค หล่าชีว, น้อยกุลศิริ, เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์, เวียน ยาศรี, สะอึ้ง เค็นชัยภูมิ, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรที่มีอายุระหว่าง 40-59 ปี เป็นช่วงวัยของการเปลี่ยนผ่าน เด็บโต ในช่วงเวลาที่บ้านวังกำแพงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก แต่ยังทันเห็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ก่อน การเปลี่ยนแปลงอยู่บ้าง กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรช่วงวัยนี้ได้รับการบ่มเพาะความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านพ่อแม่ของตนเอง ผ่านประสบการณ์ร่วมกันและเรื่องบอกเล่าของปู่ย่า ตายายในครอบครัว แต่อัตลักษณ์ดั้งเดิมบางอย่าง คนรุ่นนี้ไม่ได้สัมผัส เช่น การร้องปี่เร่เร่ การเป่าใบไม้ การทำห่อผึ้ง เป็นต้น ภาษาที่มีการผสมผสานรับภาษาลาวมาใช้มากขึ้น เนื่องจากกลายเป็นภาษาเศรษฐกิจภายใต้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับคนต่างกลุ่ม และระบบการศึกษา เข้ามาสู่บ้านวังกำแพง วิถีชีวิตที่ยังคงอาศัยธรรมชาติรอบ ๆ ตัว ทำให้ความเชื่อเรื่องผีมีอิทธิพลสูงต่อคนกลุ่มนี้เช่นเดียวกับช่วงวัยแรก แต่เริ่มมีสมาชิกญ้อกรบางคน เริ่มออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน บุคคลนั้นจะสูญเสียอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และจิตสำนึกของความเป็นญ้อกรไป โลกทัศน์ ความเชื่อเรื่องผีจะถูกกลบฝังด้วยประสบการณ์ชีวิตและวัฒนธรรมจากภายนอกที่ออกไปเรียนรู้

เมื่อกลับเข้ามาในหมู่บ้าน ก็จะร่วมประกอบพิธีกรรมกับสมาชิกในหมู่บ้านคนอื่น ๆ มีความผูกพันกับสมาชิกในครอบครัว ในฐานะพ่อแม่ หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นสื่อสายบุญฮุก แต่ความเข้มข้นของความเชื่อจะลดระดับลงไปบ้าง (คำ พิไลกุล, ต้อย เศษจตุรัส, ทองล่วน อาจโนนเปลือย, ประทิน หิงอ้อ, ประสาท บุญยั้ง, สารอง ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557)

จิตสำนึกระดับสุดท้าย เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ฮุกที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปี กลุ่มนี้เข้าร่วมการประกอบพิธีกรรม โดยมีจิตสำนึกในระดับเฉื่อย แต่ยังรับรู้และยอมรับว่าตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ฮุก ยังมีความผูกพันกับความเชื่อเรื่องผี และการมีบรรพบุรุษร่วมกัน เจ้าพ่อหลวงชั้นซันที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สถานภาพเท่าเทียมกับเหมือนเจ้าพ่อพระยาแล เจ้าเมืองชัยภูมิที่คนลาวให้ความเคารพนับถือ แต่ไม่ถึงขั้นเป็นศูนย์กลางของระบบเครือญาติ และไม่ได้ยกฐานะพ่อหลวงชั้นซันเหนือวิญญาณบรรพบุรุษอื่น ๆ แต่สมาชิกช่วงวัยนี้ก็เข้าร่วมพิธีกรรมตามพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ทำตามจารีตที่บรรพบุรุษพาทำ ไม่ได้ยกเลิกพิธีกรรมดังกล่าวไป เมื่อเติกรุ่นใหม่ไม่มีจิตเชื่อมโยงในการมีบรรพบุรุษร่วมกัน โดยผ่านความเชื่อดั้งเดิม ส่งผลให้ความเป็นเครือญาติที่เคยครอบคลุมทั้งหมู่บ้านค่อย ๆ หดแคบลง ผิบรรพบุรุษในครัวเรือนมีความสำคัญมากกว่าผีในระดับกลุ่ม (สารอง ชูณรงค์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557) ประกอบกับคนช่วงวัยนี้ เป็นวัยเข้าสู่ระบบการศึกษาได้ทั่วถึงมากกว่าช่วงวัยอื่น ๆ สำนึกของเด็กกรุ่นหลังจึงเป็นสำนึกที่ถูกระบบการศึกษาหล่อหลอม ให้มีจิตสำนึกของความเป็นคนไทย คนอีสาน คนบ้านวังกำแพง ดังนั้น เมื่อเยาวชนรุ่นหลังถูกล่อหลอมและความเป็นชนพื้นเมืองถูกเบียดบัง อุดลัทธิทางชาติพันธุ์ก็ค่อย ๆ ลดความชัดเจนลง อุดลัทธิของคนเป็นพลเมืองไทยเข้ามาแทนที่ เพื่อเอื้อต่อการดำรงชีวิตมากกว่า ในขณะที่เดียวกันกลุ่มชาติ ขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งภายในกลุ่มชาติพันธุ์เอง ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ฮุกมีพลังในการฟื้นฟูความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองได้น้อย อย่างไรก็ตาม แม้ลักษณะทางกายภาพ ไม่ว่าจะเป็้อุดลัทธิ เครื่องแต่งกาย ภาษา วิธีการผลิตจะหายไปจากการปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ แต่ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ฮุกไม่ได้สูญหายไปไหน เนื่องจากจิตวิญญาณของเผ่าพันธุ์ยังมีปรากฏแฝงอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ฮุกทุกคน หากการฟื้นฟูดำเนินไปอย่างถูกต้องทุกทางความเป็นฮุกจะยังคงดำเนินต่อไป

สรุป

การกำหนดความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ฮุกบ้านวังกำแพง เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์และสำนึกที่กลุ่มชาติพันธุ์มีร่วมกัน ลักษณะที่ใช้ในการแยกกลุ่มชาติพันธุ์ฮุกออกจากคนกลุ่มอื่น ๆ ได้แก่ ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ ดำเนินการมีบรรพบุรุษร่วมกัน การมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมกัน

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อมีความแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น โดยลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงความแตกต่างคืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ซึ่งอัตลักษณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการหล่อหลอมภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ทางเครือญาติภายในกลุ่มชาติพันธุ์เอง เช่น ภาษา เครื่องแต่งกาย วิธีการผลิต และประเพณีวัฒนธรรมอื่น ๆ และอัตลักษณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์

อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อมีทั้งที่เป็นกายภาพและจิตวิญญาณ อัตลักษณ์ทางกายภาพคือ รูปแบบที่เห็นได้ด้วยประสาทสัมผัส เช่น ภาษา เครื่องแต่งกาย วิธีการผลิต และวัฒนธรรมประเพณี ส่วนจิตวิญญาณ ก็คือจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความเป็นพวกเดียวกันในระบบเครือญาติ

การพัฒนาของรัฐ ทั้งการขยายอำนาจด้วยการระบอบราชการและระบบการศึกษา ประกอบกับมีความสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ปัจจัยเหล่านี้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อ และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ดังกล่าวนี้ เป็นไปเพื่อการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อให้สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางบริบททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองยุคใหม่ได้ อัตลักษณ์ใหม่ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน จึงเข้ามาแทนที่อัตลักษณ์ดั้งเดิม จนทำให้ร่องรอยของวัฒนธรรมบางอย่างถูกกดทับลงไป เมื่อความเป็นแก่นแกนของวัฒนธรรมค่อย ๆ จากลง กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อและผู้เกี่ยวข้อง จึงเกิดความกังวลว่า ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อจะสูญสลายไป จึงมีความพยายามที่จะฟื้นฟูและอนุรักษ์กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อด้วยการรื้อฟื้นวัฒนธรรมดั้งเดิมขึ้นมาใหม่ ด้วยการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมตามงานประเพณีต่าง ๆ ประจำปี

กิจกรรมที่ถูกจัดขึ้น ส่งผลให้วัฒนธรรมญ้อญ้อถูกเผยแพร่ออกไปสู่สาธารณชน เกิดความรู้ และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง แต่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกมานั้น ไม่อาจตอบสนองการดำรงชีวิตประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อญ้อได้ ส่งผลให้กิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นการฟื้นฟูอัตลักษณ์ที่ไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

หากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เชื่อว่าเป็นแก่นแกนของความเป็นญ้อญ้อไม่อาจดำรงอยู่ได้ ส่งผลให้ความเชื่อที่ต่อกันผ่านพิธีกรรม อาจจะเป็นเครื่องมือในการเชื่อมความสัมพันธ์ของการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันภายใต้ความเชื่อเรื่องผี ด้วยการมีบรรพบุรุษร่วมกัน อำนาจในพื้นที่บ้านวังกำแพง ที่ซ่อนทับกันอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่าง ๆ คือ อำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ หมู่บ้านจะมีความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับตระกูล และระดับหมู่บ้าน คือ ที่อวกต่าง ๆ ที่อยู่ตามแม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ รวมถึงจิตวิญญาณบรรพบุรุษ รวมถึงพื้นที่

ศักดิ์สิทธิ์ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรกับอำนาจเหนือธรรมชาติ แสดงให้เห็นผ่าน การประกอบพิธีกรรม และการประพฤติปฏิบัติตามกฎร่วมกัน มีสำนึกของความเป็นพวกเดียวกัน เพราะนับถืออำนาจดังกล่าวร่วมกัน เรื่องเล่า ตำนานที่คนรุ่นเก่าเล่ามาสู่คนรุ่นใหม่ ทั้งเรื่องเล่า เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ที่มีความลึกลับ ประวัตินุคคลผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน หรือบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของ คนในหมู่บ้าน เรื่องเล่าเหล่านี้เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงอำนาจเหนือธรรมชาติเข้ากับพิธีกรรม การรับรู้ และความเชื่อของคนในหมู่บ้าน

บทที่ 6

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทสรุป

งานวิจัยเรื่องการดำรงชาติพันธุ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. ศึกษาการดำรงชาติพันธุ์ อันเป็นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับสิ่งแวดล้อม กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรด้วยกันเอง และกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับคนลาวและคนไทย ทั้งภายในและภายนอกบ้านวังกำแพง ท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์ 2. ศึกษาการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการปกครอง ภายใต้การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ 3. ศึกษาอัตลักษณ์ และการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร ท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์ สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. การดำรงชาติพันธุ์ อันเป็นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับสิ่งแวดล้อม กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรด้วยกันเอง และกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับคนลาวและคนไทย ทั้งภายในและภายนอกบ้านวังกำแพง ท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ สัตว์ และพืช เป็นผลผลิตที่ถูกรังสรรค์ขึ้นมาจากภูเขา ผืนป่า ผืนดิน และแม่น้ำ ล้วนเป็นทุนชีวิตหรือทุนทางเศรษฐกิจที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร เป็นแหล่งวัตถุดิบของปัจจัย 4 ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค

พัฒนาการของวิถีการผลิตและการประกอบอาชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรบ้านวังกำแพง มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับระบบนิเวศที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรดำรงอยู่ การเก็บของป่าและล่าสัตว์ เป็นวิถีการผลิตขั้นพื้นฐานในช่วงที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรยังเป็นกลุ่มชนเร่ร่อน ไม่หลงหลักปักฐานถาวร จนกระทั่งเริ่มเรียนรู้การปลูกพืช สร้างอาหารได้เอง การปลูกข้าวไร่ และพืชอาหารหลายชนิด ที่สัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศแบบพื้นที่สูงจึงเป็นวิถีการผลิตใหม่ ที่กลายเป็นอาหารหลักของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร

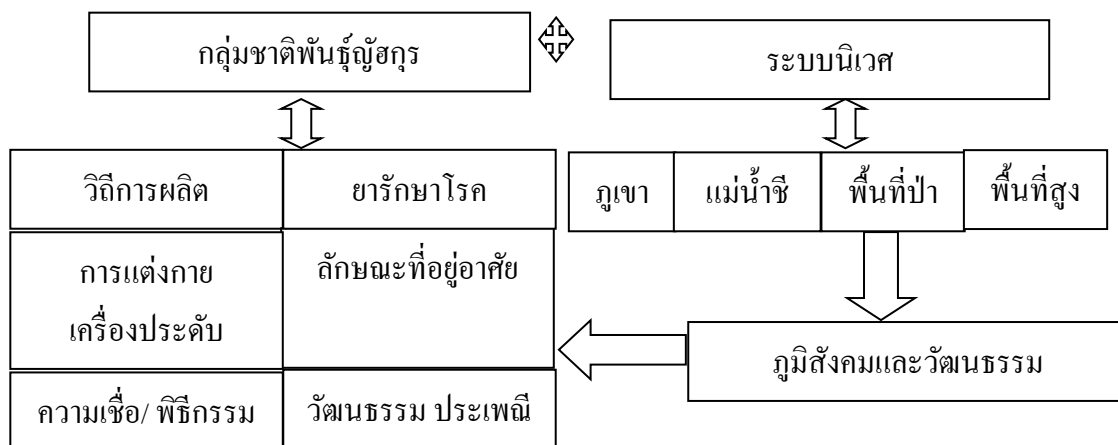
นอกจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกกับระบบนิเวศ ยังก่อให้เกิดลักษณะทางสังคมและระบบวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกขึ้น สังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุก เป็นสังคมโดดเดี่ยวจากโลกภายนอก เนื่องพื้นที่ของหมู่บ้าน มีลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าอยู่บนภูเขาและทิวกันดาน คนภายนอกเข้าถึงลำบาก ส่งผลให้ ก่อน พ.ศ. 2480 กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกไม่มีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกกลุ่มอื่น ๆ และไม่ได้รับวัฒนธรรมอื่นเข้ามาใช้ ความเชื่อและวัฒนธรรมจึงถูกคิด และสร้างขึ้นใหม่จากโลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุก ในขณะนั้น ที่มีความผูกพันกับระบบนิเวศที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกดำรงอยู่ ส่งผลให้ระบบวัฒนธรรมต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกไปสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศแทบทั้งสิ้น เช่น ความเชื่อเรื่องท้อก ซึ่งเชื่อว่าพลังอำนาจที่สิงสถิตอยู่ตามภูเขา ป่าไม้ ผืนดิน และแม่น้ำ จะคอยดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นทุนชีวิตที่สำคัญของสมาชิกผู้ฮุกทุกคนในหมู่บ้าน ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกต้องแสดงความเคารพต่อภูเขา ป่าไม้ ผืนดิน และแม่น้ำ โดยผ่านพิธีกรรม การเซ่นไหว้ เปรียบเหมือนการแสดงความรัก ยำเกรงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น ตลอดจนแสดงความสำนึกในบุญคุณที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกมีต่อธรรมชาติด้วย พิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกกับธรรมชาติผ่านความเชื่อและพิธีกรรม เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการเก็บของป่าล่า และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก เป็นต้น

นอกจากนั้นยังพบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกกับธรรมชาติ มีการต่อรองอำนาจกันระหว่างมนุษย์กับผีที่สัมพันธ์กับระบบนิเวศด้วย ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกมีความพยายามที่จะใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือเพื่อเอาชนะและควบคุมธรรมชาติ แม้การประกอบพิธีกรรมการเซ่นไหว้จะถูกจัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออ้อนวอน ร้องขอ ขอมรับ เคารพในอำนาจผี แต่การเซ่นไหว้ยังแฝงไปด้วยการควบคุมผีไปพร้อมกันว่าเมื่อสมาชิกผู้ฮุกเซ่นไหว้แล้ว ผีจะต้องบันดาลคุณประโยชน์ให้แก่สมาชิกในหมู่บ้านด้วยเช่นกัน และจะได้รับการเซ่นไหว้สืบต่อไปด้วย

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกกับธรรมชาติ ที่สะท้อนให้เห็นด้านประเพณีและวัฒนธรรม

ผลการวิจัยพบว่า ระบบนิเวศเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเป็นเป้าหมายของวัฒนธรรมและประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกบ้านวังกำแพง ทั้งวัฒนธรรมการผลิตและการบริโภคอาหาร วัฒนธรรมทางสุนทรียศาสตร์ ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่รอบ ๆ ตัว เช่น การผลิตกลองจากหนังสัตว์ การเป่าใบไม้ให้เกิดเสียงดนตรี และประเพณีแห่หอดอกผึ้ง โดยนำผึ้งป่ามาประดิษฐ์เป็นดอกผึ้งและใช้เส้นไม้ไผ่มาทำเป็นโครงหอดอกผึ้ง จากนั้นก็นำไปแห่รอบหมู่บ้าน เพื่อขอขมาตัวผึ้งและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องรักษาหมู่บ้าน

หลัง พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทำให้ระบบนิเวศบ้านวังกำแพงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ทรัพยากรที่เป็นทุนชีวิตและทุนทางเศรษฐกิจค่อย ๆ ลดจำนวนลง ส่งผลกระทบต่อปริมาณอาหาร และแหล่งน้ำอุปโภคบริโภค เนื่องจากจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ป่าไม้ลดจำนวนลง ส่งผลให้สัตว์ป่าอพยพไปอยู่บริเวณอื่น การเก็บของป่าและล่าสัตว์ค่อย ๆ หายไปจากวิถีการผลิตแบบดั้งเดิม พัฒนาไปสู่วิถีการผลิตเพื่อขายแล้วนำเงินไปซื้ออาหารมาบริโภคแทนการหาอาหารจากธรรมชาติ ปัจจุบันระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อมีการปรับตัวให้เข้าสภาพแวดล้อมใหม่อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สามารถดำรงเผ่าพันธุ์อยู่ได้ภายใต้ธรรมชาติที่ยังหลงเหลืออยู่ ดังภาพที่ 6-1

ภาพที่ 6-1 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกับระบบนิเวศ

ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อด้วยตนเอง

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อต้องมีการปฏิสัมพันธ์กันเอง เพื่อการเกื้อกูลกันทางเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ กำหนดลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม และการปกครองร่วมกันภายใต้ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติที่มีการนำความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษมาใช้เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อทุกคนให้มีความเป็นหนึ่งเดียว

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

ผลการวิจัยพบว่า วิถีการผลิตแบบยังชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ นั้น เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำกันเป็นกลุ่ม มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งภายในครัวเรือนและระหว่างครัวเรือนโดยการเก็บของป่าและล่าสัตว์ เนื่องจากแรงงานเด็กและผู้หญิงในแต่ละครัวเรือน

ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมดังกล่าวนี้ได้ การเก็บของป่าล่าสัตว์ จึงเป็นวิธีการผลิตที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้อต้องทำร่วมกัน และนำผลผลิตมาแบ่งปันกันภายในหมู่บ้าน

พ.ศ. 2480 เป็นช่วงเวลาที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้อเริ่มรู้จักการค้าขาย กิจกรรมการค้าก็ยังเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้อทำกันเป็นกลุ่ม โดยเฉพาะการขนสินค้าเข้าไปขายในตลาด ที่ต้องอาศัยแรงงานของสมาชิกภายในหมู่บ้าน จนกระทั่งหลังหลัง พ.ศ. 2500 การปลูกพืชพาณิชย์เข้ามาเป็นวิธีการผลิตสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้อแทนวิธีการผลิตแบบยังชีพและการค้าขายแลกเปลี่ยน กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้อยังคงพึ่งพากันทางเศรษฐกิจอยู่ จากการพึ่งพากันเรื่องแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิต ไปสู่การพึ่งพาในเรื่องของอุปกรณ์และเทคโนโลยีทางการเกษตรระหว่างครัวเรือน รวมถึงพึ่งพากันในเรื่องของทุนในการผลิตด้วย

สำหรับความสัมพันธ์ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้อด้วยกันเอง

ผลการวิจัยพบว่า การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มในพื้นที่เดียวกันของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้อนั้น เป็นการดำรงอยู่ร่วมกันภายใต้ระบบเครือญาติ มีภาษาผู้ฮกต้อ เป็นภาษาที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้อใช้สื่อสารกันภายในกลุ่ม มีความทรงจำ ประสบการณ์ในชีวิตร่วมกัน โครงสร้างสังคมไม่มีความซับซ้อน แต่เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ทำให้ต้องมีการจัดระเบียบสังคมเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีแบบแผน เครื่องมือในการจัดระเบียบสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้อคือ ความเชื่อเรื่องผี

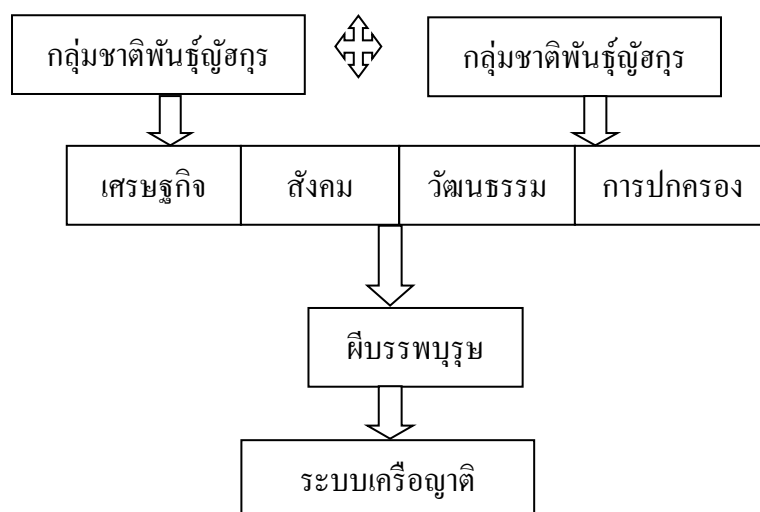
พ่อหลวงชั้น เป็นจิตวิญญาณที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้อเชื่อว่า เป็นบรรพบุรุษของสมาชิกทุกคน ส่งผลให้พ่อหลวงชั้นกลายเป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้อด้วยกันเองให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้อบ้านวังกำแพงทุกครัวเรือนมีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติเดียวกันทั้งหมด กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้อใช้ความเชื่อเรื่องผีเป็นเครื่องมือในการควบคุมให้สมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์แต่งงานกันเอง เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยตอกย้ำให้เกิดเป็นรูปธรรมผ่านพิธีกรรมการเช่นไหว้

สำหรับความสัมพันธ์ด้านการปกครองภายในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้อด้วยกันเอง

ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการเข้ามาของอำนาจรัฐ บ้านวังกำแพงยังไม่มีโครงสร้างอำนาจที่ชัดเจน เป็นการปกครองแบบเครือญาติ มีหัวหน้าครอบครัว ควบคุมสมาชิกให้อยู่ในกรอบจารีตประเพณี และมีผู้นำหมู่บ้าน คอยควบคุม ปกครองสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้มีสถานภาพทับซ้อนระหว่างผู้ปกครองกับเครือญาติ คัดเลือกจากบุคคลที่มีความดีงามและความอาวุโส อันเป็นที่ยอมรับของสมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้อ ไม่มีสิทธิขาดในการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด

แต่จะเป็นผู้ที่มิชอบทศกษัตริย์และดูแลเรื่องการประกอบพิธีกรรมเป็นหลัก

ต่อมาเมื่อระบบราชการเข้ามากำกับควบคุมด้านการปกครอง ด้วยการนำระบบกำนัน และผู้ใหญ่บ้านมาใช้ เพื่อเป็นตัวแทนอำนาจรัฐควบคุมดูแลทรัพยากรและกลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ กลุ่มชาติพันธุ์ยังสร้างความสัมพันธ์กันเองอย่างเหนียวแน่น เพื่อรักษาอำนาจทางการเมืองเอาไว้ ในขณะเดียวกัน กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์ยังมีผู้ปกครองแบบไม่เป็นทางการ เป็นผู้คอยให้คำปรึกษา ชี้แนะ ผู้ปกครองที่มีตำแหน่งแต่งตั้งโดยรัฐอีกชั้นหนึ่ง ในปัจจุบันนอกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านแล้ว หน่วยงานปกครองอย่างองค์การบริหารส่วนตำบลชิบน ก็ยังมีสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์ที่มาจากการเลือกตั้งดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลชิบน เพื่อรักษาอำนาจ และเป็นกระบอกเสียงในการกำหนดนโยบายการพัฒนาของกลุ่มชาติพันธุ์และรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์ด้วย ดังภาพที่ 6-2

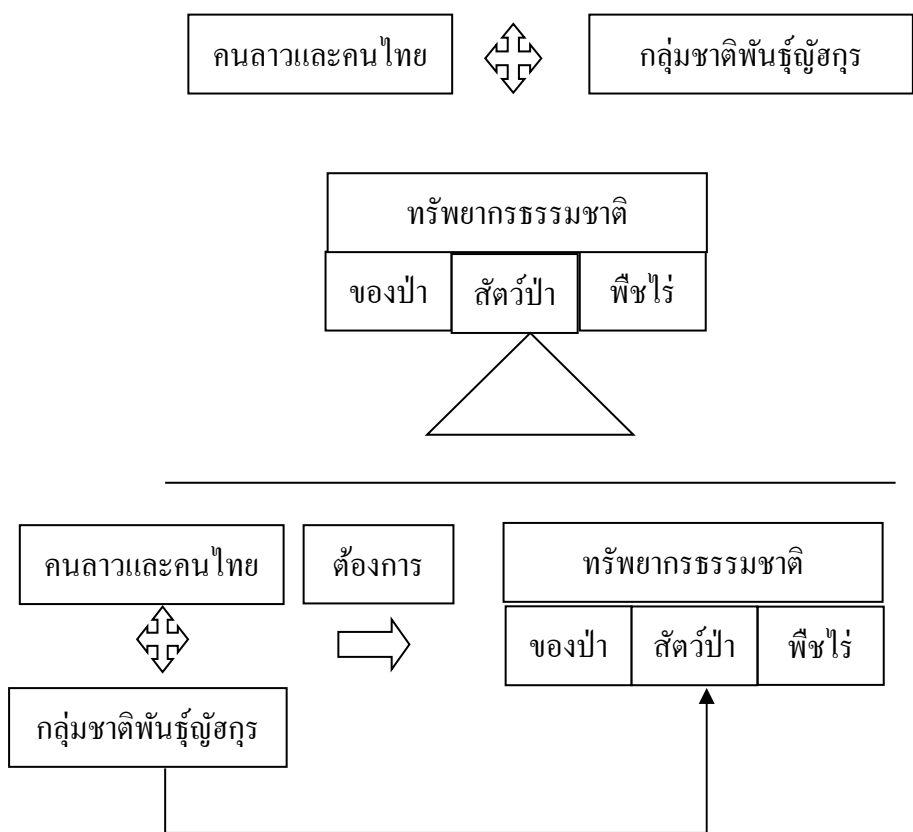

ภาพที่ 6-2 ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์ด้วยกันเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์เริ่มมีความสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2480 เป็นต้นมา โดยเริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกัน และค่อย ๆ เกิดความสัมพันธ์กันทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการปกครองตามมา ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์

ผลการวิจัยพบว่า เกิดขึ้นจากความแตกต่างของทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ เมื่อทรัพยากรบางชนิดเกิดขึ้นในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง แต่ไม่สามารถผลิตเองได้ จึงต้องแสวงหาจากพื้นที่อื่น ๆ เข้ามาทดแทน สินค้าของป่า เป็นทรัพยากรบนพื้นที่สูง คนพื้นราบไม่สามารถหาเก็บได้ ประกอบกับช่วง พ.ศ. 2480-2503 ราคาสินค้าประเภทของป่าค่อนข้างมีราคา ทำให้พ่อค้าจีนและนายทุนเดินทางเข้ามาหาซื้อของป่าและพืชไร่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อนำไปขายต่อ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกระตุ้นให้พ่อค้าในเมืองตามภูมิภาคต่าง ๆ ผันตัวเองไปเป็นพ่อค้าคนกลาง นำสินค้าของป่าลงมาขายให้แก่คนจีนและนายทุนอีกทอดหนึ่ง แต่พ่อค้าจากภายนอกกลุ่มอื่น ๆ เป็นคนพื้นราบไม่มีทักษะการเก็บของป่าและล่าสัตว์ ส่งผลให้ต้องสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรเป็นผู้เก็บของป่าลงมาให้ โดยแลกเปลี่ยนกับผลผลิตจากพื้นที่คนภายนอกนำเข้าไป เช่น ผ้า เกลือ เครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรจึงรู้จักการค้าขายแลกเปลี่ยนตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และกลายเป็นวิถีทางเศรษฐกิจอีกรูปแบบหนึ่งควบคู่ไปกับเศรษฐกิจแบบยังชีพ ดังภาพที่ 6-3

ภาพที่ 6-3 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์

พัฒนาการทางการค้าระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์กับคนภายนอกไม่ได้หยุดนิ่ง แต่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์กับพ่อค้าต่างถิ่นที่เข้ามาดำเนินกิจกรรมการค้าในบ้านวังกำแพง เป็นทุนทางทักษะที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์กล้าที่จะออกสู่สังคมภายนอกเพื่อปะทะสังสรรค์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายมากขึ้น โดยสังเกต เรียนรู้ วิธีการค้าเส้นทางการค้า และการขนส่งสินค้า โดยเฉพาะทักษะการค้าจากพ่อค้าลาว ซึ่งเป็นคู่ค้าหลักของกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์ ที่เข้ามาค้าขายในบ้านวังกำแพง ทำให้เกิดอาชีพใหม่ในหมู่บ้าน

หลัง พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐ มุ่งพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้เปลี่ยนจากการเกษตรกรรมไปสู่อุตสาหกรรม ซึ่งอุตสาหกรรมเกษตรขนาดย่อมค่อยๆขยายตัวในหลายพื้นที่ตามภูมิภาคต่าง ๆ โรงงานทอระสอบ โรงงานแป้ง และโรงงานน้ำตาล เกิดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่งผลให้สินค้าของป่าหมดความสำคัญลง พืชไร่ที่เป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเกษตรเป็นที่ต้องการของตลาด

นายทุนลาวจากภายนอก เป็นคู่ความสัมพันธ์ใหม่ทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์ กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์หันมาปลูกพืชพาณิชย์ และขายให้แก่นายทุน ซึ่งเข้ามารับซื้อผลผลิตถึงในหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนจากภายนอกกับกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์ มีลักษณะเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน เนื่องจากทั้งสองฝ่ายสามารถรักษาดุลอำนาจการซื้อขายระหว่างกันได้ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนกับกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์แล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์ยังมีความสัมพันธ์กับคนลาวที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านและพื้นที่ใกล้เคียงด้วย ทั้งการอาศัยแรงงานซึ่งกันและกัน ตั้งแต่สมัยการลงแขกแลกแรงงาน มาจนถึงการจ้างแรงงานด้วยเงิน ในขณะที่เดียวกันกลุ่มคนลาว จะเป็นกลุ่มที่นำเทคโนโลยีทางเศรษฐกิจเข้ามาใช้ กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์มักเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีในการผลิตมาจากคนลาว และหยิบยืม หรือเช่าเทคโนโลยีเหล่านี้ระหว่างกันด้วย

นอกจากนั้นการแต่งงานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่ายังเป็นการเพิ่มจำนวนแรงงานในวิธีการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์บ้านวังกำแพงได้อีกด้วย

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ยังเกิดขึ้นในลักษณะการออกไปทำงานนอกหมู่บ้านของสมาชิกฮกเกอร์จำนวนหนึ่ง เช่น ออกไปทำงานรับจ้างตามโรงงาน รับจ้างงานก่อสร้าง รับจ้างตามร้านอาหาร ความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ระหว่างนายจ้างกับกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์ ก่อให้เกิดการหยิบยื่นทักษะการประกอบอาชีพให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์ จนสามารถนำทักษะดังกล่าวกลับมาเป็นอาชีพของตนเองในหมู่บ้านได้ ส่งผลให้เกิดอาชีพที่หลากหลายขึ้นในหมู่บ้าน จากที่เคยมีเพียงการเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว

ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์

ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นผลสืบเนื่องมาจาก ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ จากสังคมปิดเดี่ยว กลายเป็นสังคมเปิด มีการปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่ม ต่างๆอย่างกว้างขวาง จากที่เคยมีการแต่งงานกันเองภายในกลุ่มชาติพันธุ์เท่านั้น ก็เริ่มมีการแต่งงาน ข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ยังเป็นการเพิ่มจำนวนประชากร ลูกหลานผู้ศุกร ให้มีมากขึ้นด้วยการทำให้เขย หรือสะใภ้ที่เป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น กลายเป็นสมาชิกผู้ศุกรไป โดยปริยาย

นอกจากนั้นการแต่งงานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ยังพบว่า ทำให้เกิดการผสมผสานทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม โดยการแต่งงานดังกล่าวนี้เป็นช่องทางสำคัญ ที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันได้อย่างต่อเนื่องภายในระบบเครือญาติ เช่น ภาษาลาวหรือภาษาอีสาน กลายเป็นภาษาหลักที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างกันภายในครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่มีการอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรสามารถพูดได้ทั้งภาษาผู้ศุกร ภาษาลาว และภาษาไทย

วัฒนธรรมการบริโภคอาหาร

ผลการวิจัยพบว่า ภายใต้อาณาเขตความสัมพันธ์ดังกล่าว มีการรับวัฒนธรรมการกินแบบคนลาว มาปรับใช้เช่นกัน เช่น การบริโภคปลาไร่ และการถนอมอาหารโดยใช้เกลือ เป็นต้น ซึ่งการรับ วัฒนธรรมการบริโภคมาปรับใช้นี้ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรรู้จักการกักตุนอาหาร และปรับปรุง อาหารดั้งเดิมของตนเองให้มีรสชาติและมีคุณค่าทางอาหารมากยิ่งขึ้น

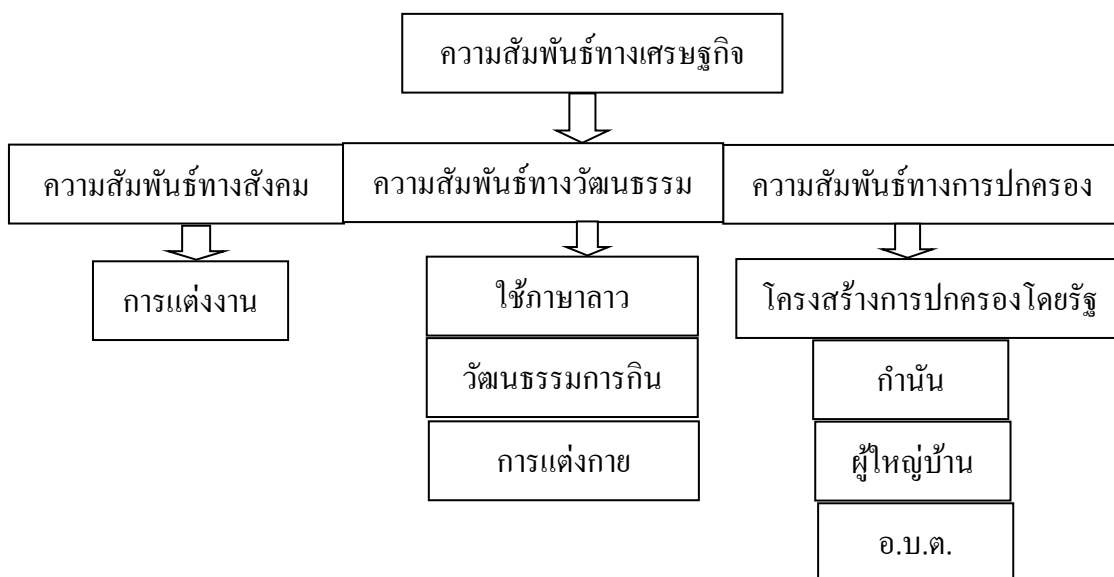
สำหรับวัฒนธรรมการแต่งกาย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรกับคน ต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างเครื่องแต่งกายดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรกับ การแต่งกายของคนภายนอก เพื่อมีความคล่องตัวในการประกอบอาชีพมากยิ่งขึ้น เช่น จากการนุ่ง ผ้าถุง มาสู่การนุ่งกางเกง ใช้ผ้าขาวม้า และรู้จักการใส่รองเท้า เป็นต้น วัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามาสู่ สังคมผู้ศุกร นำมาซึ่งประโยชน์ในการปรับตัว เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรสามารถพัฒนาทักษะ ในการดำรงชีวิตของตนเองได้ และสามารถอยู่ร่วมกับคนกลุ่มอื่นๆในสังคมได้อย่างราบรื่น

ความสัมพันธ์ทางการปกครองระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์

ผลการวิจัยพบว่า เมื่อสังคมผู้ศุกรมีขนาดใหญ่ขึ้น มีความซับซ้อนจากผลประโยชน์มาก ขึ้น ส่งผลให้การปกครองของบ้านวังกำแพงต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ประกอบกับนโยบายการขยายอำนาจรัฐเข้ามาในพื้นที่ชนบทของรัฐ เพื่อบริหารจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ ส่งผลให้การปกครองของบ้านวังกำแพงมีระบบชัดเจนมากขึ้น โดยอาศัยระบบราชการเป็นกลไกในการขับเคลื่อน แม้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกจะสามารถรักษาอำนาจการปกครองในระดับหมู่บ้านและบางส่วนของท้องถิ่นไว้ได้ ในรูปของกำนันผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล แต่โครงสร้างการปกครองในปัจจุบัน เป็นโครงสร้างที่มีความซับซ้อน มีการกำกับดูแลส่วนการบริหารและการใช้อำนาจตามลำดับบังคับบัญชา ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมิภาค กระทรวง ทบวง กรม ซึ่งเป็นการปกครองที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกต้องไปสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐต่างกลุ่มชาติพันธุ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นอกจากความสัมพันธ์ในลักษณะโครงสร้างบริหารแล้ว การปกครองระดับท้องถิ่น หรือแม้แต่ในระดับหมู่บ้านเอง พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกก็ต้องมีความสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ เช่นกันทั้งในฐานะคู่แข่งชิงอำนาจทางการเมืองในการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านหรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และในฐานะผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ซึ่งกรณีบ้านวังกำแพง ผู้ใหญ่บ้านเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก ซึ่งต้องปกครองลูกบ้านที่เป็นคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยจำนวนหนึ่ง ดังนั้นการใช้อำนาจทางการเมืองปกครองโดยควบคุมดูแลด้วยความยุติธรรม เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องยึดถือปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ภายใต้โครงสร้างการปกครองแบบระบบราชการ ยังถูกทับซ้อนด้วยอิทธิพลของผู้ปกครองแบบไม่เป็นทางการ คือผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ซึ่งผู้อาวุโสจะเป็นบุคคลที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกและคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ในหมู่บ้านให้ความเคารพศรัทธา ส่งผลให้ ผู้ปกครองแบบไม่เป็นทางการนี้ เป็นบุคคลที่สามารถเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงการใช้อำนาจของผู้ปกครองเชื้อสายผู้ฮกกับสมาชิกที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ได้ ดังภาพที่ 6-4

ภาพที่ 6-4 ความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ ภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรับกับต่าง
กลุ่มชาติพันธุ์

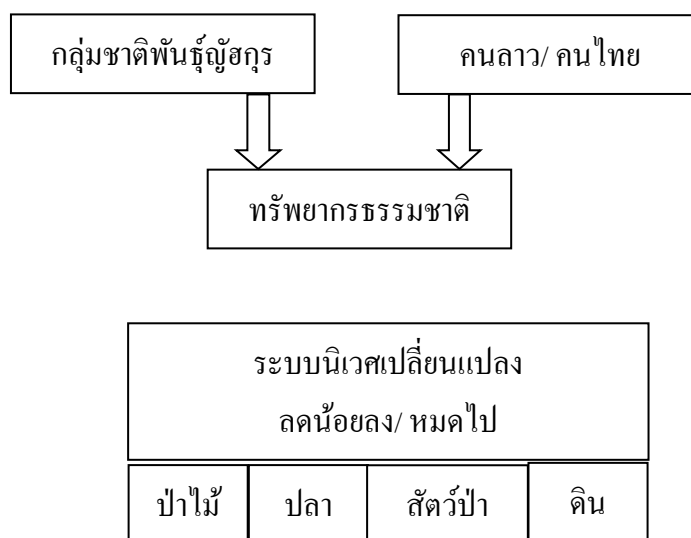
2. การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรับทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการ
ปกครอง ภายใต้การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์

การปรับตัวทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรับ

ผลการวิจัยพบว่า หลัง พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้รับ
ผลกระทบจากการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการปรับตัวทางเศรษฐกิจ จากเกษตรกรรมไปสู่
อุตสาหกรรมการเกษตรขนาดย่อม สินค้าของป่าหมดความสำคัญลงไป พืชไร่กลายเป็นวัตถุดิบ
ที่ตลาดต้องการเพื่อป้อนผู้โรงงานอุตสาหกรรม มีการเคลื่อนย้ายของผู้คนเพื่อเปิดพื้นที่ทำกินใหม่
เป็นการตอบสนองนโยบายการเพิ่มผลผลิตพืชไร่ให้เพียงพอต่อการผลิตสินค้าในโรงงานทอ
กระสอบ โรงงานน้ำตาล และ โรงแป้ง เป็นต้น คนต่างกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมาก อพยพจากพื้นที่อื่น
เข้ามาบุกเบิกที่ดินทำกินรอบ ๆ บ้านวังคำแพง จนเกิดเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ บางครอบครัวเข้ามา
ขอแบ่งพื้นที่ทำกินจากกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรับ และตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรับใน
บ้านวังคำแพงมาจนถึงปัจจุบัน

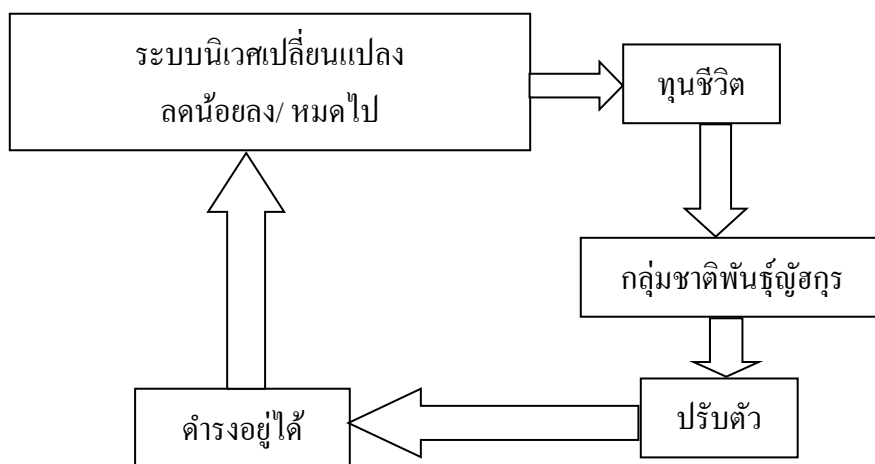
การอพยพเข้ามาคนต่างถิ่น ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรับไม่ใช่ผู้ผูกขาดทรัพยากรในพื้นที่
แต่เพียงกลุ่มเดียว แต่ต้องใช้ทรัพยากรร่วมกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาใหม่

กลุ่มชาติพันธุ์มีภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเป็นมิตรได้ แต่คนลาวและคนไทยต่างถิ่น มีรูปแบบวิถีการผลิตและวัฒนธรรมการหาอาหารที่แตกต่างออกไป เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ มั่นเพาะปลูกบนที่ดินขนาดเล็ก ไม่ขยายที่กินทำกินเกินความจำเป็น แต่คนต่างถิ่นที่อพยพเข้ามาใหม่ มักเพาะปลูกบนที่ดินขนาดใหญ่ ประกอบกับการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมเกษตร ทำให้ตลาดต้องการวัตถุดิบมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการขยายที่ดินเพื่อปลูกพืชพาณิชย์ออกไปเรื่อย ๆ ดังภาพที่ 6-5

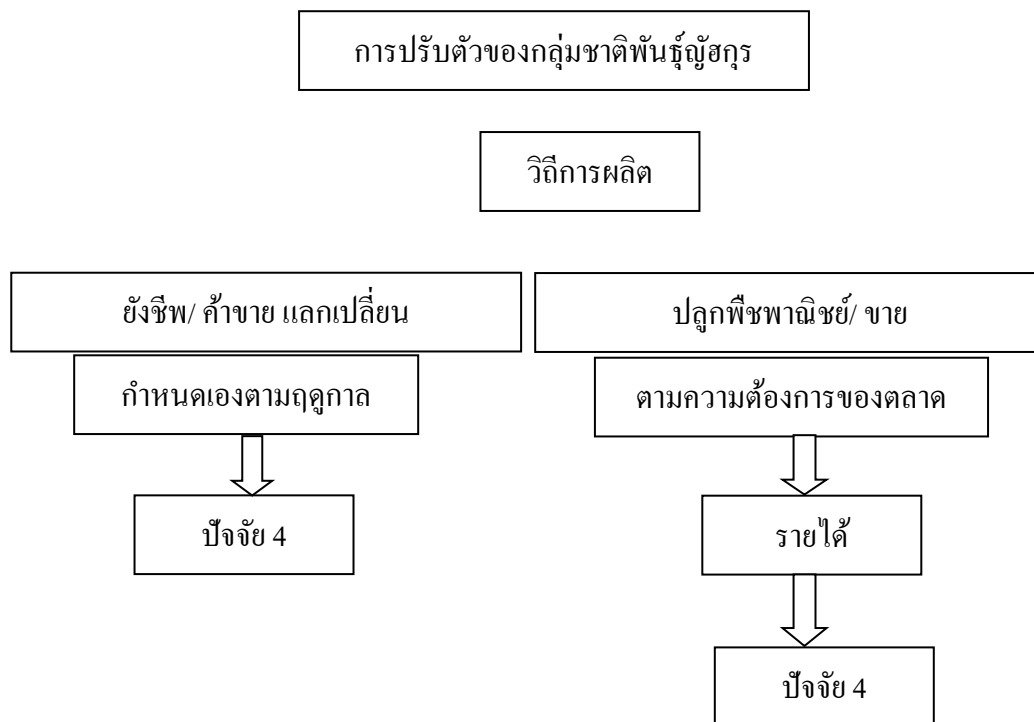
ภาพที่ 6-5 การใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกับคนลาวและคนไทย

การขยายที่ดินทำกิน เป็นการทำลายป่าไม้ และป่าไม้ก็คือระบบนิเวศที่หล่อเลี้ยงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ เมื่อทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นทุนชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อค่อย ๆ ลดน้อยลงและหมดไป ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ ปลาจากแม่น้ำ สัตว์ป่า และดินที่เสื่อมสภาพลงจนเพาะปลูกไม่ได้ผล กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางระบบนิเวศที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ดังภาพที่ 6-6

ภาพที่ 6-6 สาเหตุการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัยบ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิจัยพบว่า จากวิธีการผลิตแบบยังชีพและนำผลผลิตส่วนเกินมาทำการค้าขาย แลกเปลี่ยน มาสู่วิธีการผลิตแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อขาย และนำเงินจากการขายผลผลิตไปซื้ออาหารมาบริโภคภายในครัวเรือน ราว พ.ศ. 2531 คนภายนอกนำเทคโนโลยีการเกษตรเข้ามาใช้ เช่น รถไถ รถเกี่ยวข้าว เพื่อประหยัดเวลาและอาศัยแรงงานคนน้อยลง กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัย จึงศึกษาการใช้เทคโนโลยีจากคนลาวและนำเข้ามาใช้ทุนแรงในการปลูกพืชพาณิชย์ของตนเอง แต่การนำเทคโนโลยีมาใช้ ต้องใช้เงินทุนสูง ทำให้บางครัวเรือน ไม่มีทุนเพียงพอสำหรับหาซื้อเครื่องทุ่นแรงดังกล่าว ดังนั้นครัวเรือนที่มีทุน จะเกื้อหนุนครัวเรือนที่มีต้นทุนน้อย ด้วยการหยิบยืมกันภายในระบบเครือญาติ นอกจากเทคโนโลยีจะเข้ามาเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตแล้ว สารเคมี เช่น ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง และยาฆ่าหญ้า ได้เข้ามามีบทบาทในการเพิ่มผลผลิตด้วย ดังภาพที่ 6-7

ภาพที่ 6-7 การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ

จนกระทั่ง พ.ศ. 2534 เกิดวิกฤติเศรษฐกิจจากภาวะแห้งแล้งภายในบ้านวังกำแพง พืชไร่ปลูกไม่ได้ผล เกิดภาวะหนี้สิน ไม่มีทุนในการทำไร่ครั้งใหม่ ผลการวิจัยพบว่า เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากหมู่บ้านออกไปหางานทำตามเมืองใหญ่ที่มีความต้องการแรงงานสูง กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรผันตัวจากชาวไร่ไปทำเป็นคนงานก่อสร้าง แรงงานตามร้านอาหาร และร้านขายผ้า การออกไปทำงานภายนอก และการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่ทักษะวิชาชีพที่แตกต่างออกไป ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรจำนวนหนึ่งมีโอกาสเรียนรู้ทักษะวิชาชีพใหม่ ๆ จากงานที่ทำ เมื่อภาวะเศรษฐกิจในหมู่บ้านฟื้นตัว มีทุนทำไร่ครั้งใหม่ คนที่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้านก็กลับคืนสู่บ้านวังกำแพงและนำทักษะในการประกอบอาชีพกลับเข้ามาด้วย กลุ่มคนที่เป็นแรงงานก่อสร้าง

ด้านเศรษฐกิจหลังทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ทำการเพาะปลูกพืชพาณิชย์ แต่เริ่มไม่เก็บเกี่ยวผลผลิตเอง เนื่องจากใช้ทุนและแรงงานจำนวนมาก จึงใช้ระบบเช่าเป็นไร่ ให้นายทุนเข้ามาเก็บเกี่ยวผลผลิตเอง ส่งผลให้เกิดคู่ความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรที่เกื้อกูลกันอยู่ในระบบเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน นอกจากนั้นค่านิยมจากการให้ความสำคัญต่อการศึกษา ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรส่งบุตรหลานเข้าเรียนหนังสือ

ในโรงเรียนของรัฐทั้งโรงเรียนในหมู่บ้าน โรงเรียนระดับอำเภอและจังหวัด ส่งผลให้หลังทศวรรษ 2540 กลุ่มคนที่มีการศึกษาดีสามารถพัฒนาตนเองไปสู่อาชีพที่มีรายได้ดีและส่งเงินกลับมาจุนเจือครอบครัว เป็นการขยับสถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวได้ส่วนหนึ่ง

การปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ

ผลการวิจัยพบว่า การปรับตัวทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ส่งผลต่อสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้ออย่างมาก แต่การปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อนั้น เป็นการปรับเพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

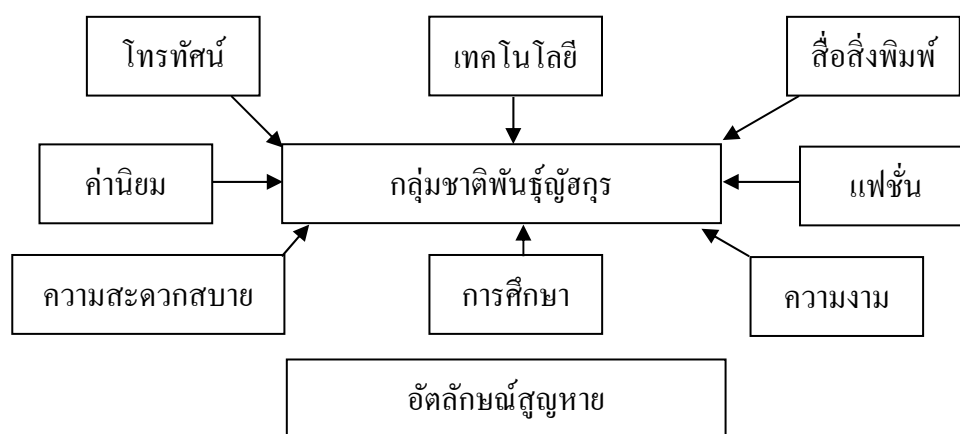
ลักษณะครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อเป็นครอบครัวขยาย และค่อยๆปรับไปสู่ครอบครัวเดี่ยวมากยิ่งขึ้น การปฏิสัมพันธ์กับคนหลากหลายกลุ่ม ทำให้สังคมบ้านวังกำแพง มีลักษณะเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม สังคมเกษตรกรรมแบบยังชีพ ปรับตัวไปสู่สังคมที่มีความหลากหลายในการประกอบอาชีพ การปรับตัวทางเศรษฐกิจ ในการเพิ่มโอกาสในการหารายได้ ทำให้สังคมบ้านวังกำแพงเริ่มกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุและเด็ก เนื่องจากคนวัยรุ่นและวัยหนุ่มสาวนิยมออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน และระบบการศึกษาที่เข้ามามีบทบาทตามนโยบายของรัฐ ส่งผลให้ความเป็นไทยสมัยใหม่กลบทับความเป็นชนพื้นเมืองลงไปอย่างมาก ทั้งภาษาโลกทัศน์ ค่านิยม และความเชื่อ และรูปแบบที่อยู่อาศัยเปลี่ยนไปเมื่อมีความรู้เกี่ยวกับการสร้างบ้านติดตัวมาจากการไปทำงานนอกหมู่บ้าน ก็นำความรู้นั้นมาพัฒนาบ้านของตนเองให้มีความแข็งแรงมากขึ้น รวมถึงรูปแบบบ้านจากพื้นที่อุ้งสูงมาเป็นบ้านปูนสองชั้นตามสมัยนิยม เป็นต้น ประกอบกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ การสื่อสารในยุคโลกาภิวัตน์ ก็เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้ลักษณะเฉพาะทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสูญหายไป เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ จนเกิดอัตลักษณ์ใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครอง

วัฒนธรรม เป็นส่วนที่เห็นพัฒนาการของการปรับตัวอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปกับการปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรมดั้งเดิมถูกปรับไปด้วยกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกับคนวัฒนธรรม โดยกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อจะเลือกรับวัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์มาปรับใช้ ผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมเดิม และการปรับตัววัฒนธรรมนี้ ยังเป็นการยกระดับวัฒนธรรมพื้นเมืองให้มีความใกล้เคียงกับวัฒนธรรมของคนกลุ่มอื่น ๆ ที่เชื่อว่ามีคุณธรรมมากกว่า หรือใกล้เคียงกับวัฒนธรรมของคนกลุ่มใหญ่เพื่อลดความแตกต่างทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมที่ปรับตัวไปจากเดิมมีหลายประการ ซึ่งล้วนเป็นไปเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทแต่ละช่วงเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น วัฒนธรรมการใช้ภาษา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์

ปรับตัวมาใช้ภาษาลาวหรือภาษาอีสานในการสื่อสารแทนการใช้ภาษาญ้อกร เนื่องจาก ภาษาลาว เป็นภาษาของคนกลุ่มใหญ่ และเข้ามาติดต่อกับชายของพ่อค้าต่างถิ่น นำผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มาสู่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร การเรียนรู้ภาษาลาวจะเป็นประโยชน์ทางการค้าและเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ในระยะยาว ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรในปัจจุบัน ใช้ภาษาลาวหรือภาษาอีสาน และ ภาษาไทยมากกว่าภาษาญ้อกร

การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการแต่งกาย ผลการวิจัยพบว่า เป็นการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ สอดคล้องกับการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไป ประกอบกับการติดต่อกับสังคมภายนอก และการ เข้ามาของสื่อสมัยใหม่ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรรับค่านิยมในเรื่องการแต่งกายสมัยใหม่ ประกอบกับความสะดวกสบาย จากการสวมชุดพื้นเมือง ปรับมาสู่การสวมเสื้อผ้าสำเร็จรูปแบบคนลาว และปรับมาสู่การสวมเสื้อผ้าตามแฟชั่นและสมัยนิยม ดังภาพที่ 6-8

ภาพที่ 6-8 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนอัตรลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร

3. อัตรลักษณ์และการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์

ผลการศึกษาพบว่า อัตรลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมีทั้งอัตรลักษณ์ดั้งเดิม และอัตรลักษณ์ใหม่ ที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวเพื่อให้เกิดอัตรลักษณ์ที่สอดคล้องกับสภาพสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไปภายใต้การสร้างความสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์

อัตรลักษณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ผลการวิจัยพบว่า เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับระบบนิเวศ และความสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรด้วย กันเอง อัตรลักษณ์ดั้งเดิมส่วนใหญ่ปรากฏในรูปของอัตรลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์

ภาษา เครื่องแต่งกาย ลักษณะที่อยู่อาศัย วิธีการผลิต เป็นต้น ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้ เป็นการกำหนดร่วมกันภายในกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อสร้างกรอบทางวัฒนธรรมในการอธิบายตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแล้ว การสร้างจิตสำนึกของการเป็นพวกเดียวกัน ก็เป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ ซึ่งการกำหนดลักษณะความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันเกิดจาก การใช้ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ร่วมกัน ดำเนินการสืบเชื้อสายร่วมกัน และการมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน จนนำมาสู่การสร้างสรรคัลักษณะเฉพาะทางชาติพันธุ์ขึ้นมา อัตลักษณ์ดั้งเดิมเหล่านี้สามารถดำรงอยู่ได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม เปลี่ยนแปลง อัตลักษณ์ดั้งเดิมไม่อาจตอบสนองการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ ส่งผลให้นำมาสู่การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ใหม่

การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ เพื่อนำไปสู่การเกิดขึ้นของอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรมีการปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดการรับวัฒนธรรมของคนกลุ่มอื่นเข้ามาปรับใช้ร่วมกับวัฒนธรรมของตนเอง อีกทั้งการรับวัฒนธรรมใหม่ยังผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ จนส่งผลให้วัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ดั้งเดิมไม่ได้ถูกหยิบมาใช้ เนื่องจากไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใหม่ ส่งผลอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรใช้นิยามความเป็นกลุ่มค่อย ๆ เปลี่ยนไป

การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์

ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ทางภาษาเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่บ่งชี้ถึงความเป็นผู้ฮกกร ได้เป็นอย่างดี กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรจะแสดงอัตลักษณ์ทางภาษาเมื่ออยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันเป็นส่วนใหญ่ แต่ต่อมาอัตลักษณ์ทางภาษาค่อย ๆ สูญหายไป เนื่องจากการปฏิสัมพันธ์ทางการค้ากับคนต่างวัฒนธรรม ประกอบกับระบบการศึกษาเข้ามาทำให้ภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาราชการและภาษาลาว (อีสาน) เข้ามามีบทบาทแทนภาษาพื้นเมือง ปัจจุบันภาษาผู้ฮกกร ไม่อาจเป็นอัตลักษณ์ที่บ่งชี้ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรได้อย่างชัดเจนมากนัก เนื่องจากบุคคลที่มีเชื้อสายผู้ฮกกรบางคนก็ไม่สามารถพูดภาษาผู้ฮกกรได้แม้แต่คำเดียว ดังนั้นเมื่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไม่อาจแยกความแตกต่างทางชาติพันธุ์ได้ การสืบเชื้อสายและจิตสำนึกของการมีบรรพบุรุษร่วมกัน อาจกลายเป็นสิ่งสำคัญที่จะบ่งชี้ความเป็นชาติพันธุ์ผู้ฮกกรได้ในปัจจุบัน

อัตลักษณ์เครื่องแต่งกาย ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์เครื่องแต่งกายถูกปรับเปลี่ยนเรื่อยมาจากการปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก ชุดผู้ฮกกรถูกสวมใส่เฉพาะเวลามีกิจกรรมหรือพิธีกรรมสำคัญเท่านั้น เสื้อผ้าสำเร็จรูปเข้ามาแทนที่ เนื่องจาก สะดวกสบาย ไม่ต้องตัดเย็บเอง เมื่อกำนิม

เรื่องแฟชั่นเข้ามากับสื่อที่สามารถเข้าถึงสังคมผู้สูงวัยได้อย่างรวดเร็ว ความต้องการเสื้อผ้าตามสมัยนิยมและเรื่องความสวยงามเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันแทน

อัตลักษณ์ที่อยู่อาศัย ผลการวิจัยพบว่า ที่อยู่อาศัยถูกปรับเปลี่ยนไปตามประโยชน์การใช้สอยและสภาพแวดล้อม อัตลักษณ์เดิมของที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัยจะเป็นบ้านไม้ยกสูง ปัจจุบันลักษณะบ้านเรือนปรับไปสู่บ้านชั้นเดียวหรือสองชั้นตามแบบแปลนสมัยใหม่ วัสดุที่ใช้มีความคงทนถาวร บ้านได้สูงแม้จะหลงเหลือให้เห็นแต่ก็ไม่มากนัก เนื่องจากสัตว์ร้ายที่เคยอยู่ตามป่าเหมือนสมัยก่อนไม่มีแล้ว ประกอบกับลักษณะการประกอบอาชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัย เปลี่ยนแปลงไป พื้นที่ใช้สอยบริเวณใต้ถุนบ้านจึงไม่ค่อยมีความจำเป็นมากนัก

อัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการผลิต ผลการวิจัยพบว่า วิธีการผลิตที่นับว่าเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัย ค่อย ๆ เปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ภายใต้การพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัยต้องละทิ้งวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม ที่ไม่อาจตอบสนองเรื่องปากท้องได้ในปัจจุบัน ไปสู่การผลิตเพื่อขาย แม้การผลิตเพื่อขายจะไม่ใช้รูปแบบการผลิตดั้งเดิม แต่การผลิตเพื่อขายได้กลายเป็นอาชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัยส่วนใหญ่ และกลายเป็นอัตลักษณ์ใหม่ ที่จะอธิบายลักษณะทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัยในอนาคตได้ว่า สิ่งเหล่านี้คือส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการปรับตัว

เมื่อมีการมองว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์คือแก่นแกนของวัฒนธรรม และวัฒนธรรมที่เป็นกายภาพค่อย ๆ หายไป เช่น ภาษา เครื่องแต่งกาย ลักษณะที่อยู่อาศัย วัฒนธรรมการผลิตส่งผลให้เกิดกระแสความกังวลขึ้นในกลุ่มนักวิชาการ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัยบางคน และผู้เกี่ยวข้อง ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัยจะสูญสลายไป จึงมีความพยายามที่จะรักษาและอนุรักษ์กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัยเอาไว้ ผลการวิจัยพบว่า การฟื้นฟูอัตลักษณ์ ได้มีการมุ่งฟื้นฟูวัฒนธรรมเป็นสำคัญ โดยมีการจัดกิจกรรมขึ้นภายใต้การสนับสนุนของสถานศึกษา องค์กรบริหารส่วนตำบลฯ ร่วมมือกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัย แต่การฟื้นฟูและการจัดกิจกรรม ล้วนเกิดขึ้นโดยคนภายนอกทั้งสิ้น ซึ่งพบว่า กิจกรรมทางวัฒนธรรมสามารถดึงภูมิปัญญาดั้งเดิมกลับมาสะท้อนให้เด็กรุ่นใหม่ได้มีโอกาสเห็น สร้างความภูมิใจในวัฒนธรรม แต่เมื่อกิจกรรมสิ้นสุดลง อัตลักษณ์ทางกายภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัยกลับไม่สามารถฟื้นตัวขึ้นมาได้ตามวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม เนื่องจากอัตลักษณ์ดั้งเดิมที่พยายามนำกลับมาฟื้นคืนนั้น ไม่สอดคล้องกับบริบทสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน อัตลักษณ์ใหม่ที่ถูกสร้างขึ้นเป็นการปรับตัวให้สอดคล้องกับโลกยุคใหม่ แม้อัตลักษณ์ที่เป็นกายภาพจะเปลี่ยนแปลงไป แต่จิตวิญญาณของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ยังคงดำรงเชื้อสายสืบต่อไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาการดำรงชาติพันธุ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรบ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นงานวิจัยที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การยอมรับระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และการฟื้นฟูวัฒนธรรมและวัฒนธรรมประดิษฐ์

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับสิ่งแวดล้อม เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากงานวิจัยว่า อำนาจของระบบนิเวศมีอิทธิพลต่อกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเป็นอย่างมาก เป็นปัจจัยกำหนดทุนชีวิตหรือทุนทางเศรษฐกิจ คือ ปัจจัย 4 ที่สำคัญ เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม เมื่อระบบนิเวศเกิดการเปลี่ยนแปลง ทุนชีวิตหรือทุนทางเศรษฐกิจได้รับผลกระทบ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรต้องปรับตัวทางเศรษฐกิจใหม่ เช่น ปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมที่ไม่สอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนแปลง ไปสู่วิธีการผลิตแบบใหม่ที่สอดคล้องต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบันมากกว่า นอกจากนี้อำนาจของธรรมชาติจะกำหนดทุนในการดำรงชีวิตแล้ว ระบบนิเวศยังเป็นเป้าหมายลอบกมูมิสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร ด้วย แม้อำนาจของระบบนิเวศจะเป็นปัจจัยควบคุมการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร แต่ก็พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรก็มีความพยายามต่อรองอำนาจกับระบบนิเวศด้วยเช่นเดียวกัน โดยผ่านความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งเป็นความเชื่อเรื่องผี หรือที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเรียกว่าที่อก การต่อรองอำนาจดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในรูปแบบของพิธีกรรม เช่น การเซ่นไหว้ผีบน ซึ่งเป็นวิญญาณที่อยู่ตามธรรมชาติบนพื้นที่สูง กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรจะเซ่นไหว้ผีบนด้วยอาหารคาวหวาน เพื่อให้ผีบนคุ้มครองสมาชิกยามเก็บของป่าล่าสัตว์ และเป็นการขอใช้ทรัพยากรบนภูเขาเพื่อการยังชีพ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกร เชื่อว่า ทุกสรรพสิ่งบนภูเขา ล้วนเป็นสิ่งมีชีวิตเจ้าของ ก่อนจะนำมาใช้อุปโภคบริโภค ต้องมีการบอกกล่าวก่อน กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมีความพยายามที่จะใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือเพื่อเอาชนะและควบคุมธรรมชาติ แม้การประกอบพิธีกรรมการเซ่นไหว้จะถูกจัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออ้อนวอน ร้องขอ ขอมรับ เคารพในอำนาจผี แต่การเซ่นไหว้ยังแฝงไปด้วยการควบคุมผีไปพร้อมกัน ว่า เมื่อสมาชิกญ้อกรเซ่นไหว้แล้ว ผีจะต้องบันดาลคุณประโยชน์ให้แก่สมาชิกในหมู่บ้านด้วยเช่นกัน และจะได้รับการเซ่นไหว้สืบต่อไปด้วย

นอกจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับระบบนิเวศแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรด้วยกันเองก็พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกันอยู่ระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงญ้อกรภายใต้การกำหนดบทบาทหน้าที่และการนับถือผีฝ่ายแม่ ภายใต้วิถีการผลิตแบบยังชีพ ผู้หญิงญ้อกรมีบทบาทสูงมาก มักเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องที่เกี่ยวข้อง

กับชีวิตประจำวันของสมาชิกทุกคนในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรอาหารที่สะสมในครัวเรือน บทบาทของความเป็นแม่ และเป็นกลุ่มที่คอยให้คำปรึกษาปัญหาต่างๆของหมู่บ้าน เนื่องจากผู้ชาย ต้องออกไปเก็บของป่าล่าสัตว์และทำงานนอกบ้าน มักไม่มีเวลาใส่ใจกับเรื่องราวอื่นๆในหมู่บ้าน มากนัก ส่งผลให้ผู้หญิงที่อยู่บ้านมักมีเวลาพูดคุยถึงเรื่องราวต่าง ๆ มากกว่า และที่สำคัญคือ ผู้หญิง ในสังคมผู้สูงวัย เป็นผู้มืบทบาทในการประกอบพิธีกรรม ตั้งแต่การเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ไปจนถึงการเป็นสื่อกลางระหว่างผีกับสมาชิกผู้สูงวัยบ้านวังกำแพงด้วย

ในสังคมผู้สูงวัย แม้ผู้ชายจะเป็นหัวหน้าครอบครัว คอยหาอาหารมาเลี้ยงดูสมาชิก และ เป็นผู้นำระดับหมู่บ้าน มีอำนาจทางการปกครอง แต่การมีอำนาจของผู้ชายนั้น มักจะมีอำนาจของผู้หญิงซ่อนอยู่ด้วยเสมอ ทั้งในฐานะของแม่และภรรยา แม้ผู้ชายจะเป็นตัวแทนของอำนาจหรือ เป็นผู้ใช้อำนาจในการควบคุมสมาชิกในสังคม แต่ผู้หญิงผู้สูงวัยเป็นบุคคลสำคัญที่ผลักดันให้ผู้ชายได้มาซึ่งอำนาจ โดยเฉพาะครัวครอบที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับครัวเรือนอื่น ๆ ในหมู่บ้านอย่างกว้างขวาง ผู้หญิงจะเป็นผู้ดึงอำนาจหรือแรงสนับสนุนจากระบบเครือญาติฝ่ายหญิงมาสนับสนุนฝ่ายชาย หรือแม้แต่ลูกชายที่จะสืบทอดอำนาจทางการปกครองต่อจากผู้เป็นพ่อ ผู้หญิงในฐานะแม่ ก็มีหน้าที่สำคัญที่จะคอยสนับสนุน ส่งลูกชายเข้าแข่งขันช่วงชิงอำนาจทางการปกครอง ผู้หญิงจึงมีบทบาทต่ออนาคตของลูกมากกว่าผู้ชาย เนื่องจากใกล้ชิดมากกว่า และเป็นผู้อบรมสั่งสอน การยึดมั่นในคำสั่งสอนของแม่อย่างเคร่งครัดสอดคล้องกับความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเพศของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัย ที่เชื่อว่า เพศหญิง หรือเพศแม่ เป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ เป็นผู้ให้กำเนิดสรรพสิ่งบนโลก ส่งผลให้ผู้หญิงมีความสำคัญต่อโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม มีอำนาจในการควบคุมทรัพยากรทางเศรษฐกิจ มีระบบการสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่แน่นแฟ้นกว่าผู้ชายจนสามารถมีอำนาจตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ในระบบเครือญาติได้

ท้ายที่สุดอำนาจของผู้ชายและอำนาจของผู้หญิงต่างฝ่ายต่างต่อรองอำนาจซึ่งกันและกัน เสมอภายใต้บทบาทหน้าที่ที่ต่างฝ่ายต้องมีต่อครอบครัว จนเกิดความสมดุลทางอำนาจ ส่งผลให้สังคมผู้สูงวัยไม่มีความเหลื่อมล้ำทางเพศ เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม และเกิดความแข็งแกร่งภายในกลุ่มชาติพันธุ์และเป็นประโยชน์ต่อการนำอำนาจที่มีอยู่ไปใช้ต่อรองอำนาจกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัยกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัยกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เริ่มเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ แม้จะดูเหมือนคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์จะมีอำนาจในระบบเศรษฐกิจมากกว่า แต่ภายใต้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ต่างฝ่ายต่างต้องพึ่งพากัน ทำให้การต่อรองอำนาจของคนทั้งสองกลุ่มต้องมีการรักษาสมดุล เพื่อให้ความสัมพันธ์ภายใต้วิถีการผลิต

ที่ได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่ายสามารถดำเนินต่อไปได้ เช่น ในยุคที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจจากสังคมเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว ไปสู่อุตสาหกรรมเกษตรขนาดย่อม การแปรรูปสินค้าเกษตร เป็นกิจกรรมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์อย่างชัดเจน วัตถุประสงค์ซึ่งเป็นพีชไร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกจะถูกป้อนสู่โรงงานของนายทุนภายนอก นายทุนจะไม่อาจใช้อำนาจค้ำทางเศรษฐกิจได้เนื่องจากต้องพึ่งพาผลผลิตของชาวบ้าน ในขณะที่เดียวกัน กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกก็ต้องพึ่งพานายทุนจากภายนอกในการรับซื้อผลผลิตด้วยเช่นกัน หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้อำนาจมากเกินไปจนส่งผลให้เกิดความขัดแย้งภายในคู่ความสัมพันธ์แล้ว การต่อรองอำนาจที่สำคัญจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ จะกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างผู้ผลิตกับนายทุนขึ้นมาทันที หากกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกไม่ขายผลผลิตให้แก่ นายทุน นายทุนจะประสบปัญหาขาดแคลนวัตถุดิบเพื่อป้อนสู่โรงงาน หรือในกรณีที่นายทุนไม่รับซื้อผลผลิตของชาวบ้าน ย่อมส่งผลให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อรายได้ในครัวเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการรักษาการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจให้สมดุลจึงมีความสำคัญ

ฐานอำนาจทางเศรษฐกิจมักจะนำมาสู่อำนาจทางการเมืองหรืออาจมาพร้อม ๆ กัน ซึ่งเห็นได้จากกลุ่มผู้ประกอบการจะเป็นผู้มีฐานทางเศรษฐกิจดี เป็นกลุ่มที่สามารถสะสมทุนได้ตั้งแต่การเริ่มต้นของยุคการค้าและปรับตัวมาสู่กลุ่มเครือข่ายที่สามารถผลิตพืชพาณิชย์ได้เป็นจำนวนมาก ต่อปี นำมาซึ่งรายได้และมีศักยภาพมากพอในการเป็นที่พึ่งพิงของสมาชิกผู้ฮุกครัวเรือนอื่น ๆ ได้ อำนาจด้านการปกครอง สมาชิกผู้ฮุกบ้านวังกำแพง มอบอำนาจผ่านการเลือกตั้งให้แก่ผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมต่อการเป็นผู้นำ ให้เป็นตัวแทนในการใช้อำนาจอันนำมาซึ่งประโยชน์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกจะได้รับ ในขณะที่เดียวกัน กลุ่มอำนาจใหม่ซึ่งเป็นคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ปะปนกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกบ้านวังกำแพง มีความพยายามที่จะช่วงชิงอำนาจการปกครอง แต่จำนวนสมาชิกผู้ฮุกมีจำนวนมากกว่า อีกทั้งยังมีการเกาะกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น เพื่อให้สามารถมีพลังต่อรองอำนาจกับคนกลุ่มอื่น ๆ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกสามารถผูกขาดอำนาจไว้ได้ นอกจากการปกครองจะสะท้อนให้เห็นถึงการช่วงชิงและต่อรองอำนาจแล้ว ยังมีพลังการต่อต้านแฝงอยู่ภายใต้ความพยายามในการรักษาอำนาจการปกครองด้วย เนื่องจากตลอดระยะเวลาที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกมีความสัมพันธ์กับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ แม้ว่าจะจะเป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวกมากกว่าเชิงลบ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม แต่คนต่างกลุ่มชาติพันธุ์มักจะเป็นผู้กำหนดทิศทาง การดำรงอยู่และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุก ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกอยู่ในสถานะฝ่ายตั้งรับมาโดยตลอด แม้จะรับมาด้วยความยินยอม แต่ก็มีความพยายามต่อต้านแฝงอยู่ด้วย เพียงแต่ไม่ปรากฏให้เห็นชัดเจน การเลือกผู้ประกอบการจึงอาจกลายเป็นวิธี

การโต้กลับของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ถูกรังแกวิธีเดียวที่จะสามารถยึดอำนาจเพื่อควบคุมและบริหารจัดการทรัพยากรในระบบนิเวศบ้านวังกำแพงได้ ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือ อำนาจทางการปกครองที่ถูกผูกขาดโดยกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ถูกรังแกนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกันเองภายในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ถูกรังแกเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านอำนาจการปกครองระดับหมู่บ้าน หากกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ถูกรังแกสามารถใช้และรักษาอำนาจที่ตนเองมีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ถูกรังแกก็ยังคงมีโอกาสที่จะเข้าไปมีบทบาทในการผลักดันนโยบายเพื่อให้สามารถย้อนกลับมาพัฒนาพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ผู้ถูกรังแกได้ และมีศักยภาพที่จะใช้อำนาจในการต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มต่าง ๆ ได้

นอกจากนั้น การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ด้วยการเพิ่มขึ้นภายในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ถูกรังแกเอง และเพิ่มขึ้นจากการอพยพเข้ามาของคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งคนที่เข้ามาใหม่ได้เข้ามาแย่งชิงทรัพยากรจากระบบนิเวศ และประเด็นการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรนี้ เป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ถูกรังแกพยายามรวมกลุ่มกัน โดยสร้างจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ขึ้นมา และสำนึกดังกล่าวนี้มีบทบาทในการเป็นเครื่องมือในการรวมพลังของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ถูกรังแก เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองการช่วงชิงทรัพยากร และเป็นพลังอย่างหนึ่งในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ได้ และกอร์ดอน ก็ได้กล่าวถึงการรวมพลังเพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองอำนาจลักษณะนี้ไว้เช่นเดียวกัน โดยแบ่งอำนาจออกเป็น 2 รูปแบบ คือ อำนาจแข่งขันและอำนาจกดดัน การรุกกล้า หรือการที่ทำให้อีกฝ่ายเริ่มรู้สึกเสียเปรียบ ฝ่ายเสียเปรียบจะถูกขึ้นมาต่อสู้ (สุนัยมานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2547, หน้า 181) หากในอนาคต กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ถูกรังแกแบ่งอำนาจให้กลุ่มอำนาจใหม่หรือคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเข้ามาใช้อำนาจของตนเอง การต่อรองอำนาจและช่วงชิงผลประโยชน์ของกลุ่มชาติพันธุ์จะค่อย ๆ ลดน้อยลงและอาจหมดพลังในการต่อรองอำนาจไป แต่หากมีการผนวกรวมอำนาจทางการปกครองไว้ด้วยระบบเครือญาติ นอกจากกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ถูกรังแกจะรักษาอำนาจไว้ได้แล้ว ยังจะทำให้ฐานอำนาจของกลุ่มแข็งแรงขึ้นอีกด้วย

การยอมรับระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

การสร้างกำแพงพรมแดนทางชาติพันธุ์เกิดขึ้นจากการดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวมานาน และต้องการรักษารักษาเผ่าพันธุ์ของตนเองไว้ในขณะที่เกิดการหลั่งไหลเข้ามาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น และมีวัฒนธรรมที่แตกต่าง

ความเชื่อเรื่องผี เป็นกลไกทางสังคมที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ถูกรังแกนำมาใช้ควบคุมสมาชิกแต่งงานกันเองภายในกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นเครื่องมือในการแสดงเหตุผลของการไม่ยอมรับคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เมื่อความเชื่อและโลกทัศน์ถูกปรับเปลี่ยนจากการเลือกรับวัฒนธรรมและความเชื่อ

จากสังคมภายนอก โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ส่งผลให้ความเชื่อที่มีความสัมพันธ์ระหว่างฝักกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอิทธิพลต่อการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ค่อย ๆ คลายตัวลงไป และเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการป้องกันไม่ให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกูรแต่งงานกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งทางเครือญาติภายในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกูรด้วยตนเอง

เมื่อโลกทัศน์ และค่านิยมเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมในแต่ละช่วงเวลา การยอมรับระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จึงปรากฏให้เห็นมากขึ้น ความเชื่อดั้งเดิมไม่เป็นอุปสรรคของการผสมผสานทางชาติพันธุ์ ประกอบกับทักษะและเทคโนโลยีการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกูร ค่อนข้างกว่าคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ การหันมาสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างกัน จะเป็นช่องทางสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนารูปแบบการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกูรได้ เช่น การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ทักษะในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน และองค์ความรู้ทางเทคโนโลยีมาสู่สังคมผู้ฮุกูรได้

สังคมที่ให้ความสำคัญกับผู้หญิงอย่างสังคมผู้ฮุกูรนั้น ส่งผลให้การแต่งงานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ชายจะต้องย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านของผู้หญิง และเข้ามาทำกินบนที่ดินของผู้หญิง การเปิดโอกาสหรือการรับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาในครอบครัวนั้น เปรียบเหมือนการเพิ่มจำนวนสมาชิกในหมู่บ้าน ซึ่งหมายถึงการเพิ่มจำนวนแรงงานในวิถีการผลิตของสังคมผู้ฮุกูร ทรัพยากรที่คนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรนั้นจะหมุนเวียนอยู่ในหมู่บ้าน ไม่รั่วไหลออกไปสู่สังคมภายนอก ซึ่งเป็นวิธีการจัดการทรัพยากรรูปแบบหนึ่ง ในขณะที่เดียวกัน คนพื้นที่สูงและคนพื้นราบมีทักษะในการประกอบอาชีพแตกต่างกัน ความชำนาญในวิถีการผลิตก็แตกต่างกัน ในอดีตบรรพบุรุษผู้ฮุกูรไม่นิยมให้ลูกหลานแต่งงานกับคนพื้นราบ เนื่องจากเชื่อว่าคนพื้นราบทำอะไรไม่เป็น ดังนั้นจะไม่สามารถเลี้ยงดูลูกหลานของตนให้อยู่ดีมีสุขได้ แต่เมื่อเศรษฐกิจเกิดการพัฒนา ทักษะการเพาะปลูกและการประกอบอาชีพของคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์นำมาซึ่งรายได้ และพัฒนาสถานภาพทางเศรษฐกิจของตนเองออกไปได้เร็วกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกูร เนื่องจากเข้าถึงเทคโนโลยีการผลิตได้มากกว่า การยอมรับภายใต้สถานภาพที่เหนือกว่าจึงเกิดขึ้น ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพหมดไป และการนำวิธีการทำมาหากินของคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาสู่ครัวเรือนผู้ฮุกูรนั้น ได้ช่วยยกระดับทักษะการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกูรให้มีประสิทธิภาพขึ้น รู้จักประกอบอาชีพที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น จากที่เคยทำไร่ ค้าขายสินค้าเกษตรเพียงอย่างเดียว การออกไปทำงานนอกหมู่บ้านก็เป็นผลพวงมาจากการยอมรับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ด้วย

กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรม

การผสมผสานทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการเลือกรับและแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม โดยกระบวนการดังกล่าวจะเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ที่ติดต่อกัน โดยจะมีการรับวัฒนธรรม

อื่นเข้ามาปรับเปลี่ยนให้เกิดความหมายที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน นอกจากเกิดขึ้นจากความยินยอมแล้ว บางครั้งการผสมผสานทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นจากการบังคับด้วยก็ได้ (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2547, หน้า 30)

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกับคนลาวและคนไทย พบว่า วัฒนธรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อถูกรับเข้าไปผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองนั้น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจ รับการค้าขายแลกเปลี่ยนเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมการเก็บของป่าล่าสัตว์ ทำให้วิถีการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสามารถพัฒนาจากแบบยังชีพเพียงอย่างเดียวไปสู่การค้าขาย และการค้าขายแลกเปลี่ยนนี้ ยังเป็นช่องทางที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อได้รับวัฒนธรรมการบริโภคจากคนลาวเข้ามาปรับใช้ในชีวิตประจำวันด้วย เช่น เกลือ เป็นสินค้าของคนลาวที่ถูกนำเข้ามาแลกเปลี่ยนกับพริก ข้าวไร่ ปลา และของป่าอื่น ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ ส่งผลให้เกลือกลายเป็นสินค้าที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อต้องการเพื่อนำไปถนอมอาหาร และการเข้ามาของเกลือประกอบกับกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อได้มีโอกาสเรียนรู้ภูมิปัญญาจากคนลาว ส่งผลให้ปลาไร่ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมการกินสำคัญของคนลาว ถูกถ่ายทอดมาสู่วัฒนธรรมการกินของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อด้วย การถนอมอาหารกลายเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกักตุนอาหารไว้บริโภค ไม่ต้องออกไปหาอาหารทุกวัน เวลาที่เหลือจากการหาอาหารก็สามารถเอาไปทำกิจกรรมอย่างอื่นได้ และการถนอมอาหารยังเป็นเพิ่มคุณค่าทางอาหารได้ประการหนึ่ง นอกจากวัฒนธรรมการกินที่มาพร้อมกับการค้าแล้ว ภาษาลาว หรือภาษาอีสานก็เป็นวัฒนธรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์รับเข้ามาพร้อมกับการค้าขาย ซึ่งเป็นภาษาเศรษฐกิจภายใต้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากจะเป็นภาษาเศรษฐกิจแล้ว ในปัจจุบันภาษาลาวได้กลายเป็นภาษาที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อรับมาใช้ในชีวิตประจำวันแทนภาษาพื้นเมือง เนื่องจากสามารถใช้สื่อสารได้กับคนทุกกลุ่มชาติพันธุ์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อต้องมีปฏิสัมพันธ์ด้วย และยังเป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกลมกลืนไปกับสังคมภายนอก ไม่ถูกผลัดหรือถูกมองว่าเป็นคนกลุ่มอื่นที่มีความแตกต่างมากนัก

สำหรับการผสมผสานวัฒนธรรมความเชื่อ พบว่า โลกทัศน์เกี่ยวกับวิญญาณตามความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับพระพุทธศาสนา ซึ่งเข้ามาสู่สังคมญ้อ โดยคนลาว กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อศรัทธาในพระพุทธศาสนาจนนำหลักคำสอนมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างกรอบทางศีลธรรมในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกบ้านวังกำแพง และกลายเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจควบคู่ไปกับความเชื่อดั้งเดิม ส่งผลให้พระพุทธศาสนาเติบโตในสังคมญ้อ เนื่องจากหลักของพระพุทธศาสนาไม่ขัดต่อความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ แต่สามารถผสมผสานและเป็นพลังในการเสริมให้ความเชื่อดั้งเดิมมีความศักดิ์สิทธิ์มากยิ่งขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิลาส โทธิสาร (2551) อธิบายว่า กลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองมักจะมี ความผูกพันอยู่กับธรรมชาติและความเชื่อมาก่อน เมื่อมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเข้ามาอยู่ร่วมด้วย การรับ วัฒนธรรมใหม่ที่เกื้อหนุน และสามารถผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว คือ ศาสนา ดังนั้น การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดเล็ก ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล จึงมักปรับตัวทางด้านความเชื่อและ วัฒนธรรมก่อนด้านอื่น ๆ และการหยิบยกเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาผสมผสานกับความเชื่อ พื้นเมืองนั้น เป็นผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ค่อย ๆ ปรับตัวทางวัฒนธรรมและเกิดการผสมผสานกันไป ในที่สุด

ผลของการผสมผสานทางวัฒนธรรมชุดนี้ สะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเป็น กลุ่มที่มีเหตุผล โดยสามารถแยกแยะ เลือกรับสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชาติพันธุ์และปรับตัวของ กลุ่มตนเองได้ การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างสิ่งที่มีอยู่เดิมกับวัฒนธรรมใหม่ที่นำเข้ามา โดย คนภายนอกที่มีการปฏิสัมพันธ์กับคนในนั้น เป็นความรู้สึที่กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองกลุ่มรู้สึกดีต่อกัน การผสมผสานทางวัฒนธรรมเป็นการนำวัฒนธรรมลาวเข้ามาปรับให้สอดคล้องกับปฏิสัมพันธ์ กับวัฒนธรรมดั้งเดิมที่กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรมี เป็นการยกระดับวัฒนธรรมดั้งเดิมให้สอดคล้องกับการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและมีการปรับตัวภายใต้สภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัว รวมถึงโลกทัศน์ของ กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรที่ถูกพัฒนาขึ้น ด้วยการยกระดับวัฒนธรรมดั้งเดิมจากการเข้ามาของ พระพุทธศาสนา ส่งผลให้เกิดความใกล้เคียงกันทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรกับกลุ่มคน ภายนอก ความใกล้เคียงกันทางวัฒนธรรมนี้ ส่งผลให้ลดทอนความแตกต่างทางชาติพันธุ์และไม่ ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานของอิสราภรณ์ พัฒนวรรณ (2552) อธิบายว่า กลุ่มวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน รับเอาวัฒนธรรมอื่นที่ไม่ใช่ของตนเข้ามาใช้และมี การนำวัฒนธรรมอื่นเข้ามาผสมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่กลายเป็นสิ่งที่สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ ยอมรับและนำมาปฏิบัติ ผสมผสานจนความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างคนสองกลุ่มไม่มีความ แตกต่างกันมากนัก เกิดความใกล้เคียงกันทางวัฒนธรรม

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ปรากฏให้เห็น 2 ประการคือ ลักษณะทางกายภาพและจิต วิญญาณ (Spirit) อัตลักษณ์ที่เป็นกายภาพ เช่น ลักษณะที่อยู่อาศัย ภาษา การดำรงชีวิต เครื่องแต่ง กาย เป็นต้น ซึ่งกายภาพเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้เพื่อความสะดวกสบายในการดำรงอยู่ บ้านแบบดั้งเดิมที่เป็นเรือนเครื่องผูกยกใต้ถุนสูง ถูกปรับเปลี่ยนมาเป็นบ้านสมัยใหม่ เพื่อความ สะดวกสบาย กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรหันมาใช้ภาษาลาวและภาษาไทยในการสื่อสารมากกว่าใช้ ภาษาญ้อกรเพื่อความสะดวกในการปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่น เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและ สังคม เครื่องแต่งกายหันมาสวมใส่เสื้อผ้าแฟชั่นที่มีขายตามท้องตลาด ไม่ต้องตัดเย็บเองเหมือน

เมื่อก่อนและมีความสวยงาม ทันสมัยสอดคล้องกับโลกภายนอก เป็นต้น อุดมลักษณ์ทางกายภาพเหล่านี้สามารถเปลี่ยนได้ แต่สิ่งที่ยังดำรงอยู่ ยังไม่เปลี่ยนแปลงคือจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ จิตวิญญาณในที่นี้คือ สำนึกของกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สัญกรู้ว่าตนเองเป็นใคร ระบบเครือญาติ ความเป็นครอบครัว ความเป็นพวกเดียวกัน ยังเป็นสายโซ่คล้องความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ได้อย่างดี

การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ที่กลุ่มชาติพันธุ์มีส่วนร่วมและมีการยึดถือปฏิบัติสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันแม้ว่าพิธีกรรมอื่น ๆ จะค่อย ๆ หายไปจากการปรับตัวปรากฏการณ์ด้านพิธีกรรมดังกล่าว เป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สัญกรู้เป็นกลุ่มที่มีจิตวิญญาณของความเป็นผู้สัญกรู้เสมอ แม้บางช่วงเวลาอาจต้องละทิ้งอุดมลักษณ์ทางกายภาพไป แต่สุดท้ายจะกลับมาสู่ความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองในที่สุด ซึ่ง Moerman (1996 อ้างถึงใน ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2547, หน้า 11) ได้เสนอเอาไว้ว่า อุดมลักษณ์ที่ใช้ในการแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไม่สามารถแบ่งตามเกณฑ์ที่ตั้งเอาไว้ได้ ทั้งภาษา เครื่องแต่งกาย การดำรงชีวิต แต่ควรแบ่งตามจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ ความรู้สึกนึกคิดของกลุ่มนั้น ๆ

การฟื้นฟูวัฒนธรรมและวัฒนธรรมประดิษฐ์

ในบริบทการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สัญกรู้กับคนกลุ่มต่าง ๆ เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สัญกรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใหม่ในสังคมปัจจุบัน ส่งผลให้วัฒนธรรมที่ไม่จำเป็นถูกยกเลิกไปและสร้างวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมาแทน เพื่อตอบสนองนโยบายของท้องถิ่นที่ต้องการอาศัยวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมกระแสหลักเป็นจุดเด่นของท้องถิ่นและตอบรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไปพร้อม ๆ กัน ความพยายามชูวัฒนธรรมผู้สัญกรู้ เกิดขึ้นจากคนภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับการรับนโยบายของภาครัฐมาปฏิบัติ มากกว่าเกิดขึ้นจากปฏิบัติการโดยเจ้าของวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา องค์กรบริหารส่วนตำบล นักวิชาการ และบุคคลทั่วไปที่ให้ความสนใจ ประกอบกับกระแสการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับชนบทและคนกลุ่มเล็กกลุ่มน้อย ถูกให้ความสนใจมากยิ่งขึ้น คนภายนอกเหล่านี้จึงกลายเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลในการกำหนดทิศทางรูปแบบของประเพณีให้เป็นที่ไปตามความสนใจของคนภายนอก มากกว่าจะกำหนดเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สัญกรู้อย่างแท้จริง ประกอบกับนโยบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นกระแสอยู่ในขณะนี้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ศุภิสรา ประเสริฐ (2551) อธิบายว่า หน่วยงานของภาครัฐและเอกชนส่งเสริมเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ให้ดำรงอยู่ เพื่อตอบสนองการขยายตัวของการท่องเที่ยว แต่การดำเนินนโยบายที่ผ่านมา กลับเป็นการใช้วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม ไม่ได้ให้ความสำคัญ

กับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์แบบยั่งยืน ส่งผลให้การอนุรักษ์ ฟื้นฟู กลุ่มชาติพันธุ์ประสบความสำเร็จ
ล้มเหลว

หน่วยงานท้องถิ่นได้มีความพยายามสนับสนุนให้มีการชูวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์
อนุรักษ์ขึ้นมา ซึ่งวัฒนธรรมบางอย่างไม่ปรากฏให้เห็นมานานแล้ว การฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ไม่มี
อยู่นั้น จึงกลายเป็นสิ่งที่ต้องสร้างหรือประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ อาจมีการปรับรูปแบบ ความหมาย และ
วัตถุประสงค์ของวัฒนธรรมนั้น ๆ เนื่องจากวัฒนธรรมดั้งเดิมไม่มีศักยภาพเพียงพอหรือไม่สามารถ
ปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมในขณะนั้น จนก่อให้เกิดการประดิษฐ์สร้างประเพณี
วัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองการท่องเที่ยว และเป็นประโยชน์ใน
การรวมกลุ่มของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมในรูปแบบประเพณี
และวัฒนธรรมความบันเทิง เป็นต้น

วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมในวิถีการผลิตแบบดั้งเดิม ถูกยกเลิกไป เนื่องจาก
เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตและการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเพาะปลูก เช่น
วัฒนธรรมการรดข้าว ที่สูญหายไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาพันธุ์พืช วัฒนธรรมลงแขก สูญหายไป
พร้อมกับการเข้ามาของเทคโนโลยีทางการเกษตรและเครื่องทุ่นแรงต่าง ๆ เช่น รถเกี่ยวข้าวและ
รถไถ เป็นต้น อีกทั้งกระแสนิยมที่เปลี่ยนจากการพึ่งพากันด้วยแรงงานมาสู่การจ้างงาน
เป็นรูปแบบเงินตรา การลงแขกเพื่อแลกเปลี่ยนแรงงานกันระหว่างครัวเรือนในหมู่บ้านจึงถูกยกเลิกไป
วัฒนธรรมในวิถีการผลิตดังกล่าวนี้ไม่ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ เนื่องจากการรดข้าวและการใช้
แรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิตไม่มีความจำเป็นอีกต่อไปและไม่สอดคล้องกับการผลิตเพื่อขายตาม
ความต้องการของตลาด

วัฒนธรรมประเพณี เป็นกิจกรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์อนุรักษ์ปฏิบัติสืบต่อกันมา เป็นความดี
งามที่มีต่อการเคารพธรรมชาติและความเชื่อ ความศรัทธาของกลุ่มชาติพันธุ์อนุรักษ์ ประเพณี
ที่ถูกเล่าขานสืบต่อกันมา ว่าเป็นประเพณีสำคัญที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำทุกปีในอดีต คือ
การแห่หอดอกผึ้ง แต่ในปัจจุบันกลายเป็นประเพณีที่สูญหายไป เนื่องจากระบบนิเวศเปลี่ยนแปลง
รังผึ้งซึ่งเป็นที่มาของวัตถุดิบในการทำดอกผึ้งหมดไปจากป่า ส่งผลให้ประเพณีแห่หอดอกผึ้งไม่ได้
รับการปฏิบัติต่อมาจนคนรุ่นหลังลืมเลือนไปหลายสิบปี จนกระทั่งหน่วยงานท้องถิ่นพยายามฟื้นฟู
วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อนุรักษ์ขึ้นมา ประเพณีแห่หอดอกผึ้งได้ถูกเลือกให้ได้รับการรื้อฟื้น
ขึ้นมาใหม่ แต่มีการปรับวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับโลกทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปของกลุ่มชาติพันธุ์
อนุรักษ์ จากความเชื่อเรื่องผีไปสู่การนับถือพระพุทธศาสนา และมีการเพิ่มเติมรายละเอียดให้
มีสีสันในขบวนแห่หอดอกผึ้งรอบหมู่บ้านมากยิ่งขึ้น

รำัญฮกร เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมความบันเทิง ซึ่งเป็นการรำ่ายรำประกอบเครื่องดนตรีกำกับจังหวะ เช่น โทณ กรับและกลอง แต่จากการสังเกตในเบื้องต้นพบว่า การรำัญฮกรนั้นเป็นการรับท่วงท่าในการรำมาจากคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น การรำวงของไทยและการเซ็งหรือรำที่ปรากฏในวัฒนธรรมอิสาน ไม่พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรมีท่ารำเฉพาะเป็นของตนเอง การรำัญฮกรจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประดิษฐ์ ซึ่งทำให้เกิดขึ้นใหม่ ด้วยการผสมผสานท่ารำของวัฒนธรรมอื่นกับเครื่องดนตรีพื้นเมืองของกลุ่มตนเอง

เมื่อความพยายามนำวัฒนธรรมที่สูญหายหรือไม่เคยมีมาแต่ดั้งเดิมให้ปรากฏขึ้น ไม่ใช่การฟื้นฟูหรืออนุรักษ์ของเดิมที่ยั่งยืนแล้ว แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรม ควรเริ่มต้นจากการทบทวนภูมิปัญญาที่เกิดจากการสั่งสมความรู้ของบรรพบุรุษ เรียนรู้ประสบการณ์ชีวิต ทักษะการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ที่ทำให้คนสมัยก่อนสามารถดำรงเผ่าพันธุ์สืบต่อกันมาได้หลายร้อยปี และนำภูมิปัญญาเหล่านั้นมาสืบสานและปรับปรุงรูปแบบหรือแนวทางให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อปรับแล้ววัฒนธรรมอาจจะไม่จำเป็นต้องเหมือนเดิมอย่างที่เคยปฏิบัติกันมาก็ได้ เพียงแค่มีรากฐานจากของเดิม ให้เห็นรากเหง้าของวัฒนธรรมและสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันที่กลุ่มชาติพันธุ์ดำรงอยู่ เกิดวัฒนธรรมประดิษฐ์ที่สามารถรับใช้การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรได้ เพื่อการรวมกลุ่ม ความเข้มแข็งของกลุ่มชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการฟื้นฟู ผสมผสาน และประดิษฐ์นั้น จะกลายเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรที่กลุ่มชาติพันธุ์เลือกเองสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรบ้านวังกำแพง จังหวัดชัยภูมิ

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม แม้จะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะนำมาซึ่งรายได้จากการใช้ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่เดิมแล้ว แนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรอีกแนวทางหนึ่งซึ่งสอดคล้องและมีความเป็นไปได้ในสภาพเศรษฐกิจสมัยใหม่ คือ การส่งเสริมให้สังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ญฮกรจากสังคมเกษตรกรรม ไปสู่สังคมผู้ประกอบการ (Entrepreneur society) โดยอาศัยทุนทางเศรษฐกิจเดิมที่มีอยู่แล้วเป็นฐานในการพัฒนา

แนวความคิดพึ่งพาตนเองของชนบทในบริบทสังคมและเศรษฐกิจยุคโลกาภิวัตน์ ไม่ใช่การผลักดันให้คนตัวเล็กตัวน้อยกลับไปพึ่งพาเศรษฐกิจแบบยังชีพเพื่อการดำรงอยู่ ซึ่งความเป็นจริงที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน เศรษฐกิจแบบยังชีพไม่อาจตอบสนองการดำรงอยู่ของคนในสังคม

ชนบทได้ แม้แต่การปลูกพืชพาณิชย์ ผู้ผลิตวัตถุดิบ ยังต้องพึ่งพาตลาดจากภายนอก ไม่มีอำนาจในการกำหนดราคาในตลาด ภาวะไม่คุ้มทุน การกดขี่ผู้ผลิตขนาดย่อม ภาวะหนี้สิน ปัญหาสังคมจะเกิดขึ้นต่อกันเป็นลูกโซ่ รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องทำความเข้าใจและมองภาพสังคมชนบทของไทยที่เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อหลายร้อยปีที่แล้ว ไม่ใช่สังคมของการทำนา หาผักจับปลาเหมือนเดิม แต่กลายเป็นสังคมกึ่งเมือง การผลักดันวิถีทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบทจะต้องสอดคล้องกับแนวโน้มทางเศรษฐกิจระดับชาติและสามารถเป็นฐานทรัพยากร แรงงานที่สำคัญที่จะเกี่ยวพันไปสู่ระดับภูมิภาคและระดับโลกได้

บ้านวังกำแพงมีฐานทรัพยากรที่สำคัญ ทั้งในลักษณะของพื้นที่ ทรัพยากรมนุษย์ และเครือข่ายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ถูกละเลยสามารถพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นผู้ประกอบการขนาดย่อมได้ สามารถสร้างตลาดของตนเองภายในชุมชน ซื่อซื่อขายกันเองภายในชุมชนและระหว่างชุมชนให้มากขึ้น จะส่งผลให้ทุนและกำไรเกิดการหมุนเวียนในท้องถิ่น รัฐบาลควรหาวิธีการลดต้นทุนการผลิต เพื่อให้กลุ่มคนที่ทุนน้อยสามารถพัฒนาตัวเองขึ้นมาเป็นผู้ประกอบการได้ เช่น จากครัวเรือนที่เป็นแรงงานรับจ้างปลูกพืชไร่ เนื่องจากไม่มีเงินลงทุนที่จะเป็นผู้ผลิตเองได้ ควรมีการจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนขึ้น อาจจะเป็นในลักษณะของกลุ่ม หรือสหกรณ์ โดยรัฐอาจเป็นผู้สนับสนุนทุนในรูปของเทคโนโลยีการผลิตให้แก่ผู้ต้องการเข้าสู่ระบบผู้ประกอบการแต่ขาดทุนในการซื้อเครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตอื่นๆที่เป็นไปได้ และมีการบริหารจัดการทุนเหล่านี้โดยสมาชิกในสหกรณ์เอง อาจจะออกมาในรูปของการเช่าในราคาถูกที่ชาวบ้านมีกำลังจ่ายได้ เป็นต้น แต่การส่งเสริมของรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมุ่งเน้นให้ผู้ที่ขึ้นมาเป็นผู้ประกอบการใหม่ สามารถยืนได้ด้วยตัวเอง ไม่เช่นนั้นปัญหาจะย้อนกลับมาที่รัฐที่ต้องเป็นฝ่ายรับภาระ หากสามารถสร้างผู้ประกอบการรายย่อยได้สำเร็จ และขยายช่องทางให้เกิดการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจได้ จะเกิดภาพความเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายของผู้ประกอบการรายย่อยในชนบทเชื่อมกับผู้ประกอบการรายใหญ่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจภาพรวมระดับประเทศ

แนวทางการอนุรักษ์ระบบนิเวศ

วิถีการดำรงชีวิตดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ถูกละเลย มีวิถีการผลิตและลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องกับระบบนิเวศบนพื้นที่สูง ดำรงชีพอย่างเรียบง่าย ผลิตอาหารเพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งสังเกตได้จากชีวิตประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ถูกละเลย ที่ออกไปเก็บของป่าล่าสัตว์บนภูเขาแล้วได้อาหารกลับลงมาแบ่งปันกันในหมู่บ้านทุกวัน แหล่งน้ำสะอาดดื่มสมบูรณ์ไปด้วยปลาขนาดใหญ่ จนกลายเป็นวัฒนธรรมการบริโภคอย่างหนึ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ถูกละเลย ไม่นิยมบริโภคปลาขนาดเล็ก การหาอาหารไม่ใช้เวลามากนักในแต่ละวัน ส่งผลให้ยังมีเวลาเหลือทำกิจกรรมอย่างอื่นในครัวเรือน

เช่น งานสานเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ รวมถึงกิจกรรมทางสุนทรียศาสตร์ด้วย นอกจากนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์ไม่มีการกักตุนอาหาร หาบรี โภควันต่อวัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์ที่สอดคล้องกับธรรมชาติมีความมั่นคงและมีประสิทธิภาพในการดำรงเผ่าพันธุ์มาแต่ดั้งเดิม

เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์เริ่มปรับวิธีการผลิตจากการเก็บของป่าล่าสัตว์เพียงอย่างเดียว มาสู่การผลิตอาหารด้วยตนเอง โดยการเพาะปลูกด้วยการหยอดเมล็ดบนที่ดินขนาดเล็ก แค่เพียงพอต่อการบริโภคภายในครัวเรือน กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์ทำการเพาะปลูกแบบผสมผสานบนที่ดินเดียวกัน ประกอบด้วยพืชอาหาร เช่น ข้าวไร่ ผัก ถั่ว ถั่วฝักยาว ถั่วฝักยาวต่าง ๆ และพืชไร่บางชนิด เช่น ฝ้าย พริก เป็นต้น โดยจะปลูกบนที่ดินเดิมจนกระทั่งผลผลิตเติบโตช้า ซึ่งเป็นสัญญาณที่กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์สังเกต เรียนรู้กับการอยู่ร่วมกับธรรมชาติว่า ดินเริ่มเสื่อมคุณภาพเมื่อมีการปลูกบนที่ดินเดิมซ้ำ ๆ เป็นระยะเวลานาน กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์จะปล่อยให้ที่ดินทำดินผืนนั้น ได้มีโอกาสพักฟื้นตัวและกลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง โดยขยับที่ดินทำกินของครอบครัวไปทำการเพาะปลูกในที่ดินแปลงถัดไป และย้ายหมุนเวียนสลับกันไปแบบนี้ทุก 2-3 ปี กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์จะขยายที่ดินทำกินก็ต่อเมื่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นจนทำให้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภคเท่านั้น เมื่อพ่อแม่ตายที่ดินทำกินจะเป็นมรดกตกทอดสู่ลูกหลานเพื่อใช้ทำมาหากินต่อไป และส่งทอดที่ดินเป็นสายโซ่แบบนี้ไปเรื่อย ๆ จากรุ่นสู่รุ่น การถือครองที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์จึงวนอยู่ในระบบเครือญาติ ส่งผลให้ไม่มีความจำเป็นในการบุกเบิกที่ดินใหม่สามารถใช้ที่ดินของเครือญาติทำมาหากินสืบทอดกันมาได้ ส่งผลให้ไม่เกิดการบุกรุกระบบนิเวศเพื่อขยายที่ดินทำกิน ป่าไม้ก็ยังคงอยู่

วิธีการผลิตแบบหมุนเวียน (Shifting cultivation) สะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์มีภูมิปัญญาทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาพื้นถิ่น (Indigenous knowledge) ที่ดำรงชาติพันธุ์ของตนบนวิธีการผลิตที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ รู้จักบริหารจัดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาทรัพยากรธรรมชาติไปพร้อม ๆ กัน แม้ที่ดินทำกินบนป่าจะมีมากจนสามารถบุกเบิกเป็นที่ทำกินผืนใหญ่ได้ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์มีวิธีการผลิตแบบพอเพียง ไม่เปิดที่ดินทำกินมากเกินไปจนความจำเป็น ส่งผลให้พื้นที่ป่าไม่ถูกหักล้างทางพจนระบบนิเวศที่เป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับการดำรงเผ่าพันธุ์ได้รับผลกระทบ

เมื่อระบบนิเวศมีความอุดมสมบูรณ์ ของป่า สัตว์ป่า ดินดีเหมาะแก่การเพาะปลูก ในน้ำมีปลาอุดมสมบูรณ์ ความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศนี้เองที่กลายเป็นสิ่งดึงดูดให้คนลาวและคนไทยจากภายนอกต้องการเข้ามาสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์บ้าน

วังกำแพง เพื่อแสวงหาทรัพยากรที่หาไม่ได้จากพื้นที่ลุ่ม ส่งผลให้วิถีการผลิตเพื่อบริโภคเพียงอย่างเดียว ปรับตัวไปสู่การผลิตเพื่อบริโภคและเพื่อค้าขายแลกเปลี่ยน ดังนั้นจุดเริ่มต้นของปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกกับคนลาวและคนไทย ก็คือ ระบบนิเวศทางธรรมชาตินั่นเอง

การค้าขายแลกเปลี่ยนผลผลิตส่วนเกินจากธรรมชาติยังไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกสั่งสมประสบการณ์และสืบทอดความรู้กับการอยู่ร่วมกับระบบนิเวศจากบรรพบุรุษ เรียนรู้การใช้ประโยชน์และรักษาตามระบบนิเวศ และยังเป็นเพียงคนกลุ่มเดียวที่ใช้ทรัพยากรจากระบบนิเวศในพื้นที่นี้ จนกระทั่งนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐที่ส่งเสริมการปลูกพืชเชิงพาณิชย์ เพื่อป้อนสู่อุตสาหกรรมการเกษตร ส่งผลให้เกิดการอพยพของคนพื้นราบเพื่อแสวงหาที่ดินทำกิน การเข้ามาตั้งถิ่นฐานและทำมาหากินของคนลาวและคนไทยจากภายนอก เป็นการเข้ามาแบ่งปันทรัพยากรจากระบบนิเวศทางธรรมชาติ ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ไม่ใช้ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกเพียงกลุ่มเดียวอีกต่อไป ดังนั้นการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่จะนำมาบริหารจัดการทรัพยากรตามที่บรรพบุรุษเคยปฏิบัติมาจึงกระทำได้อย่างเมื่อการอพยพของคนต่างถิ่นมีมากขึ้น ในขณะที่ทรัพยากรมีเท่าเดิม การเข้ามาของเทคโนโลยีการผลิต ที่เอื้อประโยชน์ต่อการเพิ่มและรักษาผลผลิตทางการเกษตร ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติในระบบนิเวศค่อย ๆ เสื่อมดุล ไม่บริสุทธิ์ และลดจำนวนลงจากผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาที่ไม่เป็นมิตรกับระบบนิเวศ เมื่อระบบนิเวศทางธรรมชาติเกิดการเปลี่ยนแปลง ทรัพยากรอาหารอันอุดมสมบูรณ์ก็ลดน้อยลงและไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในครัวเรือน ปลาในแม่น้ำที่เคยมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ มีภูมิปัญญาในการอนุรักษ์สัตว์น้ำ บริโภคเฉพาะปลาใหญ่ ส่วนปลาเล็กจะต้องปล่อยให้โตก่อนถึงจะนำมาบริโภคได้ แต่วัฒนธรรมการบริโภคของคนลาวและคนภายนอกที่เข้ามาอยู่ใหม่ มีภูมิปัญญาในการบริโภคแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุก คือ บริโภคปลาใหญ่ และนำปลาขนาดเล็กไปถนอมอาหารเป็นปลาร้า และไม่มีภูมิปัญญาที่จะใช้ทรัพยากรอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืนเนื่องจากไม่ใช่ระบบนิเวศที่คนพื้นที่ลุ่มคุ้นเคย ส่งผลให้ทรัพยากรทางน้ำค่อย ๆ หดไป นอกจากนี้การถือครองที่ดินทำกิน คนลาวและคนไทยมักถือที่ดินทำกินขนาดใหญ่ ซึ่งการถือครองที่ดินจำนวนมากนี้ ส่งผลให้เกิดการทำลายป่าไม้ ทรัพยากรในระบบนิเวศถูกทำลายจากการบุกร้างถางพงเพื่อขยายที่ดินทำกินจากคนภายนอกที่เข้ามา สัตว์ป่าที่เคยเป็นอาหารของมนุษย์ก็อพยพย้ายถิ่นไปอยู่พื้นที่อื่นเพราะการรุกพื้นที่อาศัยของสัตว์ป่า ระบบนิเวศขาดสมดุล

วิถีการดำรงชีวิตที่พึ่งพิงธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮุกจึงต้องมีการปรับตัว เพื่อให้เผ่าพันธุ์มีชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการถาโถมของการพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเป็นมิตร เมื่ออาหารทางธรรมชาติ

หมดไป วิธีการผลิตที่กลุ่มชาติพันธุ์ฮูกรมีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศทางธรรมชาติอย่างแนบแน่นก็ค่อย ๆ หายไป และพัฒนาไปสู่การปลูกเพื่อขายเชิงพาณิชย์ตามนโยบายการพัฒนาของภาครัฐ

การปลูกพืชพาณิชย์เชิงเดี่ยว เพื่อขายเพียงอย่างเดียว กลายเป็นวิธีการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ฮูกรบ้านวังกำแพงแทนการปลูกพืชหมุนเวียนแบบเป็นมิตรกับธรรมชาติ อาหารและยารักษาโรคที่หาได้จากระบบนิเวศทางธรรมชาติหันไปสู่การใช้รายได้จากการขายพืชพาณิชย์นำไปซื้ออาหารและยารักษาโรค การปลูกพืชเชิงเดี่ยว โดยเฉพาะพืชหัว เช่น มันสำปะหลัง อ้อย เป็นพืชที่ทำให้ดินเสื่อมเร็ว ประกอบกับการนำเทคโนโลยีการเกษตรและสารเคมีเข้ามา ยิ่งเป็นปัจจัยในการเร่งให้ดินและสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมเริ่มขึ้นและยากต่อการฟื้นฟู เมื่อถึงฤดูฝน น้ำก็ชะล้างสารเคมีในดินไหลลงสู่แม่น้ำ แม่น้ำชีที่เคยเป็นแหล่งอุปโภคบริโภคที่สำคัญ ปัจจุบันไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เนื่องผลกระทบของวิธีการผลิตที่ไม่เป็นมิตรกับธรรมชาติ เมื่อระบบนิเวศทางธรรมชาติไม่สมดุล การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ฮูกรก็ไม่สมดุลไปด้วย และหากไม่มีการปรับตัว กลุ่มชาติพันธุ์ฮูกรก็จะไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ภายใต้ระบบนิเวศที่เสื่อมโทรมนี้

ในยุคของการพัฒนาไม่ใช่เพียงการขายตัวทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีทางการเกษตรเท่านั้น สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หลังไหลเข้ามาพร้อมกับความเจริญทางการสื่อสาร เครื่องใช้ไฟฟ้า โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต เครื่องมือสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงยานพาหนะ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ฮูกรรับรู้เรื่องราวของโลกภายนอก เห็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และความสะดวกสบายจากการใช้เทคโนโลยี การได้มาซึ่งความสะดวกสบายและปัจจัยสี่สมัยใหม่เกิดขึ้นโดยมีค่าใช้จ่ายสูง จึงส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ฮูกรต้องเพิ่มรายได้ภายในครัวเรือน เพื่อให้เพียงพอต่อการตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวัน โดยการขยายพื้นที่ในการปลูกพืชพาณิชย์ เพื่อให้ปลูกได้มากขึ้นและเป็นที่มาของรายได้ที่เพิ่มขึ้น

การขยายพื้นที่ปลูกพืชพาณิชย์ นำมาซึ่งการทำลายป่า ทำลายธรรมชาติที่มีอยู่ ทำลายระบบนิเวศที่เหลืออยู่แล้วให้หมดลงไป เมื่อดินเสื่อม ระบบนิเวศเปลี่ยน ป่าหมด อาหารหมด กลุ่มชาติพันธุ์ฮูกรจะละทิ้งภูมิปัญญาในการวิธีการดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับธรรมชาติไป เพื่อให้เผ่าพันธุ์สามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้ระบบนิเวศที่เปลี่ยนแปลง

เมื่อระบบนิเวศเปลี่ยนแปลง ลักษณะเฉพาะทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่ถูกหล่อหลอมมาจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ฮูกรกับระบบนิเวศก็จะเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันทั้งระบบ จนสะท้อนให้เห็นสภาพในปัจจุบัน ทั้งการปรับตัวทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของภูมิสังคมและวัฒนธรรม

การฟื้นฟู รักษาลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรให้กลับคืนมานั้น จะต้องย้อนกลับไปดูเบ้าหลอมของกลุ่มชาติพันธุ์ว่า ต้นสายธารของความเป็นผู้ศุกรอยู่ที่ตรงไหน และจากการศึกษาพบว่า เบ้าหลอมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกร คือ ระบบนิเวศดั้งเดิมที่กลุ่มชาติพันธุ์ดำรงอยู่นั่นเองที่เป็นปัจจัยกำหนดการยังคงอยู่หรือการสูญหายของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรบ้านวังคำแพง จึงนำมาสู่ข้อเสนอแนะในการฟื้นฟูและรักษาให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนดังนี้

ประการที่หนึ่ง กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรจะต้องดำรงอยู่อย่างเป็นมิตรกับระบบนิเวศทางธรรมชาติ ไม่บุกเบิกที่ดินทำไร่ที่เป็นการทำลายป่า เพื่อให้ระบบนิเวศสามารถมีเวลาฟื้นตัว ให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ มีอาหาร ยารักษาโรค มีดินน้ำที่บริสุทธิ์เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค และเป็นแหล่งอาหาร โดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าไปช่วยในการบริหารจัดการทรัพยากร

ประการที่สอง กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรจะต้องสร้างเกราะคุ้มกันการรुक้าของนายทุนจากภายนอก ที่เข้ามาแสวงหาทรัพยากรและที่ดินซื้อที่ดินและกระทำการที่ไม่เป็นมิตรกับระบบนิเวศ เกราะคุ้มกันระบบนิเวศที่ดีที่สุดคือ การปลูกจิตสำนึกในการรักบ้านเกิด รักพื้นที่ ให้แก่ลูกหลาน

ในปัจจุบันปัญหาการกว้านซื้อขายที่ดินในชนบท เป็นปัญหาสำคัญ และเป็นตัวการในการทำลายล้างระบบนิเวศอย่างรวดเร็ว เพื่อประกอบธุรกิจ จากตัวอย่างการเข้าไปซื้อที่ดินของนายทุนในพื้นที่ป่าเขา เช่น ภูทับเบิก วังน้ำเขียว เป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นว่า การเข้าไปของนายทุนทำให้ป่าเสื่อมโทรม ดินเสื่อมโทรม ชาวบ้านที่ไม่ใช่ นายทุนก็อยู่ไม่ได้ ต้องอพยพละถิ่นฐานเข้าสู่ระบบแรงงานในเมือง ดังนั้นหากไม่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันนี้ได้ ในอนาคตปรากฏการณ์ลักษณะดังกล่าวอาจเกิดขึ้นกับบ้านวังคำแพงได้ เช่นเดียวกัน ถ้ากลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรไม่มีจิตสำนึกในการรักพื้นที่ เห็นแก่ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว จะทำให้ระบบนิเวศถูกทำลายและในที่สุดกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรจะไม่สามารถอยู่ในพื้นที่เดิมได้เช่นเดียวกับชาวบ้านในหลายพื้นที่ที่กำลังประสบปัญหาอยู่

ดังนั้นการสร้างจิตสำนึกหวงแหนถิ่นฐาน จึงเป็นกุศโลบายสำคัญ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรมีความสัมพันธ์กับพื้นที่อย่างมากตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยพื้นที่สูงเป็นพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกร จะไม่มีการยกพื้นที่สูงให้เป็นที่ดินทำกินของคนที่มาอยู่ใหม่ ดังนั้นพื้นที่สูงจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันเองภายในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกร แต่ในทางตรงกันข้ามผู้อพยพคนลาวและคนไทยที่เข้ามาอยู่ใหม่ สามารถตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ลุ่มได้ และการแบ่งที่ดินทำกินให้แก่คนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรจะแบ่งให้เฉพาะบริเวณที่ลุ่มเท่านั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นการหวงแหนถิ่นฐานของบรรพบุรุษที่เชื่อว่าพื้นที่สูงคือพื้นที่ที่ดีที่สุดของกลุ่มชาติพันธุ์ จะยกให้คนกลุ่มอื่นไม่ได้

การรักถิ่นฐาน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากจนเกินไป ดำรงอยู่ไปพร้อม ๆ กับการรักษาระบบนิเวศ จะทำให้ระบบนิเวศที่เสื่อมโทรมไปค่อย ๆ ฟื้นตัว โดยนำภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษเคยปฏิบัติสืบต่อกันมาจนสามารถดำรงชาติพันธุ์อยู่ร่วมกับระบบนิเวศมาได้หลายร้อยปี กลับมาใช้ร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้การอยู่กับธรรมชาติสามารถกระทำได้อย่างจริงภายใต้โลกแห่งความทันสมัย

ประการที่สาม นอกจากบทบาทหน้าที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรูในการฟื้นฟูระบบนิเวศเพื่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์แล้ว หน่วยงานของรัฐที่มีส่วนได้ประโยชน์จากทรัพยากรในระบบนิเวศและมีส่วนในการทำลายระบบนิเวศซึ่งเป็นทุนชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรู จะต้องเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนให้การฟื้นฟูเบ้าหลอมทางเศรษฐกิจ ภูมิสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรูสามารถดำเนินต่อไปได้อีกทางหนึ่ง กล่าวคือ ภาครัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามาช่วยป้องกัน ไม่ให้เกิดการรุกล้ำป่า ทั้งที่อาจเกิดจากกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรูและคนกลุ่มอื่น เข้ามาช่วยกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรูรักษาระบบนิเวศเพื่อการดำรงเผ่าพันธุ์ โดยอาศัยกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับมาใช้ปฏิบัติอย่างจริงจัง นอกจากนั้นนโยบายสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม คือร่วมมือกันพัฒนาเศรษฐกิจผู้สกรูอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะ ซึ่งในปัจจุบันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ว่า ความต้องการความสะดวกสบายมีมากขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรูก็มีความต้องการแสวงหาปัจจัยเหล่านี้ในการดำรงชีวิต และทุกอย่างในการดำรงชีวิตต้องใช้เงินซื้อ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจต้องพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ให้นำไปสู่การเพิ่มขึ้นของรายได้ในครัวเรือน แต่ที่มาของการเพิ่มรายได้นี้ ควรจะเป็นรายได้ที่มาจากการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ระบบนิเวศ เช่น การจัดพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม แต่ต้องอยู่ภายใต้การบริหารจัดการที่ดี ทำความเข้าใจ ให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวและเจ้าของพื้นที่อย่างเป็นระบบ มีมาตรการระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนที่จะสามารถกำกับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันไม่ให้นักท่องเที่ยวกลายเป็นผู้เข้ามาทำลายระบบนิเวศและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรูซ้ำลงไปอีก เมื่อเกิดการบริหารจัดการที่ดี กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรูมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว ภูมิปัญญาดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ กลายเป็นภูมิปัญญาที่ขายได้นั่นคือเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับระบบนิเวศนั่นเอง

แนวทางการจัดการทรัพยากรมนุษย์

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ เป็นสิ่งสำคัญในสภาวะที่สังคมไทยมีการเปิดพรมแดนทางเศรษฐกิจภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การบริหารจัดการทรัพยากรจึงสำคัญที่รัฐต้องบริหารจัดการให้ดี เพื่อป้องกันการแย่งชิงทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะกับกลุ่มคนที่มีการปรับตัวง่าย และพร้อมปรับตัวกับวัฒนธรรมที่แตกต่าง จากการศึกษาการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรู

บ้านวังคำแพง จังหวัดชัยภูมิ สามารถบ่งชี้ให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ขนาดเล็กในประเทศไทยมี 2 ลักษณะ คือ เป็นกลุ่มเปิด ไม่รับวัฒนธรรมจากสังคมภายนอก ไม่มีการปรับตัว และกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นกลุ่มเปิด คนกลุ่มนี้จะรับวัฒนธรรมจากภายนอกที่เข้าไปสัมพันธ์ด้วย มีการปรับตัวอยู่

ดังนั้นเมื่อลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มเปิดเช่นนี้ ประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว การเคลื่อนตัวของคนกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเขมร ลาว พม่า จะมีมากขึ้น หากกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรเป็นตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการปรับตัวได้อย่างดีกับวัฒนธรรมที่แตกต่าง ประเทศไทยจะต้องมีการวางแผนการจัดการหรือควบคุมทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจาก การปรับตัวสูง อาจส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่นและปรับตัวไปตามวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่อาจเข้ามาสัมพันธ์ จนอาจนำมาสู่ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรมนุษย์เกิดขึ้น

กลไกของรัฐที่ดีที่สุดในการรักษาทรัพยากรมนุษย์ในยุคของการเปิดพรมแดนระหว่างประเทศ คือ ระบบการศึกษา ซึ่งจะต้องเป็นการกำหนดและวางแผนการศึกษาแบบ Bi-culture โดยมีความเป็นพลเมืองไทย แต่ยังคงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรอยู่ในฐานะคนไทยกลุ่มหนึ่ง เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรแม้จะเป็นกลุ่มที่ปรับตัวง่าย แต่ก็ยังหลงเหลือความเป็นตัวตนของตนเองอยู่ กรอบความคิดที่ต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นผ่านระบบการศึกษาโดยรัฐ ซึ่งอาจแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ประการแรก ปลูกฝังความเป็นพลเมืองไทย การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองไทยให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรเริ่มต้นที่การปลูกฝังให้รักแผ่นดิน รักถิ่นเกิด สำนึกถึงบุญคุณของแผ่นดินที่ให้อาหาร ที่อยู่อาศัย สามารถให้กลุ่มชาติพันธุ์ดำรงตนสืบต่อมาได้หลายชั่วอายุคน รักป่า รักทรัพยากรที่ใช้ในการดำรงชีวิตเพื่อการอยู่รอดของเผ่าพันธุ์

ประการที่สอง สถานศึกษาในท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตร โดยใช้หลักสูตรทางวัฒนธรรม โดยมีการผสมผสานความเป็นไทยกับความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรเข้าด้วยกัน การบูรณาการบทเรียนของรัฐและท้องถิ่น จะเป็นการสร้างความสมดุลและเกิดความกลมกลืนของสำนึกของกลุ่มชาติพันธุ์ ความรู้สึกเป็นอื่นหรือความรู้สึกเป็นคนชายขอบของสังคมไทยจะไม่เกิดขึ้น เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง มีภาษา วัฒนธรรม วิธีการดำรงชีวิตที่แตกต่างจากคนไทยทั่วไป แต่ภายใต้ความแตกต่างนี้ ก็คือคนไทยกลุ่มหนึ่งที่มีสิทธิในฐานะประชาชนคนไทยอย่างเต็มภาคภูมิ

การปลูกฝังจิตสำนึกของความเป็นไทยที่ต้องกระทำควบคู่กับการรักษาสำนึกของความเป็นชาติพันธุ์ดั้งเดิม เป็นการร้อยรัดให้กลุ่มชาติพันธุ์ขนาดเล็กที่มีการปรับตัวสูงให้ผูกติดกับแผ่นดินเกิด ไม่เอนเอียงปรับตัวไปเรื่อยจนก่อให้เกิดปัญหาการอพยพ เปลี่ยนสัญชาติ หรือปรับตัวรับวัฒนธรรมของชาติอื่นที่อาจเข้ามาสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ทางเศรษฐกิจในอนาคต

ได้ ซึ่งการศึกษาแบบ bi-culture จึงเป็นแผนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ดีที่สุดที่รัฐจะสามารถทำได้ และถูกฝังอยู่ในจิตสำนึกอย่างยั่งยืน มากกว่าการใช้มาตรการทางกฎหมายหรือข้อบังคับต่าง ๆ

บรรณานุกรม

- กัณทิมา เไรโร. (2543). *พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวนน บ้านน้ำลาด ต.นางยงกลัก อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กรีนวูด, เดวิด เจ. (2554). *เศรษฐศาสตร์การเมืองของชาวนา*. (มงคลเลิศ ดำเนินานินทร์, แปล). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขวัญชีวัน บัวแดง. (2546). *รายงานการวิจัยเรื่องศาสนาและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์: ศึกษากรณีกลุ่มชนกะเหรี่ยงในประเทศไทยและประเทศพม่า*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2555). *แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม*. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คำ พิไลกุล. (2558, 7 มกราคม). สัมภาษณ์.
- จิตรภูมิศักดิ์. (2544). *ความเป็นมาของคำสยาม ไทย, ลาวและขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ ฉบับสมบูรณ์เพิ่มเติม ข้อเท็จจริง ว่าด้วยชนชาติขอม* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ศยาม.
- จตุพร คอนโตม. (2551). *การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนาม บ้านนาออก ต.หนองญาติ อ.เมือง จ.นครพนม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จีว. (2556, 2 กันยายน). สัมภาษณ์.
- ฉลวย ชูณรงค์. (2557, 14 เมษายน). สัมภาษณ์.
- ฉลวย ชูณรงค์. (2557, 10 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- ฉลวย ชูณรงค์. (2558, 10 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2547). *ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, สรินยา คำเมือง, สมรภัช ชัยสิงห์กานานนท์, บุญสม ชีรวณิชย์กุล และ อธิตา สุนทรโรทก. (2555). *ปริศनावงศาควาญาติ “ลัวะ”*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2553). *การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน*. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.

- นัทรทิพย์ นาดสุภา. (2554). *แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม*.
กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- นัทรทิพย์ นาดสุภา. (2556). *ด้วยรัก เล่มที่ 4 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม*.
กรุงเทพฯ: ด้านสุขภาพการพิมพ์.
- นัทรทิพย์ นาดสุภา และพรพิไล เลิศวิชา. (2541). *วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- นัทรทิพย์ นาดสุภา และวนวร จะนู. (2555). *แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ:
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ชาญชัย จีรวรรณกิจ. (2529). *การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมไทยของชาวลัวะในภาคเหนือของ
ประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาศึกษา,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชาร์ลส์ เอฟ พายส์. (2556). *อีสานนิยม: ท้องถิ่นนิยมในสยามประเทศ* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
(รัตนา โตสกุล, แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- ชិเกฮารุ ทานาเบ. (2555). *พิธีกรรมและปฏิบัติการในสังคมชาวนาภาคเหนือของประเทศไทย*.
เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา.
- ชุมพล ทองแย้ม. (2557, 17 เมษายน). สัมภาษณ์.
- ชุมพล ทองแย้ม. (2557, 1 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- ชุมพล ทองแย้ม. (2558, 2 เมษายน). สัมภาษณ์.
- ณกานต์ อนุกุลวรธกะ. (2554). *กระบวนการรื้อฟื้นสำนึกทางประวัติศาสตร์และการจัดตั้ง
วัฒนธรรมไทยลื้อชุมชนเชียงคำ จังหวัดพะเยา ช่วงทศวรรษ 2520-2550*. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดวงพร อาจบ้านเขว้า. (2557, 22 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- ดวงพร อาจ บ้านเขว้า. (2557, 22 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- ดาร์เร็น เมตตาริกานนท์ และอัครยา ตั้งขันธ์. (2547). *การสำรวจสถานภาพองค์ความรู้เบื้องต้น
จากงานวิจัยเกี่ยวกับวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน
พ.ศ. 2500 – 2545*. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- ดำรง ทายานิน. (2548). *เกิดเป็นกำมู ชีวิตและหมู่บ้าน* (ปราณี วงษ์เทศ, แปล). กรุงเทพฯ: มติชน.
- ดำรง ฐานดี. (2531). *มานุษยวิทยาเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- ตุ้ย เศษจตุรัส. (2556, 12 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.

- คู่ย เศษจตุรัส. (2556, 14 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- คู่ย เศษจตุรัส. (2556, 15 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- คู่ย เศษจตุรัส. (2556, 21 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- คู่ย เศษจตุรัส. (2556, 23 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- คู่ย เศษจตุรัส. (2556, 2 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- คู่ย เศษจตุรัส. (2557, 4 มกราคม). สัมภาษณ์.
- คู่ย เศษจตุรัส. (2557, 6 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- คู่ย เศษจตุรัส. (2557, 7 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- คู่ย เศษจตุรัส. (2557, 15 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- คู่ย เศษจตุรัส. (2557, 15 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- คู่ย เศษจตุรัส. (2557, 5 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- คู่ย เศษจตุรัส. (2558, 7 มกราคม). สัมภาษณ์.
- ทองนาค หล่ำชีว. (2556, 17 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ทองนาค หล่ำชีว. (2557, 14 เมษายน). สัมภาษณ์.
- ทองนาค หล่ำชีว. (2557, 7 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- ทองล่วน อางโนนเปลือย. (2556, 25 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ทองล่วน อางโนนเปลือย. (2556, 11 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- ทองล่วน อางโนนเปลือย. (2556, 15 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- ทองล่วน อางโนนเปลือย. (2556, 10 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- ทองล่วน อางโนนเปลือย. (2557, 10 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- ทองล่วน อางโนนเปลือย. (2558, 4 มกราคม). สัมภาษณ์.
- ธิดา สาระยา. (2537). *รัฐโบราณในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: กำเนิดและพัฒนาการ*.
กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์. (2553). *ชุมชนศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2551). *ประวัติศาสตร์แห่งชาติ “ซ่อม” ฉบับเก่า “สร้าง” ฉบับใหม่*.
กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- นี มากเขียน. (2556, 21 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- นี มากเขียน. (2556, 26 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- นี มากเขียน. (2556, 2 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- นี มากเขียน. (2556, 3 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.

- นี มากเจียน. (2556, 5 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- นี มากเจียน. (2556, 23 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- นี มากเจียน. (2556, 2 กันยายน). สัมภาษณ์.
- นี มากเจียน. (2556, 23 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- นี มากเจียน. (2557, 4 เมษายน). สัมภาษณ์.
- นี มากเจียน. (2557, 14 เมษายน). สัมภาษณ์.
- นี มากเจียน. (2557, 3 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- นี มากเจียน. (2557, 10 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- นี มากเจียน. (2558, 7 เมษายน). สัมภาษณ์.
- น้อย กุลศิริ. (2557, 14 เมษายน). สัมภาษณ์.
- น้อย กุลศิริ. (2557, 17 เมษายน). สัมภาษณ์.
- น้อย กุลศิริ. (2558, 13 เมษายน). สัมภาษณ์.
- เนตร. (2557, 19 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- แบร์รีแมน, เจอรัลด์ ดี. (2549). *เบื้องหลังหน้ากาก* (อุททอง ประศาสน์วินิจฉัยย์, แปล). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ปนัดดา บุญยสาระนัย. (2544). *กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประชากรกิจกรจักร, พระยา (แฉ่ม บุนนาค). (2538). *ว่าด้วยภาษาต่าง ๆ ในสยามประเทศ*. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท .
- ประทีน หิงอ้อ. (2557, 3 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- ประทีน หิงอ้อ. (2557, 14 เมษายน). สัมภาษณ์.
- ประทีน หิงอ้อ. (2557, 23 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ประทีน หิงอ้อ. (2557, 1 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- ประสาธ บุญยั้ง. (2556, 19 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- ประสาธ บุญยั้ง. (2556, 5 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ประสาธ บุญยั้ง. (2556, 19 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- ประสาธ บุญยั้ง. (2557, 4 มกราคม). สัมภาษณ์.
- ประสาธ บุญยั้ง. (2557, 13 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ประสาธ บุญยั้ง. (2558, 7 มกราคม). สัมภาษณ์.
- ประสาธ บุญยั้ง. (2558, 14 เมษายน). สัมภาษณ์.

- ประสิทธิ์ ธีปรีชา. (2555). *ทฤษฎีชาติพันธุ์สัมพันธ์ รวมบทความทางทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ เชื้อชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ การจัดองค์กรความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ และรัฐประชาชาติ*. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2544). *เพศและวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล นิติ ภควัชรพันธุ์, พัฒนา กิติอาษา, ยศ สันตสมบัติ, อานันท์ กาญจนพันธุ์, และ อคิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. (2555). *คนใน ประสบการณ์ภาคสนาม ของนักมานุษยวิทยาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ปรีชา คุวินทร์พันธุ์. (2551). อัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. *กระแสาอากเนย์*, 5(55), 8-32.
- ปรีชา อุยตระกูล และกนก ไตสุรัตน์. (2519). *สังคมและวัฒนธรรมของชาวนน*. นครราชสีมา: วิทยาลัยครุนครราชสีมา.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2550). ความอึดถืออึดของมโนทัศน์ชาติพันธุ์. *วารสารสังคมศาสตร์ ฉบับพิเศษ มานุษยวิทยา อุษาคเนย์และชาร์ลส์ คายส์*, 19(1), 183-211.
- ผ้อย. (2556, 23 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- ผ้อย. (2558, 7 มกราคม). สัมภาษณ์.
- พรณี บัวเล็ก. (2555). *การศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย บทสำรวจสถานะความรู้* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศยาม.
- พัฒนา กิติอาษา. (2557). *สู่วิถีอีสานใหม่*. กรุงเทพฯ: วิทยาษา.
- พัฒนา กิติอาษา และสุริยา สมุทคุปดี. (2550). จากซาร์ปถึงคายส์: เส้นทางของกระบวนทัศน์ วิชวศึกษาศาสตร์สังคมไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ ฉบับพิเศษ มานุษยวิทยา อุษาคเนย์ และชาร์ลส์ คายส์*, 19(1), 26-67.
- พัลลภ สุริยกุล ณ อุษยา, ร้อยตำรวจเอก. (2542). *เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : กรณีศึกษาหมู่บ้านเจดีย์ทอง ต.คลองควาย อ.สามโคก จ.ปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต, สาขาวิชามานุษยวิทยา, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพชรตะบอง ไพศุณย์. (2553). *การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของไทยคำ ในกระแสการเปลี่ยนแปลง: กรณีศึกษาเปรียบเทียบไทยคำในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาคุษุณย์บัณฑิต, สาขาวิชาอุทศาสตร์ การพัฒนาภูมิภาค, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

- มณีมัย ทองอยู่. (2546). *การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชาวนาอีสาน*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- มยุรี ถาวรพัฒน์. (2556). *ญ้อกูร กับ “มอญโบราณสมัยทวารวดี” จากมุมมองนักภาษาศาสตร์เพื่อการพัฒนา. เอกสารสัมมนาวิชาการทวารวดี อัพเดท ทวารวดีจากภาคสนาม*. กรุงเทพฯ: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2547). *แนวคิดและวิธีวิทยาในการศึกษาสังคมชนบท*. ขอนแก่น: คลังนานา.
- มุล จันท์พิมพ์. (2556, 20 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- มุล จันท์พิมพ์. (2556, 21 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- มุล จันท์พิมพ์. (2556, 2 กันยายน). สัมภาษณ์.
- มุล จันท์พิมพ์. (2556, 7 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- มุล จันท์พิมพ์. (2557, 14 เมษายน). สัมภาษณ์.
- มุล จันท์พิมพ์. (2556, 7 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- มุล จันท์พิมพ์. (2557, 1 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- มุล จันท์พิมพ์. (2557, 2 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- มุล จันท์พิมพ์. (2558, 7 เมษายน). สัมภาษณ์.
- มุล จันท์พิมพ์. (2558, 14 เมษายน). สัมภาษณ์.
- ยศ สันตสมบัติ. (2551 ก). *มนุษย์กับวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยศ สันตสมบัติ. (2551 ข). *อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: การเมืองวัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย 1*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ยศ สันตสมบัติ. (2551 ค). *อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: การเมืองวัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย 2*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2548). *อ่าน ‘วัฒนธรรมชุมชน’ วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์แนววัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.
- ยุพิน เรืองแจ้ง. (2552). *บทบาทศาลเจ้าในการชำระอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลพังโคน อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ลิลวัฒน์ ชมพูพิน. (2558, 2 เมษายน). สัมภาษณ์.
- ลือ. (2557, 17 เมษายน). สัมภาษณ์.
- ลือ. (2557, 2 ธันวาคม). สัมภาษณ์.

- เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์. (2556, 15 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์. (2556, 6 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์. (2556, 7 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์. (2556, 9 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์. (2556, 10 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์. (2556, 10 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์. (2557, 14 เมษายน). สัมภาษณ์.
- เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์. (2557, 17 เมษายน). สัมภาษณ์.
- เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์. (2557, 1 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์. (2557, 2 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์. (2557, 10 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- เลี่ยม หงส์ประสิทธิ์. (2558, 7 มกราคม). สัมภาษณ์.
- วลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (2547). ตาในเมืองไทย กลุ่มชาติพันธุ์ที่คลุมเครือ. *เมืองโบราณ*, 30(2), 74-88.
- วันดี สันติวุฒิเมธี. (2545). กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทย - พม่า กรณีศึกษาเรื่อง หมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. *สังคมศาสตร์*, 15(1), 219-247.
- วิรัช นามหนองอ้อ. (2556, 16 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- วิรัช นามหนองอ้อ. (2556, 14 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- วิรัช นามหนองอ้อ. (2556, 19 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- วิรัช นามหนองอ้อ. (2556, 23 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- วิรัช นามหนองอ้อ. (2557, 4 มกราคม). สัมภาษณ์.
- วิรัช นามหนองอ้อ. (2557, 14 มกราคม). สัมภาษณ์.
- วิรัช นามหนองอ้อ. (2557, 3 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- วิลาส โภธิสาร. (2551). *การปรับตัวทางสังคมของชาวกูยในบริบทพหุวัฒนธรรมเขตอีสานใต้*. ศูนย์นิพนธ์ปรัชญาคุษุภักดิ์, สาขาวิชาโทศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เวียน ขาดรี. (2556, 10 เมษายน). สัมภาษณ์.
- เวียน ขาดรี. (2556, 28 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- เวียน ขาดรี. (2556, 29 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.

- เวียน ยาศรี. (2556, 23 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2533). *แอ่งอารยธรรมอีสาน แฉหลักฐานโบราณคดี พลิกโฉมหน้าประวัติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2554). *พัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ศุภิสรา ประเสริฐ. (2551). *แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนา ขนบธรรมเนียมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัยเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิ*. คุยฎิพนธ์ปรัชญาคุยฎิบัณฑิต, สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, คณะวัฒนธรรม, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2547). *ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สงวน บัวจัตุรัส. (2558, 10 มกราคม). สัมภาษณ์.
- สรณา อนุสรณ์ทรงกูร. (2550). *การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวใต้ กรณีศึกษาบ้านสูงเนิน ต.ปากช่อง อ.จอมบึง จ.ราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สะอึ้ง. (2556, 16 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สะอึ้ง. (2557, 14 มกราคม). สัมภาษณ์.
- สะอึ้ง. (2557, 14 เมษายน). สัมภาษณ์.
- สะอึ้ง. (2557, 10 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- สายพิน ศุพุทธมงคล. (2555). *บ้านและเรื่องในบ้าน ครอบครัว รัฐ และการเมืองวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2549). “พลังลาว” ชาวอีสาน มาจากไหน?. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. (2553). *แนวความคิดสอของปีแอร์ บูร์ดิเยอเกี่ยวกับทฤษฎีทางมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สุภางค์ จันทวานิช. (2554). *ทฤษฎีสังคมวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: วิ. พรินท์.
- สุบรรณ ยาศรี. (2556, 17 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สุบรรณ ยาศรี. (2557, 1 กันยายน). สัมภาษณ์.
- สุบิน ชัยขุนทด. (2556, 7 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- สุรศักดิ์ บุญคง. (2546). *ชาวนน: พลวัตของระบบวัฒนธรรมในรอบศตวรรษ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาชนบทศึกษาและการพัฒนา, สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สุวิทย์ โยธารักษ์. (2556, 7 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- สุวิทย์ โยธารักษ์. (2557, 10 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- สุวิทย์ โยธารักษ์. (2557, 10 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- สุวิทย์ โยธารักษ์. (2558, 2 เมษายน). สัมภาษณ์.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์, สุจิตต์ลักษณ์ ดีผดุง, เอกพงษ์ สุวรรณเกษร์, อภิญญา บัวสรวง, อิศระ ชูศรี, โสภณา ศรีจำปา, มยุรี ถาวรพัฒน์, อมร ทวีศักดิ์, และประภาศรี คำสอาด. (2547). *แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: อรุณสภาคลาดพร้าว.
- สุวิทย์ ชีรสาดิวัต. (2546). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจหมู่บ้านอีสาน 2488-2544*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- สุรสม กฤษณะจุงะ. (2554). *ยุทธวิธีการค้าปลีกและการเปลี่ยนแปลงสังคมชาวนาอีสาน*. *วารสารศิลปศาสตร์ ฉบับพิเศษ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 271-291.
- สุเทพ สุนทรเกษม. (2548). *ชาติพันธุ์สัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สุเทพ สุนทรเกษม. (2548). *มานุษยวิทยากับประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สำรอง ชูณรงค์. (2556, 22 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สำรอง ชูณรงค์. (2556, 23 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สำรอง ชูณรงค์. (2556, 24 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สำรอง ชูณรงค์. (2556, 28 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- สำรอง ชูณรงค์. (2556, 10 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- สำรอง ชูณรงค์. (2557, 2 มกราคม). สัมภาษณ์.
- สำรอง ชูณรงค์. (2557, 14 เมษายน). สัมภาษณ์.
- สำรอง ชูณรงค์. (2557, 1 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- สำรอง ชูณรงค์. (2557, 20 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- สำรอง ชูณรงค์. (2558, 7 มกราคม). สัมภาษณ์.
- สำรอง ชูณรงค์. (2558, 2 เมษายน). สัมภาษณ์.
- แหลม จันทน์พิมพ์. (2556, 4 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- แหลม จันทน์พิมพ์. (2557, 10 เมษายน). สัมภาษณ์.
- แหลม จันทน์พิมพ์. (2557, 10 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- อคิน ทรัพย์พัฒน์. (2551). *วัฒนธรรมคือความหมาย ทฤษฎีและวิธีการของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

องค์การบริหารส่วนตำบลชีบน. (2557). *แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2558-2560)*. ชัยภูมิ:

องค์การบริหารส่วนตำบลชีบน.

อนันต์ ลิ้มปคุปตถาวร, สุวิไล เปรมศรีรัตน์, มยุรี ถาวรพัฒน์, และกัลยา ลีนครีวัฒนา. (2549).

ผู้ฮักร มอญโบราณแห่งเทพสถิต. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้า.

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2545). *นิเวศประวัติศาสตร์: พรหมแดนความรู้*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.

อภิัญญา บัวสรวง และสุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2541). *สารานุกรมชาติพันธุ์ผู้ฮักร*. กรุงเทพฯ:

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.

อภิรดี จันทร์แสง. (2555). *ประวัติศาสตร์นอกขนบ*. มหาสารคาม: อินทนิล.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544 ก). *วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน: พลวัตและศักยภาพของชุมชน*

ในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544 ข). *มิติชุมชน: วิธีคิดที่อิงถิ่นที่ด้วยสิทธิอำนาจ และการจัดการ*

ทรัพยากร. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2549). *วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจในเศรษฐกิจไร้วัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ:

คบไฟ.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2554). *ชนบทอีสานปรับโครงสร้าง ชาวบ้านปรับอะไร?*

วารสารศิลปศาสตร์ ฉบับพิเศษ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 5-41.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2555 ก). *ทวนคลื่นความคิดถึงศตวรรษไทยศึกษา*. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคม

วิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2555 ข). *จินตนาการทางมานุษยวิทยาแล้วย้อนมองสังคมไทย*.

เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2555). *คิดอย่างมิเชล ฟูโกต์ คิดอย่างวิพากษ์ จากวาทกรรมของอัตบุคคล*

ถึงจุดเปลี่ยนของอัตตา (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อิสราภรณ์ พัฒนวรรณ. (2552). *กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทเขิน*

ในชุมชนนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อเนก รักเงิน. (2551). *ชาติพันธุ์สัมพันธ์กับการปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของใน*

จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา,

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- อุไร ชูณรงค์. (2557, 30 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- อุไร ชูณรงค์. (2557, 5 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- ฮอล, ดี. อี. จี. (2522). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 1* (วรรณบุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- Barnard, A. & Spencer, J. (2002). *Encyclopedia of social and cultural anthropology*. London: Routledge.
- Cohen, A. (1974). Introduction: The lessen of ethnicity. In Abner Cohen (ed.). *Urban ethnicity* (pp. ix-xxiii). London: Tavistock.
- Diffloth, G. (1984). *The Dvaravati old mon language and nyah kur*. Monic language studies printing house studies, Chulalongkorn University.
- Edwards, J. (2009). *Language and identity*. Cambridge: United Kingdom University.
- Eriksen, T. H. (2002). *Ethnicity and nationalism, Anthropological perspectives* (2nd Ed.). London: Pluto Press.
- Fenton, S. (2010). *Ethnicity* (2nd ed.). London: Polity Press.
- Hattaway, P. (2009). *Peoples of the Buddhist world: A christian prayer guide*. Pasadena, CA: William Carey.
- Jaret, C. (1995). *Contemporary racial and ethnic relation*. New York: HaperCollins College.
- Keyes, C. F. (1997). Culture divesity and national in Thailand. In Michael E. Brown & Sumit Ganguly (Eds). *Government policies and ethnic relation in Asia and Pacific* (pp. 197-415). Cambridge: CSIA Study in International Security.
- Lemert, C. (1999). *Social theory: The multicultural and classic reading*. London: Westview Press.
- MCGee, R. J. & Warms, R. L. (2012). *Anthropological theory: An introductory history* (5th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Puddephatt, A. J., Shaffir, W., & Kleinknecht, S. W. (2009). *Ethnographies revisited: Constructing theory in the field*. New York: Routledge.
- Prachuabmoh, C. (1980). *The role of women in maintaining Ethnic Identity and boundaries: A case of Thai-Muslims (The malay speaking group) in Southern Thailand*. Doctoral dissertation, Department of Anthropology, University of Hawii.

Seidenfaden, E. (1918). Some notes about the Chaubon: A dissappearing tribe in the korat province. *Journal of the Siam Society*. 12, 1-11.

Seidenfaden, E. (1919). Future note about the Chaubon, etc. *Journal of the Siam Society*. 13(3), 47-53.

Soonthornpasach, S. (1997). *Islamic identity in Chiangmai city: A historical and structural comparison of two communities*. Doctoral dissertation, University of California.